

Projekt

**UCHWAŁA NR XXXVII/.../2022
RADY GMINY DOBRA**

z dnia 24 listopada 2022 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobra
na lata 2023 – 2030**

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, poz.583, poz. 1005, poz. 1079 i poz.1561) oraz art. 17 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. u. z 2021 r. poz. 2268, poz. 2270, z 2022 r. poz. 1, poz. 66, poz.1079, poz.1692, poz.1700, poz.1812, poz.1967) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji na lata 2023-2030 Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Dobra, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dobra.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia

Przewodniczący Rady

mgr Bartłomiej Miluch

Załącznik Nr 1 do uchwały Nr XXXVII/.../2022
Rady Gminy Dobra
z dnia 24 listopada 2022 r.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRA NA LATA 2023-2030

Stowarzyszenie na
Rzecz Rozwoju
Społecznego

SOCIUS

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego „SOCIUS”. Szczecin, 2022

Spis treści

1. ZAŁOŻENIA STRATEGII	3
Społeczny (partycypacyjny) wymiar pracy nad strategią.....	4
Odniesienie do obowiązujących przepisów prawa oraz programów strategicznych.....	4
Odniesienie do programowania strategicznego na poziomie ponadnarodowym.....	6
Odniesienie do programowania strategicznego na poziomie krajowym.....	7
Odniesienie do programowania strategicznego na poziomie regionalnym, powiatowym i gminnym.....	13
2. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRA (résumé).....	17
Sytuacja demograficzna w gminie Dobra w latach 2014-2021 i prognoza na rok 2030.....	18
Problemy społeczne gminy oraz działania na rzecz ich rozwiązywania w świetle danych zastanych i badań jakościowych	20
Dysfunkcjonalność rodzin i podejmowane działania wspierające	24
Problemy dzieci i młodzieży.....	26
Pomoc osobom wymagającym opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności.....	27
Bezdomność.....	27
Przemoc w rodzinie	27
Nadużywanie alkoholu	29
Rynek pracy - bezrobocie w gminie Dobra.....	30
Bezpieczeństwo mieszkańców.....	33
Działania prewencyjne.....	35
Wskaźniki spójności społecznej.....	36
Aktywność obywatelska.....	38
Aktywność organizacji pozarządowych	39
Budżet obywatelski.....	41
Solidarność z innymi wspólnotami samorządowymi.....	42
Podmioty ekonomii społecznej.....	42
3. PROGNOZA DOTYCZĄCA SFERY PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	43
4. ANALIZA STRATEGICZNA – OBSZARY INTERWENCJI.....	45
Misja	46
Cele strategiczne, operacyjne i działania.....	47
5. ZASADY WDRAŻANIA STRATEGII.....	52
Analiza SWOT.....	52
Opis sposobu wdrażania strategii oraz działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych.....	54
Zasady monitoringu i aktualizacji	55
Ramy finansowe SRPS.....	58
Bibliografia (wykaz cytowanych dokumentów, opracowań, prac naukowych).....	60
Spis tabel i wykresów	61
Załącznik nr 1. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRA (2019-2021)	62

1. ZAŁOŻENIA STRATEGII

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych należy do najważniejszych dokumentów wyznaczających kierunki polityki społecznej w każdej gminie. Strategie tworzone są w wieloletniej perspektywie – dlatego koncentrują się nie tylko na aktualnych problemach, ale także na tych, które mogą pojawić się w gminie najbliższej przyszłości gminy. Programowanie strategiczne na poziomie gminy sprzyja myśleniu o polityce społecznej w kategoriach długookresowych, pozwala również na koordynowanie działań różnych partnerów, jak również prowadzi do optymalnego wykorzystania zasobów gminy do realizacji założonych celów i prowadzenia efektywnej polityki społecznej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobra na lata 2023-2030 została opracowana przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego Socius. Dokument składa się z następujących elementów:

- ➔ Wprowadzenia (razem z odniesieniem do dokumentów strategicznych)
- ➔ Diagnozy problemów społecznych (*resume* diagnozy wraz z rekomendacjami)
- ➔ Prognozy zmian w obszarze kluczowych problemów społecznych
- ➔ Misji strategii, celów strategicznych i operacyjnych oraz działań ukierunkowanych na realizację celów
- ➔ Zasad wdrażania strategii (analizy ryzyka, planu monitoringu i ewaluacji, ram finansowych realizacji).

Warunkiem skutecznego kształtowania polityki społecznej jest rozpoznanie obszarów problemowych, wymagających interwencji instytucjonalnej. Wiedza na temat problemów społecznych powinna stanowić podstawę działań instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, ale także podmiotów prywatnych, dlatego zasadniczą częścią strategii jest wielowymiarowa diagnoza najistotniejszych problemów społecznych gminy. W diagnozie zawarto analizę stanu obecnego problemów społecznych w oparciu o dane zastane, opinie ekspertów i opinie mieszkańców, odnoszące się m. in. do struktury demograficznej społeczności, sytuacji i tendencji na lokalnym rynku pracy, sytuacji mieszkaniowej, edukacyjnej, stanu opieki zdrowotnej, stanu bezpieczeństwa publicznego, systemu pomocy społecznej, aktywności organizacji pozarządowych, sytuacji społecznej i kapitału społecznego gminy Dobra. Wyniki diagnozy umożliwiły sformułowanie najistotniejszych obszarów problemowych gminy - tendencje zmian w tych obszarach przedstawiono w części prognostycznej.

Na podstawie tendencji rozpoznanych w diagnozie problemów społecznych sformułowano misję strategii i cele operacyjne, odnoszące się do głównych obszarów problemowych gminy. Celom strategicznym zostały następnie przyporządkowane cele operacyjne i kierunki działań, służące ich osiągnięciu. Strategia rozwiązywania problemów społecznych jest przede wszystkim dokumentem wskazującym wektory działań lokalnej polityki społecznej, nie jest natomiast szczegółowym opisem konkretnych projektów i przedsięwzięć. Zadaniem dokumentu jest nie tyle opracowanie narzędzi

dotyczących rozwiązywania problemów społecznych, co wskazuje na najistotniejsze wymogi lokalnej sfery społecznej i kierunki gminnej polityki zorientowanej na tę sferę.

Społeczny (partycypacyjny) wymiar pracy nad strategią

Przy tworzeniu dokumentów wyznaczających kierunki strategiczne i cele operacyjne w rozwiązywaniu problemów społecznych konieczne jest skonfrontowanie wiedzy o sytuacji społecznej w gminie posiadanej przez różne środowiska społeczne. Mieszkańcy powinni zostać włączeni w proces tworzenia strategii poprzez narzędzia konsultacji społecznych, podczas których toczyć się będzie dyskusja nad formułowanymi kierunkami/celami strategicznymi.

Zgodnie z tymi założeniami, strategia podlegała konsultacjom z mieszkańcami gminy, ekspertami z instytucji pomocy społecznej i pozostałych jednostek gminy, organizacji pozarządowych oraz liderami społeczności zaangażowanymi w działania na rzecz rozwiązywania problemów społecznych. Organizacji pozarządowych i przedstawicielami samorządu gminnego. W partycypacyjnym modelu tworzenia Strategii Rozwiązywania Problemów zainteresowani mieszkańcy mieli możliwość wskazania ważnych w ich opinii problemów społecznych gminy oraz pożądaných kierunków zmian w lokalnej polityce społecznej – już od etapu przygotowywania prac nad koncepcją tworzenia strategii, przez proces zbierania danych do diagnozy, aż po programowanie strategiczne i wdrażanie dokumentu. Na tych etapach zebrane opinie zostały uwzględnione w tworzeniu założeń do strategii i formułowaniu celów strategicznych.

Odniesienie do obowiązujących przepisów prawa oraz programów strategicznych

Dokumenty strategiczne określane mianem strategii, programów i planów, opracowywane na poziomie samorządu terytorialnego mają zapewnić realizację misji oraz osiągnięcie wyznaczonych celów, przyczyniając się do dobrobytu społeczności lokalnej. Strategie rozwiązywania problemów społecznych są jednym z elementów strategii samorządowych, a konieczność ich uchwalenia przez samorząd gminny reguluje ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r., poz. 2268 – t. jedn.). „Taki dokument ułatwia zarządzanie pomocą społeczną i jest niezbędny nie tylko w dużych aglomeracjach miejskich, lecz również w małych społecznościach”¹

Zgodnie z art. 16b tej ustawy gmina i powiat obligatoryjnie opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych, a samorząd województwa strategię w zakresie polityki społecznej. Strategia taka zawiera w szczególności:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
 - b) kierunków niezbędnych działań,

¹ A. Jachowicz, Zarządzanie systemem pomocy społecznej, „Samorząd Terytorialny” 2011/9, s. 33–39; K. Herbst, Problemy strategii w rozwoju metropolitalnym, „Samorząd Terytorialny” 2010/6, s. 46–52

- c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
- d) wskaźników realizacji działań.

Z orzecznictwa sądowego wynika, iż ogólnikowość przywołanych wyżej zapisów ustawowych spowodowana jest tym, by to właśnie organ samorządowy, trzymając się schematu ustawowego, dokonał konkretyzacji postanowień strategii w odniesieniu do realnych problemów społecznych występujących na danym obszarze jednostki samorządu terytorialnego. To, jaka będzie konkretna treść strategii w odniesieniu do tych ram, stanowi zadanie własne oraz autonomiczne i tylko organ samorządowy o tym decyduje (wyrok WSA w Gliwicach z dnia 25.11.2021, II SA/Gl 939/21; wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim, II SA/Go 161/21). Wskazując podstawową zawartość strategii, ustawodawca dokonał ujednoczenia bez ingerencji w treść dokumentu, która ma być dostosowana do potrzeb występujących na danym terenie.

W ujęciu przywołanego przepisu strategia rozwiązywania problemów społecznych jest obligatoryjnym dokumentem, który musi posiadać każda jednostka samorządu lokalnego i regionalnego. W literaturze problemu podkreśla się doniosłą rolę strategii rozwiązywania problemów społecznych gminy. „Przygotowywanie oceny zasobów pomocy społecznej oraz szeroko rozumiane planowanie strategiczne jest wyrazem kompleksowego podejścia do realizacji zadań socjalnych, żeby jednak osiągnąć założone cele, przygotowanie strategii i jej realizacja muszą pozostawać w ścisłym związku z lokalną i regionalną rzeczywistością.” (I. Sierpowska, Pomoc społeczna, Komentarz do art. 16b, Lex/el 2021). Pogląd ten należy podzielić. Programowanie strategiczne to proces, którego wagi i istotności nie sposób przecenić. Rozwój nie może być pozostawiony przypadkowi, szczególnie dotyczy to jednostek takich jak gminy, które mają do zrealizowania szereg funkcji i zaspokajają liczne potrzeby mieszkańców przy wykorzystaniu zróżnicowanych zasobów. Programowanie strategiczne na poziomie gminy sprzyja myśleniu o polityce społecznej w kategoriach długookresowych i pozwala na wyznaczanie realnych do osiągnięcia celów i wskaźników, które umożliwią określenie stopnia realizacji tych celów. Pozwala również na koordynowanie na poziomie gminy działań różnych partnerów, jak również prowadzi do optymalnego wykorzystania zasobów gminy do realizacji założonych celów i prowadzenia efektywnej polityki społecznej.

Art. 17 ust. 1 cytowanej ustawy stanowi, iż „do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Potrzeba strategicznego planowania zagadnień polityki społecznej wynika z zestawienia zadań nałożonych na samorząd gminny, których duża część związana jest właśnie z realizacją polityki społecznej. Do zadań własnych gminy należy m.in. ochrona zdrowia jej mieszkańców, pomoc społeczna, w tym prowadzenie ośrodków i zakładów opiekuńczych, wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej, edukacja publiczna, kultura oraz ochrona zabytków czy też współpraca i działalność na rzecz organizacji pozarządowych (art. 7 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r., poz. 559 – t. jedn.). Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy

Dobra jest zatem dokumentem, który samorząd gminy powinien obligatoryjnie opracować i realizować.

Odniesienie do programowania strategicznego na poziomie ponadnarodowym

Na poziomie europejskim kluczowym dokumentem w planowaniu rozwiązywania problemów społecznych była tzw. Strategia Lizbońska, przyjęta na posiedzeniu Rady Europejskiej w marcu 2000 roku. Uznawała ona za strategiczny cel Unii Europejskiej stworzenie do 2010 roku „najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej, opartej na wiedzy gospodarki na świecie, zdolnej do trwałego wzrostu, zapewniającej coraz więcej lepszych miejsc pracy oraz większą spójność społeczną”. W czerwcu 2010 roku Rada Europejska przyjęła nową strategię rozwoju zjednoczonej Europy – „Europa 2020”. W większym zakresie niż dotychczas uwzględniała ona wyzwania z obszaru polityki społecznej. Priorytetami „Europy 2020” są:

- wzrost inteligentny, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.
-

Nadrzędnymi celami „Europy 2020” są z kolei:

1. osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%;
2. poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, w tym przeznaczanie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój;
3. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z poziomami z 1990 r. i zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii;
4. dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%;
5. podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe;
6. wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza poprzez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 milionów obywateli.

Dotychczas nie powstał nowy dokument strategiczny wyznaczający cele Unii Europejskiej w obszarze społecznym. Obecna polityka społeczna Unii Europejskiej realizowana jest zatem nadal w takich kierunkach jak promowanie zatrudnienia oraz zwalczanie bezrobocia, podniesienie poziomu wykształcenia oraz wspieranie włączenia społecznego.

Wskazać w tym miejscu jednak należy na dokument „Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju”, przyjęty na poziomie Organizacji Narodów Zjednoczonych w 2015 r., w ramach którego wyznaczane są nowe cele rozwoju państw ONZ w pięciu obszarach społecznych:

- Ludzie - niepomijanie nikogo, czyli docieranie do grup wykluczonych, tworzenie warunków i możliwości korzystania z powszechnych praw człowieka i osiągnięć gospodarczych przez wszystkich ludzi, zagwarantowania równego dostępu do zasobów ekonomicznych, podstawowych usług, ziemi, zasobów naturalnych, technologii i finansów.
- Planeta - tworzenie trwałych podstaw zrównoważonego rozwoju poprzez zintegrowanie społecznych, gospodarczych i środowiskowych aspektów rozwoju, zbudowanie modelu rozwoju, który będzie sprzyjał wzrostowi gospodarczemu i większemu włączeniu społecznemu oraz racjonalnie wykorzystywał zasoby środowiska naturalnego, a poprzez to osiąganie lepszej jakości życia oraz rozwiązywanie problemu ubóstwa.
- Dobrobyt - przekształcanie gospodarek sprzyjające tworzeniu miejsc pracy i zapewnieniu inkluzywnego rozwoju, w tym przestawienie się na zrównoważone modele konsumpcji i produkcji, przy wykorzystaniu nowych technologii i potencjału biznesu, zapewnienie dostępu do dobrej edukacji, opieki zdrowotnej, czystej wody, elektryczności, transportu, telekomunikacji, ułatwianie podejmowania działalności gospodarczej, inwestowania, wymiany handlowej; zintensyfikowanie zrównoważonego rozwoju miast.
- Pokój - budowanie pokoju oraz skutecznych, sprawiedliwych, otwartych i odpowiedzialnych instytucji gwarantujących wzmocnienie roli prawa, włączenie społeczne i współdecydowanie, wzmocnienie roli i odpowiedzialności instytucji, które powinny wspierać rządy prawa, prawo własności, wolność słowa i mediów, wolność polityczną, dostęp do sprawiedliwości, niedyskryminowanie kogokolwiek.
- Partnerstwo - nowe globalne partnerstwo polegające na solidarności, współpracy, odpowiedzialności i przejrzystości podejmowanych działań, dotyczy to zarówno partnerstwa pomiędzy rządami, jak i administracją lokalną, regionalną, środowiskami naukowymi, biznesem i wszystkimi zainteresowanymi stronami i grupami.

Artykuł 21 Agendy uznaje odpowiedzialność każdego państwa za jej realizację na poziomie krajowym, regionalnym i globalnym, z uwzględnieniem realiów, możliwości i stopnia rozwoju, w oparciu o poszanowanie narodowych polityk i priorytetów rozwoju.

Odniesienie do programowania strategicznego na poziomie krajowym

W celu realizacji założeń „Europy 2020” wszystkie kraje Unii Europejskiej co roku przedstawiają Komisji Europejskiej m.in. krajowe programy reform. W programach tych poszczególne kraje szczegółowo określają strategie polityczne, które będą wdrażały w celu pobudzenia zatrudnienia i wzrostu gospodarczego oraz zapobiegania zakłóceniom równowagi lub ich korygowania.

Krajowy Program Reform dla Polski na lata 2022/2023, przyjęty przez Radę Ministrów 26 kwietnia 2022 r. w odniesieniu do polityki społecznej zawiera następujące wyzwania:

1. „Zwiększenie aktywności zawodowej. Dostęp do opieki nad dziećmi. Ograniczenie segmentacji rynku pracy. Udoskonalanie elastycznych form organizacji pracy i pracy w obniżonym wymiarze czasu – w tym zakresie planowane są następujące reformy i inwestycje:
 - zwiększanie aktywności zawodowej (osoby starsze, kobiety) - projektowane zmiany zmierzają w szczególności do wzmocnienia roli poradnictwa zawodowego, wprowadzenia nowych (np. możliwości refundacji kosztów opieki nad dziećmi z niepełnosprawnościami do 18 r.ż.) bądź

udoskonalenia istniejących instrumentów wsparcia (np. dla długotrwale bezrobotnych), dotarcia do osób biernych zawodowo, wsparcia kształcenia ustawicznego, wsparcia dla pracodawców, podnoszenia kompetencji kadr, a także do zmiany w przepisach dot. zatrudnienia cudzoziemców. Ponadto planowane jest wdrożenie ram prawnych dla rozwoju ekonomii społecznej i wprowadzenie rozwiązań na rzecz dłuższego pozostawania na rynku pracy osób starszych (60+) poprzez obniżenie dla tych osób podatku dochodowego;

- dostęp do opieki nad dziećmi – w tym zakresie planowane jest wdrożenie jednolitego spójnego systemu zarządzania finansowaniem tworzenia i funkcjonowania usług opieki nad dziećmi do lat 3;

- ograniczenie segmentacji rynku pracy - poprzez zwiększenie ochrony socjalnej wszystkich osób pracujących na podstawie kolejnych umów zleceń, poprzez objęcie tych umów składkami na ubezpieczenia społeczne, niezależnie od uzyskiwanych przychodów;

- udoskonalanie elastycznych form organizacji pracy i pracy w obniżonym wymiarze czasu – poprzez rozwój telepracy, co sprzyja godzeniu życia zawodowego z prywatnym dzięki możliwości wykonywania pracy w bardziej elastycznej formie, a także zwiększenia wskaźników zatrudnienia osób biernych zawodowo poprzez poprawę dostępu do zatrudnienia dla osób wychowujących małe dzieci, osób z niepełnosprawnościami, jak również pracowników, którzy mają trudności związane z dojazdem do pracy w związku z peryferyjnym miejscem zamieszkania.

2. Wspieranie wysokiej jakości kształcenia i umiejętności zgodnie z potrzebami rynku pracy - w tym zakresie zaplanowano reformę, przeprowadzaną do 2025 r., ukierunkowaną na zwiększenie roli i zadań systemu doradztwa i poradnictwa zawodowego, przygotowanie rozwiązań mających na celu lepsze przygotowanie kadr z uwzględnieniem zmian zachodzących w gospodarce i na współczesnym rynku pracy zmierzające do: zwiększenia korelacji pomiędzy oczekiwaniami rynku pracy a podażą kompetencji i wiedzy oraz upowszechnienia i unowocześnienia kształcenia zawodowego i uczenia się przez całe życie.

3. Poprawa opieki zdrowotnej. Zapewnienie wystarczających zasobów. Przyspieszenie wdrażania usług e-zdrowia

- do 2026 r. planowane są działania mające na celu zwiększenie efektywności, dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych i stworzenie odpowiednich warunków dla zwiększenia liczebności kadry medycznej

- nadto planowana jest w tym okresie kontynuacja procesu budowy systemu e-zdrowia w Polsce, który istotnie poprawi odporność systemu opieki zdrowotnej na przyszłe kryzysy poprzez zwiększenie udziału pacjentów w procesie leczenia oraz poszerzenie oferty publicznych usług cyfrowych oraz zdalnych sposobów udzielania świadczeń medycznych.

Krajowy Program Reform jest corocznie aktualizowany, towarzyszy mu również dziewięć zintegrowanych strategii sektorowych, w tym Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, oraz Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego oraz Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów w 2019 roku (uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020). Głównym celem Strategii jest: wzrost kapitału ludzkiego i spójności

społecznej w Polsce - należy przez to rozumieć dorastanie w godnych warunkach, skuteczną edukację, świadczenie pracy, prowadzenie działalności gospodarczej, stałe uczenie się dorosłych, w tym doskonalenie ich kompetencji i kwalifikacji, sprawiedliwy i powszechny dostęp do opieki zdrowotnej, realizowanie się w życiu rodzinnym i społecznym, aktywne spędzanie czasu wolnego, wysoką świadomość ekologiczną, udział w życiu publicznym i politycznym, a także stały rozwój osobisty oraz udział w procesach zmian zachodzących w świecie i Polsce.

Wyróżniono również następujące cele szczegółowe:

1. Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych. W tym zakresie wskazano, iż aby zapobiegać zjawisku niedopasowania kompetencji należy zwiększyć inwestycje w kapitał ludzki, a także wprowadzić zmiany w systemie kształcenia zawodowego, które m.in. zapewniałyby odpowiednią ilość praktyk zawodowych, kształcenie w zawodach potrzebnych i obecnych na rynku pracy oraz szersze włączenie pracodawców w proces kształcenia zawodowego. W przypadku osób dorosłych ważne jest upowszechnienie krótkich i elastycznych form kształcenia, łączonych modułowo, gdy zachodzi potrzeba dłuższej nauki, zapewniających uaktualnienie lub uzupełnienie kompetencji zgodnie z oczekiwaniami rynku pracy. Należy również podjąć działania na rzecz zwiększenia skłonności pracodawców do inwestowania w podnoszenie kwalifikacji pracowników.
2. Poprawa zdrowia obywateli oraz systemu opieki zdrowotnej
3. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy – w tym zakresie istotna jest aktywizacja zawodowa rezerw zasobów pracy z grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją. Problemy związane z rynkiem pracy wymagają działań skierowanych do niewykorzystanych zasobów pracy, tj. osób 50+, osób biernych zawodowo, osób niepełnosprawnych i kobiet oraz pracowników z niskimi kwalifikacjami, którzy mogą być mniej użyteczni w unowocześniającej się gospodarce
4. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne - aktywna polityka rodzinna powinna obejmować działania zarówno o charakterze finansowym, jak i instytucjonalnym i prawnym w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego – wsparcie finansowe (świadczenia dla rodzin z dziećmi na utrzymaniu), opieka zdrowotna, opieka pozarodzinna nad małym dzieckiem, odpowiedni poziom i dostępność usług edukacyjnych, rozwój i finansowanie usług dla osób zależnych, zapewnienie potrzeb mieszkaniowych, oraz możliwość godzenia ról zawodowych i rodzinnych.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 27 października 2020 r. Jej głównym celem jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Towarzyszą mu trzy cele szczegółowe:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne – w ramach celu wyróżniono następujące priorytety:
 - 1.1. Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
 - 1.2. Rozwój i wzmocnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
2. Wzmocnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich – w ramach celu wyróżniono następujące priorytety:
 - 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze,

- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju - w ramach celu wyróżniono następujące priorytety:
 - 3.1. Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
 - 3.2. Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
 - 3.3. Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

Oprócz Krajowego Programu Reform nakierowanego na osiągnięcie celów „Europy 2020” oraz zintegrowanych strategii sektorowych, w ciągu ostatnich dziesięciu lat przyjęto w Polsce inne bardzo istotne programy i strategie związane z rozwiązywaniem różnego rodzaju problemów społecznych. Do najistotniejszych należą:

- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030**, która kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich. W Strategii wymienia się następujące jej cele:

1. zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym
2. wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych,
3. podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

W treści Strategii znajduje się odniesienie do obszarów wiejskich znajdujących się w strefie oddziaływania dużych ośrodków miejskich. Potrzeby tych gmin powinny być rozpoznawane i zaspokajane w powiązaniu z planami rozwoju miast. Współpraca samorządów miejskich i wiejskich w tych obszarach ma dotyczyć wspólnego rozwiązywania problemu rozlewających się miast, niskoemisyjnego transportu miejskiego, poprawy sytuacji przestrzennej oraz innych działań integrujących te samorzady. Ma to zwiększyć dynamikę rozwoju gospodarki lokalnej i regionalnej m.in. dzięki łączeniu zasobów i współfinansowaniu usług, co obniży koszty stałe funkcjonowania mniej zaludnionych, czy też peryferyjnych obszarów

- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021–2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 17 sierpnia 2021 r. Celem głównym Programu jest redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Program wyróżnia następujące priorytety:

- Priorytet I. Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży
- Priorytet II. Przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu
- Priorytet III. Usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu
- Priorytet IV. Instytucje pomocy społecznej oraz podmioty ekonomii społecznej – wsparcie dla osób i rodzin

- Priorytet V. Integracja cudzoziemców – rozwój usług społecznych dla migrantów, w tym cudzoziemców objętych ochroną międzynarodową, oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

- **Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku.** Ekonomia Solidarności Społecznej – przyjęty w 2019 r. – cel długofalowy programu to: „Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego”. Cel główny programu brzmi: „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego.” Program wyróżnia również cztery cele szczegółowe:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku
4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.

- **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020** (z perspektywą do 2030 r.). Głównym celem Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Realizacji tak postawionego celu ma sprzyjać koncentracja powiązanych wewnętrznie działań państwa w wybranych obszarach gospodarki, polityki społecznej, polityki regionalnej oraz zagadnień instytucjonalnych. Wspomniane działania w pierwszym rządzie dotyczą zwiększania konkurencyjności gospodarki poprzez innowacje, eksport i wzrost wartości kapitałów uruchamianych na inwestycje w sektorze przedsiębiorstw (cel szczegółowy I), pełniejsze wykorzystanie zasobów społecznych i terytorialnych (cel szczegółowy II) oraz przedsięwzięcia zwiększające efektywność funkcjonowania inkluzywnych instytucji państwa, służących przedsiębiorstwom i obywatelom (cel szczegółowy III).

- **Strategia rozwoju usług społecznych do roku 2030** (z perspektywą do 2035) przyjęta przez Radę Ministrów 7 czerwca 2022 r. Głównym celem dokumentu jest deinstytucjonalizacja, zakładająca przejście od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Cele strategiczne dokumentu to:

1. Zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci
2. Zbudowanie skutecznego i trwałego systemu opieki długoterminowej świadczącego skoordynowane usługi społeczne i zdrowotne
3. Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności
4. Stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie psychicznym.
5. Stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności.

- **Strategia Demograficzna 2040** to kompleksowe opracowanie, którego założenia odnoszą się do niekorzystnych trendów demograficznych w Polsce. Dokument koncentruje się na obszarze dzietności, ze względu na szczególne znaczenie tej problematyki dla przeciwdziałania starzeniu się społeczeństwa oraz spadkowi liczby ludności.

Cel główny Strategii Demograficznej 2040 to wyjście z „pułapki niskiej dzietności” i zbliżenie się do poziomu dzietności gwarantującego zastępowalność pokoleń. Część strategiczna dokumentu została poprzedzona rozbudowaną diagnozą, w której zidentyfikowano wyzwania dla rozwoju demograficznego Polski: 1. Przeciwdziałanie obniżaniu standardu życia rodziny wraz z urodzeniem kolejnych dzieci. 2. Zwiększenie stopnia zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych rodzin. 3. Ułatwianie łączenia pracy z opieką nad dziećmi. 4. Podniesienie jakości edukacji. 5. Poprawa stanu zdrowia Polaków. 6. Zwiększanie kapitału społecznego, w tym wzmacnianie więzi rodzinnych. 7. Rozwój infrastruktury i usług przyjaznych rodzinie. 8. Efektywniejsze wykorzystanie potencjału samorządów terytorialnych i organizacji sektora obywatelskiego. 9. Przeciwdziałanie nierównościom regionalnym. 10. Zapewnienie stabilnych, spójnych i efektywnych polityk publicznych.

W strategii określono dziesięć obszarów najsilniej wpływających na powstanie i funkcjonowanie rodzin, budowanie otoczenia przyjaznego rodzinie oraz stworzenie powiązania i koordynacji działań na wszystkich szczeblach prowadzenia polityk publicznych powiązanych z demografią, a także współpracę z partnerami społecznymi. Przedstawiono dwanaście kierunków interwencji w ramach trzech celów szczegółowych, w perspektywie do 2040 roku. Określono trzy cele szczegółowe:

- Wzmocnienie rodziny
- Znoszenie barier dla rodziców chcących mieć dzieci
- Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk.

- **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

(SOR) SOR została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 roku i stanowi kluczowy dokument państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia wyznacza cele polityki rozwoju do roku 2020, z perspektywą do roku 2030. Zawarte w SOR rekomendacje dla polityk publicznych stanowią podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym w obszarze rozwiązywania problemów społecznych na poziomie lokalnym.

Cel – główny - Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym

Cele szczegółowe:

I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (Główne obszary koncentracji działań: reindustrializacja, rozwój innowacyjnych firm, małe i średnie przedsiębiorstwa, kapitał dla rozwoju, ekspansja zagraniczna);

II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (Główne obszary koncentracji działań: spójność społeczna, rozwój zrównoważony terytorialnie);

III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (Główne obszary koncentracji działań: prawo w służbie obywatelom i gospodarce, instytucje

prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, e-państwo, finanse publiczne, efektywność wykorzystania środków UE).

Odniesienie do programowania strategicznego na poziomie regionalnym, powiatowym i gminnym

W województwie zachodniopomorskim dokumentem kluczowym dla problematyki społecznej jest Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030, przyjęta uchwałą nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z 28 czerwca 2019 roku. Misją polityki społecznej w województwie zachodniopomorskim jest „Pomorze Zachodnie – lider niebieskiego i zielonego wzrostu zapewniającego wysoką jakość życia mieszkańców”. Celami strategicznymi Strategii Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Polityki Społecznej do roku 2030 są:

1. Otwarta Społeczność – wyróżniono następujące cele rozwojowe:
 - 1.1. wzmocnienie potencjału demograficznego i funkcji rodziny;
 - 1.2. włączenie społeczne i zapewnienie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom regionu;
 - 1.3. rozwój wspólnotowości i tworzenie kapitału społecznego.
2. Dynamiczna Gospodarka - – wyróżniono następujące cele rozwojowe:
 - 2.1. rozwój potencjału gospodarczego województwa w oparciu o inteligentne specjalizacje;
 - 2.2. wzmocnienie gospodarki wykorzystującej naturalne potencjały regionu;
 - 2.3. udoskonalenie strategicznego zarządzania rozwojem gospodarczym regionu.
3. Sprawny Samorząd - – wyróżniono następujące cele rozwojowe:
 - 3.1. rozwój głównych ośrodków miejskich;
 - 3.2. rozwój obszarów pozaaglomeracyjnych;
 - 3.3. zapewnienie zintegrowanej i wydolnej infrastruktury;
 - 3.4. zapewnienie wydajnych i efektywnych systemów usług publicznych;
 - 3.5. wzmocnienie kompetencji dla zarządzania rozwojem.
4. Partnerski Region - – wyróżniono następujące cele rozwojowe:
 - 4.1. wzmocnienie pozycji regionu w basenie Morza Bałtyckiego;
 - 4.2. rozwój relacji z landami niemieckimi i aglomeracją berlińską;
 - 4.3. wykorzystanie potencjału makroregionu Polski Zachodniej.

Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego towarzyszy 10 dokumentów o charakterze programowym, tzw. polityk rozwoju województwa zachodniopomorskiego, w tym:

- Polityka rynku pracy – określone w tym zakresie są następujące priorytety:

- poprawa warunków sprzyjających aktywności zawodowej mieszkańców województwa,
- wsparcie przedsiębiorców w procesie adaptacji do zmieniających się warunków gospodarczych oraz utrzymania wysokiego poziomu wykorzystania regionalnych zasobów kapitału ludzkiego,
- stymulowanie procesów sprzyjających włączeniu społecznemu.

- Polityka kapitału oraz spójności społecznej - najważniejsze wyzwania regionalnej polityki społecznej to:

- umiejętne pobudzanie i ukierunkowanie zmiany społecznej, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju społecznego i dążenia do wyrównywania warunków życia w poszczególnych częściach regionu,
- rozwijanie współpracy i innowacyjności w zakresie dostarczanych przez JST usług społecznych

- Polityka kulturalna - strategicznym priorytetem polityki kulturalnej Województwa Zachodniopomorskiego jest stały rozwój intelektualny i cywilizacyjny społeczności Pomorza Zachodniego oraz systematyczny wzrost potencjału kulturalnego regionu. W szczególności oznacza to dążenie do:

- wzmocnienia pozycji Pomorza Zachodniego, jako istotnego regionu na mapie kulturalnej Polski
- wykorzystania unikalnego położenia geograficznego i kulturowego regionu, wykraczającego poza granice województwa (Euroregion Pomerania, region bałtycki)
- zachowania i rozwijania unikalnego środowiska kulturowego
- wyznaczenia kierunków rozwoju sektora kultury w regionie
- kreowania/inicjowania działań wychowujących przyszłych odbiorców oferty kulturalnej
- pobudzania i rozwijania aktywnego udziału w kulturze.

- Polityka edukacyjna - polityka w obszarze edukacji dąży do wypracowania i wdrożenia porozumienia podmiotów i środowisk zaangażowanych pośrednio i bezpośrednio w procesy edukacyjne skutkującego podniesieniem prestiżu edukacji formalnej i nieformalnej, wypracowaniem i wprowadzeniem w życie lokalnych strategii edukacyjnych i ich otoczenia finansowo – administracyjnego w formule kontraktów edukacyjnych, niwelowaniem wykluczeń i wyrównywaniem dostępu do edukacji na obszarze całego województwa. Szczególne natężenie potrzeb w tej dziedzinie cechuje obszary wiejskie, w szczególności dotknięte problemem trwałej dysfunkcji rozwojowej w wyniku likwidacji państwowych gospodarstw rolnych i utrzymujących się negatywnych następstw tego procesu. Uwzględniając te uwarunkowania działalność samorządu regionalnego dąży do uzyskania możliwie wysokich standardów dostępności oferty edukacyjnej wysokiej jakości oraz upowszechniania najlepszych wzorców i metod postępowania na obszarze całego województwa.

- Polityka ochrony zdrowia - głównym celem polityki ochrony zdrowia województwa zachodniopomorskiego jest poprawa stanu zdrowia i bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców województwa.

Oprócz strategii rozwoju i polityk rozwoju, w województwie zachodniopomorskim opracowano także następujące sektorowe programy działań i dokumenty kierunkowe:

- Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2018-2022, przyjęty Uchwałą Nr XVII/365/17 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 25 kwietnia 2017 roku, którego celem kierunkowym jest stworzenie do 2022 roku na Pomorzu Zachodnim stabilnego sektora ekonomii społecznej, realizującego cele polityk publicznych. Mają temu służyć następujące cele:

1. wzrost społecznej aktywności wspólnot lokalnych,
2. wzrost udziału podmiotów ekonomii społecznej w rynku dóbr i usług,

3. wzrost udziału podmiotów ekonomii społecznej w tworzeniu i realizacji polityk publicznych, zwłaszcza wobec osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, mieszkańców terenów pogeogerskich i osób usamodzielnianych,

4. wzrost skuteczności systemu wsparcia ekonomii społecznej

- Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2021-2027 – „Region dla Rodziny”, zakładający następujące cele:

1. wzmocnienie rodziny w województwie zachodniopomorskim poprzez rozwój usług społecznych wzmacniających rodzinę, wsparcie samorządów lokalnych we wdrażaniu działań na rzecz rodziny, promowanie wartości, relacji i więzi w rodzinie oraz rozwój sieci partnerskiej na rzecz Zachodniopomorskiej Karty Rodziny i Karty Seniora;

2. rozwój systemu pieczy zastępczej zgodny z ideą deinstytucjonalizacji poprzez rozwój usług na rzecz osób przebywających i opuszczających system pieczy zastępczej, wsparcie samorządów we wdrażaniu i koordynowaniu deinstytucjonalizacji w obszarze pieczy zastępczej i wsparcie kadry podmiotów systemu pieczy zastępczej i adopcji.

- Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych pn. "Region wyrównanych szans" – przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr XXII/365/17 z dnia 25 kwietnia 2017 r. Głównym założeniem Programu jest tworzenie warunków do samodzielnego i niezależnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych, jako pełnoprawnych członków społeczności regionu, z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb i możliwości. Cele strategiczne programu to:

1. wspieranie włączenia społecznego osób niepełnosprawnych

2. wyrównywanie szans zawodowych osób niepełnosprawnych

3. zwiększenie efektywności działań podmiotów realizujących działania na rzecz osób niepełnosprawnych

- Regionalny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2018 – 2022, przyjęty uchwałą Nr 2229/18 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 11 grudnia 2018 roku. Głównym celem programu jest dążenie do zapewnienia kompleksowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w szczególności opieki środowiskowej, dostosowanej do potrzeb mieszkańców województwa zachodniopomorskiego

Na poziomie powiatu kluczowym dokumentem w obszarze społecznym jest Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Polickim w latach 2017-2024. Za cel strategiczny Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Polickim przyjmuje się zmniejszenie ilości dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. Cel ten będzie realizowany poprzez trzy cele kierunkowe (priorytety):

- Priorytet I. Profilaktyka – celem kierunkowym jest podniesienie poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców powiatu polickiego na temat wartości rodzin w życiu człowieka,

- Priorytet II. Interwencja – celem kierunkowym jest wsparcie rodziny w sytuacji kryzysu poprzez działania interwencyjne,

- Priorytet III. Współdziałanie – celem kierunkowym jest zwiększenie współpracy jednostek systemu pomocy społecznej z innymi instytucjami i organizacjami powiatu polickiego na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny.

Ponadto wspomnieć należy, iż aktualnie obowiązująca Strategia Rozwoju Powiatu Polickiego do 2020 roku określa misję powiatu w następujący sposób: „Powiat Policki – obszar tworzący szanse dla dynamicznego i zrównoważonego rozwoju w oparciu o posiadane walory i potencjał, zaspokajający potrzeby i aspiracje mieszkańców oraz oczekiwania turystów.” Jeden z celów strategicznych (cel 6.2.) zakłada „rozwój infrastruktury społecznej” poprzez: poprawę jakości i poziomu wykształcenia mieszkańców ; wspieranie rozwoju kultury, kultury fizycznej i sportu; wzrost bezpieczeństwa obywatelskiego ; poprawę w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej mieszkańców powiatu polickiego.

Na poziomie dokumentów strategicznych Gminy, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych odwołuje się do Strategii (Programu) Rozwoju Lokalnego Gminy Dobra, uchwalonej w dniu 26 sierpnia 2004 r. uchwałą Rady Gminy w Dobrej nr XVI/254/04. Strategia jest programem rozwoju gminy do roku 2020, przy czym w uchwale nie określono tego roku 2020 jako roku granicznego obowiązywania dokumentu. Wykonanie uchwały powierzono Wójtowi Gminy, którego zobowiązano do składania Radzie Gminy corocznych sprawozdań z realizacji przyjętej Strategii.

Spośród przedstawionych w tym dokumencie celów strategicznych, trzy zawierają bezpośrednie odniesienie do sfery społecznej. Są to:

- Poprawa opieki zdrowotnej i opieki społecznej (cel strategiczny 1) – scharakteryzowany ogólnie jako „działania w sferze solidarności ogólnospołecznej, obejmującej osoby chore, niepełnosprawne, upośledzone, samotne, stare, popadłe w nałóg czy wciągnięte w procesy i struktury patologiczne oraz wszystkie te, które nie mogą sobie poradzić same.”

- Stworzenie warunków bazowo-organizacyjnych i szerokiej oferty kulturalno – oświatowej dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców (cel strategiczny 2) – wskazano, iż „w realizacji tego celu zasadniczą rolę odegrać muszą władze gminy, wspólnoty parafialne, zwłaszcza duchowieństwo, organizacje społeczne, przedsiębiorcy, hobbysci, artyści ludowi, organizacje młodzieżowe, zespoły artystyczne, kluby sportowe oraz poszczególni mieszkańcy”.

- Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców (cel strategiczny 8) – założono, iż żaden mieszkaniec nie może być narażony na niebezpieczeństwo i poniesienie uszczerbku na zdrowiu, życiu i mieniu.

Gmina Dobra w 2021 r. nie uchwaliła nowej Strategii Rozwoju Lokalnego, podjęto jednak działania – wspólnie ze Stowarzyszeniem Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego celem opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego SSOM (2030), co wpisuje się w przytoczone wyżej zapisy Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, wskazujące na potrzebę ścisłej współpracy obszarów wiejskich znajdujących się w strefie oddziaływania dużych ośrodków miejskich - w powiązaniu z planami rozwoju miast.

W Gminie Dobra obowiązuje ponadto wprowadzony uchwałą nr XXII/305/2021 Rady Gminy Dobra z dnia 25 marca 2021 r. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021-2023. Program opracowano w oparciu o art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny

i systemie pieczy zastępczej. Celem głównym programu jest wsparcie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a do celów szczegółowych należą:

1. budowanie bezpieczeństwa socjalnego rodzin
2. prowadzenie działalności profilaktycznej sprzyjającej umacnianiu rodziny
3. podejmowanie działań na rzecz powrotu dziecka z pieczy do rodziny biologicznej

Ponadto Rada Gminy Dobra corocznie uchwała programy współpracy Gminy Dobra z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, który określa zakres, formę i sferę współpracy Gminy z tymi podmiotami. Celem głównym programu jest zaspakajanie potrzeb społecznych mieszkańców Gminy, wspomaganie rozwoju społeczności Gminy i tworzenie więzi lokalnych oraz wspieranie działań społecznych na rzecz Gminy. Corocznie ustalone są w programie zadania priorytetowe w każdym z obszarów społecznych oraz minimalną wysokość środków na realizację programu.

Nadto corocznie Rada Gminy przyjmuje Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na dany rok, w którym określone są zadania dotyczące tego obszaru, związane ze zwiększaniem dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych oraz udzielanie pomocy rodzinom, w których występuje ten problem, prowadzeniem profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży oraz wzmacnianiem zasobów i kompetencji zawodowych realizatorów programu.

2. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRA (*résumé*)

Głównym zadaniem dwuetapowej diagnozy było rozpoznanie skali problemów społecznych w świetle danych zastanych, danych ankietowych pochodzących z badania mieszkańców gminy oraz opinii ekspertów zaangażowanych w instytucjonalną pomoc społeczną, a także przeprowadzenie oceny zasobów pomocy społecznej w gminie Dobra w odniesieniu do istniejącej sytuacji społecznej i demograficznej.

Pełna diagnoza (przedstawiamy ją jako załącznik do Strategii) składa się z trzech elementów:

- a. Charakterystyka gminy (specyfika w sferze oddziaływań wielkiego miasta, charakterystyka demograficzna, problemy ruchliwości przestrzennej i naturalnej, problemy rozwoju społeczno-ekonomicznego gminy)
- b. Obszary problemowe (postawy mieszkańców i charakterystyki więzi społecznych w gminie; rynek pracy; ubóstwo; uzależnienia od substancji psychoaktywnych; poczucie bezpieczeństwa; zagrożenie przestępczością i przemocą; problemy dzieci i młodzieży; problemy zdrowia mieszkańców i niepełnosprawności; sytuacja mieszkaniowa; system oświaty)
- c. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie (głównym zadaniem tej części opracowania jest ocena funkcjonowania systemu pomocy społecznej w gminie Dobra. Punktem odniesienia przeprowadzonej analizy są dane uzyskane w części pierwszej (Diagnoza problemów społecznych).

Przygotowane charakterystyki obejmują: -zasoby infrastrukturalne, zasoby kadrowe, nakłady finansowe, otoczenie systemu pomocy społecznej, formy i zakres udzielanej pomocy (pomoc osobom i rodzinom w trudnej sytuacji materialnej, wsparcie dziecka i rodziny, pomoc osobom wymagającym opieki z powodu wieku; choroby lub niepełnosprawności, pomoc osobom bezdomnym, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).

Zastosowane w diagnozie metody badawcze były następujące:

1. Analiza danych zastanych (SDA) - oparta na istniejących dokumentach i ewidencji instytucji działających w obszarze pomocy społecznej powstałych w okresie 2019-2021.

2. Badania ankietowe - Badania PAPI (Paper-and-Pencil Interview – wywiad bezpośredni przeprowadzony przez ankietera z wykorzystaniem papierowej wersji kwestionariusza) zrealizowano w październiku i listopadzie 2021 r., w 13 miejscowościach gminy Dobra (Bezrzecze, Dobra, Dołuje, Grzeczka, Łęgi, Lubieszyn, Mierzyn, Płochocin, Rzędziny, Skarbimierzyce, Stolec, Wąwelnica, Wolczkowo). Dobór próby do badań miał charakter mieszany - trzystopniowy, w pierwszym stopniu uwzględniono proporcjonalny udział wielkości badanych miejscowości w ogólnej liczbie mieszkańców gminy (na podstawie danych BDL GUS za rok 2021 oraz lokalnej bazy demograficznej). Badania zrealizowano na próbie 254 respondentów. Wywiady realizowane były głównie w otwartym terenie („na dworze” – co związane było z kwestiami bezpieczeństwa w czasie trwającej pandemii) przez przeszkolonych ankieterów.

3. Standaryzowane wywiady z ekspertami; Głównym kryterium doboru ekspertów był ich związek z rozwiązywaniem problemów mieszkańców w szeroko rozumianej sferze pomocy społecznych oraz terenowy (lokalny) charakter działalności. Zrealizowano łącznie 23 standaryzowane wywiady z ekspertami, wskazanymi przez zespół badawczy (z przedstawicielami: organizacji pozarządowych, sołtysami, radnymi, przedstawicielami kościoła, policji, urzędu gminy, pracownikami OPS, dyrektorami szkół, mieszkańcami gminy).

4. Wywiady panelowe (wywiady grupowe). Zgodnie z założeniami metody, wywiady prowadzono z małymi grupami respondentów (dobór celowy), spotkania były moderowane przez członków zespołu badawczego, w oparciu o opracowane wcześniej scenariusze, zawierające opisy zestawów opinii do pozyskania na każdym z etapów pojedynczego panelu.

Przeprowadzono dwa wywiady panelowe z lokalnymi ekspertami, w tym jeden stacjonarny. Udział wzięło w nich łącznie 23 osoby.

Sytuacja demograficzna w gminie Dobra w latach 2014-2021 i prognoza na rok 2030

Liczba mieszkańców w gminie Dobra wciąż rośnie, zmienia się jednak struktura i dynamika wzrostu. Według danych GUS, liczba mieszkańców gminy w 2014 r. wynosiła 20 144 (18 866 według

LBD - lokalnej bazy osób zameldowanych na terenie gminy), natomiast w roku 2021 - odpowiednio 26 101 (GUS) i 23 852 (LBD). W ciągu 7 lat liczba ludności gminy (w świetle tych danych) zwiększyła się więc o mniej więcej 25%. Sukcesywnie zwiększa się gęstość zaludnienia (od 183 osób na kilometr kwadratowy w 2014 roku, do 237 os/km² w roku 2021). Po dwuletnim okresie spowolnienia napływu nowych mieszkańców (2019-2020), w roku 2021 nastąpiło odwrócenie trendu. W roku 2021 zmiana liczby ludności (liczona na każdy 1000 mieszkańców) wyniosła 41,5, co stanowiło powrót do wskaźników „sprzed pandemii” (w ostatnich 7 latach najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w 2018 roku – 42,7). W porównaniu z rokiem 2019 saldo migracji liczone w liczbach bezwzględnych wzrosło – z 675 w 2019 r. do 875 w 2021 r. (zob. tab. 1). W tym samym okresie znacząco zmalało saldo migracji zagranicznych.

Miejscowości gminy są zróżnicowane pod względem liczby ludności i dynamiki wzrostu. Najliczniejszymi miejscowościami gminy pozostają Mierzyn (8494), Bezrzecze (5228) i Dobra (3824), zaś najmniejszą – Płochocin (8 mieszkańców). W stosunkowo małych miejscowościach - Sławoszewie i Redlicy - liczba ludności zwiększyła się na przestrzeni 10 lat dwukrotnie: z 68 w roku 2010 do 140 w roku 2021 (Sławoszewo) oraz z 97 do 168 (Redlica).

Na podstawie obliczeń statystycznych zakładamy, że liczba ludności będzie dalej wzrastać. Prognoza demograficzna obliczona dla 2030 r. na podstawie kalkulacji trendu (regresja liniowa), wynosi 30 709. Najliczniejszymi miejscowościami w roku 2030 w świetle tej prognozy będą Mierzyn (10 840 os.) oraz Bezrzecze. Zwracamy uwagę, że obliczenia mają charakter orientacyjny i wynikają z matematycznych wyliczeń oczekiwanych wartości na podstawie istniejących danych – nie uwzględniają np. zmiennych takich jak koniunktura gospodarcza, gospodarka przestrzenna, zmiany na rynku nieruchomości, wzory dzietności, trendy migracyjne itd.

Tab. 1. Podstawowe wskaźniki demograficzne w gminie Dobra w latach 2014-2021

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba ludności	20 866	21 611	22 511	23 472	24 292	25 061	26 101
ludność na 1 km ²	189	196	204	213	220	227	237
zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców	35,8	35,7	41,7	42,7	34,9	31,7	41,5
współczynnik feminizacji	104	103	104	105	104	105	105
małżeństwa na 1000 ludności	2,7	2,7	3,2	3,5	3,4	2,3	2,9
małżeństwa zawarte	56	57	71	80	80	56	73

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

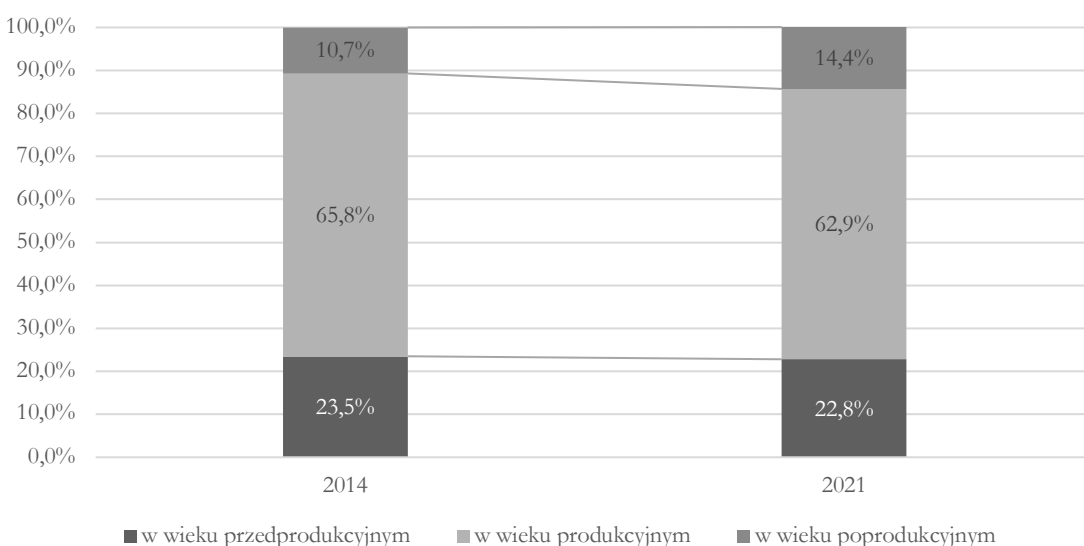
Dane dotyczące ruchliwości naturalnej wskazują, że w roku 2016 pojawił się moment najwyższego przyrostu naturalnego na 1000 ludności (5,85). W kolejnych latach obserwujemy kontynuację trendu spowolnienia przyrostu naturalnego liczby mieszkańców (zwiększenie liczby mieszkańców wynika z migracji, a nie z nadwyżki liczby urodzin nad liczbą zgonów) – wskaźnik na poziomie 3,72 z roku 2021 jest najniższym na przestrzeni ostatnich lat.

Zmieniające się parametry wieku mieszkańców gminy dotyczą głównie relacji pomiędzy osobami w wieku produkcyjnym (których liczba sukcesywnie maleje) a osobami w wieku poprodukcyjnym (których liczba i udział w populacji mieszkańców gminy rośnie). W 2021 r. osoby w wieku

poprodukcyjnym stanowiły już 14,4% populacji gminy (wzrost w stosunku do roku 2014 o 3,1 punktów procentowych). Liczony łącznie (dla obu płci) odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem zwiększył się z 7,9 w 2014 r. do 11,7 w 2021 r. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w roku 2014 wyniósł 10,9, natomiast w 2021 r. – 16,8. W powiązaniu ze starzeniem się populacji mieszkańców, zwiększa się współczynnik feminizacji (liczba kobiet na każde 100 mężczyzn) - ze 103 w 2014 roku do 105 w 2021 r.

Z danymi odnoszącymi się do struktury wieku korespondują wskaźniki dotyczące przyrostu naturalnego (z najwyższym wskaźnikiem zgonów na 1000 ludności w 2015 r.). Liczba zawieranych małżeństw (w liczbach bezwzględnych) na terenie gminy rośnie – z poziomu 56 w 2015 r. do poziomu 73 w 2021 r. Jednak wartości wskaźnika małżeństw zawartych w danym roku na każde 1000 ludności wskazują na mniej dynamiczny wzrost.

Wyk.1. Ludność gminy Dobra wg funkcjonalnych grup wieku. Zmiana w latach 2014-2021

Źródło: Obliczenia własne na podst. Banku Danych Lokalnych GUS

Problemy społeczne gminy oraz działania na rzecz ich rozwiązywania w świetle danych zastanych i badań jakościowych

W porównaniu do 2014 r. w latach 2019 - 2021 zmianie uległa struktura problemów społecznych występujących w gminie Dobra, będących przedmiotem interwencji instytucji pomocy społecznej. Najczęściej występującymi powodami korzystania z pomocy społecznej przez mieszkańców w 2019, 2020 i 2021 roku była długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność, w 2014 roku bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz bezrobocie. Natomiast w świetle badań jakościowych (opinii ekspertów) najistotniejszymi aktualnie problemami społecznymi w gminie są: dysfunkcjonalność rodzin, problemy dzieci i młodzieży (zła kondycja psychiczna, zagrożenie uzależnieniami behawioralnymi i od środków psychoaktywnych,

przemoc rówieśnicza), problemy osób starszych (w tym deficyty instytucjonalnej opieki nad osobami starszymi), nadużywanie alkoholu. Dysfunkcjonalność rodzin oraz alkoholizm były identyfikowane przez respondentów również w 2014 r. jako najistotniejsze problemy. Zaliczono do nich wówczas także bezrobocie, które obecnie ani w świetle danych zastanych ani w świetle wypowiedzi ekspertów nie jest problemem społecznym o dużej skali. Wszystkie wymienione powyżej problemy będą przedmiotem analizy w dalszej części opracowania.

Zmniejszyła się liczba rodzin, którym Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej udzielił pomocy - w 2019 r. było to 251 rodzin, w 2020 r. – 205, w 2021 r. – 193, natomiast w 2014 r. działaniami wspierającymi objęto 277 rodzin. W dalszym ciągu niepokoi trwająca przez wiele lat zależność znacznej części osób od instytucji pomocowych, długotrwale korzystający ze świadczeń stanowili grupę 188 osób w 2019 r., 157 osób w 2020 r. i 134 osoby w 2021 r. (w 2014 r. ok. 200 osób).

Wśród beneficjentów pomocy społecznej przeważają kobiety, a biorąc pod uwagę kategorie wiekowe – osoby w wieku aktywności zawodowej. Wzrosła, w porównaniu do 2014 r. liczba osób starszych w gminie, które wymagają pomocy instytucjonalnej w zaspokajaniu swoich potrzeb życiowych, co wiąże się ze starzeniem się mieszkańców gminy i zmieniającymi się wskaźnikami obciążenia demograficznego.

Tab. 2. Powody udzielania pomocy i wsparcia rodzinom przez OPS w Dobrej w latach 2019 – 2021.

POWODY TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	2019	2020	2021
	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin
Ubóstwo	89	79	74
Bezrobocie	67	52	41
Niepelnosprawność	100	88	76
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	97	71	39
Potrzeba ochrony macierzyństwa	12	14	6
Alkoholizm	30	18	28
Przemoc w rodzinie	1	1	0
Bezdomność	18	20	17
Długotrwała lub ciężka choroba	176	107	97
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	10	4	1
Narkomania	2	1	0
Zdarzenie losowe	1	1	13
Sytuacja kryzysowa	-	1	1

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej za 2019 - 2021 r., Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej

Długotrwała lub ciężka choroba była powodem udzielenia pomocy 176 rodzinom w 2019 r. (znacznym wzrostem w porównaniu do 2014 r. – 89 rodzin wówczas potrzebowało wsparcia z tego tytułu), w 2020 r. – 107 a w 2021 r. – 97 rodzinom. W 2014 r. liczba rodzin korzystających z pomocy OPS w Dobrej z powodu niepełnosprawności wynosiła 79 rodzin, w 2019 r. wzrosła do 100, w 2020 r. wynosiła 88, a w 2021 r. 76.

Mimo poprawy sytuacji na rynku pracy mieszkańców gminy (w odniesieniu do 2014 r.) i spadku liczby osób wymagających działań pomocowych podejmowanych przez OPS, liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa kształtowała się na zbliżonym poziomie w latach 2014, 2020, 2021 (odpowiednio 80; 79, 74 rodzin), wyższa była w 2019 - 89 rodzin.

W latach 2019 - 2021 bezrobocie było powodem trudnej sytuacji życiowej znacznie mniejszej liczby rodzin niż w 2014 roku (2019 r. – 67, 2020 r. – 52, 2021 r.- 41, 2014 r. – 124).

Liczne były w latach 2019-2020 kategorie rodzin przejawiające bezradność w sprawach opiekuńczo–wychowawczych. W 2019 r. liczba rodzin korzystających z pomocy z tego tytułu wynosiła 97, w 2020 r. - 79 rodzin. Jest to jednak znaczący spadek w porównaniu do 2014 r., kiedy problemy z opieką i wychowaniem dzieci a także trudności z prowadzeniem gospodarstwa domowego miało 185 rodzin. O utrzymującej się pozytywnej tendencji spadkowej świadczą dane z 2021 r. – jedynie 39 rodzin otrzymało pomoc z tego tytułu.

Z danych wynika, że stosunkowo rzadko udzielana jest pomoc z takich tytułów jak: uzależnienia, przemoc w rodzinie, potrzeba ochrony macierzyństwa, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, sytuacja kryzysowa, zdarzenie losowe czy bezdomność (może to wynikać z pewnych trudności kwalifikowania rodzin do korzystania z pomocy, ponieważ w wielu przypadkach współwystępują problemy będące podstawą do udzielania wsparcia, a pracownicy socjalni dla celów sprawozdawczych zobowiązani są wskazać wylączenie jeden, podstawowy problem).

Koordynatorem zadań z zakresu polityki społecznej na terenie gminy Dobra jest samorząd gminy. Podstawową instytucją wykonującą zadania w obszarze pomocy społecznej jest Ośrodek Pomocy Społecznej. Wielkość środków finansowych na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej wynosiła w 2019 r. 31 055 365 zł; wydatki te wzrosły w 2020 r. do 41 449 854 zł, a w 2021 r. do kwoty 43 091 178 zł.

Tab. 3. Główne wydatki na zadania w sferze pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w latach 2019 – 2021 w gminie Dobra (w zł).

	2019	2020	2021
1. Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	3 348 471	3 305 170	3 254 201
2. Zasilki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	424 400	465 327	549 640
3. Zasilki stałe	241 897	227 286	210 371
4. Świadczenie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych	300 432	272 802	498 996
5. Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i pozostała działalność	156 398	121 027	117 970
6. Przeciwdziałanie alkoholizmowi	508 353	354 995	477 333
7. Ośrodek Pomocy Społecznej	1 003 115	1 038 508	1 186 693
8. Świadczenia wychowawcze Rodzina 500 Plus”	23 530 000	34 629 007	35 647 349
9. Program „Dobry Start”	1 211 100	1 191 750	-*

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej

**w 2021 r. realizację Programu przejął ZUS*

Osoby i rodziny w trudnej sytuacji materialnej mogą ubiegać się o wsparcie finansowe z pomocy społecznej w postaci zasiłków oraz pomocy w naturze.

Tab. 4. Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2019-2021

	<i>Liczba rodzin</i>		
	2019	2020	2021
Zasiłek stały	50	38	36
Zasiłek okresowy	87	79	66
Zasiłek celowy i pomoc w naturze	169	145	145

Źródło: Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Dobrej za 2019,2020,2021 rok

W kolejnych latach liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej zmniejszała się. Struktura świadczeń nie uległa zmianie. Obok świadczeń realizowanych na mocy ustawy o pomocy społecznej przyznawane są także, na podstawie odrębnych przepisów, inne formy finansowego wspierania osób i rodzin: świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego, dodatki mieszkaniowe.

Mimo wielu rodzin wymagających wsparcia Ośrodka Pomocy społecznej ubóstwo nie jest istotnym problemem społecznym gminy – to powszechnie wyrażana opinia respondentów reprezentujących szerokie spectrum instytucji, organizacji zaangażowanych w rozwiązywanie problemów społecznych. Wśród nowo osiedlających się niewielu potrzebuje wsparcia systemu pomocy społecznej, a w związku z tym, że wraz z wprowadzeniem nowych instrumentów polityki rodzinnej państwa wspierających finansowo rodziny sytuacja materialna mieszkańców uległa zdecydowanej poprawie – przelożyło się to na zmniejszenie skali ubóstwa (*Biedy nie ma, zwłaszcza skrajnej* (wywiad nr 5),

Szczególnie widoczna jest poprawa sytuacji materialnej rodzin wielodzietnych, co jest rezultatem m.in. wprowadzenia świadczenia wychowawczego „Rodzina 500 plus”.

Kiedys mieliśmy problem z dożywianiem, to teraz tego problemu nie ma i dzieci dożywianych jest bardzo niewiele, ja mam trójkę dzieci dożywianych na 500 dzieci, one są ubrane i najedzone (wywiad nr19).

Poprawa sytuacji materialnej nie dotyczy wszystkich mieszkańców gminy. W dalszym ciągu wiele osób i rodzin potrzebuje wsparcia w zaspokajaniu swoich potrzeb życiowych. Działaniami Caritas i innych organizacji pozarządowych objętych jest w różnych okresach od 200 do 250 rodzin. Respondenci wyróżnili kilka kategorii osób ubogich.

Pierwszą grupę stanowią osoby starsze, chore (zwłaszcza psychicznie) i samotne. Ich trudne położenie materialne jest rezultatem niskiego poziomu dochodów (renty i emerytury) i ponoszenia wysokich wydatków m.in. związanych z ochroną zdrowia.

(...) ma 820 zł, w dzisiejszych czasach, kiedy trzeba wykupić leki, bo pan jest po zawałach i choruje na tarczycę (...) to nie da się przeżyć (wywiad panelowy nr 2).

Do drugiej grupy zaliczono mieszkańców, których ubóstwo jest problemem pochodnym innych problemów społecznych, takich jak alkoholizm i inne uzależnienia oraz brak aktywności zawodowej. Współwystępowanie zjawisk problemowych szczególnie widoczne jest w środowiskach wsi popegeerowskich – przede wszystkim w północnej części gminy, a niezaradność życiowa jest w dużej mierze, jak to określił jeden z respondentów, *dziedziczona z pokolenia na pokolenie* (wywiad nr 23).

Trzecią grupę osób dotkniętych ubóstwem stanowią osoby w wieku przedemerytalnym, które straciły pracę. Trudności z jej znalezieniem wynikają głównie ze stereotypów panujących wśród pracodawców dotyczących osób starszych, według których są oni mniej wydolnymi pracownikami i jednocześnie domagającymi się szczególnych przywilejów.

Dysfunkcjonalność rodzin i podejmowane działania wspierające

Ważne miejsce w systemie pomocy społecznej zajmują działania związane z opieką nad rodziną i dzieckiem. Rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny przysługuje z mocy prawa zarówno wsparcie w formie świadczeń pieniężnych, jak i formie pracy socjalnej, poradnictwa i terapii rodzinnej, a w szczególnych przypadkach – zapewnienie dzieciom opieki i wychowania poza rodziną. W przypadku trudności w wypełnianiu funkcji rodziny, pomocy udzielają zatrudnieni w Ośrodku Pomocy Społecznej pracownicy socjalni i asystent rodziny. Część zadań realizowanych jest przez pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Policach (niewielu mieszkańców Dobrej decyduje się na dojazd do Polic i skorzystanie z oferty PCPR), część gmina zleca Stowarzyszeniu „SOS dla Rodziny”, które prowadzi Gminny Ośrodek Wsparcia Rodziny. W ramach Ośrodka udziela się pomocy w formie poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego, w zakresie interwencji kryzysowej osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji, między innymi z powodu uzależnień i współuzależnień w rodzinie oraz przemocy.

Dysfunkcjonalność rodzin jest jednym z powodów umieszczenia dzieci, postanowieniem Sądu, w pieczy zastępczej. W 2019 r. gmina ponosiła odpłatność za 13 dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, w 2020 r. za 17, w 2021 r. za 18 dzieci. Wydatki gminy związane z umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej wyniosły w 2019 r. 130 571,04 zł, w 2020 r. 109 410, 21 zł, w 2021 r. 127 001,79 zł.

W rodzinach zastępczych w 2019 r. przebywało 5 dzieci, w 2020 r. 12, w 2021 r. 13. W instytucjonalnej pieczy zastępczej 8 dzieci w 2019 r., w 2020 r. i 2021 r. po 5 dzieci.

Działania instytucjonalne podejmowane na rzecz rodzin przeżywających trudności wymagają intensyfikacji - w świetle przeprowadzonych badań jakościowych najistotniejszym problemem społecznym w gminie jest dysfunkcjonalność rodzin.

Najczęściej wskazywanymi przejawami dezorganizacji życia rodzinnego są trudności w wypełnianiu funkcji wychowawczych i opiekuńczych, zaburzone relacje w rodzinie, nieumiejętność rozwiązywania konfliktów, alkoholizm, przemoc, rozpad rodzin.

Zaburzenia w realizacji funkcji dotyczą dwóch kategorii rodzin. Pierwsza kategoria to rodziny, w których występują zaburzenia w wychowaniu i opiece nad dziećmi, a ich źródłem jest pokoleniowe przekazywanie dewiacyjnych wzorów pełnienia ról w rodzinie, często związanych z nadużywaniem alkoholu, posługiwaniem się przemocą, brakiem aktywności zawodowej i społecznej, niskimi

aspiracjami życiowymi, czego skutkiem jest ubóstwo niektórych rodzin. Problemy te dostrzegane są przede wszystkim wśród zasiedziałych mieszkańców gminy. Egzemplifikacją tych problemów są trudności z nauką dzieci w szkołach, szczególnie widoczne w okresie pandemii, nauki online. Nasi rozmówcy mówili o tych sytuacjach w następujący sposób:

W dalszym ciągu mamy sporo dzieci ze środowisk post-pegeerowskich, często są to rodziny jeszcze takie nienydolne wychowawczo, często te dzieci nie do końca są dopilnowane przez rodziców, występuje dość spora absencja chorobowa, ona jest taka pod znakiem zapytania. Rodzice niekoniecznie przykładają wagę do tego, żeby te dzieci systematycznie uczęszczały do szkoły, nie pochyłają się nad odrabianiem zadań domowych, nie do końca są wszystkie dopilnowane (wywiad nr 8).

Drugą kategorię stanowią rodziny, w których występują zaburzenia więzi wewnątrzrodzinnych, konflikty, brak spójności, trudności w wypełnianiu ról rodzicielskich, niekiedy także przemoc i alkoholizm. Powyższe problemy dotyczą nie tylko rodzin zasiedziałych, ale również nowo osiadłych mieszkańców, charakteryzujących się stosunkowo wysoką pozycją społeczną, dobrą sytuacją materialną, wysokimi aspiracjami życiowymi. Problemy te szczególnie uwidoczniły się w okresie izolacji, spowodowanej pandemią. Sytuację tę charakteryzuje poniższa wypowiedź respondenta:

W tym okresie, kiedy mieliśmy pandemię i byliśmy pozamykani w domach, mieszkaniach i ci ludzie nie szli do pracy, tylko musieli zostać razem, to pojawiło się dużo interwencji domowych, gdy ci ludzie widząc się przez całą dobę nie potrafili normalnie funkcjonować. Póki widzieli się kilka godzin w ciągu dnia, po pracy, w domu, spać i rano szybko do szkoły czy przedszkola dziecko zaprowadzić – wtedy funkcjonowali, ale jak musieli razem zostać, to się to rozsypano. Takie przypadki były i interwencje z błahych powodów. To jest może też takim czynnikiem, ta pandemia potrafiła pokazać ten problem, że młodzi nie umieją funkcjonować razem. Na dłuższą metę się im to nie udaje. Przez kilka lat są zachwyceni, dziecko małe, budują dom, a potem się okazuje, że to dziecko bardzo dużo wymaga i coraz więcej chce – oni nie potrafią się odnaleźć, szczególnie te rodziny młode. Do tego każdy chce mieć wakacje, wycieczki zagraniczne, piękne samochody, to się gdzieś zatrzymuje na pewnym etapie (wywiad nr 4).

Dysfunkcjonalność tej kategorii rodzin postrzegane jest jako rezultat przyjętego stylu życia i cenionych wartości, wśród których naczelną wartością są dobra materialne i sukces zawodowy. W życiu codziennym oznacza to zaabsorbowanie pracą zawodową i brak czasu na życie rodzinne. Preferowany styl życia przekłada się na relacje rodzice – dzieci. W opinii ekspertów rodzice skoncentrowani są na zabezpieczeniu materialnych potrzeb dzieci, potrzeb edukacyjnych – natomiast nie przejawiają dbałości w zakresie społecznego funkcjonowania dzieci, zaspokojenia ich potrzeb emocjonalnych. W wielu rodzinach dostrzegano brak kontroli ze strony rodziców sposobu spędzania czasu wolnego przez dzieci. Odzwierciedleniem tych dylematów są poniższe wypowiedzi ekspertów.

Rodzice fizycznie są w domach, ale nie zaspokajają potrzeb psychicznych dzieci i nie zajmują się dzieckiem. Dają jeść i ubranie, ale nie jeśli chodzi o wyższe potrzeby (wywiad nr 9).

(...) najistotniejszym problemem jest brak czasu dla dzieci, również dla dzieci najmłodszych, które prześiadują w świetlicach, bo rodzice pracują (wywiad nr 21).

Respondenci podkreślali słabe przygotowanie rodziców do pełnienia swojej roli, nieradzenia sobie z problemami dzieci. Rodzice nie są także zainteresowani pogłębianiem wiedzy pedagogicznej i wiedzy na temat problemów, z którymi stykają się dzieci. Podejmowane w tym zakresie działania, najczęściej z inicjatywy szkół, nie cieszą się zainteresowaniem rodziców.

Wśród zagrożeń dla życia rodzinnego wymieniano alkoholizm oraz przemoc. Problemy te są przedmiotem odrębnej analizy w dalszej części opracowania.

Problemy dzieci i młodzieży

Wśród grup społecznych, w których obserwuje się natężenie występowania złożonych problemów społecznych, wymagających interwencji instytucjonalnej, wylonionych w trakcie badań, znajduje się kategoria społeczna dzieci i młodzieży. W świetle wypowiedzi respondentów do najistotniejszych, aktualnych problemów dotyczących tej grupy społecznej należą: osłabiona kondycja psychiczna, uzależnienia behawioralne, zachowania ryzykowne – w tym eksperymentowanie ze środkami psychoaktywnymi oraz przemoc rówieśnicza.

Problemy zdrowia psychicznego dzieci takie jak: wycofanie, apatia, nerwica, lęki, depresja, a także zaburzenia zachowań (agresja, samookaleczenia, próby samobójcze) nasiliły się w okresie izolacji, spowodowanej pandemią Covid-19. Problem ten ilustruje następująca wypowiedź.

Obserwujemy u dzieci wycofanie. W czasie pandemii niektóre dzieci odmawiały zdalnej nauki, to były dzieci z rodzin, które dbały o dzieci, ale one były w takim stanie zniechęcenia, braku motywacji do życia i robienia czegokolwiek, odmawiały wyjścia z łóżka i udziału w lekcjach i rodzic nie mógł z tym nic zrobić, więc kończyło się terapią psychologiczną, były też myśli samobójcze wśród dzieci (wywiad nr 2).

Przyczyny pogarszającej się kondycji psychicznej dzieci są złożone. Mają one swe źródła w makro i mikro uwarunkowaniach społecznych. Składają się na nie m.in. tempo zmian cywilizacyjnych, powodujących konieczność dostosowania się do tych zmian grup społecznych, rodzin, jednostek – często wywołując stres, poczucie zagubienia i niechciane negatywne emocje. Zachodzące zmiany społeczne mają odzwierciedlenie w funkcjonowaniu rodzin (dysfunkcjonalność rodzin była przedmiotem rozważań wyżej), także szkoły, jako instytucji społecznej, stawiającej wysokie wymagania dzieciom i młodzieży. Innymi przyczynami są uzależnienia behawioralne, ryzykowne zachowania, związane ze środkami psychoaktywnymi.

W obliczu rangi tych problemów szczególnie odczuwany jest brak profesjonalnej pomocy w zakresie wsparcia psychologicznego, psychiatrycznego, socjoterapeutycznego, pedagogicznego. W wypowiedziach wielu respondentów pojawiały się następujące stwierdzenia:

(...) psycholog, psycholog i jeszcze raz psycholog i godziny dla tego psychologa, w każdej szkole psycholog jest niezbędny (...) jest tyle problemów z zachowaniem uczniów, z taką arogancją, bezczelnością w stosunku do nauczyciela. Wszystkie zabamowania, mechanizmy właściwych relacji międzyludzkich, to wszystko się gdzieś zagubiło i teraz to jest podstawowy problem (wywiad nr 18).

Pomoc osobom wymagającym opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności

W gminie dostrzegane są problemy starzejącego się społeczeństwa. Zarówno eksperci, jak i mieszkańcy wskazują na występujące i pogłębiające się trudności w opiece nad osobami starszymi zwłaszcza niepełnosprawnymi.

Wielu respondentów podkreśla deficyty instytucjonalnej oferty zarówno w zakresie opieki nad osobami starszymi (usługi opiekuńcze, środowiskowy dom pomocy, warsztaty terapii zajęciowej, dom pomocy społecznej), jak i oferty w zakresie włączania ich do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym (samotność, niewiele możliwości spędzania czasu wolnego blisko miejsca zamieszkania).

Na problemy te nakładają się niedostatki infrastrukturalne występujące szczególnie w mniejszych miejscowościach gminy, takie jak: brak sklepów, ośrodka zdrowia, trudności komunikacyjne czy bariery architektoniczne, które utrudniają zaspokojenie potrzeb życiowych osób starszych i niesamodzielnych.

Osobom, które z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione, przysługuje między innymi pomoc w formie usług opiekuńczych. Usług tego rodzaju potrzebuje coraz więcej osób, zgłaszając zapotrzebowanie na nie do Ośrodka Pomocy Społecznej. Jednak niewielu mieszkańców gminy jest objętych tego rodzaju pomocą (choć zaobserwować można tendencję wzrostową) – w 2014 r. – 10 osób, w latach 2019 - 2021 po 25 osób.

Zdecydowanie częściej udzielana jest pomoc w formie świadczeń opiekuńczych. W kolejnych latach 2019-2021 udzielono ich odpowiednio: 3 405, 3 351, 3 378, najwięcej w formie zasiłków pielęgnacyjnych.

W porównaniu do 2014 roku w kolejnych latach wyższa była liczba rodzin, którym przyznano pomoc z tytułu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby. W 2019 r. takich rodzin było 276, w 2020 r. – 195, a w 2021 r. - 173.

Bezdomność

W porównaniu do 2014 r. liczba osób bezdomnych wzrosła dwukrotnie, w 2019 r. - 18, w 2020 r. - 20, w 2021 r. - 17 bezdomnych potrzebowało pomocy. Zważywszy na fakt pojawiających się trudności z zapewnieniem schronienia (brak wolnych mieszkań socjalnych, schroniska), problem bezdomności staje się coraz bardziej dotkliwy.

Aby zapobiec bezdomności, osobom mającym trudności finansowe przyznaje się pomoc w formie dopłat do kosztów utrzymania mieszkania, tj. opłacenie czynszu, energii elektrycznej, gazu. Niewielu mieszkańców gminy korzysta z tych form wsparcia.

Przemoc w rodzinie

W opinii ekspertów, w ostatnich latach mamy do czynienia ze wzrostem poziomu i natężenia przemocy w rodzinie. Coraz częstsze ujawnianie przypadków przemocy jest między innymi efektem zachodzących zmian świadomościowych wśród mieszkańców, przekonanych, że przemoc jest złem, na które trzeba reagować. Eksperci zwracali uwagę na wiele cech problemu przemocy. Przemoc często

występuje w rodzinach popegeerowskich, „gdzie od dziada pradziada są zasady, że dzieci są bite, rodzice między sobą się kłóca” (wywiad nr 3). W rodzinach tych nadal występuje społeczne przyzwolenie na stosowanie przemocy wobec najbliższych, szczególnie kobiet i dzieci. Równie częstą przyczyną stosowania przemocy w tej kategorii rodzin jest nadużywanie alkoholu, skutkiem czego jest utrata kontroli zachowań, panowania nad emocjami. Takie wzory życia rodzin z problemem przemocy są następnie przekazywane pokoleniowo.

Skala przemocy szczególnie nasiliła się w okresie pandemii. Izolacja społeczna, ograniczenie aktywności zawodowej, zamknięcie się w domu całej rodziny, poczucie lęku egzystencjalnego powodowało frustrację, agresję i przemoc. Tak ujęła to jedna z badanych: *Covid zmienił ludzi, pozamykał nas, odizolował od siebie, od swoich potrzeb i możliwości. Staliśmy się tacy bardziej drażliwi, a nawet agresywni* (wywiad nr 13).

Ekspertki zwracali również uwagę na występujące formy przemocy, wśród których dominuje przemoc psychiczna, ale do częstych przypadków należy również przemoc fizyczna, ekonomiczna. powiedzi:

Dominuje przemoc psychiczna, później fizyczna, ekonomiczna (wywiad nr 1).

Na szczęście tej seksualnej nie mamy. Ani wobec dzieci i kobiet. Generalnie psychiczna, bo fizyczną łatwo jest udowodnić, a nasi sprawcy są bardzo przebiegli, bo często są to na jakiś stanowiskach, usytuowane, gdzie każdy mówi, w tym domu to niemożliwe, tam się nie zdarza. Taka fajna rodzina, wszystko mają. Bo w tych naszych od dawna „nietajnych” klientach to my wiemy, czego się spodziewać. Oni wracają jak bumerang, natomiast tutaj już zaczynają napływać inni ludzie, którzy wydawaliby się być „normalni”, ale psychiczna jest już wyspecjalizowana, przemyślana i tej jest najwięcej (wywiad panelowy nr 1)

Osobami doświadczającymi przemocy są najczęściej dzieci, kobiety oraz osoby starsze. W tej grupie osobami najbardziej pokrzywdzonymi są dzieci, skazane na dorosłych stosujących wobec nich różne formy przemocy (fizyczną, psychiczną, ekonomiczną) oraz stwarzając sytuacje, w której dzieci są świadkami przemocy. Doświadczenia takie wywołują szereg skutków negatywnych w życiu dzieci. Są to problemy zdrowotne (często o podłożu zaburzeń psychicznych), problemy edukacyjne, wychowawcze. Dzieci wychowujące się w rodzinach z problemem przemocy przyswajają sobie zachowania dorosłych, uczą się między innymi, że często skutecznym sposobem rozwiązywania konfliktów może być przemoc.

Koordynatorem działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie gminy jest Zespół Interdyscyplinarny w Dobrej. Do jego zadań należy między innymi prowadzenie procedury „Niebieskiej Karty”.

Tab. 5. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty” w latach 2019 - 2021

	2019	2020	2021
Procedury NK ogółem	61	79	55
Procedury wszczęte	51	60	48
Procedury kontynuowane	10	19	7

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dobra za rok 2019, 2020 i 2021.

W 2021 roku, w stosunku do lat poprzednich, prowadzono znacznie mniej procedur „Niebieskiej Karty”. Sytuacja taka dotyczy zarówno spraw wszczętych, jak też kontynuowanych z roku poprzedniego. Główną przyczyną stosowania mniejszej ilości procedur NK był stan epidemii i restrykcji sanitarnych. W okresie tym dominowały zdalne kanały komunikacji z mieszkańcami, co utrudniało przepływ informacji oraz szybką, profesjonalną interwencją w przypadku zaistniałej przemocy. Formą przewycięzania tych trudności były tworzone grupy robocze w składzie adekwatnym do zaistniałej sytuacji rodzinnej. W ten sposób starano się pomóc w indywidualnych przypadkach.

Nadużywanie alkoholu

Nadużywanie alkoholu nadal należy do jednego z najistotniejszych problemów w gminie. Opinię taką reprezentuje zdecydowana większość biorących udział w badaniach respondentów, w wypowiedziach których można dostrzec wiele analogii w stosunku do diagnozowanych problemów społecznych w 2014. Obecnie przeprowadzone badania pozwalają – podobnie jak uprzednio – na wyróżnienie dwóch grup mieszkańców nadużywających alkoholu, które różnią się między sobą położeniem społecznym, sytuacją materialną, stylem picia alkoholu.

Pierwsza grupa mieszkańców to tzw. „starzy” mieszkańcy gminy, którzy do tej pory nie potrafią się odnaleźć w nowej rzeczywistości społecznej zachodzących zmian systemowych. Wypowiedź jednego z ekspertów problem ten ilustruje w sposób następujący:

Problem alkoholowy dotyczy starych mieszkańców, którzy tu mieszkali, zanim Bezręcze zaczęło się rozrastać, to są osoby, które pewne problemy mają z pokolenia na pokolenie, bo tu był przecież kiedyś PGR, więc prawdopodobnie to są ci, którzy tu mieszkali, jak był PGR i tak zostały te problemy życiowe. Niestety, ale te środowiska miały taką sytuację, gdzie spożywanie alkoholu było na porządku dziennym (w.11).

Zacytowana wypowiedź zwraca uwagę na jedną z przyczyn nadużywania alkoholu – tj. na pokoleniowe przekazywanie wzorów takiego stylu życia. Picie alkoholu stanowi także pochodną cech społecznych, które eksperci przypisują tej grupie mieszkańców, takich jak: niski status społeczny, poziom wykształcenia, niezaradność życiową, niską aktywność społeczną. Cechy te w sposób pośredni lub bezpośredni wpływają na postawy życiowe, przyczyniając się często do środowiskowego picia alkoholu. Tę grupę tworzą osoby najczęściej niepracujące, często roszczeniowe wobec instytucji pomocy społecznej. Dominują mężczyźni w różnym wieku, sporadycznie problem ten dotyczy kobiet.

Eksperti zwracali uwagę na nowe cechy jakościowe, związane z funkcjonowaniem tej grupy osób nadużywających alkohol. Pierwsza cecha dotyczy skali tego problemu. Pod względem ilościowym nastąpiło wyraźne zmniejszenie się liczby rodzin z problemem alkoholowym -*takich rodzin obecnie jest znacznie mniej (w.8)*. Dostrzega się również wyraźne zmniejszenie liczby osób spożywających alkohol w miejscach publicznych. Zachodzące zmiany jakościowe odzwierciedlają poniższe wypowiedzi:

Kiedys się widziało, w którym domu piją, teraz ten problem nie jest widoczny (wywiad nr 6)

Widać, jak zmienia się gmina pod każdym względem i te problemy mocno zauważalne jeszcze kilka lat temu, gdzie było widać więcej młodzieży czy osób po alkoholu w miejscach publicznych, dzisiaj tych problemów jest coraz mniej, bo zmienia się społeczeństwo i mieszkańcy, są może bardziej zamożni i raczej przebywają w domach albo uczestniczą w życiu w inny sposób (wywiad nr 12).

Drugą grupę mieszkańców stanowią osoby nowoosiedlające się. Mieszkańcy ci to osoby młode, w wieku produkcyjnym, wykształcone, pracujące zawodowo – najczęściej poza granicami gminy. Jest to grupa słabo integrująca się z zasiedzonymi mieszkańcami. Ich życie rodzinne toczy się „za zamkniętymi drzwiami”, stąd stosunkowo mało informacji przenika na zewnątrz, co nie znaczy, że problem nadużywania alkoholu ich nie dotyczy. Z informacji najbliższego otoczenia sąsiedzkiego, czasami informacji uzyskanej od dzieci w szkole, można dowiedzieć się, że w rodzinach tych występuje problem alkoholowy, problem przemocy. Eksperci problem ten określają jako inny styl picia, „inteligentny alkoholizm” – *czyli to nie są ludzie, którzy się zataczają na ulicy. Są to domy przemocowe, to jest ta przemoc emocjonalna inteligentnych domów, ludzi na poziomie* (wywiad nr 9). Jak ujął to jeden z badanych ekspertów:

nie ma znaczenia, czy są to starsi mieszkańcy czy nowi, nąpływowi. Bardziej namacalnie to widzę młodzież z okolicznych domów i oni właśnie tutaj wiodą prym, jeśli chodzi o sprawy z nadużywaniem alkoholu. Są pełnoletni, przyjeżdżają drogimi samochodami, mają kierowcę – jeden z nich jest trzeźwy i rozwodzi towarzystwo (...) nie ma znaczenia, czy są to mieszkańcy, którzy tu mieszkają wiele lat czy ci nowi. I jedni i drudzy nadużywają alkohol (wywiad nr 22).

Prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gmin. Inicjowaniem działań z zakresu przeciwdziałania alkoholizmowi oraz podejmowaniem działań zleconych ustawą zajmuje się w Dobrej Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych pracująca w oparciu o Gminne Programy Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii.

Na działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych gmina przeznaczyła środki finansowe w następującej wysokości:

Tab. 6. Budżet GKRPA w Dobrej w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Dochód	646 712,00	625 509,47	840 756,02
Wydano	515 354,33	411 922,41	560 327,52

Źródło: Sprawozdanie GKRPA za lata 2019-2021.

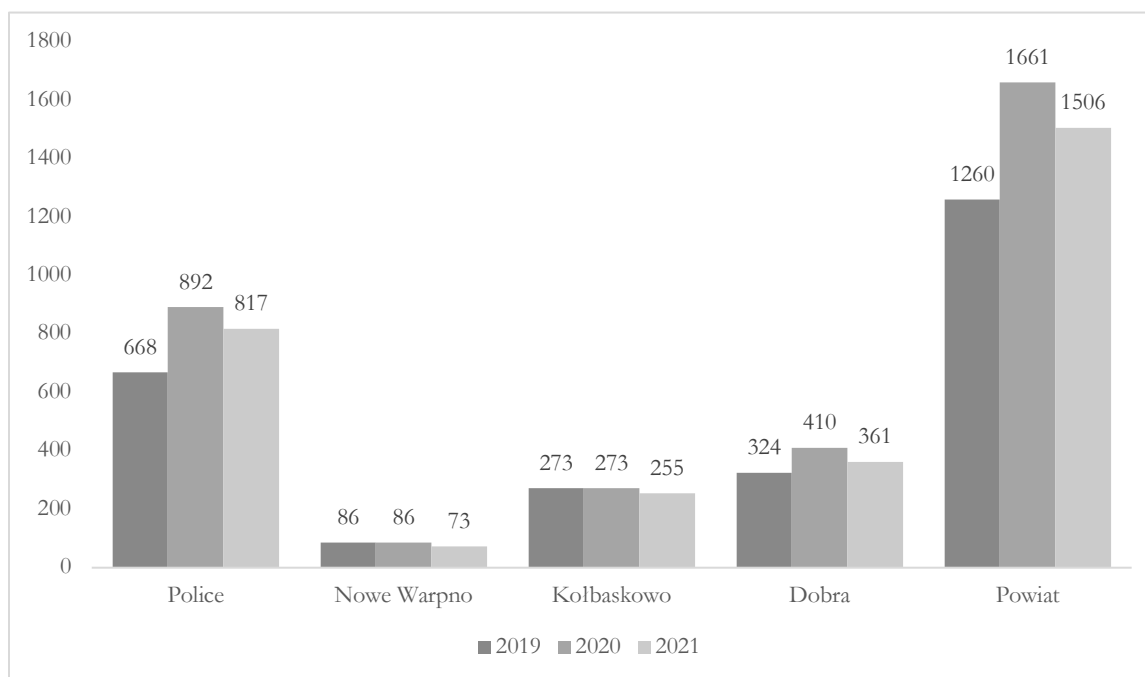
Rynek pracy - bezrobocie w gminie Dobra

Pozytywne tendencje na rynku pracy, mające swoje odzwierciedlenie w malejącej liczbie osób bezrobotnych, obserwowane do 2019 roku zarówno w skali kraju, regionu, powiatu jak i gminy w

2020 roku uległy zahamowaniu. W grudniu 2019 roku liczba osób bezrobotnych była najniższa w historii powiatu i wynosiła 1 260 osób, w Dobrej odnotowano 324 osoby bezrobotne. Wybuch pandemii SARS- CoV-2 w 2020 roku i ograniczenia z nią związane wpłynęły negatywnie na wiele branż polskiej gospodarki, nie omijając przy tym lokalnego rynku pracy w powiecie Polickim. Na koniec 2020 roku zarejestrowanych w PUP w Policach było już 1 661 osób bezrobotnych (wzrost o 401 osób), w gminie Dobra także nastąpił wzrost o 86 osób w stosunku do 2019 r. W roku 2021 nastąpiła poprawa sytuacji na rynku pracy, zmniejszyła się liczba osób bezrobotnych – na koniec roku w powiecie Polickim odnotowano 1506 a w gminie Dobra 361 osób bezrobotnych.

Podobnie sytuacja kształtowała się w całym regionie. Na koniec grudnia 2019 roku w województwie zachodniopomorskim zarejestrowanych było 41 771 osób a stopa bezrobocia wynosiła 6,7%. W 2020 roku nastąpił wzrost liczby osób bezrobotnych o 10 247 (ogółem 52 018 osób bezrobotnych na koniec grudnia 2020 roku) a co się z tym wiąże wzrost stopy bezrobocia do poziomu 8,3%. W powiecie Polickim stopa bezrobocia wynosiła w 2019 r. - 3,6%, a w 2020 r. - 5,0%. W roku 2021 liczba osób bezrobotnych w województwie zmniejszyła się do poziomu 43 446 a stopa bezrobocia do 7,1%. Zmniejszyła się także stopa bezrobocia w powiecie Polickim: na koniec roku wynosiła 4,5%.

Wyk. 2. Liczba osób bezrobotnych w gminach powiatu Polickiego w latach 2019 – 2021

Źródło: PUP w Policach

Wskaźnik bezrobocia² na koniec 2019 roku w poszczególnych gminach powiatu kształtował się następująco: gmina Dobra – 2,1%, gmina Kolbaskowo – 2,3%, gmina Nowe Warpno – 6,6%, gmina Police - 2,6%. Dla całego powiatu wskaźnik ten wyniósł 2,5%. W 2020 roku nastąpił wzrost jego wartości we wszystkich gminach powiatu do poziomu 2,6% w gminie Dobra, 3,1% w gminie Kolbaskowo, 8,4% w gminie Nowe Warpno, 3,6% w gminie Police . Dla całego powiatu wskaźnik

² Wskaźnik bezrobocia – odsetek osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym.

ten wyniósł 3,3%. W 2021 roku wskaźnik bezrobocia w gminie Dobra wyniósł 2,2%, w gminie Kolbaskowo 2,8%, gminie Nowe Warpno 7,21% w gminie Police 2,5%, w powiecie Polickim-3%.

Pomimo wzrostu bezrobocia w 2020 r. w stosunku do 2019 r. należy podkreślić, iż jego wielkość w analizowanym okresie kształtuje się na poziomie bezrobocia frykcyjnego, a więc niskiego. Niepokojącym zjawiskiem jest natomiast utrzymywanie się na wysokim poziomie bezrobocia długookresowego. Spośród osób bezrobotnych w gminie ponad połowa zarówno w 2019 r. w 2020 r. jak i 2021 r. to osoby długotrwale bezrobotne. Zdaniem ekspertów biorących udział w badaniach, bezrobocie długookresowe a także niechęć do podejmowania aktywności zawodowej (nie wszystkie osoby pozostające bez pracy rejestrują się w urzędzie pracy) najczęściej mają miejsce w środowiskach wsi popegeerowskich. Przekazywane pokoleniowo wzory życia, w których praca zawodowa nie jest cenioną wartością, współwystępowanie innych problemów społecznych są przyczynami bezrobocia „na życzenie”.

Tego typu postawy życiowe dostrzegane także wśród osób młodych, wchodzących w dorosłe życie, stanowią zagrożenie ich wykluczeniem społecznym w przyszłości także w innych niż tylko rynek pracy obszarach życia społecznego:

(...) myślę, że i bezrobocie i brak aktywności zawodowej i mogę to powiedzieć z obserwacji też w innych wsiach, że właśnie brak tej aktywności zawodowej, takiego podejścia życiowego do szukania rozwiązań, do swojego wewnętrznego rozwoju (...) myślę, że bardziej dotyczy osób młodych również, rozpoczynających swoją karierę życiową (wywiad nr 10).

W ocenie respondentów obecnie rynek pracy jest wyjątkowo „przyjazny” pracownikom, to pracodawcy mają trudności z pozyskaniem pracowników, co przekłada się na przekonanie, że bezrobocie nie jest istotnym problemem społecznym gminy. Sytuację na lokalnym rynku pracy w następujący sposób charakteryzuje jeden z rozmówców:

pracy jest naprawdę sporo, ja sama dzwonię do ludzi i pytam, czy nie mogliby podjąć pracę. Z ludźmi jest jednak ogromny problem... (...) ci, którzy nie chcą, to się ich za żadne skarby do żadnej pracy nie namówi. To nie jest problem braku ofert pracy, ale cech tych osób (wywiad nr 7).

Wyróżniono jednak kilka kategorii osób, których sytuacja na rynku pracy była trudna, a pogorszyła się jeszcze w okresie pandemii Covid-19. Pierwszą grupę stanowią mieszkańcy gminy, którzy pracowali na przygranicznym rynku w Lubieszynie, a w okresie wprowadzenia restrykcji i zamknięcia granic pracę stracili. Drugą stanowią osoby w wieku przedemerytalnym, posiadające na ogół niskie kwalifikacje – ich zatrudnieniem nie są zainteresowani pracodawcy uważający, że pracownicy będący w starszym wieku nie spełniają oczekiwań w zakresie wydajności pracy.

Kolejną kategorię stanowią osoby posiadające wysokie, często specjalistyczne kwalifikacje, które utraciły pracę z powodu redukcji zatrudnienia w okresie pandemii i przez dłuższy czas nie mogły znaleźć ofert pracy odpowiadających ich doświadczeniu zawodowemu. W wielu tego typu przypadkach zachodziła potrzeba zmiany kwalifikacji.

Moje miejsce pracy zostało zamknięte (...). Moje wysokie, ale dość szczególne kwalifikacje nie pozwalały mi tak szybko znaleźć pracę i ja przez okres sześciu miesięcy byłam bezrobotna, zarejestrowana pierwszy raz w życiu. Teraz mogę inaczej rozmyślać (...) bo jestem w pracy (...) przez te sześć miesięcy to był niełatwy okres w życiu. W takiej sytuacji (...) nawet na mojej ulicy mogę takie trzy osoby wymienić, natomiast w samym sołectwie jest ich co najmniej kilkaset (wywiad nr 3).

Bezpieczeństwo mieszkańców

Na terenie gminy Dobra w 2020 roku – w porównaniu do roku 2019 r. – odnotowano znaczący wzrost liczby wykrytych przestępstw – w szczególności stwierdzono dwukrotny wzrost liczby popełnionych włamań i oszustw, zwiększyła się również liczba kradzieży, w tym kradzieży samochodu. W 2019 r. odnotowano 24 kradzieże mienia (w tym 3 samochody), 9 włamań i 30 oszustw. W roku 2020 r. liczba kradzieży wzrosła do 35 (w tym 5 samochodów), odnotowano aż 20 włamań i aż 57 oszustw. Odnotowano również w analizowanym okresie czasu łącznie 7 przypadków uszkodzenia mienia. Liczba przestępstw stwierdzonych w 2020 r. jest blisko dwukrotnie większa od liczby przestępstw stwierdzonych w 2014 r. W 2020 r. przestępczość przeciwko mieniu była najbardziej znaczącym typem przestępstw popełnianych na terenie gminy, a zaobserwowany w tym zakresie trend wzrostowy (utrzymujący się w zasadzie od 2016 r.) był niepokojący.

Sytuacja uległa znaczącej zmianie w 2021 r. Wówczas – w porównaniu do roku 2020r. – odnotowano znaczący spadek liczby wykrytych przestępstw – w szczególności stwierdzono kilkukrotny spadek liczby popełnionych kradzieży, włamań i oszustw. W roku 2021 r. odnotowano 15 przypadków kradzieży mienia (w 2020 r. było ich 35), 6 włamań (przy 20 odnotowanych w 2020 r.) i jedynie 9 oszustw (przy 57 odnotowanych w 2020 r.). W 2021 r. na terenie gminy Dobra miały miejsca trzy przypadki uszkodzenia mienia (o wartości powyżej 500 zł), przy czym w 2020 r. odnotowano siedem takich zdarzeń. Nadal jednak przestępczość przeciwko mieniu jest najbardziej znaczącym typem przestępstw popełnianych na terenie gminy.

Całkowicie odmiennie kształtują się dane dotyczące liczby stwierdzonych wypadków drogowych, w których co najmniej jedna osoba odniosła obrażenia średnie i ciężkie. W 2021 r. na terenie gminy Dobra miało miejsce 9 takich wypadków, w 2020 r. stwierdzono tylko jedno tego rodzaju zdarzenie.

W latach 2019-2020 duży niepokój budził wzrost liczby stwierdzonych przestępstw z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. W 2019 r. i 2020 r. odnotowano po 15 tego rodzaju występów, przy czym w latach poprzednich tego rodzaju przestępstw popełniano znacznie mniej – w 2017 r. były to 4 tego rodzaju przestępstwa, a w 2018 r. – 6 przestępstw. Sprawców wszystkich przestępstw z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii wykryto. W 2021 r. występkę z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii odnotowywane były sporadycznie (w 2021 r. miał miejsce jeden taki przypadek).

Tab. 7. Przestępczość na terenie gminy Dobra w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Kradzież mienia	21	30	15
Kradzież samochodu	3	5	0
Włamania	9	20	6
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	0	0	0
Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	5	8	4
Bójka i pobicie	0	1	0
Uszkodzenia mienia	9	8	3
Spowodowanie wypadku drogowego	7	1	9
Przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	15	15	1
Oszustwo	30	57	9
Znęcanie się	7	11	11
Zabójstwo	0	0	0
Zgwałcenie	0	0	0
Ogółem ww. Kategorie	106	156	58

Źródło: Pismo Komendanta Powiatowego Policji w Policach z dnia 14.06.2021 r., L.dz. 2570/21 oraz pismo Komendanta Powiatowego Policji w Policach z dnia 20.06.2022 r., L.dz. 2713/22

Na terenie gminy Dobra w latach 2019-2020 zauważalny był spadek liczby wykrytych wykroczeń drogowych kwalifikowanych z art. 86 § 1 kodeksu wykroczeń (spowodowanie zagrożenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym) oraz art. 87 § 1 i 2 kodeksu wykroczeń (prowadzenie pojazdu po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka). W latach 2019-2021 odnotowano znaczący spadek liczby stwierdzonych wykroczeń przeciw bezpieczeństwu osób i mienia (m.in. niszczenie i usuwanie znaków ostrzegawczych, niezachowanie ostrożności przy trzymaniu zwierzęcia, niewykonywanie obowiązków przeciwpożarowych, nieostrożne obchodzenie się ze środkami pirotechnicznymi). Podejmowane działania prewencyjne przez Straż Gminną nie doprowadziły jednak do wyeliminowania tego rodzaju przypadków i według stanowiska Komendanta Straży Gminnej w Dobrej aktualnie jest to najbardziej uciążliwy rodzaj wykroczeń. Straż Gminna zauważa corocznie stosunkowo dużą ilość przypadków dewastacji infrastruktury (przystanki autobusowe, wyposażenie placów zabaw itp). Dodatkowo Komendant Straży Gminnej wskazał, że co roku wpływają niepokojące zgłoszenia, wskazujące na niestandardowe zachowanie osób w pobliżu szkół, najczęściej ze zgłoszeń wynika, że mogło dochodzić do obserwowania dzieci, często podawany jest ogólny rodzaj pojazdu. Ponadto dość często dochodzi do zaśmiecania miejsc publicznych lub prywatnych ale położonych bezpośrednio przy drodze. Zdaniem Komendanta Straży Gminnej w celu przeciwdziałania takim zagrożeniom i ewentualnie jak najszybszego ustalenia sprawców wandalizmu, czy też innych niepokojących zdarzeń wskazane byłoby podjęcie działań w celu stopniowego instalowania monitoringu wizyjnego w najbardziej newralgicznych punktach.

Osobnego omówienia wymaga wzrost liczby stwierdzonych wykroczeń z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku, związanych najczęściej z niewyposażeniem nieruchomości w worki lub pojemniki przeznaczone do zbierania odpadów, niezbiieraniem odpadów w sposób selektywny, pozbywaniem się odpadów w sposób nielegalny, nieuprzątnieniem chodników z błota lub śniegu. W 2019 r. odnotowano spadek liczby tego rodzaju wykroczeń do 111, jednak w 2020 r. ich liczba wzrosła do 229, na zbliżonym poziomie utrzymała się w 2021 r.

Tab. 8. Wykroczenia na terenie gminy Dobra w latach 2019-2020

	2019	2020	2021
Wykroczenia przeciw porządkowi i spokojowi publicznemu	19	54	26
Wykroczenia przeciw instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym	1	3	0
wykroczenia przeciw bezpieczeństwu osób i mienia	101	52	46
Wykroczenia przeciw bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	486	260	285
Wykroczenia przeciwko zdrowiu	2	30	218
Wykroczenia przeciwko mieniu	3	2	4
Wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego	111	71	53
Wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej	8	2	7
Szkodnictwo leśne, polne i drogowe	26	25	30
Wykroczenia z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	89	15	17
Wykroczenia z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku	111	229	202
Wykroczenia z ustawy o ochronie zwierząt	4	4	6
Wykroczenia z ustawy o odpadach	67	20	34
Wykroczenia z ustawy Prawo wodne	2	1	10
Wykroczenia z ustawy o ochronie przyrody	6	1	0
Wykroczenia z ustawy o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji	1	1	0
Wykroczenia z ustawy o zużytych sprzęcie elektrycznym	1	1	0
Łącznie	1038	771	938

Źródło: Pisma Komendanta Straży Gminnej w Dobrej z dnia 10.06.2021 r. oraz 7.06.2022 r., SG.KS.1431.4.2021.AB

Stwierdzone przez Straż Gminną w Dobrej wykroczenia spotykały się każdorazowo z reakcją strażników gminnych. W 2019 r. zastosowano wobec sprawców 442 środki oddziaływania wychowawczego, głównie w postaci upomnień, nałożono 471 mandaty karne na łączną kwotę 46.950 zł, skierowano 12 wniosków do sądu o ukaranie, a 233 sprawy zakończono w inny sposób (np. odstąpienie od skierowania wniosku o ukaranie, przekazanie sprawy). W 2020 r. częściej kończono sprawy zastosowaniem środków oddziaływania wychowawczego (529 przypadki), natomiast rzadziej zachodziła konieczność ukarania sprawcy mandatem (182 mandaty), czy skierowania wniosku do sądu o ukaranie (skierowano jedynie 6 tego rodzaju wniosków). W 2021 r. zastosowano wobec sprawców wszystkich wykroczeń 500 środków oddziaływania wychowawczego, głównie w postaci upomnień, nałożono 369 mandatów karnych na łączną kwotę 40.700 zł, skierowano 36 wniosków do sądu o ukaranie, a 160 spraw zakończono w inny sposób (np. odstąpienie od skierowania wniosku o ukaranie, przekazanie sprawy).

Tab. 9. Sposób zakończenia postępowania o wykroczenia prowadzone przez Straż Gminną w Dobrej w latach 2019-2021

	Środki oddziaływania wychowawczego	Grzywna nałożona w drodze mandatu karnego		Wnioski do sądu	Inny sposób zakończenia czynności	Razem
		liczba	kwota			
2019	442	471	46.950 zł	12	233	1158
2020	529	182	29.300 zł	6	222	939
2021	500	369	40.700 zł	36	160	1065

Źródło: Pisma Komendanta Straży Gminnej w Dobrej z dnia 10.06.2021 r. oraz 7.06.2022 r., SG.KS.1431.4.2021.AB

Działania prewencyjne

Funkcjonariusze Policji w 2019 r. podjęli na terenie gminy Dobra 5973 interwencje, w tym 183 interwencje domowe, a w 2020 r. - 4173 interwencje, w tym 218 interwencji domowych. W 2021 r.

liczba interwencji wzrosła – funkcjonariusze Policji podjęli w tym czasie 5568 interwencji, w tym jedynie 38 interwencji domowych. Liczba interwencji jest o wiele wyższa w porównaniu do lat ubiegłych. Przykładowo w 2014 r. zrealizowano 1183 interwencje, w tym 56 interwencji domowych. Na podstawie przeprowadzonych interwencji w 2019 r. skierowano 52 wnioski o wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”, w 2020 r. skierowano 49 takich wniosków, a w 2021 r. - 46.

Działania prewencyjne podejmowane były również przez strażników gminnych, m.in. usuwano z terenu gminy pojazdy, zakładano również na nich blokady w przypadku niewłaściwego zaparkowania, jak również doprowadzano osoby do izby wytrzeźwień. W 2019 r. Straż Gminna przyjęła łącznie 1003 zgłoszenia, zakończone podjęciem różnego rodzaju interwencji, w szczególności związanych z zagrożeniem ruchu drogowego i ochroną środowiska. W 2020 r. zgłoszeń takich przyjęto 1296, również związane były w dużej mierze z wyżej wymienionymi kategoriami wykroczeń, podobną liczbę zgłoszeń w ilości 1260 odnotowano w 2021 r.

Tab. 10. Pozostałe działania Straży Gminnej w Dobrej w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Pojazdy unieruchomione przez blokadę	7	1	1
Osoby doprowadzone do izby wytrzeźwień	18	6	2
Zgłoszenia zakłócenia porządku publicznego i spokoju	51	87	88
Zgłoszenia co do zagrożenia ruchu drogowego	342	385	375
Zgłoszenia w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami	337	430	458
Zgłoszenia zagrożeń życia i zdrowia	47	129	98
Zgłoszenia zagrożeń pożarowych i awarii technicznych	9	5	4
Zgłoszenia co do zwierząt	160	229	168
Pozostałe zgłoszenia	57	31	69

Źródło: Pisma Komendanta Straży Gminnej w Dobrej z dnia 10.06.2021 r. oraz 7.06.2022 r., SG.KS.1431.4.2021.AB

Wskaźniki spójności społecznej

Spójność społeczna to jedna z istotnych cech dobrze zorganizowanych społeczności, na wszystkich poziomach samorządu. Rozwój lokalny jest silnie warunkowany poziomem współpracy ludzi, ich zdolnością do budowania partnerstw, sieci społecznych, stopnia angażowania się w sprawy społeczne, obywatelskie. Efektem społecznym budowania spójności lokalnej jest poprawa warunków życia mieszkańców, lepszy dostęp do usług społecznych – co w konsekwencji wpływa na subiektywne odczucia jakości życia przez mieszkańców, staje się impulsem angażowania w sprawy społeczne, obywatelskie. Współpraca społeczna na poziomie budowania wspólnot obywatelskich, instytucjonalnym, samorządowym stanowi ważny kapitał społeczny, decydujący o poziomie rozwoju społecznego, ekonomicznego³.

Z diagnozy problemów społecznych, do której odwołujemy się w opracowaniu, wynika, że poziom spójności społecznej w gminie mógłby być wyższy. „Obserwowane w gminie tendencje do indywidualizacji życia, rozpadu więzi wspólnotowych i wzrostu roszczeniowej postawy wobec władz lokalnych mogą spowodować pogłębienie się istniejących problemów ze spójnością społeczną w

³ Polityka Kapitału oraz Spójności Społecznej Województwa Zachodniopomorskiego. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego. Szczecin, wrzesień 2016.

gminie” – to jedna z konkluzji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Dobra na lata 2016–2022. Zdaniem ekspertów sytuacja ta w ostatnim okresie uległa zmianie na rzecz większej aktywności mieszkańców gminy, przejawiającej się we wspólnym podejmowaniu lokalnych inicjatyw, których celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, a w konsekwencji – budowanie spójności społecznej:

Ile oni mają (...) inicjatyw. Tutaj pomoc temu chłopcu, gdzie się zebrała cała gmina. Tutaj festyn na rzecz kogoś. Mimo wszystko gdzieś ludzie chcą, wychodzą, nie zamykają się.

Dużo na forach ludzie się jednoczą, udzielają się, wspomagają się. Biorą udział w budżetach obywatelskich. Wiem, że ma powstać skałka do wspinania, bo alpinista wystąpił z projektem na terenie swojej gminy, myślę, że będzie to duże przedsięwzięcie. Także ścieżki rowerowe tutaj na terenie gminy, które powstają jeszcze, ale już dużo ich powstało. Dużo ludzi spotyka się też na tych ścieżkach, więc to też jest fajna inicjatywa. Nie tylko nasi mieszkańcy, ale dużo ludzi ze Szczecina.

Na pewno nie jest to na taką skalę ogólnogminną, ale już w tej chwili każdy w swojej miejscowości stara się coś zorganizować. Nie ma jednego wielkiego festynu, tylko jest to porozbijane. Nawet w telewizji internetowej różne inicjatywy sobie przekazują. (wywiad panelowy nr 1).

Gmina jest jednak pod tym względem zróżnicowana. Respondenci podawali przykłady miejscowości, w których proces integracji postępuje stosunkowo szybko (Wołczkowo, Dołuje, a także Buk, Stolec) i wyraża się w podejmowaniu działań wspólnych, zainteresowaniu sprawami lokalnymi, zaangażowaniu w działania o charakterze społecznym, lokalnym. W procesie lokalnej integracji ważną rolę odgrywają liderzy, którymi są osoby wywodzące się ze środowisk „starych” mieszkańców, ale coraz częściej także mieszkańców „nowych”. Znaczenie liderów w procesie aktywizowania mieszkańców akcentowali respondenci m. in. w takiej wypowiedzi: *dużą rolę odgrywa tu pani sołtys, ona jest spiritus movens, zna tu wszystko i podpowiada* (wywiad nr 7).

Działania o charakterze wspólnotowym przyczyniają się do niwelowania istniejących jeszcze do niedawna podziałów na „zasiedziały” i „nowoosiedlających się” mieszkańców. Proces ten obserwowany jest szczególnie w mniejszych miejscowościach, w których często występują stosunki i styczności społeczne o charakterze bezpośrednim:

Te podziały się zacierają, jedni z drugimi się wspierają. Nie ma tego, że ktoś jest odstawiany, ci starzy z nowymi już się znają i nie ma tak, że ktoś kogoś nie szanuje. Jak patrzę, to są więzi lokalne, sąsiedzkie, odwiedzanie się nawzajem (wywiad nr 18).

Proces integracji lokalnej jest procesem złożonym, wymagającym różnorodności i konsekwencji podejmowanych działań w długim okresie. Zdaniem respondentów dokonujące się zmiany jakościowe, w zakresie zacieśniania więzi społecznych w gminie, nie obejmują znacznej części mieszkańców. Znaczna ich część nie jest zainteresowana aktywnym uczestnictwem w życiu gminy.

Swoje miejsce zamieszkania traktują w kategoriach „azylu życiowego”, cenią sobie prywatność i anonimowość. Część mieszkańców nie odczuwa potrzeby nawiązywania kontaktów społecznych.

Proces integracji jest szczególnie trudny w większych miejscowościach – takich jak Mierzyn czy Bezrzecze, w których przeważają styczności i stosunki społeczne o charakterze pośrednim.

Moim zdaniem dużo ludzi traktuje tę gminę jak sypialnię. (...) nie chcą coś z siebie dawać. W tej chwili czas pandemii, to to inaczej wyglądało, ale nawet jak nie było pandemii i były festyny organizowane przez LZS itp., to żeby ściągnąć większą ilość mieszkańców to jest bardzo trudno. Najczęściej pojawiają się te same osoby. Krąg zainteresowanych osób jest niewielki, może nie więcej jak dwadzieścia kilka procent jest zainteresowanych taką formułą (wywiad nr 14)

Działania na rzecz wzmocnienia spójności społecznej zostały mocno ograniczone w okresie trwania pandemii. Zagrożenie zakażeniem koronawirusem spowodowało izolację społeczną, a tym samym wszelką aktywność społeczną mieszkańców.

W dalszej części opracowania koncentrujemy się na czterech elementach współtworzących spójność społeczną, które istotne są z perspektywy samorządu gminnego. Elementami tymi są: (1) aktywność obywatelska, obejmująca czynny udział w wyborach oraz podejmowanie inicjatyw obywatelskich; (2) aktywność organizacji pozarządowych, które istotnie wpływają na poziom społecznej partycypacji oraz podmiotowości; (3) tworzenie budżetu obywatelskiego, co uznać można za przejaw demokracji bezpośredniej angażującej jednostki i grupy społeczne wspólnoty samorządowej w realizację wspólnych przedsięwzięć oraz (4) wspieranie ekonomii społecznej, co wskazuje na wymiar solidarnościowy, wspierający osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Aktywność obywatelska

W ciągu ostatnich lat znacząco poprawiły się (i tak będące powyżej przeciętnej dla powiatu i województwa) wskaźniki frekwencji w wyborach. W 2019 roku w gminie Dobra w wyborach do Sejmu RP odnotowano rekordową frekwencję na poziomie 73,01% - dla porównania, w 2015 roku (także w wyborach parlamentarnych) frekwencja wyniosła 61,79%. Zwiększa się także udział osób głoszących w wyborach lokalnych. W wyborach do rad gmin w 2014 roku wzięło udział 43,41% uprawnionych do głosowania, a w 2018 – 63,41%. Podobnie wysoki wzrost odnotowano w przypadku wyborów wójta gminy – w 2014 roku frekwencja wyniosła 41,59%, a w 2018 roku 63,16%. Z każdymi wyborami następował więc znaczny wzrost partycypacji wyborczej mieszkańców.

Wysoką aktywność wyborczą mieszkańców gminy Dobra potwierdzają porównania z frekwencją na poziomie ogólnopolskim, wojewódzkim i powiatowym. W tabeli przedstawiono wskaźniki określające frekwencję w ostatnich wyborach prezydenckich, europejskich, parlamentarnych i samorządowych. We wszystkich tych wyborach mieszkańcy gminy uzyskali ponadprzeciętne wskaźniki.

W ostatnich wyborach prezydenckich Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego ogłosił konkurs „Aktywna gmina, aktywne osiedle, aktywne sołectwo”. Jego celem było zachęcenie mieszkańców do jak najliczniejszego udziału w wyborach. Konkurs odbywał się w czterech kategoriach: gmin powyżej 100 tys. mieszkańców, od 40 tys. do 100 tys. mieszkańców, od 10 tys. do 40 tys. mieszkańców oraz do 10 tys. mieszkańców.

W kategorii gmin do 40 tys. mieszkańców zwyciężyła gmina Dobra – 77,44%, uzyskując najwyższy wynik w województwie zachodniopomorskim.

Aktywność organizacji pozarządowych

Ważnym wyznacznikiem spójności społecznej jest poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, zdolnego do współpracy, pobudzania aktywności indywidualnej, społecznej, kształtowania współodpowiedzialności za rozwój lokalny. Na co dzień organizacje pozarządowe odgrywają ważną rolę w realizacji zadań z zakresu edukacji, integracji i animacji społecznej, aktywizacji zawodowej, profilaktyki zdrowia, sportu, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Ich funkcjonowanie stanowi ważny obszar kapitału społecznego.

W badaniach jakościowych wskazywano różne formy aktywności, podejmowane przez organizacje pozarządowe. Część takich wydarzeń ma charakter wydarzeń cyklicznych, swoją tradycję, skupiając wokół siebie sporą grupę mieszkańców. Przykładami takich działań są między innymi opisywane poniższe projekty:

Bieg Jarzębiny, osławiony bardzo (...), tam są sponsorzy i piękne nagrody, tam dzieci ze wsi też biegną, jak one przyjdą to one są tak wybiegane i zahartowane, że te nasze dzieciaki, nasi komputerowcy, to zostają w połowie mety, a ci zdobywają nagrody i się cieszą. Nawet ostatnio z Warszawy przyjechało towarzystwo na nasz bieg Jarzębiny (wywiad nr 9) .

(...) Stowarzyszenie Gryfus organizujące rodzinne rajdy rowerowe i spotykają się mieszkańcy wszystkich miejscowości (wywiad nr 11).

Organizacje pozarządowe w coraz większym stopniu zaspokajają potrzeby społeczne mieszkańców. Respondenci zwracali uwagę, że ich dalszy rozwój wymaga działań wspierających ze strony gminy.

Podstawę współpracy z organizacjami pozarządowymi stanowi „Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”, przyjmowany przez gminę na każdy kolejny rok kalendarzowy. Celem głównym programu jest zaspokajanie potrzeb społecznych mieszkańców gminy, wspomaganie rozwoju więzi lokalnych oraz wspieranie działań społecznych na rzecz gminy.

Gmina Dobra od wielu lat realizuje politykę rozwoju trzeciego sektora m.in. poprzez wsparcie finansowe i pozafinansowe działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe. Uchwalany corocznie „Program współpracy Gminy Dobra z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”, poza wskazaniem celów, zakresów przedmiotowych i zasad współpracy, określa jako zasadę wspierania i powierzania zadań publicznych ich powierzenie po

przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert. W analizowanych latach 2016 -2021 środki przeznaczone w programach określone są jako nie mniejsze niż 150 000 złotych, z wyjątkiem 2018 roku, kiedy na realizację zadań w ramach programu przeznaczono 175 000 złotych.

Zasadniczymi obszarami działalności organizacji pozarządowych w latach 2018-2021 dofinansowanymi poprzez organizację otwartych konkursów były trzy obszary działalności: (1) pomoc i polityka społeczna, (2) opieka nad osobami objętymi opieką domową i paliatywno-hospitacyjną oraz (3) rozwój kultury fizycznej i turystyki.

Podział środków na dofinansowanie działań organizacji pozarządowych w latach 2018-2021 preferował organizacje promujące rozwój kultury fizycznej i turystyki w kwocie około 80 tys. zł rocznie, pomoc i politykę społeczną (przeciętnie w wysokości 40 tys. zł) oraz opiekę nad osobami objętymi opieką domową i paliatywno- hospicyjną (od 15 do 25 tys. złotych rocznie).

Dane te jednak nie pokazują pełnego obrazu - w strukturze budżetu wsparcie dla organizacji trzeciego sektora odbywa się jednak także w inny sposób – jako dotacje w formie „małych grantów”, dotacje dla klubów sportowych, dofinansowanie przekazane dla gminnych jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej.

Gmina Dobra w 2021 roku dofinansowała koła gospodyń wiejskich:

– KGW w Mierzynie, z kwotą dotacji 3 000,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Konkurs dla Kół Gospodyń Wiejskich o nagrodę Małżonki Prezydenta RP – etap ogólnopolski”,

– KGW w Wolczkowie, z kwotą dotacji 3 000,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Rajd rowerowy szlakiem gminnych ścieżek rowerowych oraz Dzień Seniora”.

O współpracy w sferze rozwiązywania problemów społecznych z sektorem pozarządowym eksperci wypowiedzieli się w następujący sposób:

Ja mogę powiedzieć tylko o naszej organizacji pozarządowej SOS dla Rodziny, gdzie w zakresie przemocy są dofinansowania, więc działa ten punkt konsultacyjny. Cały telefon zaufania funkcjonuje. Pod tym kątem współpraca jest wzorcową i ja życzę wszystkim, każdej gminie, żeby to się tak odbywało. Natomiast nie wiem, jakie są inne.

Na pewno współpracujemy z Caritas. Ksiądz w Dołujach, tam też jest siedziba Caritas, on zaopatruje, zbiera żywność. Gdzie my kierujemy nasze rodziny do księdza. Część osób woli do Dołuj, bo ma bliżej niż na Robotniczą do magazynów głównych. Więc tutaj ksiądz zaopatruje się w żywność, zaopatruje z magazynu i my kierujemy bezpośrednio do Caritas w Dołujach. Tam nasze rodziny dostają skierowanie i kierują się tam, mają możliwość zaopatrzenia się w żywność, np. w mąkę, cukier, konserwy, dżemy, mleko, podstawowe artykuły żywnościowe. (w. 1)

Przytoczony cytat wskazuje, że wciąż mało organizacji jest zaangażowanych w rozwiązywanie problemów społecznych, udzielanie pomocy osobom marginalizowanym. Dobrą praktyką w gminie okazało się wsparcie realizowanego w latach 2016–2017 projektu „Szkolne Kluby Wolontariusza w gminie Dobra”. Głównym celem projektu było podniesienie aktywności społecznej uczniów ostatnich klas wszystkich szkół podstawowych oraz uczniów I i II klasy szkoły gimnazjalnej. W każdej szkole

zaczął działać Szkolny Klub Wolontariusza, który swoje działania adresował do osób starszych z lokalnej społeczności. Efektem tego programu był wzrost wiedzy uczniów na temat problemów społecznych oraz większy poziom integracji międzypokoleniowej. W projekcie udział wzięło ponad 100 uczniów.

Innym przykładem działań są licznie podejmowane inicjatywy grup nieformalnych we współpracy z organizacjami pozarządowymi w ramach programu „Społecznik”. Jest to program mający na celu aktywizację zarówno organizacji pozarządowych, jak i grup nieformalnych, mieszkańców – na rzecz zaangażowania obywateli w proces decydowania, inicjowania, realizowania działań o charakterze społecznym, gospodarczym, mającym na celu poprawę jakości życia lokalnej społeczności, poprzez wspieranie i upowszechnianie otwartych i aktywnych postaw obywatelskich, promowania wrażliwości społecznej, wolontariatu. W ramach programu podmioty (organizacje pozarządowe, grupy nieformalne we współpracy z organizacjami pozarządowymi) mogły aplikować w latach 2017–2019 o mikrodotacje w wysokości 3 tys. złotych, a od roku 2019 – 4 tys. złotych. W ramach programu „Społecznik” w gminie Dobra 16 podmiotów otrzymało mikrodotacje w kwocie 3 tys. złotych na realizację inicjatyw z zakresu działalności sportowej, kulturalnej, edukacyjnej⁴.

Dalszy rozwój organizacji pozarządowych warunkowany jest wieloma czynnikami. Respondenci zwracali uwagę na potrzebę rozwoju infrastruktury dla działalności organizacji pozarządowych. Najczęściej wskazywanym deficytem jest brak możliwości działania w szerszym zakresie organizacji pozarządowych- np. w Mierzynie. Z powodu braku siedziby znacznie ograniczone są działania na rzecz mieszkańców. Funkcjonujące instytucje, takie jak świetlica czy biblioteka nie spełniają oczekiwań organizacji pozarządowych. Stąd konieczność organizacji wielu spotkań w mieszkaniach prywatnych.

W Krajowym Rejestrze Sądowym zarejestrowane są 222 organizacje pozarządowe mające swoje siedziby na obszarze powiatu polickiego. Połowa z nich funkcjonuje w gminie Police (112), 33 w gminie Kolbaskowo, 14 w gminie Nowe Warpno, zaś 63 organizacje pozarządowe mają swoje siedziby na terenie gminy Dobra.

Najwięcej w gminie Dobra, bo 26 organizacji pozarządowych jest zlokalizowanych w Mierzynie, 11 w Dobrej, 9 w Bezzrzeszu, 6 w Wolczkowie, 4 w Dołujach. Po jednej organizacji pozarządowej zarejestrowanych jest w Buku, Grzepnicy, Lubieszynie, Łęgach, Rzędzinach, Stolcu i Wolczkowie.

Gmina wspiera także działania realizowane w ramach „małych grantów”. Odbiorcami grantów są m.in. koła gospodyń wiejskich, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne

Budżet obywatelski

Jednym z narzędzi zwiększających uczestnictwo mieszkańców w życiu społecznym gminy jest budżet obywatelski (partycypacyjny), umożliwiający wybór przez mieszkańców zadań inwestycyjnych. W gminie Dobra program umożliwiający wylanianie projektów w procedurze budżetu obywatelskiego funkcjonuje począwszy od 2017 roku. Budżet każdej z dotychczasowych edycji wynosi 1 milion

⁴ Według danych otrzymanych w Wydziale Współpracy Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

złotych, z czego środki w wysokości 940 000 zł. przeznaczają się na realizację projektów o charakterze inwestycyjnym a środki w wysokości 60 000 zł. przeznaczają się na realizację projektów o charakterze nieinwestycyjnym. Głosowania odbywają się w roku poprzedzającym rok realizacji i tak w edycji 2019 - głosowało 1416 osób, w edycji 2018 - 1973, w edycji 2017 - 1195 osób.

W edycji 2020 (głosowanie odbyło się w 2019 roku na przełomie października i listopada), udział wzięło 2045 mieszkańców, łącznie oddano 4728 głosów, 3035 kart oddano na projekty inwestycyjne, 1693 na projekty nieinwestycyjne. Wśród głosujących dominowały osoby w średnim wieku (36-49 lat - 36,9%).

Niezależnie od projektów inwestycyjnych, w ramach Budżetu Obywatelskiego realizowane są także corocznie działania miękkie w poszczególnych sołectwach takie jak np.: organizacja mikolajek, festynów rodzinnych, dnia dziecka itp., na które łącznie wydatkowano 35 000 zł.

W piątej już edycji budżetu obywatelskiego w głosowaniu wzięło udział 1 724 mieszkańców, co oznacza, że każdego roku liczba głosujących, choć nieznacznie, to ciągle rośnie.

Solidarność z innymi wspólnotami samorządowymi

Należy podkreślić zaangażowanie gminy w realizację zadań ponadlokalnych służących mieszkańcom gminy: dotacje zadań ponadlokalnych i inwestycji realizowanych przez gminę Police, dofinansowanie dla Powiatu Polickiego związanego z budową Regionalnego Centrum Wsparcia Osób Niesamodzielnych w Policach, dofinansowanie Komendy Powiatowej Policji w Policach, Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, a także Placówki Straży Granicznej w Szczecinie.

Szczególny wymiar ma wsparcie realizowane każdego roku przez wspólnotę samorządową Gminy Dobra wobec samorządów dotkniętych klęskami żywiołowymi, np. dla Gminy Miasto Szczecinek pomoc finansową w formie dotacji celowej w wysokości 25 000,00 zł z przeznaczeniem na bieżącą pomoc osobom i ich rodzinom poszkodowanym w wyniku pożaru w firmach „OPAK” Leopold Pączka Spółka jawna lub/i LOPAK Leopold Pączka, a także dla gminy Jawornik Polski pomoc finansową w formie dotacji celowej w wysokości 50 000,00 zł z przeznaczeniem na odbudowę zniszczonej po powodzi infrastruktury na terenie gminy.

Podmioty ekonomii społecznej

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej definiuje ekonomię społeczną jako „sferę aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczenia usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu”.

Z zakresu podmiotów ekonomii społecznej w gminie Dobra od 2013 roku funkcjonuje Międzygminny Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ). Powstał w wyniku porozumienia Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Szczecinie, Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Policach, gminą Dobra, gminą Kolbaskowo, Miastem i gminą Nowe Warpno, Powiatem Polickim, Miastem i gminą Police oraz gminą Miasto Szczecin.

ZAZ w Dobrej służy rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi; należy do największych i najnowocześniejszych ZAZ-ów w Polsce. Na co dzień ZAZ świadczy usługi z zakresu: kuchni, pralni, ogrodnictwa, prac montażowych i demontażowych, niszczenia dokumentów, utrzymania czystości.

Obecnie ZAZ zatrudnia 236 osób, w tym 175 osób niepełnosprawnych z orzeczoną znaczną lub umiarkowaną stopniem niepełnosprawności z terenu Szczecina i powiatu polickiego. Jest miejscem rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz przygotowuje osoby z niepełnosprawnościami do życia w otwartym środowisku.

Innym aktywnym podmiotem ekonomii społecznej jest Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy mający swoją siedzibę w Mierzynie. Prowadzi on usługi dla osób fizycznych, firm, organizacji i administracji publicznej w zakresie edukacji i kultury, rekreacji, turystyki i zakwaterowania. ZUL prowadzi kursy i szkolenia językowe oraz warsztaty rękodzieła.

Bardzo aktywnym podmiotem ekonomii społecznej jest Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzynie. Domeną jego działalności jest organizacja wydarzeń kulturalnych i animacyjnych. „Mierzynianki” organizują różnego rodzaju festyny i wydarzenia. Ostatnio włączyły się w działania Narodowego Programu Szczepień organizując 12 września 2021 roku punkt szczepień realizowanych przez Centrum Medyczne Dobra.

3. PROGNOZA DOTYCZĄCA SFERY PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Diagnoza, którą wykonaliśmy była punktem wyjścia do dyskusji, uwzględniającej zmieniający się kontekst i zmieniające się potrzeby lokalnej społeczności. Ten kontekst wyznaczony jest m. in. przez wciąż trwające wychodzenie z pandemii (lub dalsze jej trwanie), kryzys energetyczny związany z wojną w Ukrainie, ale również przez nadchodzące przeobrażenia strukturalne i instytucjonalne. Instytucje systemu pomocy społecznej, zadania, które te instytucje realizują za pomocą określonych środków ulegają zmianom, wynikającym zarówno z konieczności dostosowywania się do nowych regulacji prawnych, jak i potrzeb mieszkańców. Zgodnie z kierunkami zmian w krajowej i europejskiej polityce społecznej, coraz mniejszą rolę w pomocy społecznej odgrywać będą świadczenia pieniężne, a coraz większą usługi aktywizujące.

Wraz z finansową (i polityczną) presją na samorząd pojawiać się mogą jednak ograniczenia autonomii i takie struktury wydatków, które podporządkowane będą logice oszczędności. W tej chwili nie wiemy, czy „powróci” zagrożenie bezrobociem i ubóstwem w wyniku np. pogarszającej się koniunktury gospodarczej? Jak będzie kształtować się sfera problemów związanych ze zdrowiem (choroby cywilizacyjne, choroby psychiczne) i - być może - dostępnością do służby zdrowia? Odpowiedzi na te pytania wymagają stałego monitorowania sfery społecznej. Wraz z dyskusją o strategii rozwiązywania problemów społecznych gminy, konieczne będzie dokonanie aktualizacji danych o bieżące wartości.

Obszary interwencji wskazane w części strategicznej wymagają w pierwszej kolejności prognozowania możliwych kierunków zmian, zwłaszcza w kontekście programowania gminnej polityki społecznej. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem wieloletnim,

dlatego efektywne wdrażanie sformułowanych celów strategicznych wymaga wskazania długoletniej perspektywy zmian w obszarze problemów społecznych.

Prognozowanie w obszarze wykluczenia społecznego w gminie Dobra wymaga odniesienia do czynników zewnętrznych, do pewnego stopnia niezależnych od lokalnej polityki społecznej. Przykładowo, kwestie rynku pracy niezależne są od polityki gminy czy nawet powiatu, a związane są z uwarunkowaniami strukturalnymi, takimi jak koniunktura gospodarcza, prawo pracy czy polityka społeczna.

W okresie objętym prognozą w niewielkim stopniu zmieni się struktura powodów korzystania z pomocy społecznej. Łączenie się problemów ubóstwa, bezrobocia i uzależnień, oznacza konieczność podjęcia działań pomocowych o charakterze interdyscyplinarnym, których zaniechanie powodować będzie pogłębianie się istniejących obszarów wykluczenia społecznego.

W kolejnych latach rosnąć będzie natomiast zapotrzebowanie na zaspokojenie przez Gminę potrzeb mieszkaniowych najuboższych (wzrastające zapotrzebowanie na lokale socjalne i dodatki mieszkaniowe). Wraz z utrzymaniem napływu migracyjnego prawdopodobny jest wzrost wskaźników problemów społecznych, odnoszących się do alkoholizmu i przemocy domowej.

Spójność społeczna na poziomie lokalnym zależy od wielu czynników, takich jak nierówności strukturalne, zjawiska migracyjne, demograficzne itd. W okresie objętym prognozą wraz z ustabilizowaniem się procesów migracyjnych, zmianami pokoleniowymi i wydłużającym okresem zamieszkiwania na terenie gminy będzie rosła samoorganizacja mieszkańców, koncentrujących swoją aktywność obywatelską nie tylko na sprawach poprawy jakości życia w najbliższym otoczeniu, ale także na sprawach dotyczących całości gminy, w tym problemów społecznych występujących na jej terenie.

Obserwowane tendencje do indywidualizacji życia, rozpadu więzi wspólnotowych i wzrostu roszczeniowej postawy wobec władz lokalnych mogą spowodować pogłębianie się istniejących problemów ze spójnością społeczną w gminie. Jednak w sytuacji włączenia się nowych mieszkańców w życie publiczne gminy oraz rozwój aktywności i samoorganizacji może przyczynić się do zmniejszania podziałów ekonomicznych i społecznych między dotychczasowymi i nowoosiedlającymi się mieszkańcami gminy.

Prognozowane zjawiska dotyczące rodzin dotyczą przede wszystkim dezorganizacji życia rodzinnego oraz problemów opieki nad osobami zależnymi (dziećmi i osobami starszymi). Zagrożenie dla trwałości rodziny wiązać się będzie z takimi zjawiskami jak ubóstwo, nadużywanie alkoholu, konflikty małżeńskie, przemoc, których skutkiem jest dysfunkcjonalność rodziny a także proces indywidualizacji życia społecznego. Istniejące tendencje wskazują na możliwość wzrostu liczby aktów przemocy domowej. Innym problemem, który może pojawiać się w kolejnych latach jest rosnąca liczba przypadków niewydolności wychowawczej. Wobec dotychczas obserwowanych braków nawyków korzystania z poradnictwa rodzinnego i specjalistycznego, konieczne będzie motywowanie do korzystania i ułatwienia w korzystaniu z poradnictwa, a także wspieranie osób samotnie wychowujących dzieci. Istniejące zjawiska dezorganizacji rodziny powodować mogą wzrost przestępczości wśród nieletnich wraz z pogłębiającymi się problemami rodzin.

Problem we wspieraniu rodziny w realizacji jej funkcji wychowawczych w ocenie mieszkańców związany jest z brakiem odpowiedniej infrastruktury opiekuńczej. Utrzymanie wskaźników przyrostu naturalnego w gminie powodować będzie wzrastające w kolejnych latach zapotrzebowanie na

publiczne placówki żłobkowe i przedszkolne. W dłuższej perspektywie czasowej zmieniać się będzie natomiast struktura kategorii społecznych osób korzystających ze wsparcia ze względu na wiek (mamy tu na myśli przede wszystkim zwiększający się udział osób starszych). Rosnąć będzie zapotrzebowanie na usługi medyczne (o profilu opieki gerontologicznej) oraz usługi opiekuńcze (w tym dzienne domy opieki) i oferty spędzania czasu wolnego dla osób starszych. Wzrośnie zapotrzebowanie na wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych oraz rodzin sprawujących nad nimi opiekę, w szczególności na usługi opiekuńcze, środki finansowe z przeznaczeniem na zasilek pielęgnacyjny.

4. ANALIZA STRATEGICZNA – OBSZARY INTERWENCJI

Sytuacja społeczna, w której jest tworzona i wdrażana będzie strategia, nieustannie się zmienia. Rozwija się infrastruktura gminy – w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu komunikacyjnemu (system komunikacji publicznej w gminie), w zakresie miejsc spędzania czasu wolnego, zasobów systemu oświaty. W dalszym ciągu rośnie liczba mieszkańców, zmienia się także struktura wiekowa w gminie. W związku z systematycznym wzrostem liczby osób starszych w gminie pojawia się konieczność poszerzenia oferty adresowanej do tej kategorii społecznej mieszkańców w zakresie:

- łatwiejszego dostępu do służby zdrowia, w tym realizacja programów profilaktyki zdrowotnej
- umożliwienia aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, kulturalnym
- diagnozowania sytuacji osób starszych w gminie, ze szczególnym uwzględnieniem osób samotnych, chorych i zamieszkujących w miejscowościach pozbawionych infrastruktury (brak sklepów, ośrodka zdrowia itp.).

Z kolei w związku z nasilającym się problemem uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, należy zintensyfikować działania na rzecz realizacji programów profilaktyki uzależnień oraz działania w zakresie większej dostępności do pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych i współuzależnionych.

W dalszym ciągu do głównych problemów społecznych gminy należy bezradność rodzin w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Istnieje zatem potrzeba wzmocnienia usług aktywizujących, takich jak praca socjalna i pomoc asystenta rodziny, kierowanych do mieszkańców borykających się z tymi problemami.

Duże rozproszenie terytorialne gminy, zróżnicowanie społeczne, procesy demograficzne wymagają stworzenia polityki ukierunkowanej na wykorzystanie kapitału społecznego, inicjowanie działań na rzecz spójności społecznej. Należy zdynamizować działania na rzecz rozwoju III sektora, wspierać rozwój podmiotów ekonomii społecznej, działania organizacji pozarządowych, szczególnie zaangażowanych w rozwiązywanie problemów społecznych gminy, inicjować i wspierać wolontariat.

Zdiagnozowane przez nas kierunki zmian i wynikające z nich obszary interwencji w sferze problemów społecznych przedstawiają się następująco:

- ➔ Narastające problemy dzieci i młodzieży (przemoc rówieśnicza, uzależnienia, kłopoty w rodzinie)
- ➔ Problemy osób starszych – dostępność do usług opiekuńczych, problemy zdrowotne
- ➔ Problemy funkcjonowania rodzin - zaburzone relacje, przemoc, rozpad rodzin, uzależnienia.
- ➔ Problemy rodzin z niepełnosprawnościami – za mało usług opiekuńczych, sytuacja opiekunów osób niepełnosprawnych, ich nie-aktywność zawodowa.
- ➔ Wyzwania spójności społecznej. Deficyty integracji nowoprzybyłych – wejście osób w lokalne życie społeczne (imigrantów wewnętrznych i zagranicznych). Wykorzystanie potencjału więzi sąsiedzkiej i kapitału społecznego (NGO – działające w sferze problemów społecznych)
- ➔ Problemy bezpieczeństwa mieszkańców – bezpieczeństwa przestrzeni publicznej. Zagrożenie występowania miejsc niebezpiecznych, kradzieże mienia.
- ➔ Problemy osób w trudnej sytuacji materialnej i bytowej
- ➔ Niedostatki infrastruktury i kadr pomocy społecznej

Misja

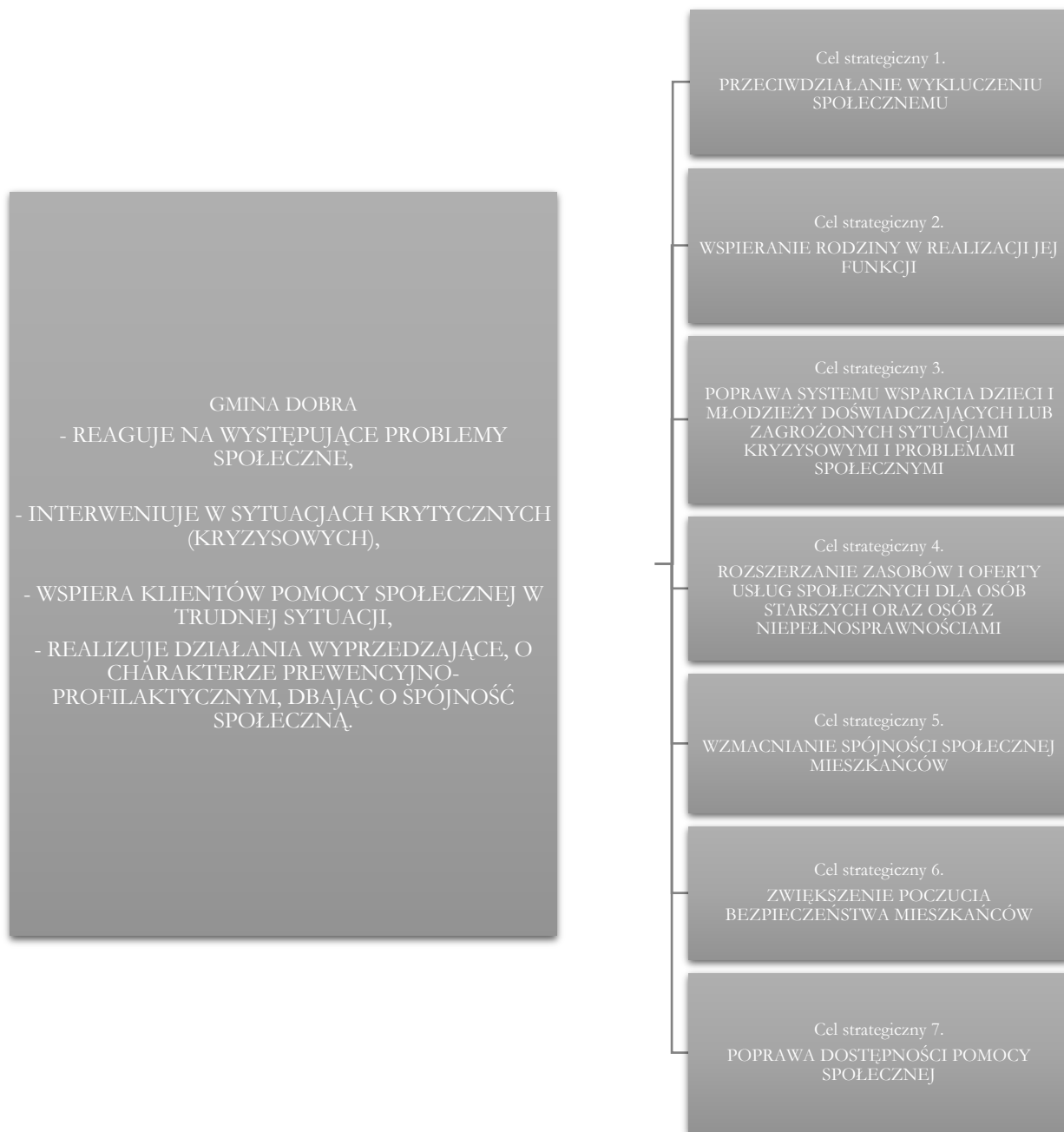
Misja strategii rozwiązywania problemów społecznych jest syntetycznym wskazaniem przyjętego kierunku (głównego celu) oraz sposobu jego realizacji. W SRPS gminy Dobra misja ta została zdefiniowana następująco:

Gmina reaguje na występujące problemy społeczne, interweniuje w sytuacjach krytycznych (kryzysowych), wspiera klientów pomocy społecznej w trudnej sytuacji oraz realizuje działania wyprzedzające, o charakterze prewencyjno-profilaktycznym, dbając o spójność społeczną.

Taka misja zawiera w sobie filozofię powszechnej dostępności do usług społecznych realizowanej we współpracy z jednostkami, rodzinami, wspólnotami sąsiedzkimi i nieformalnymi grupami.

Cele strategiczne, operacyjne i działania

Wyk. 3. Syntetyczna prezentacja misji oraz celów strategicznych w SRPS gminy Dobra na lata 2023-2030

Źródło: opracowanie własne

Scharakteryzowane w części diagnostycznej takie problemy szczegółowe jak problemy dzieci i młodzieży, dysfunkcje rodzin, problem uzależnień czy kwestie konsekwencji zmian demograficznych, przedstawione powinny zostać jako powiązane ze sobą części, składające się na całościowe problemy

społeczne gminy. Zjawiska problemowe w świetle literatury przedmiotu cechują silne powiązania, stąd też w pewnych sytuacjach niemożliwe jest ich rozdzielenie, a w przypadku kumulacji zjawisk problemowych, trudno jest wskazać na problem do rozwiązania w pierwszej kolejności. Proponujemy więc ujęcie „od szczegółu do ogółu”, obrazujące w jaki sposób cząstkowe problemy społeczne kumulują się w obszarach wymagających społecznej interwencji. Nawiązujemy w ten sposób do koncepcji **podejścia zintegrowanego w rozwiązywaniu problemów społecznych**. W relacji do zidentyfikowanych obszarów interwencji (kluczowych problemów), wskazujemy cele strategiczne (które mają charakter ogólnych kierunków), operacyjne (które są „taktycznym” uszczegółowieniem strategicznych celów) oraz konkretne działania, możliwe do podjęcia na poziomie gminy. Tę część rozpoczynamy od graficznego przedstawienia (wyk. 3.) relacji między misją strategii a siedmioma celami strategicznymi. Następnie prezentujemy w tabelach szczegółowych cele strategiczne i odpowiadające im działania w ramach poszczególnych celów strategicznych.

CEL STRATEGICZNY 1. PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU	
Cel operacyjny	Działania
Poprawa bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców →	Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej dla najuboższych oraz znajdujących się czasowo w trudnej sytuacji materialnej
	Praca socjalna na rzecz samodzielności i samowystarczalności rodzin ubogich
	Rozwój współpracy instytucji publicznych i niepublicznych, organizacji pozarządowych w zakresie wsparcia socjalnego
Wsparcie osób z trudnościami mieszkaniowymi →	Zwiększenie gminnego zasobu lokali socjalnych (rozproszonych na terenie gminy)
	Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania bezdomności, w tym wspieranie procesu usamodzielniania się osób bezdomnych poprzez pomoc w nawiązaniu zerwanych więzi rodzinnych i powrocie na rynek pracy
	Zapewnienie miejsc schronienia dla osób bezdomnych
Aktywizacja zawodowa bezrobotnych →	Realizacja zindywidualizowanych programów aktywizacji społecznej i zawodowej osób długotrwale bezrobotnych, korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej
	Promocja i wsparcie zatrudnienia osób niepełnosprawnych
	Pomoc w znalezieniu pracy osobom mających czasowe trudności na rynku pracy poprzez zastosowanie instrumentów i usług rynku pracy
Wsparcie osób doświadczających problemów zdrowia psychicznego →	Opracowanie i realizacja <i>Gminnego programu ochrony zdrowia psychicznego</i>

CEL STRATEGICZNY 2. WSPIERANIE RODZINY W REALIZACJI JEJ FUNKCJI

Cel operacyjny	Działania
Przeciwdziałanie dysfunkcyjności rodzin →	Wzmacnianie kompetencji rodzicielskich (pomoc indywidualna i grupowa, szkoły dla rodziców)
	Zwiększenie dostępności poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego
	Zwiększenie dostępności usług w zakresie pracy socjalnej i asystentury rodzin
	Prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny przeżywającej trudności
	Podjęcie działań na rzecz powrotu dziecka z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej poprzez specjalistyczną pomoc adekwatną do potrzeb rodziny w tym pomoc asystenta rodziny
	Zapewnienie pomocy z zakresu interwencji kryzysowej rodzinom znajdującym się w kryzysie
	Realizacja <i>Gminnego programu wspierania rodziny</i>
Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień →	Zabezpieczenie specjalistycznej pomocy dla osób uzależnionych i ich rodzin
	Organizowanie terapii dla osób uzależnionych i współuzależnionych na terenie gminy
	Realizacja profilaktyki uzależnień, edukacja i zwiększanie świadomości na temat zagrożeń zw. z uzależnieniami
	Realizacja <i>Gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych</i> , w tym szczególnie diagnozowanie problemu uzależnień od substancji psychoaktywnych i behawioralnych w gminie
Przeciwdziałanie przemocy domowej →	Realizacja <i>Gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie</i>
	Prowadzenie działań na rzecz zwiększenia świadomości mieszkańców dotyczących zjawiska przemocy
	Realizacja programów terapeutycznych i udzielanie pomocy psychologicznej osobom doświadczającym przemocy
Wsparcie rodziny w opiece nad osobami zależnymi →	Wsparcie rodzin w opiece nad osobami z niepełnosprawnością
	Zapewnienie wsparcia opiekunom osób zależnych
	Rozwój opieki żłobkowej i przedszkolnej

CEL STRATEGICZNY 3. POPRAWA SYSTEMU WSPARCIA DZIECI I MŁODZIEŻY DOŚWIADCZAJĄCYCH LUB ZAGROŻONYCH SYTUACJAMI KRYZYSOWYMI I PROBLEMAMI SPOŁECZNYMI

Cel operacyjny	Działania
Zwiększanie dostępności do pomocy psychologicznej i terapeutycznej →	Realizacja usług z zakresu pomocy psychologicznej i psychoterapeutycznej
Rozwój programów profilaktyki uzależnień (w tym behawioralnych) i zachowań ryzykownych →	Treningi rozwiązywania problemów związanych z przemocą (rówieśniczą), uzależnieniami (w tym behawioralnymi)
Rozszerzanie oferty czasu wolnego dla dzieci i młodzieży z wykorzystaniem istniejącej (i planowanej) infrastruktury →	Profesjonalizacja działań animacyjnych realizowanych w świetlicach wiejskich i obiektach sportowych
Wspieranie rozwoju społecznego i osobowego →	Rozwój kompetencji społecznych (miękkich) poprzez treningi pracy grupowej oraz warsztaty

CEL STRATEGICZNY 4. ROZSZERZANIE ZASOBÓW I OFERTY USŁUG SPOŁECZNYCH DLA OSÓB STARSZYCH ORAZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Cel operacyjny	Działania
Zwiększenie oferty i zasobów wspierających aktywne uczestnictwo osób starszych i osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym →	Realizacja działań w sferze czasu wolnego oraz aktywizujących osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami np. z wykorzystaniem infrastruktury świetlic wiejskich
	Rozwój wolontariatu osób starszych i osób z niepełnosprawnościami
	Monitorowanie sytuacji osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, osób doświadczających problemów zdrowia psychicznego
Poprawa dostępności do opieki nad osobami starszymi oraz osób z niepełnosprawnościami →	Zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych
	Poprawa dostępności do dziennych miejsc pobytu w miejscowości zamieszkania lub jej pobliżu (np. z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury)
Rozwój profilaktyki zdrowia, w tym zdrowia psychicznego →	Zwiększenie liczby miejsc opieki dziennej i całodobowej dla osób starszych i z niepełnosprawnościami
	Poszerzenie oferty programów z zakresu profilaktyki zdrowia ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami
	Opracowanie i realizacja gminnego programu ochrony zdrowia psychicznego

CEL STRATEGICZNY 5. WZMACNIANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ MIESZKAŃCÓW

Cel operacyjny	Działania
Rozwiązywanie deficytów w sferze integracji nowoprzybyłych mieszkańców (imigrantów w ruchu krajowym i zagranicznym)	<p>Realizacja działań rozwijających więzi łączące mieszkańców</p> <p>Integracja mieszkańców – organizacja wydarzeń oraz rozwój ofert spędzania wspólnego czasu wolnego</p> <p>Monitorowanie potrzeb związanych z integracją imigrantów i uchodźców</p>
Wzmacnianie lokalnego kapitału społecznego	<p>Wspieranie liderów/liderek lokalnych ze szczególnym uwzględnieniem sołtysów/sołtysek</p> <p>Organizacja odpowiednich warunków lokalowych do działania organizacji pozarządowych działających w sferze profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych</p> <p>Aktualizacja (rozszerzenie) gminnego <i>Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego</i></p> <p>Podjęcie działań zmierzających do zwiększenia poziomu partycypacji obywatelskiej</p> <p>Wspieranie łączności międzypokoleniowej poprzez wspólne działania, warsztaty</p>

CEL STRATEGICZNY 6. ZWIĘKSZENIE POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA MIESZKAŃCÓW

Cel operacyjny	Działania
Przeciwdziałanie zagrożeniom w przestrzeni publicznej	<p>Realizacja programów edukacyjnych na temat zasad bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej</p> <p>Upowszechnianie informacji o sposobach kontaktu ze Strażą Gminną</p> <p>Uruchomienie systemu monitoringu przestrzeni publicznej, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni rekreacyjnych</p> <p>Wspieranie inicjatyw oddolnych na rzecz przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa</p> <p>Realizacja programów poprawiających bezpieczeństwo seniorów</p>
Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym	<p>Poprawa ochrony pieszych na drodze poprzez programy edukacyjne dla dzieci i osób starszych</p> <p>Współpraca ze służbami powiatu w zakresie działań na rzecz ograniczania prędkości w obszarze zabudowanym</p> <p>Realizacja przeglądów oznakowania drogowego (pionowego i poziomego)</p>

CEL STRATEGICZNY 7. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI POMOCY SPOŁECZNEJ

Cel operacyjny	Działania
Rozwój zasobów i infrastruktury polityki społecznej w gminie →	Rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury pomocy społecznej
	Zwiększenie potencjału kadrowego systemu pomocy społecznej
	Podnoszenie kwalifikacji osób świadczących usługi społeczne
Poprawa dostępności usług dla osób z niepełnosprawnościami →	Likwidacja barier architektonicznych dla osób z niepełnosprawnościami fizycznymi
	Poprawa dostępności komunikacyjnej i cyfrowej do usług społecznych dla osób z niepełnosprawnościami
Włączanie organizacji pozarządowych w realizację działań z zakresu pomocy społecznej →	Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pracy na rzecz rodziny oraz realizacji usług społecznych

5. ZASADY WDRAŻANIA STRATEGII

Analiza SWOT

Analiza SWOT jest syntetyczną formą uporządkowania stanu wyjściowego i uwarunkowań realizacji określonego przedsięwzięcia. Uwzględnia się w niej następujące elementy:

- S - *Strengths* - mocne strony, a więc wszystko, co stanowi zasoby wewnętrzne (w tym wypadku: Gminy Dobra), zalety;
- W - *Weaknesses* - słabe strony - wszystko, co stanowi wewnętrzną barierę, deficyt;
- O - *Opportunities* - szanse - wszystko, co wśród czynników zewnętrznych stanowi szansę korzystnej zmiany;
- T - *Threats* - zagrożenia - wszystko, co stanowi zewnętrzne niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

W przypadku Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych analiza SWOT stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron systemu pomocy społecznej oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją. Pozwala oszacować potencjał, jakim się dysponuje oraz określić stopień, w jakim posiadane zasoby odpowiadają potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej. Poniższa analiza SWOT powstała na podstawie zdiagnozowanych obszarów interwencji społecznej – problemy społeczne, na które reaguje system pomocy społecznej traktujemy w niej w sposób całościowy, komplementarny.

Tab. 12. Analiza SWOT

<p>MOCNE STRONY (S)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjność środowiska naturalnego oraz infrastruktura sportowo-rekreacyjna stwarzająca warunki do integracji mieszkańców i rozwoju poczucia tożsamości • Potencjał kapitału społecznego związany z poziomem wykształcenia mieszkańców • Wzrost aktywności organizacji społecznych i lokalnych liderów • Ogólny wyższy od przeciętnej poziom zamożności mieszkańców, umożliwiający koncentrację działań pomocowych na wybranych obszarach zagrożeń społecznych • Rozwijająca i modernizująca się baza oświatowa • Możliwość zatrudnienia i wsparcia osób niepełnosprawnych przez MZAZ położony na terenie gminy • Zwiększający się dostęp do usług zaspokajających potrzeby mieszkańców (rozwój komunikacji, dostępność do punktów usługowych, sklepów itp.) • Położenie geograficzne, bliskość granicy oraz miasta wojewódzkiego dająca możliwość zaspokajania potrzeb zawodowych, kulturalnych, zdrowotnych 	<p>SŁABE STRONY (W)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczający dostęp do pomocy psychologicznej dla dzieci i dorosłych • Brak dostępnej (lokalnie) terapii uzależnień • Brak wystarczających zasobów mieszkań socjalnych • Ograniczony dostęp do usług opiekuńczych i programów aktywizacji osób starszych i z niepełnosprawnościami • Niewielki udział podmiotów trzeciego sektora w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych • Niewystarczająca infrastruktura systemu lokalnej pomocy społecznej i niewystarczające wykorzystanie istniejących instytucji lub infrastruktury • Zbyt mała liczba osób objętych usługami asystenta rodziny i pracą socjalną
<p>SZANSE (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych na realizację zadań z zakresu polityki społecznej • Wzmacnianie powiązań pomiędzy ośrodkami miejskimi a gminami podmiejskimi i miastami satelitarnymi • Wykorzystanie asystentury rodziny, pracy socjalnej i kontraktów socjalnych do aktywizacji osób uzależnionych od systemu pomocy • Wzmacnianie więzi społecznych i rozwój społeczeństwa obywatelskiego poprzez działania integracyjne • Wzrost świadomości społecznej na temat zagrożeń społecznych i problemów nierówności 	<p>ZAGROŻENIA (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pogarszająca się koniunktura gospodarcza, w tym zagrożenie ubóstwem energetycznym • Niekorzystne trendy demograficzne, postępujący proces starzenia się mieszkańców • Położenie społeczne i postawy osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej • Wzrost liczby dzieci i młodzieży z zaburzeniami zachowania i emocji • Deficyty kompetencji rodzicielskich • Dynamika wzrostu liczby osób uzależnionych od środków psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych • Finansowa i polityczna presja na samorząd, ograniczająca autonomię w tworzeniu polityki lokalnej, wymuszanie polityki oszczędności

Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Dobra na lata 2023-2030 obejmuje zasięgiem czasowym okres ośmiu lat i zakłada ciągłość w realizacji wytyczonych celów strategicznych z zachowaniem wymogu wprowadzania niezbędnych zmian dostosowawczych, wynikających z aktualnej sytuacji ekonomicznej i społecznej w kolejnych latach. Realizacja strategii wymaga oceny postępów realizacji na podstawie zdefiniowanych wskaźników. Na ich podstawie możliwe będzie dokonanie korekty (aktualizacji) strategii (nie rzadziej niż raz na trzy lata).

Opis sposobu wdrażania strategii oraz działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych

Działania mające na celu wdrożenie strategii a przede wszystkim realizację celów strategicznych będą realizowane w oparciu o programy społeczne funkcjonujące na terenie gminy. Najważniejsze z nich to:

- Gminy Program Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dobra,
- Gminy Program Wspierania Rodziny,
- Roczny Program współpracy Gminy Dobra z organizacjami pozarządowymi,
- Gminy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałaniu narkomani w Gminie Dobra.

Działania będą realizowane poprzez: wykonywanie zadań poszczególnych podmiotów zaangażowanych w realizację strategii, współpracę partnerską pomiędzy podmiotami (wprowadzającą do realizowanych działań efektu synergicznego), zlecenie zadań publicznych w trybie określonym przepisami prawa.

W zleceniu zadań preferowane będą procedury oparte na przepisach ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Procedura ta powinna promować lokalne NGO, ale z zachowaniem zasady konkurencyjności i dbałością o najwyższą jakość rezultatów. Ważnym czynnikiem będzie również efektywność (relacja kosztów do efektów) realizowanych zadań.

Programy i projekty społeczne realizowane na terenie gminy Dobra, muszą wykazać zbieżność z celami strategii a osiągnięte przez nich efekty powinny wpływać na realizację wskaźników zaplanowanych w strategii.

Za priorytetowe w realizacji celów strategicznych uznawane będą programy i projekty wdrażane przy zastosowaniu następujących metod:

1. metod aktywizujących – polegających na włączaniu różnych osób i grup do realizacji wspólnych działań. Należy również pamiętać o zdiagnozowaniu potrzeb tych grup przed podjęciem działań.
2. metod obejmujących działania integrujące – wzmacniające istniejące i budujące nowe więzi społeczne w środowisku lokalnym,
3. metod obejmujących działania niwelujące – rozwiązujące problemy społeczne oraz ograniczające skutki tych, których rozwiązać się nie da.

4. metod obejmujących działania profilaktyczne – zapobiegające powstawaniu niekorzystnych zjawisk społecznych.

Tab. 11. Kluczowe ustalenia procedury zarządzania Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobra

Podstawowe zasady wdrażania strategii
<p>Kto będzie odpowiedzialny za koordynację procesu wdrażania dokumentu? Zespół ds. monitoringu i ewaluacji strategii</p>
<p>Jak często i jakimi sposobami będzie odbywać się ocena jego realizacji? Ocena realizacji strategii będzie dokonywana co roku przez powołany Zespół w odniesieniu do wskaźników zdefiniowanych w SRPS</p>
<p>W jaki sposób i w jakim trybie będzie dokonywana korekta/aktualizacja Strategii? Korekta/aktualizacja strategii dokonywana będzie na podstawie oceny wskaźników monitoringu nie rzadziej niż raz na trzy lata</p>
<p>Jakie są źródła finansowania działań przewidzianych w Strategii? Środki własne samorządu, środki z budżetu centralnego (w tym Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej), środki partnerów projektów, środki funduszy krajowych i europejskich [patrz punkt Analiza finansowa]</p>

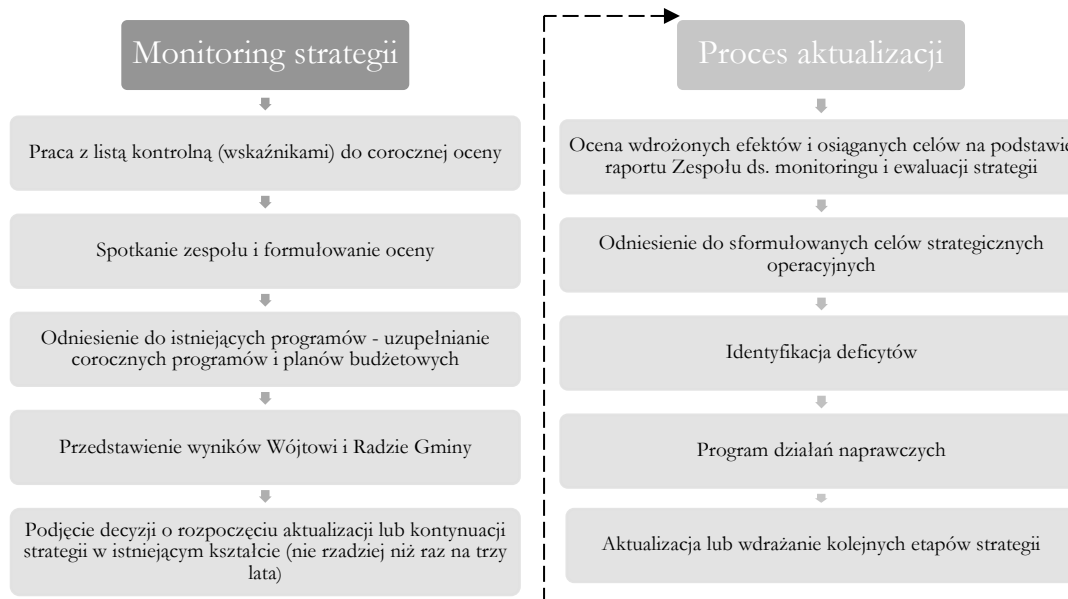
Zasady monitoringu i aktualizacji

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych powinna być dokumentem pozwalającym na efektywne i skuteczne działania w sferze społecznej. Aby spełniała swoje zadania musi być dopasowana do aktualnie występujących wyzwań. Okres siedmiu lat działań strategicznych z jednej strony jest podyktowany zasadami wprowadzania zmiany społecznej opartej na ewolucji nie rewolucji, z drugiej jednak (szczególnie w dzisiejszej rzeczywistości) może oznaczać nieuwzględnienie w działaniach nowych, często zaskakujących (patrz COVID !9 wojna na Ukrainie) czynników, mających istotny wpływ na kształtowanie się rzeczywistości społecznej. Dlatego należy uwzględnić możliwość wprowadzenia zamian do dokumentu, co najmniej w następujących obszarach:

1. diagnostycznym – o ile okaże się, że pojawiły się nowe, nieistniejące obecnie problemy społeczne, lub w trakcie planowania działań strategicznych pominięto istotne istniejące czynniki, mające wpływ na realizację celów i działań, lub zaistniała potrzeba zweryfikowania już zaplanowanych działań.
2. planistyczną - w trakcie planowania działań strategicznych pominięto istotne istniejące czynniki, mające wpływ na realizację celów i działań, lub zaistniała potrzeba zweryfikowania już zaplanowanych działań.
3. wdrożeniowym – jeśli w trakcie działań zmieniłyby się podmioty odpowiedzialne za wykonywane działania lub zaplanowane działania nie byłyby adekwatne do potrzeb mieszkańców.
4. ewaluacyjnym – jeśli w trakcie wdrażania Strategii zajdą istotne okoliczności mające wpływ na ocenę skuteczności zaplanowanych działań.

Aktualizacja Strategii odbywa się w trybie przewidzianym do jej uchwalenia i wymaga uchwały Rady Gminy.

Wyk. 4. Etapy procesu monitoringu i aktualizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dobra

Prezentowane poniżej wskaźniki odnoszą się będą do sformułowanych w SRPS celów strategicznych. Ze względu na charakter przedmiotowy strategii (interwencja w obszarach problemów społecznych) rezygnujemy ze stosowanego często rozdziału wskaźników produktu, rezultatu albo oddziaływania. Ocena wskaźników powinna uwzględniać odniesienia do roku bazowego 2021 (jest to rok przeprowadzenia szczegółowej diagnozy) oraz w kolejnych latach do roku poprzedzającego ocenę. Przedstawiane w tabelach wskaźniki zawierają odniesienia do źródeł danych, a także wskazania do oceny zmian wartości wskaźnika (uwzględniono takie zmiany indeksów, które mają charakter efektów pozytywnych wdrażanej strategii).

Tab. 13. Wskaźniki odnoszące się do celów strategicznych (zgodnych z dokumentami strategicznymi o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym)

Wskaźnik	Źródło danych	Ocena zmian wartości wskaźnika – efekty pozytywne wdrażanej strategii
Liczba osób bezrobotnych oraz osób długotrwale bezrobotnych	PUP w Policach	Spadek liczby osób
Wskaźnik bezrobocia	PUP w Policach	Brak wzrostu wskaźnika Spadek liczby osób i rodzin, jednak ocena zależna od innych wskaźników
Liczba osób i rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa	OPS w Dobrej	

Liczba osób i rodzin objętych pracą socjalną, w tym kontraktami socjalnymi	OPS w Dobrej	Wzrost liczby, jednak ocena zależna od ilości świadczeń ogółem
Liczba rodzin i osób w rodzinach, którym OPS udzielił pomocy i wsparcia z powodu alkoholizmu i narkomanii	OPS w Dobrej	Spadek liczby rodzin i osób
Frekwencja w wyborach samorządowych	Państwowa Komisja Wyborcza	Wzrost frekwencji
Liczba organizacji pozarządowych	Organizacje pozarządowe, Urząd Gminy w Dobrej	Wzrost liczby organizacji pozarządowych
Wielkość środków finansowych z budżetu Gminy przeznaczonych dla organizacji pozarządowych	Urząd Gminy w Dobrej	Wzrost nakładów
Liczba rodzin, którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	OPS w Dobrej	Spadek liczby osób
Liczba założonych Niebieskich Kart	Policja	Ocena zależna od rozpoznania wielkości problemu przemocy domowej w Gminie przez ekspertów (pracowników socjalnych)
Procent dzieci objętych opieką przedszkolną i żłobkową	GUS	Wzrost odsetka
Liczba osób i rodzin którym przyznano pomoc z tytułu niepełnosprawności	OPS w Dobrej	Ocena zależna od rozpoznania wielkości problemu niepełnosprawności w Gminie w świetle danych GUS i przez ekspertów (pracowników socjalnych)
(Wskaźniki demograficzne) Liczba mieszkańców Gminy (stan ludności na koniec roku)	GUS (Bank Danych Lokalnych)	Wzrost liczby mieszkańców
(Wskaźniki demograficzne) Przyrost naturalny na 1000 ludności	GUS (Bank Danych Lokalnych)	Wzrost wartości wskaźnika

(Wskaźniki demograficzne) Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym)	GUS (Bank Danych Lokalnych)	Zmniejszenie wartości wskaźnika
(Wskaźniki demograficzne) Saldo migracji wewnętrznych	GUS (Bank Danych Lokalnych)	Wzrost wartości dodatnich wskaźnika Wzrost liczby osób, jednak ocena uzależniona od zmieniających się wartości wskaźnika obciążenia demograficznego
Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi	OPS w Dobrej	Wzrost wartości dodatnich wskaźnika Wzrost liczby osób, jednak ocena uzależniona od zmieniających się wartości wskaźnika obciążenia demograficznego

Ramy finansowe SRPS

Ze względu na zakres merytoryczny oraz czasowy obowiązywania dokumentu nie jest możliwe precyzyjne określenie ram finansowych dokumentu strategicznego, wskazujemy jednak najważniejsze źródła finansowania wydatków niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych odnosząc się do perspektywy zbudowanej przez wydatki w latach ubiegłych.

Środki finansowe na działania zaplanowane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Dobra na lata 2022 - 2030 będą pochodzić z:

1. Budżetu gminy
2. Budżetu państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych
3. Budżetu państwa na finansowanie realizacji zadań zleconych
4. Funduszy europejskie
5. Innych dostępnych źródeł.

Cele i działania określone w Strategii będą wyznaczały kierunki finansowania polityki społecznej gminy i zostaną uwzględnione przy konstruowaniu budżetu gminy w kolejnych latach. Zapisy dokumentu staną się podstawą do poszukiwań zewnętrznych źródeł finansowania określonych przedsięwzięć.

Pomimo, a może szczególnie w związku z trudnymi do przewidzenia skutkami wydarzeń kryzysowych dla sfery społecznej, można założyć, że kierunki kształtowania polityki społecznej na najbliższe lata, będą nadal uwzględniać sprawy i problemy społeczne, co najmniej na dotychczasowym poziomie. Pozwala to mieć gwarancje częściowego ich finansowania z budżetu państwa. W zaplanowanych działaniach, znaczący udział będą miały również fundusze unijne. Należy jednak stwierdzić, że największy udział w realizacji działań strategicznych będzie miał budżet gminy. Budżet ten będzie oszacowany i planowany w okresach rocznych, w oparciu o realizowane w sferze społecznej programy. Zasadnym wydaje się by, wydatki na realizację celów i działań strategicznych zaplanować na poziomie

porównywalnym do wydatków jakie gmina ponosiła w latach 2019-2021. Należy uwzględnić, że ponad 93% budżetu gminy przeznaczonego na realizację zadań w sferze społecznej pochodzi z dotacji Wojewody. Dotacje te są przeznaczane na realizację zadań wynikających z obowiązujących regulacji prawnych.

W latach 2019 -2021 wydatki w paragrafach 852 Pomoc społeczna, 853 pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz 855 - Rodzina kształtowały się w następujący sposób:

W 2019 r.

852. Pomoc społeczna – 2 750 145,13 zł

853. Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej – 207 455,94 zł

855. Rodzina – 29 857 984, 94 zł

Wykonanie budżetu za 2020 rok wynosiło kwotę 30 665 328, 94 zł z czego dotacja Wojewody wynosiła 28 664 339, 70 zł co stanowiło 93,47% całego budżetu.

Widoczny jest stały wzrost wypłat świadczeń wychowawczych.

W 2020 r.

852. Pomoc społeczna – 2 300 108, 48 zł (spadek wartości w stosunku do roku 2019)

853. Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej – 318 880,50 zł (wzrost wartości w stosunku do roku 2019)

855. Rodzina – 40 732 113,81 zł (wzrost w stosunku do wartości z 2019)

Wykonanie budżetu za 2020 rok stanowiło kwotę 41 864 321 zł z czego dotacja Wojewody wynosiła 39 640 895 zł co stanowiło 94,69% całego budżetu

Widoczny jest stały wzrost wypłat świadczeń wychowawczych.

W 2021 r.

852. Pomoc społeczna – 2 711 463,98 zł (wzrost wartości w stosunku do roku 2020)

853. Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej – 64 199,99 zł (spadek wartości w stosunku do roku 2020)

855. Rodzina – 40 621 275,39 zł (nieznaczny spadek w stosunku do wartości z 2020)

Wykonanie budżetu za 2021 rok stanowiło kwotę 42 266 350, 72 zł z czego dotacja Wojewody wynosiła 39 437 565,38 zł co stanowiło 93% całego budżetu.

Zaplanowanie porównywalnych wartości na realizację zadań, w okresie obejmujących oddziaływanie strategii jest uwarunkowane trudną do przewidzenia sytuacją gminy w następnych latach. Szczegółowa wartość wydatków niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych podlegać będzie zatwierdzeniu przez Radę Gminy corocznie, w trybie przewidzianym dla uchwalenia budżetu gminy.

Bibliografia (wykaz cytowanych dokumentów, opracowań, prac naukowych)

- ABC strategii rozwiązywania problemów społecznych. Monitoring, ewaluacja i aktualizacja*, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej 2011
- Diagnoza problemów społecznych gminy Dobra (2019-2021)*, Stowarzyszenie Socius, Szczecin 2022
- Frątczak-Mueller, J., Działania pozorne w programowaniu strategicznym jednostek samorządu terytorialnego. *Zoon Politikon*, 2016/7, 257–278.
- Głabicka, K., Strategie rozwiązywania problemów społecznych jako przykład realizacji lokalnej polityki społecznej. *Wrocławskie Studia Politologiczne*, 2013/15, 182–193.
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2021*
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2020*
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019*
- Jachowicz, A., Zarządzanie systemem pomocy społecznej, „Samorząd Terytorialny” 2011/9, s. 33–39; K. Herbst, Problemy strategii w rozwoju metropolitalnym, „Samorząd Terytorialny” 2010/6, s. 46–52
- Klimek, M., Strategia rozwiązywania problemów społecznych jako narzędzie zarządzania rozwojem systemu pomocy społecznej w powiecie. *Aspekty teoretyczne i metodologiczne. Praca Socjalna*, 2020/35, 51–67.
- Kowalewski, M., Nowak, A., & Thurow, R., Społeczny proces tworzenia lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych: partycypacja mieszkańców i dystrybucja wiedzy. Przykład z województwa zachodniopomorskiego. *Polityka Społeczna*, 2014/10(41), 33–37.
- Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Dobra na lata 2017 – 2023*
- Ocena zasobów pomocy społecznej za 2019 r.* Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej
- Ocena zasobów pomocy społecznej za 2020 r.* Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej
- Ocena zasobów pomocy społecznej za 2021 r.* Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej
- Pisma Komendanta Straży Gminnej w Dobrej z dnia 10.06.2021 r. oraz 7.06.2022 r.*, SG.KS.1431.4.2021.AB
- Pismo Komendanta Powiatowego Policji w Policach z dnia 14.06.2021 r.*, L.dz. 2570/21
- Pismo Komendanta Powiatowego Policji w Policach z dnia 20.06.2022 r.*, L.dz. 2713/22
- Polityka Kapitału oraz Spójności Społecznej Województwa Zachodniopomorskiego. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego. Szczecin, wrzesień 2016*
- Raport o stanie Gminy Dobra za rok 2019*, Dobra 2020
- Raport o stanie Gminy Dobra za rok 2020*, Dobra 2021
- Raport o stanie Gminy Dobra za rok 2021*, Dobra 2022
- Raporty generowane ze stron: Banku Danych Lokalnych GUS ([https:// bdl.stat.gov.pl/ bdl/ start](https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start)),
- Okregowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu ([https:// www.oke.poznan.pl](https://www.oke.poznan.pl)), Krajowego Rejestru Sądowego ([https:// ekrs.ms.gov.pl](https://ekrs.ms.gov.pl)), Statystycznego Vademecum Samorządowca ([https:// svs.stat.gov.pl](https://svs.stat.gov.pl))
- Sprawozdanie z działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania. Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w Dobrej za 2020 r*
- Sprawozdanie z działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania. Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w Dobrej za 2019 r.*
- Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dobra za rok 2019.*
- Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dobra za rok 2020*
- Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dobra za rok 2021*

Spis tabel i wykresów

- Tab. 1. Podstawowe wskaźniki demograficzne w gminie Dobra w latach 2014-2021
- Tab. 2. Powody udzielania pomocy i wsparcia rodzinom przez OPS w Dobrej w latach 2019 – 2021.
- Tab. 3. Główne wydatki na zadania w sferze pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w latach 2019 – 2021 w gminie Dobra (w zł).
- Tab. 4. Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2019-2021
- Tab. 5. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty” w latach 2019 - 2021
- Tab. 6. Budżet GKRPA w Dobrej w latach 2019-2021
- Tab. 7. Przestępczość na terenie gminy Dobra w latach 2019-2021
- Tab. 8. Wykroczenia na terenie gminy Dobra w latach 2019-2020
- Tab. 9. Sposób zakończenia postępowania o wykroczenia prowadzone przez Straż Gminną w Dobrej w latach 2019-2021
- Tab. 10. Pozostałe działania Straży Gminnej w Dobrej w latach 2019-2021
- Tab. 11. Kluczowe ustalenia procedury zarządzania Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dobra
- Tab. 12. Analiza SWOT
- Tab. 13. Wskaźniki odnoszące się do celów strategicznych (zgodnych z dokumentami strategicznymi o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym)
- Wyk.1. Ludność gminy Dobra wg funkcjonalnych grup wieku. Zmiana w latach 2014-2021
- Wyk. 2. Liczba osób bezrobotnych w gminach powiatu Polickiego w latach 2019 – 2021
- Wyk. 3. Syntetyczna prezentacja misji oraz celów strategicznych w SRPS gminy Dobra na lata 2023-2030
- Wyk. 4. Etapy procesu monitoringu i aktualizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dobra

Załącznik nr 1. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRA
(2019-2021)

DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRA (2019-2021)

Stowarzyszenie na
Rzecz Rozwoju
Społecznego

SOCIUS

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego „SOCIUS”. Szczecin, 2022

SPIS TREŚCI

I.	DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRA. WPROWADZENIE	3
	Analiza danych zastanych (SDA)	4
	Badania ankietowe	5
	Standaryzowane wywiady z ekspertami	6
	Wywiady panelowe (wywiady grupowe)	7
II.	PROBLEMY SPOŁECZNE W GMINIE DOBRA	8
	Sytuacja demograficzna w gminie Dobra w latach 2014-2021 i prognoza na rok 2030	8
	Problemy społeczne gminy oraz działania na rzecz ich rozwiązywania w świetle danych zastanych i badań jakościowych	12
	Formy i zasięg pomocy społecznej w gminie Dobra	14
	Podstawowe formy pomocy OPS	15
	Osoby i rodziny w trudnej sytuacji materialnej	16
	Dysfunkcjonalność rodzin i podejmowane działania wspierające	19
	Problemy dzieci i młodzieży	21
	Pomoc osobom wymagającym opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności	25
	Bezdomność	27
	Przemoc w rodzinie	27
	Nadużywanie alkoholu	32
	Rynek pracy	37
	Bezrobocie w gminie Dobra	37
	Przynależność osób bezrobotnych do głównych grup zawodowych	39
	Kategorie osób bezrobotnych: płeć	40
	Kategorie osób bezrobotnych: wiek	40
	Kategorie osób bezrobotnych: wykształcenie	41
	Kategorie osób bezrobotnych: osoby niepełnosprawne	42
	Bezpieczeństwo mieszkańców	42
	Przestępczość	42
	Wykroczenia	44
	Działania prewencyjne	47
	Oświata	50
	Kultura	56
	Sport i rekreacja	59
	Ochrona zdrowia	61
	Wskaźniki spójności społecznej	63
	Aktywność obywatelska	66
	Referendum o odwołanie organów władzy	67
	Aktywność organizacji pozarządowych	68
	Budżet obywatelski	76
	Podmioty ekonomii społecznej	78
III.	PROBLEMY SPOŁECZNE GMINY W OPINII MIESZKAŃCÓW	80
	Wprowadzenie	80
	Zjawiska problemowe i priorytety polityki społecznej w opinii badanych	80
	PODSUMOWANIE	88
	REKOMENDACJE	90
	Spis tabel i wykresów	92

I. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DOBRA. WPROWADZENIE

Głównym zadaniem dwuetapowej diagnozy jest rozpoznanie skali problemów społecznych w świetle danych zastanych, danych ankietowych pochodzących z badania mieszkańców gminy oraz opinii ekspertów zaangażowanych w instytucjonalną pomoc społeczną a także przeprowadzenie oceny zasobów pomocy społecznej w gminie Dobra w odniesieniu do istniejącej sytuacji społecznej i demograficznej.

Diagnoza problemów społecznych jest podstawą tworzonych w przyszłości dokumentów strategicznych. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym „do zakresu działań gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów” w praktyce oznacza to powierzenie zadań, które nie są przypisane innym podmiotom¹. Zadania własne gminy dotyczą szeroko rozumianej infrastruktury, w tym infrastruktury społecznej – w zakresie edukacji, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, kultury, sportu, polityki prorodzinnej. Realizacja tych zadań ma na celu zaspokojenie wspólnotowych potrzeb, ich realizacja przyczynia się do integracji społeczności, budowania lokalnej świadomości.

Przy tworzeniu dokumentów wyznaczających kierunki strategiczne i cele operacyjne w rozwiązywaniu problemów społecznych konieczne jest skonfrontowanie wiedzy o sytuacji społecznej w gminie posiadanej przez różne środowiska społeczne. Mieszkańcy powinni zostać włączeni w proces tworzenia strategii poprzez narzędzia konsultacji społecznych, podczas których toczyć się będzie dyskusja nad formułowanymi kierunkami/celami strategicznymi. Badania z ekspertami i mieszkańcami zostały zrealizowane w drugim etapie.

W części diagnostycznej pierwszego etapu wykorzystaliśmy dane odnoszące się do struktury demograficznej społeczności, sytuacji i tendencji na lokalnym rynku pracy, sytuacji edukacyjnej, stanu opieki zdrowotnej, stanu bezpieczeństwa publicznego, charakterystyk kategorii mieszkańców, systemu pomocy społecznej, a także aktywności organizacji pozarządowych (spójności społecznej).

Całość dwuczęściowego opracowania składa się z trzech zasadniczych elementów:

- a. Charakterystyka gminy (specyfika w sferze oddziaływań wielkiego miasta, charakterystyka demograficzna, problemy ruchliwości przestrzennej i naturalnej, problemy rozwoju społeczno-ekonomicznego gminy)
- b. Obszary problemowe (postawy mieszkańców i charakterystyki więzi społecznych w gminie; rynek pracy; ubóstwo; uzależnienia od substancji psychoaktywnych; poczucie bezpieczeństwa; zagrożenie przestępczością i przemocą; problemy dzieci i młodzieży; problemy zdrowia mieszkańców i niepełnosprawności; sytuacja mieszkaniowa; system oświaty)
- c. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie (głównym zadaniem tej części opracowania jest ocena funkcjonowania systemu pomocy społecznej w gminie Dobra. Punktem odniesienia przeprowadzonej analizy są dane uzyskane w części pierwszej (Diagnoza problemów społecznych). Przygotowane charakterystyki obejmują: -zasoby infrastrukturalne, zasoby kadrowe, nakłady finansowe, otoczenie systemu pomocy

¹ Dz.U. z 2020 r. poz. 1876 art. 17.

społecznej, formy i zakres udzielanej pomocy (pomoc osobom i rodzinom w trudnej sytuacji materialnej, wsparcie dziecka i rodziny, pomoc osobom wymagającym opieki z powodu wieku; choroby lub niepełnosprawności, pomoc osobom bezdomnym, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).

Efektom prac badawczych jest wielowymiarowa ocena efektywności działania pomocy społecznej w obszarach zapobiegania problemom społecznym i społecznej inkluzji. Zastosowane w opracowaniu metody zbierania danych to: 1. Analiza danych zastanych (SDA); 2. Badania ankietowe; 3. Standaryzowane wywiady z ekspertami; 4. Wywiady panelowe (wywiady grupowe).

Analiza danych zastanych (SDA)

W diagnozie stosujemy analizę typu SDA (inne nazwy: *Secondary Data Analysis*, analiza danych zastanych, analiza danych wtórnych), opartą na istniejących dokumentach i ewidencji instytucji działających w obszarze pomocy społecznej powstałych w okresie 2019-2021. Przyjmujemy, że istniejące dokumenty życia społecznego (w tym dane statystyczne, gromadzone przez instytucje statystyki publicznej takie jak GUS, czy instytucje rynku pracy) pozwolą na odtworzenie poziomu istniejących problemów społecznych. Dane ilościowe takie jak nakłady finansowe, zasoby organizacyjne i kadrowe, zakres i formy udzielanej pomocy, stanowić będą istotną część oceny systemu pomocy społecznej. W badaniu uwzględnione zostały następujące kategorie danych wtórnych: dokumenty urzędowe; dokumenty strategiczne, sprawozdania, raporty roczne, statuty założycielskie, zasoby internetowe (strony, dokumenty, prezentacje), raporty badawcze, opracowania.

Otrzymane dane zostały następnie poddane wtórnej analizie w oparciu o sprawdzone w przestrzeni badawczej wskaźniki, w celu określenia skali zjawisk problemowych i stopnia zaspokojenia potrzeb związanych z pomocą społeczną.

Wskaźniki do analizy danych zastanych odnoszące się do problemów społecznych.

Zasięg terytorialny: gmina Dobra, zakres czasowy: 2019-2021 r.

Zjawiska demograficzne, ruchliwość naturalna ludności, ruchliwość przestrzenna: 1. Struktura i dynamika wzrostu liczba ludności według miejscowości, 2. Kobiety na 100 mężczyzn 3. Małżeństwa na 1000 ludności 4. Przyrost naturalny 5. Przyrost naturalny na 1000 ludności 6. Urodzenia żywe na 1000 ludności 7. Zgony na 1000 ludności 8. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym 9. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym 10. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym 13. Ruchliwość przestrzenna - salda migracji na 1000 mieszkańców.

System pomocy społecznej: 1. Wielkość wydatków z budżetu gminy na zadania w sferze pomocy społecznej wg stanu na koniec roku ogółem i według głównych tytułów wydatkowania, 2. Działalność organizacji pozarządowych w sferze pomocy społecznej (a) Zasady i formy współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi, obszary współpracy (główne rodzaje zadań powierzanych organizacjom pozarządowym), b) Liczba organizacji, które otrzymały dofinansowanie na realizację zadań publicznych w obszarze pomocy społecznej, wielkość dofinansowania, główne organizacje współpracujące z gminą w tym zakresie (dane za 2019 - 2021 r.), c) Ogólna ocena współpracy w latach 2019 - 2021, d) Ogólna ocena aktywności organizacji pozarządowych w sferze pomocy społecznej. 3. Działalność Ośrodka Pomocy Społecznej a) Zatrudnienie ogółem, w tym liczba

pracowników socjalnych, b) Liczba osób korzystających z różnych form wsparcia OPS, c) Budżet OPS. główne kierunki wydatkowania środków – zadania realizowane przez OPS. 4. Świadczenia wychowawcze 500+ (Liczba udzielonych świadczeń i rodzin nim objętych). 5. Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej (liczba korzystających oraz udzielone świadczenia), a) Osoby i rodziny objęte pomocą według powodów przyznania pomocy, b) Ocena tendencji w ostatnich dwóch latach w zakresie liczby korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz powodów przyznania pomocy, c) Realizacja kontraktów socjalnych: liczba zawartych kontraktów, ocena rezultatów. d) Świadczenia rodzinne. Wysokość zrealizowanych świadczeń w latach 2019 - 2021 ogółem i w podziale, f) Egzekucja świadczeń alimentacyjnych.

Problemy szczegółowe: opieka nad dzieckiem i rodziną: rodziny zastępcze (wskaźnik liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej), specjalistyczna pomoc psychologiczno-pedagogiczna świadczona rodzinom.

Problemy szczegółowe: przeciwdziałanie przemocy: liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty”, doświadczających przemocy w rodzinie, Liczba wszczętych dochodzeń w związku z podejrzeniem stosowania przemocy domowej, podejmowane działania na rzecz osób doznających przemocy.

Problemy szczegółowe: przeciwdziałanie uzależnieniom: Nadużywanie alkoholu i narkotyków – ocena skali zjawiska. Zadania realizowane przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wraz z liczbą przypadków. Formy pomocy udzielanej członkom rodzin z problemem uzależnienia od alkoholu w latach 2019 - 2021.

Problemy szczegółowe: działania w zakresie pomocy osobom wymagającym opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności: Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi, liczba i rodzaje świadczeń opiekuńczych w 2019 - 2021.

Problemy szczegółowe: Pomoc osobom bezdomnym i zagrożonym wykluczeniem społecznym: Rozmiary bezdomności, ocena zjawiska na przestrzeni ostatnich lat. Formy i zakres zadań związanych z przeciwdziałaniem bezdomności. Dodatki mieszkaniowe w latach 2019-2021: liczba gospodarstw domowych otrzymujących dodatki w 2019 - 2021.

Rynek pracy: Liczba osób bezrobotnych na koniec roku, Liczba osób bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy, Wskaźnik bezrobocia, Kategorie osób bezrobotnych w gminie ze względu na wiek, płeć, wykształcenie, Liczba osób bezrobotnych będących niepełnosprawnymi

Bezpieczeństwo mieszkańców: Liczba i rodzaje przestępstw w latach 2019 - 2021., Liczba i rodzaje wykroczeń w latach 2019 - 2021., Przystępczość nieletnich – liczba i rodzaje przestępstw, Liczba interwencji policji w latach 2019 - 2021, w tym interwencji domowych, Liczba i charakterystyka programów edukacyjno-prewencyjnych realizowanych przez policję na terenie gminy

Zdrowie mieszkańców: Status instytucji opieki zdrowotnej /publiczna, niepubliczna. Zakres świadczonych usług medycznych, realizowane programy profilaktyki społecznej.

Oświata: Status szkoły; warunki lokalowe szkoły, liczba i liczebność uczniów i oddziałów, baza sportowa i rekreacyjna szkoły, posiadanie stołówki szkolnej, liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, analiza wyników i osiągnięć uczniów w poszczególnych obszarach umiejętności na podstawie sprawdzianu zewnętrznego OKE w szkole podstawowej. Formy aktywności pozalekcyjnej uczniów, Realizowane przez szkołę zajęcia pozalekcyjne, realizowane przez szkołę programy z zakresu profilaktyki zdrowotnej oraz społecznej

Badania ankietowe

Ponieważ nie wszystkie zjawiska o charakterze problemowym uwzględniane są przez instytucje gromadzące dane, zasadne jest przeprowadzenie badań o reprezentatywnym charakterze wśród mieszkańców gminy. Perspektywa instytucji zajmujących się pomocą społeczną lub

ekspertów takich jak urzędnicy może bowiem w sposób znaczący różnić się od perspektywy mieszkańców. Ze względu na cel przeprowadzenia badań (którym jest sporządzenie strategii rozwiązywania problemów społecznych) istotne jest, aby mieszkańcy mieli możliwość wyrażenia własnej opinii na temat zjawisk problemowych w gminie.

Badania PAPI (Paper-and-Pencil interview – wywiad bezpośredni przeprowadzony przez ankietera z wykorzystaniem papierowej wersji kwestionariusza) zrealizowano w październiku i listopadzie 2021 r., w 13 miejscowościach gminy Dobra (Bezrzecze, Dobra, Dołuje, Grzeczka, Łęgi, Lubieszyn, Mierzyn, Płochocin, Rzędziny, Skarbmierzycze, Stolec, Wąwelnica, Wołczkowo). Zgodnie z przyjętymi parametrami doboru kwotowego najwięcej wywiadów zrealizowano w miejscowościach o największej liczbie ludności (Mierzyn, Bezrzecze, Dobra)). Dobór próby do badań miał charakter mieszany - trzystopniowy, na pierwszym stopniu uwzględniono proporcjonalny udział wielkości badanych miejscowości w ogólnej liczbie mieszkańców gminy (na podstawie danych BDL GUS za rok 2021 oraz lokalnej bazy demograficznej). W miejscowościach (Bezrzecze, Dobra, Mierzyn, Dołuje) losowano punkty startowe, od których zaczęli pracę ankieterzy. Na trzecim stopniu postępowano się doбором kwotowym, uwzględniającym kryterium płci i wieku, wyznaczonym przez udział poszczególnych kategorii w liczbie mieszkańców badanej miejscowości. Badania zrealizowano na próbie 254 respondentów². Wywiady realizowane były głównie w otwartym terenie („na dworze” – co związane było z kwestiami bezpieczeństwa w czasie trwającej pandemii) przez przeszkolonych ankieterów.

Standaryzowane wywiady z ekspertami

Zwrócenie się do mieszkańców o ocenę skali zjawisk dla nich uciążliwych nie rozwiązuje problemu nietrafności uzyskanych danych. Ukierunkowanie badania na osoby działające w jednostkach samorządu gminnego, pracowników instytucji zajmujących się pomocą społeczną oraz innych ekspertów lokalnych związanych z problemami społecznymi i strategiami ich rozwiązywania zmniejsza prawdopodobieństwo uzyskania danych nietrafnych. Eksperti reprezentowali „spojrzenie z zewnątrz na problemy mieszkańców”. Zakładamy, że w odróżnieniu od postaw prezentowanych przez mieszkańców, w wiedzy ekspertów można odnaleźć pewne cenne uogólnienia i kategoryzacje dotyczące problemów społecznych.

W procedurze doboru próby do wywiadów uwzględniono następujące cechy ekspertów: działalność związana z instytucjonalną pomocą społeczną i organizacji pozarządowych oraz działalność związana ze sferą problemów społecznych. Głównym kryterium doboru ekspertów był ich związek z rozwiązywaniem problemów mieszkańców w szeroko rozumianej sferze pomocy społecznych oraz terenowy (lokalny) charakter działalności.

Zrealizowano łącznie 23 standaryzowane wywiady z ekspertami, wskazanymi przez zespół badawczy (z przedstawicielami: organizacji pozarządowych, sołtysami, radnymi, przedstawicielami kościoła, policji, urzędu gminy, pracownikami OPS, dyrektorami szkół, mieszkańcami gminy). Wywiady miały postać częściowo skategoryzowaną i były przeprowadzane w oparciu o tzw. listę dyspozycji (kategorii pytań) do wywiadu.

² Przy założeniu, że próba miałaby charakter jednostopniowy-losowy, błąd szacunkowy dla tej liczby n wyniósłby 6% (założenia: N populacji dorosłych mieszkańców gminy=19300, zrealizowana próba=254, wielkości frakcji 0,95)

Wywiady panelowe (wywiady grupowe)

Wywiady panelowe miały dostarczyć informacji odnoszących się do poglądów ekspertów na temat problemów społecznych gminy. Głównym celem wywiadów tego rodzaju jest rekonstruowanie doświadczeń i elementów dyskursu typowego dla badanej grupy. Taki sposób organizacji badania umożliwia analizę stopnia zaangażowania uczestników w kwestie polityki społecznej, dynamiki prowadzonych wywiadów, interakcji pomiędzy uczestnikami. Zgodnie z założeniami metody, wywiady prowadzono z małymi grupami respondentów (dobór celowy), spotkania były moderowane przez członków zespołu badawczego, w oparciu o opracowane wcześniej scenariusze, zawierające opisy zestawów opinii do pozyskania na każdym z etapów pojedynczego panelu. Wspólne dla wszystkich badanych grup wiodące elementy scenariuszy dotyczyły kwestii związanych z problemami społecznymi gminy.

łącznie przeprowadzono 2 wywiady panelowe, w tym jeden stacjonarny. Udział wzięło w nich łącznie 23 osoby, w tym przedstawiciele urzędu gminy, pracownicy OPS, przedstawiciele Zespołu Interdyscyplinarnego, przedstawiciele GKRPA, mieszkańcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, sołtysi, radni gminni, przedstawiciele kościoła oraz policji.

II. PROBLEMY SPOŁECZNE W GMINIE DOBRA

Sytuacja demograficzna w gminie Dobra w latach 2014-2021 i prognoza na rok 2030

Liczba mieszkańców w gminie Dobra wciąż rośnie, zmienia się jednak struktura i dynamika wzrostu. Według danych GUS, liczba mieszkańców gminy w 2014 r. wynosiła 20 144 (18 866 według LBD - lokalnej bazy osób zameldowanych na terenie gminy), natomiast w roku 2021 - odpowiednio 26 101 (GUS) i 23 852 (LBD). W ciągu 7 lat liczba ludności gminy (w świetle tych danych) zwiększyła się więc o mniej więcej 25%. Sukcesywnie zwiększa się gęstość zaludnienia (od 183 osób na każdy kilometr kwadratowy w 2014 roku, do 237 os/km² w roku 2021). Po dwuletnim okresie spowolnienia napływu nowych mieszkańców (2019-2020), w roku 2021 nastąpiło odwrócenie trendu. W roku 2021 zmiana liczby ludności, liczona na każdy 1000 mieszkańców³, wyniosła 41,5, co stanowiło powrót do wskaźników „przed pandemią” (w ostatnich 7 latach najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w 2018 roku – 42,7). W porównaniu z rokiem 2019 saldo migracji liczone w liczbach bezwzględnych wzrosło – z 675 w 2019 r. do 875 w 2021 r. (zob. tab. 1). W tym samym okresie znacząco zmalało saldo migracji zagranicznych.

Miejscowości gminy są zróżnicowane pod względem liczby ludności i dynamiki wzrostu. Najliczniejszymi miejscowościami gminy pozostają Mierzyn (8494), Bezrzecze (5228) i Dobra (3824), zaś najmniejszą – Płochocin (8 mieszkańców). W stosunkowo małych miejscowościach - Sławoszewie i Redlicy - liczba ludności zwiększyła się na przestrzeni 10 lat dwukrotnie: z 68 w roku 2010 do 140 w roku 2021 (Sławoszewo) oraz z 97 do 168 (Redlica).

Niewielką tendencję spadkową mierzoną rok do roku obserwujemy w miejscowościach liczących stosunkowo najmniej mieszkańców: w Lubieszynie w porównaniu do 2018 roku liczba ludności zmniejszyła się z 96 do 88. W Rzędzinach w porównaniu do roku 2009 liczba ludności zmniejszyła się o 16 osób (z 237 do 221).

Na podstawie obliczeń statystycznych zakładamy, że liczba ludności będzie dalej wzrastać. Prognoza demograficzna obliczona dla 2030 r. na podstawie kalkulacji trendu (regresja liniowa), wynosi 30 709. Najliczniejszymi miejscowościami w roku 2030 w świetle tej prognozy będą Mierzyn (10 840 os.) oraz Bezrzecze. Zwracamy uwagę, że obliczenia mają charakter orientacyjny i wynikają z matematycznych wyliczeń oczekiwanych wartości na podstawie istniejących danych – nie uwzględniają np. zmiennych takich jak koniunktura gospodarcza, gospodarka przestrzenna, zmiany na rynku nieruchomości, wzory dzietności, trendy migracyjne itd.

³ Zmiana liczby ludności to „różnica w liczebności populacji między końcem i początkiem danego okresu (zwykle jednego roku). Zmiana liczby ludności ma dwa składniki: zmianę naturalną (liczba urodzeń żywych pomniejszona o liczbę zgonów) oraz saldo migracji (liczba imigrantów pomniejszona o liczbę emigrantów)”. Zob. więcej https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Population_change/pl

Tab. 1. Salda migracji w gminie Dobra w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności	27,4	28,0	34,2
Saldo migracji zagranicznych na 1000 osób	0,88	0,24	0,39
Saldo migracji ogółem na 1000 ludności	28,31	28,20	34,22
Saldo migracji ogółem (liczba osób)	675	698	875

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tab. 2. Porównanie liczby ludności w gminie Dobra w latach 2014-2021 wg dwóch różnych źródeł danych (GUS i LBD*)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
GUS	20 866	21 611	22 511	23 472	24 292	25 061	26 101
LBD	19 532	20 117	20 860	21 626	22 386	23 095	23 852

Źródło: LBD - lokalna baza danych o osobach zameldowanych. GUS – dane Banku Danych Lokalnych GUS dot. ludności zamieszkałej na terenie gminy.

Tab. 3. Podstawowe wskaźniki demograficzne w gminie Dobra w latach 2014-2021

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba ludności	20 866	21 611	22 511	23 472	24 292	25 061	26 101
ludność na 1 km ²	189	196	204	213	220	227	237
zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców	35,8	35,7	41,7	42,7	34,9	31,7	41,5
współczynnik feminizacji	104	103	104	105	104	105	105
małżeństwa na 1000 ludności	2,7	2,7	3,2	3,5	3,4	2,3	2,9
małżeństwa zawarte	56	57	71	80	80	56	73

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dane dotyczące ruchliwości naturalnej wskazują, że w roku 2016 pojawił się moment najwyższego przyrostu naturalnego na 1000 ludności (5,85). W kolejnych latach obserwujemy kontynuację trendu spowolnienia przyrostu naturalnego liczby mieszkańców (zwiększenie liczby mieszkańców wynika z migracji, a nie z nadwyżki liczby urodzin nad liczbą zgonów) – wskaźnik na poziomie 3,72 z roku 2021 jest najniższym na przestrzeni ostatnich lat.

Tab. 4. Wskaźniki ruchu naturalnego w gminie Dobra w latach 2014-2021

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
urodzenia żywe na 1000 ludności	9,17	9,72	9,34	8,29	8,18	7,84	7,90
zgony na 1000 ludności	4,39	3,87	4,28	3,40	3,65	3,64	4,19
przyrost naturalny na 1000 ludności	4,78	5,85	5,06	4,89	4,53	4,20	3,72

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zmieniające się parametry wieku mieszkańców gminy dotyczą głównie relacji pomiędzy osobami w wieku produkcyjnym (których liczba sukcesywnie maleje) a osobami w wieku poprodukcyjnym (których liczba i udział w populacji mieszkańców gminy rośnie). W 2021 r. osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły już 14,4% populacji gminy (wzrost w stosunku do roku 2014 o 3,1 punktów procentowych). Liczony łącznie (dla obu płci) odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem zwiększył się z 7,9 w 2014 r. do 11,7 w 2021 r. Współczynnik

obciążenia demograficznego osobami starszymi⁴ w roku 2014 wyniósł 10,9, natomiast w 2021 r. – 16,8. W powiązaniu ze starzeniem się populacji mieszkańców, zwiększa się współczynnik feminizacji (liczba kobiet na każde 100 mężczyzn) - ze 103 w 2014 roku do 105 w 2021 r.

Z danymi odnoszącymi się do struktury wieku korespondują wskaźniki dotyczące przyrostu naturalnego (z najwyższym wskaźnikiem zgonów na 1000 ludności w 2015 r.). Liczba zawieranych małżeństw (w liczbach bezwzględnych) na terenie gminy rośnie – z poziomu 73 w 2014 r. do poziomu 73 w 2021 r. Jednak wartości wskaźnika małżeństw zawartych w danym roku na każde 1000 ludności wskazują na mniej dynamiczny wzrost.

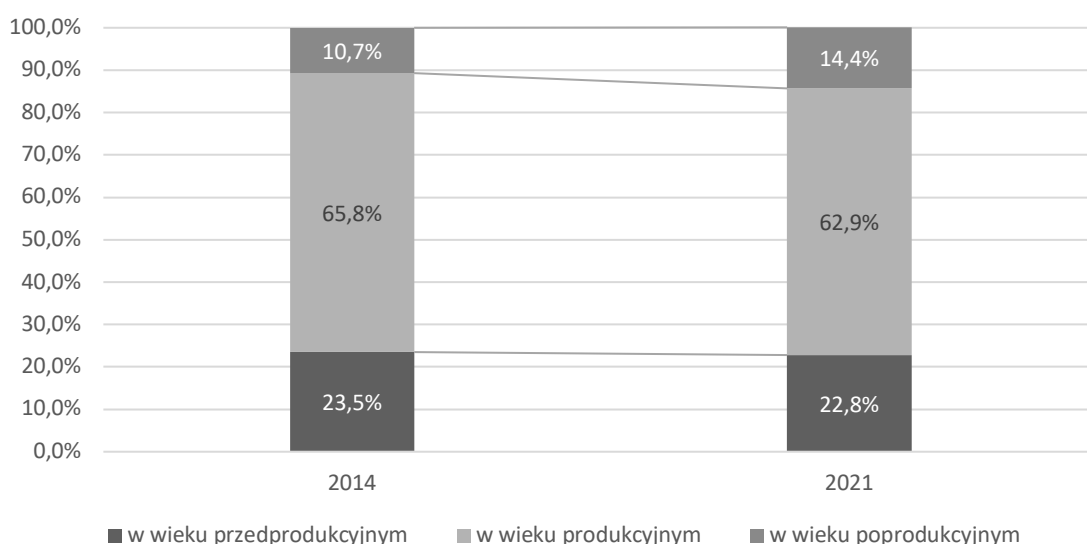
Tab. 5. Dane dotyczące struktury wieku mieszkańców gminy Dobra w latach 2014-2021

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
w wieku przedprodukcyjnym (%)	23,5	23,3	23,3	23,4	23,1	22,9	22,8
w wieku produkcyjnym (%)	65,2	64,8	64,3	63,7	63,5	63,1	62,9
w wieku poprodukcyjnym (%)	11,3	11,9	12,4	12,9	12,9	14,0	14,4
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	53,4	54,4	55,6	57,0	57,5	58,5	59,0
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	48,2	51,2	53,2	55,3	58,2	61,2	63,0
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	17,4	18,4	19,3	20,3	21,2	22,2	22,8
współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	11,6	12,7	13,5	14,4	15,1	16,1	16,8
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	8,4	9,1	9,6	10,1	10,6	11,3	11,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wyk.1. Ludność gminy Dobra wg funkcjonalnych grup wieku. Zmiana w latach 2014-2021

Źródło: Obliczenia własne na podst. Banku Danych Lokalnych GUS

⁴ Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi jest relacją pomiędzy liczebnością osób starszych i liczebnością pozostałych osób dorosłych żyjących w badanej populacji

Tab. 6. Zmiany liczby mieszkańców w miejscowościach gminy Dobra w latach 2010-2021, wraz z prognozą demograficzną na rok 2030

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	PROGNOZA 2030
BEZRZECZE	2922	3245	3505	3776	3994	4216	4408	4647	4840	4964	5072	5228	7251
BUK	287	288	291	290	292	298	295	297	306	310	322	336	355
DOBRA	2382	2457	2614	2739	2878	3030	3143	3238	3382	3523	3683	3824	4984
DOŁUJE	863	928	993	1041	1070	1092	1098	1138	1209	1275	1313	1333	1704
GRZEPNICA	222	225	237	255	259	279	281	287	289	301	302	312	392
KOŚCINO	231	232	251	255	265	269	274	280	301	322	352	399	474
LUBIESZYN	95	95	95	95	95	95	95	97	96	87	88	85	82
ŁĘGI	226	239	252	260	266	277	287	291	292	302	312	314	389
MIERZYN	5681	5960	6181	6501	6881	7047	7267	7533	7742	8009	8241	8494	10811
PŁOCHOCIN	10	8	10	10	10	10	6	8	8	8	8	8	6
REDLICA	97	105	108	112	122	146	152	145	157	158	167	168	237
RZĘDZINY	237	233	228	230	229	229	228	223	227	225	221	216	207
SKARBIMIERZYCE	390	380	386	385	386	386	395	437	469	485	496	514	612
STOLEC	244	243	241	244	249	247	241	235	236	232	232	228	218
SŁAWOSZEWO	68	72	76	81	86	96	101	108	114	124	136	140	199
WĄWELNICA	144	153	159	160	155	162	164	171	178	184	184	194	225
WOŁCZKOWO	1342	1454	1518	1579	1629	1653	1682	1725	1780	1877	1966	2059	2517
RAZEM	15441	16317	17145	18013	18866	19532	20117	20860	21626	22386	23095	23852	30663

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z UG Dobra

Problemy społeczne gminy oraz działania na rzecz ich rozwiązywania w świetle danych zastanych i badań jakościowych

W porównaniu do 2014 r. w latach 2019 - 2021 zmianie uległa struktura problemów społecznych występujących w gminie Dobra, będących przedmiotem interwencji instytucji pomocy społecznej. Najczęściej występującymi powodami korzystania z pomocy społecznej przez mieszkańców w 2019, 2020 i 2021 roku była długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność, w 2014 roku bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz bezrobocie. Natomiast w świetle badań jakościowych (opinii ekspertów) najistotniejszymi aktualnie problemami społecznymi w gminie są: dysfunkcjonalność rodzin, problemy dzieci i młodzieży (zła kondycja psychiczna, zagrożenie uzależnieniami behawioralnymi i od środków psychoaktywnych, przemoc rówieśnicza), problemy osób starszych (w tym deficyty instytucjonalnej opieki nad osobami starszymi), nadużywanie alkoholu. Dysfunkcjonalność rodzin oraz alkoholizm były identyfikowane przez respondentów również w 2014 r. jako najistotniejsze problemy. Zaliczono do nich wówczas także bezrobocie, które obecnie, ani w świetle danych zastanych ani w świetle wypowiedzi ekspertów nie jest problemem społecznym o dużej skali. Wszystkie wymienione powyżej problemy będą przedmiotem analizy w dalszej części opracowania.

Zmniejszyła się liczba rodzin, którym Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej udzielił pomocy - w 2019 r. było to 251 rodzin, w 2020 r. – 205, w 2021 r. – 193, natomiast w 2014 r. działaniami wspierającymi objęto 277 rodzin. W dalszym ciągu niepokoi trwająca przez wiele lat zależność znacznej części osób od instytucji pomocowych, długotrwale korzystający ze świadczeń stanowili grupę 188 osób w 2019 r., 157 osób w 2020 r. i 134 osoby w 2021 r. (w 2014 r. ok. 200 osób).

Wśród beneficjentów pomocy społecznej przeważają kobiety a biorąc pod uwagę kategorie wiekowe – osoby w wieku aktywności zawodowej. Wzrosła, w porównaniu do 2014 r. liczba osób starszych w gminie, które wymagają pomocy instytucjonalnej w zaspokajaniu swoich potrzeb życiowych, co wiąże się ze starzeniem się mieszkańców gminy i zmieniającymi się wskaźnikami obciążenia demograficznego.

Tab. 7. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym, którym udzielono pomocy i wsparcia (porównanie roku 2014 i lat 2019-2021)

	2014	2019	2020	2021
Wartość wskaźnika	33	67	55	57

Źródło: OPS w Dobrej

Długotrwała lub ciężka choroba była powodem udzielenia pomocy 176 rodzinom w 2019 r. (znacznym wzrostem w porównaniu do 2014 r. – 89 rodzin wówczas potrzebowało wsparcia z tego tytułu), w 2020 r. – 107 a w 2021 r. – 97 rodzinom. W 2014 r. liczba rodzin korzystających z pomocy OPS w Dobrej z powodu niepełnosprawności wynosiła 79 rodzin, w 2019 r. wzrosła do 100, w 2020 r. wynosiła 88, a w 2021 r. 76.

Mimo poprawy sytuacji na rynku pracy mieszkańców gminy (w odniesieniu do 2014 r.) i spadku liczby osób wymagających działań pomocowych podejmowanych przez OPS, liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa kształtowała się na zbliżonym poziomie w latach 2014, 2020, 2021 (odpowiednio 80 ; 79, 74 rodzin), wyższa była w 2019 - 89 rodzin.

W latach 2019 - 2021 bezrobocie było powodem trudnej sytuacji życiowej znacznie mniejszej liczby rodzin niż w 2014 roku (2019 r. – 67, 2020 r. – 52, 2021 r.- 41, 2014 r. – 124).

Liczne były w latach 2019-2020 kategorie rodzin przejawiające bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W 2019 r. liczba rodzin korzystających z pomocy z tego tytułu wynosiła 97, w 2020 r. - 79 rodzin. Jest to jednak znaczący spadek w porównaniu do 2014 r., kiedy problemy z opieką i wychowaniem dzieci a także trudności z prowadzeniem gospodarstwa domowego miało 185 rodzin. O utrzymującej się pozytywnej tendencji spadkowej świadczą dane z 2021 r. – jedynie 39 rodzin otrzymało pomoc z tego tytułu.

Tab. 8. Powody udzielania pomocy i wsparcia rodzinom przez OPS w Dobrej w latach 2019 – 2021.

POWODY TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	2019	2020	2021
	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin
Ubóstwo	89	79	74
Bezrobocie	67	52	41
Niepełnosprawność	100	88	76
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	97	71	39
Potrzeba ochrony macierzyństwa	12	14	6
Alkoholizm	30	18	28
Przemoc w rodzinie	1	1	0
Bezdomność	18	20	17
Długotrwała lub ciężka choroba	176	107	97
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	10	4	1
Narkomania	2	1	0
Zdarzenie losowe	1	1	13
Sytuacja kryzysowa	-	1	1

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej za 2019, 2020, 2021 r.- Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej

Z danych wynika, że stosunkowo rzadko udzielana jest pomoc z takich tytułów jak: uzależnienia, przemoc w rodzinie, potrzeba ochrony macierzyństwa, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, sytuacja kryzysowa, zdarzenie losowe czy bezdomność (może to wynikać z pewnych trudności kwalifikowania rodzin do korzystania z pomocy, ponieważ w wielu przypadkach współwystępują problemy będące podstawą do udzielania wsparcia, a pracownicy socjalni dla celów sprawozdawczych zobowiązani są wskazać wyłącznie jeden, podstawowy problem).

Formy i zasięg pomocy społecznej w gminie Dobra

Zadania i zasady pomocy społecznej, będącej jedną z instytucji polityki społecznej państwa, określa Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej ze zmianami oraz wynikające z niej akty wykonawcze oraz inne akty prawne⁵. Koordynatorem i głównym wykonawcą zadań pomocy społecznej na terenie gminy Dobra jest samorząd gminy. Instytucje administracji rządowej i samorządowej, na których – zgodnie z regulacjami prawnymi – spoczywa obowiązek realizowania zadań pomocy społecznej, współpracują w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi, Kościołem katolickim i innymi kościołami, zgromadzeniami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Wielkość środków finansowych na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej wynosiła w 2019 r. 31 055 365 zł; wydatki te wzrosły w 2020 r. do 41 449 854 zł, a w 2021 r. do kwoty 43 091 178 zł. Główne kierunki wydatkowania środków przedstawia tabela nr 9.

Tab. 9. Główne wydatki na zadania w sferze pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w latach 2019 – 2021 w gminie Dobra (w zł).

	2019	2020	2021
1. Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	3 348 471	3 305 170	3 254 201
2. Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	424 400	465 327	549 640
3. Zasiłki stałe	241 897	227 286	210 371
4. Świadczenie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych	300 432	272 802	498 996
5. Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i pozostała działalność	156 398	121 027	117 970
6. Przeciwdziałanie alkoholizmowi	508 353	354 995	477 333
7. Ośrodek Pomocy Społecznej	1 003 115	1 038 508	1 186 693
8. Świadczenia wychowawcze Rodzina 500 Plus”	23 530 000	34 629 007	35 647 349
9. Program „Dobry Start”	1 211 100	1 191 750	-*

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej

*w 2021 r. realizację Programu przejął ZUS

⁵ Między innymi: Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego; Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych; Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych; Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci; rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”; Ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego; Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw; Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej; Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”; Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym; Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych; Ustawa z dnia 26 października 1982 r. (z późn. zm.) o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi; Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii .⁵

Podstawową instytucją wykonującą zadania gminy w obszarze pomocy społecznej jest Ośrodek Pomocy Społecznej. Według stanu na koniec 2019 r. zatrudnione w OPS były 22 osoby, w 2020 i 2021 r. – 23 osoby, w tym czterech pracowników socjalnych i jeden asystent rodziny. Pracownicy socjalni posiadają wykształcenie wyższe. Ośrodek Pomocy Społecznej spełnia wymogi ustawy o pomocy społecznej dotyczące liczby pracowników socjalnych (warunek: 1 pracownik socjalny przypadający na 2000 osób lub 1 pracownik socjalny na 50 rodzin i co najmniej 3 pracowników socjalnych). Trzech spośród czterech pracowników socjalnych posiada specjalizację w zawodzie I i II stopnia.

Podstawowe formy pomocy OPS

Pomoc oferowana mieszkańcom to zarówno liczne świadczenia pieniężne, jak i rozmaite formy wsparcia niefinansowego. Świadczenia pieniężne wypłacane są osobom i rodzinom, których dochód na osobę nie przekracza poziomu określonego w Ustawie o pomocy społecznej przy jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednego z powodów lub innych okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy społecznej.

Wysokość kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej wynosiło w analizowanym okresie 701 zł, natomiast wysokość kryterium dochodowego na osobę w rodzinie - 528 zł. Powyższe kryteria obowiązują od 1 października 2018 r.

W ostatnich latach instytucje systemu pomocy społecznej i zadania, które one realizowały ulegały zmianom. Wynikają one zarówno z konieczności dostosowywania się do nowych regulacji prawnych, jak i potrzeb mieszkańców. Ustawą z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (Dz.U. z 2016 r. poz.195) wprowadzono świadczenie wychowawcze „Rodzina 500 Plus”. Jego celem jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka, opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. W 2019 r. nastąpił znaczący wzrost liczby rodzin uprawnionych do świadczenia wychowawczego co jest rezultatem zniesienia (od 1-go lipca 2019 r.) progu dochodowego. Świadczenie wychowawcze przysługuje obecnie na każde dziecko w rodzinie w wieku do 18-go roku życia (kwestie te omawiane są w dalszej części opracowania).

Coraz mniejszą rolę w pomocy społecznej powinny odgrywać świadczenia pieniężne, a coraz większą usługi aktywizujące. Szczególnym narzędziem wykorzystywanym w pracy socjalnej jest kontrakt socjalny – pisemna umowa, którą pracownik socjalny zawiera z osobą ubiegającą się o pomoc. Określa ona uprawnienia i zobowiązania stron umowy w ramach wspólnie podejmowanych działań, prowadzących do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny. W roku 2019 zawarto 24 kontrakty socjalne, w 2020 r. liczba ta uległa zmniejszeniu i wynosiła 16 kontraktów, w 2021 r. zrealizowano 20 kontraktów. Praca socjalna prowadzona była w 136 rodzinach w 2019 r., w 105 rodzinach w 2020 r., w 2021 r. w 107 rodzinach.

Na zmniejszenie liczby rodzin, wobec których podejmowano działania aktywizujące wpływ miała zarówno mniejsza liczba rodzin potrzebujących wsparcia instytucji pomocy społecznej jak i sytuacja epidemiczna związana z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-COV-2. OPS pracował w zaostrzonym rygorze sanitarnym, ograniczone zostały wyjścia pracowników

socjalnych w teren. W 2019 r. rozpoznano sytuację rodzinną i bytową 245 rodzin, w 2020 r.- 205 rodzin, w 2021 r.- 189 rodzin. Pracownicy Ośrodka realizowali w 2019 r., podobnie jak w latach poprzednich, projekty socjalne takie jak: „Mała pisanka – wielka radość”, „Z opłatkiem u seniora”, „Szkoła dla rodziców” czy „Świąteczna zbiórka żywności”. We współpracy z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej w Szczecinie i Caritas w Dołujach, w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa, wydano 55 skierowań po odbiór żywności dla osób zakwalifikowanych do Programu (w 2020 r. i 2021 r. po 17 skierowań). Prowadzono również zbiórkę odzieży, pośredniczono w przekazywaniu mebli, sprzętu AGD, itp. Ze względu na epidemię aktywność w realizacji projektów socjalnych w 2020 r. i 2021 r. ograniczono.

Osoby i rodziny w trudnej sytuacji materialnej

Osoby i rodziny w trudnej sytuacji materialnej mogą ubiegać się o wsparcie finansowe z pomocy społecznej w postaci zasiłków oraz pomocy w naturze.

Tab. 10. Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2019-2021

	Liczba rodzin		
	2019	2020	2021
Zasiłek stały	50	38	36
Zasiłek okresowy	87	79	66
Zasiłek celowy i pomoc w naturze	169	145	145

Źródło: Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Dobrej za 2019,2020,2021 rok

W kolejnych latach liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej zmniejszała się. Struktura świadczeń nie uległa zmianie. W porównaniu do 2014 roku liczby osób pobierających zasiłek stały i okresowy są zbliżone, zmniejszyła się natomiast liczba rodzin, potrzebujących pomocy w postaci zasiłku celowego i pomocy w naturze.

Obok świadczeń realizowanych na mocy ustawy o pomocy społecznej przyznawane są także, na podstawie odrębnych przepisów, inne formy finansowego wspierania osób i rodzin: świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego, dodatki mieszkaniowe. Dotyczą one osób, których dochód nie przekracza określonego progu.

Świadczeniami rodzinnymi objęte są rodziny posiadające dzieci. Zasady ich przyznawania reguluje Ustawa o świadczeniach rodzinnych. Świadczenia rodzinne to przede wszystkim zasiłek rodzinny oraz rozmaite dodatki do zasiłku rodzinnego, świadczenia pielęgnacyjne, zasiłki pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna, świadczenie rodzicielskie a także jednorazowa zapomoga i jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia dziecka. W latach 2019-2021 wysokość kryterium dochodowego uprawniającego do wypłaty świadczeń rodzinnych wynosiła 674 zł. W sytuacji gdy członkiem rodziny jest dziecko niepełnosprawne, kryterium dochodowe podwyższa się do kwoty 764 zł. Od 1 listopada 2019 r. uległa zmianie wysokość zasiłku pielęgnacyjnego z kwoty 184,42 zł wzrosła do wysokości 215,84 zł.

W kolejnych latach analizowanego okresu zmniejszała się liczba świadczeń w postaci zasiłków rodzinnych. W 2020 r. wzrosła w stosunku do 2019 r. liczba wypłaconych dodatków do zasiłków rodzinnych, w 2021 r. odnotowano znaczący spadek liczby świadczeń z tego tytułu. Na podobnym poziomie kształtowała się w tym okresie liczba zasiłków pielęgnacyjnych, rosła liczba świadczeń pielęgnacyjnych. W odniesieniu do pozostałych świadczeń (patrz. tab. 11) obserwujemy tendencję spadkową.

Tab. 11. Świadczenia rodzinne w latach 2019 – 2021 w gminie Dobra

FORMY POMOCY	2019	2020	2021
	LICZBA ŚWIADCZEŃ	LICZBA ŚWIADCZEŃ	LICZBA ŚWIADCZEŃ
1. Zasiłki rodzinne	4 765	3 778	2926
2. Dodatki do zasiłków rodzinnych	2 087	3 778	1132
w tym z tytułu:			
- urodzenia dziecka	15	10	5
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	215	183	63
- samotnego wychowywania dziecka	174	116	124
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	260	218	202
- rozpoczęcia roku szkolnego	247	226	157
- nauka dziecka w szkole poza miejscem zamieszkania	384	146	52
- wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	792	676	529
3. Zasiłki pielęgnacyjne	2 894	2 859	2 841
4. Świadczenia pielęgnacyjne	455	468	525
5. Specjalny zasiłek opiekuńczy	56	24	12
6. Zasiłek dla opiekuna	36	11	0
7. Jednorazowa zapomoga z tyt. urodzenia dziecka	75	69	58
8. Świadczenie rodzicielskie	337	268	314
9. Zasiłki rodzinne i dodatki (złotówka za złotówkę)	-	534	503
10. Jednorazowe świadczenie („Za życiem”)	1	2	2

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego wypłacane są osobie uprawnionej do jego otrzymania na podstawie tytułu wykonawczego w sytuacji, gdy egzekucja tego świadczenia jest bezskuteczna. Kwota kryterium uprawniającego do wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego w 2019 r. wynosiła 800 zł., w 2020 r. i 2021 r. – 900 zł. Świadczenia z tego funduszu otrzymały w 2019 r. 34 rodziny, w 2020 r. – 50, w 2021 r. - 44 rodziny.

W dalszym ciągu realizowany był program rządowy „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, skorzystało z niego 169 osób w 2019 r., 163 osoby w 2020 r., w 2021 r. 96 osób.

Mimo wielu rodzin wymagających wsparcia Ośrodka Pomocy społecznej ubóstwo nie jest istotnym problemem społecznym gminy – to powszechnie wyrażana opinia respondentów reprezentujących szerokie spectrum instytucji, organizacji zaangażowanych w rozwiązywanie problemów społecznych. Wśród nowo osiedlających się niewielu potrzebuje wsparcia systemu pomocy społecznej, a w związku z tym, że wraz z wprowadzeniem nowych instrumentów polityki rodzinnej państwa wspierających finansowo rodziny sytuacja materialna mieszkańców

uległa zdecydowanej poprawie – przełożyło się to na zmniejszenie skali ubóstwa (*Biedy nie ma, zwłaszcza skrajnej* (wywiad nr 5),

Szczególnie widoczna jest poprawa sytuacji materialnej rodzin wielodzietnych, co jest rezultatem m.in. wprowadzenia świadczenia wychowawczego „Rodzina 500 plus”.

Kiedyś mieliśmy problem z dożywianiem, to teraz tego problemu nie ma i dzieci dożywianych jest bardzo niewiele, ja mam trójkę dzieci dożywianych na 500 dzieci, one są ubrane i najedzone (wywiad nr19).

Zdaniem badanych świadczenie wychowawcze w większości rodzin wykorzystywane jest zgodnie z jego przeznaczeniem – na zaspokojenie potrzeb dzieci (*Dzieci wiedzą, co to jest wyjazd na wakacje* (wywiad nr 11)). Wskazywano jednak również na przykłady rodzin niewłaściwie wykorzystujących fundusze. Dotyczy to przede wszystkim rodzin, w których występują zaburzone stosunki interpersonalne, z problemem alkoholowym czy niewydolnych wychowawczo.

Pandemia, zdaniem respondentów, nie spowodowała zwiększenia skali ubóstwa, choć zdarzały się przypadki objęcia pomocą rodzin będących dotychczas w dobrej sytuacji materialnej, jak stwierdziła jedna z rozmówczyń: *W trakcie pandemii były też sytuacje, że rodziny straciły pracę i zgłaszały potrzebę dożywiania dzieci w szkole* (wywiad nr 14).

Poprawa sytuacji materialnej nie dotyczy wszystkich mieszkańców gminy. W dalszym ciągu wiele osób i rodzin potrzebuje wsparcia w zaspokajaniu swoich potrzeb życiowych. Działaniami Caritas i innych organizacji pozarządowych objętych jest w różnych okresach od 200 do 250 rodzin. Respondenci wyróżnili kilka kategorii osób ubogich.

Pierwszą grupę stanowią osoby starsze, chore (zwłaszcza psychicznie) i samotne. Ich trudne położenie materialne jest rezultatem niskiego poziomu dochodów (renty i emerytury) i ponoszenia wysokich wydatków m.in. związanych z ochroną zdrowia.

(...) ma 820 zł, w dzisiejszych czasach, kiedy trzeba wykupić leki, bo pan jest po zawalach i choruje na tarczycę (...) to nie da się przeżyć (wywiad panelowy nr 2).

Do drugiej grupy zaliczono mieszkańców, których ubóstwo jest problemem pochodnym innych problemów społecznych, takich jak alkoholizm i inne uzależnienia oraz brak aktywności zawodowej. Współwystępowanie zjawisk problemowych szczególnie widoczne jest w środowiskach wsi popegeerowskich – przede wszystkim w północnej części gminy, a niezaradność życiowa jest w dużej mierze, jak to określił jeden z respondentów, *dziedziczona z pokolenia na pokolenie* (wywiad nr 23).

Trzecią grupę osób dotkniętych ubóstwem stanowią osoby w wieku przedemerytalnym, które straciły pracę. Trudności z jej znalezieniem wynikają głównie ze stereotypów panujących wśród pracodawców dotyczących osób starszych, według których są oni mniej wydolnymi pracownikami i jednocześnie domagającymi się szczególnych przywilejów.

Dysfunkcjonalność rodzin i podejmowane działania wspierające

Ważne miejsce w systemie pomocy społecznej zajmują działania związane z opieką nad rodziną i dzieckiem. Rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny przysługuje z mocy prawa zarówno wsparcie w formie świadczeń pieniężnych, jak i formie pracy socjalnej, poradnictwa i terapii rodzinnej, a w szczególnych przypadkach – zapewnienie dzieciom opieki i wychowania poza rodziną. W przypadku trudności w wypełnianiu funkcji rodziny, pomocy udzielają zatrudnieni w Ośrodku Pomocy Społecznej pracownicy socjalni i asystent rodziny. Część zadań realizowanych jest przez pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Policach (niewielu mieszkańców Dobrej decyduje się na dojazd do Polic i skorzystanie z oferty PCPR), część gmina zleca Stowarzyszeniu „SOS dla Rodziny”, które prowadzi Gminny Ośrodek Wsparcia Rodziny. W ramach Ośrodka udziela się pomocy w formie poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego, w zakresie interwencji kryzysowej osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji, między innymi z powodu uzależnień i współuzależnień w rodzinie oraz przemocy. W 2019 r. zrealizowano 340 godzin dyżuru stałego i 80 godzin dyżurów ruchomych. Przeprowadzono 117 konsultacji ambulatoryjnych, 168 konsultacji telefonicznych, 27 interwencji w środowisku. W 2020 r. przeprowadzono 110 konsultacji osobistych, 126 konsultacji telefonicznych (w związku z pandemią znaczna część dyżurów ambulatoryjnych miała charakter zdalny, większość konsultacji miała formę telefoniczną), 9 interwencji w środowisku. W 2021 r. pomocą GOWP objęto 65 mieszkańców gminy, przeprowadzono 43 konsultacje telefoniczne, 79 konsultacji osobistych. Stowarzyszenie realizowało zarówno projekt Ministerstwa Sprawiedliwości (*Okręgowy Ośrodek Pomocy Pokrzywdzonym Przystępstwem i Świadkom z Funduszu Sprawiedliwości*), dzięki któremu w 2019 r. - 31, w 2020 r. - 22 a w 2021 r. 18 mieszkańców gminy otrzymało pomoc z Funduszu Sprawiedliwości.

Dysfunkcjonalność rodzin jest jednym z powodów umieszczania dzieci, postanowieniem Sądu, w pieczy zastępczej. W 2019 r. gmina ponosiła odpłatność za 13 dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, w 2020 r. za 17, w 2021 r. za 18 dzieci. Wydatki gminy związane z umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej wyniosły w 2019 r. 130 571,04 zł, w 2020 r. 109 410, 21 zł, w 2021 r. 127 001,79 zł.

W rodzinach zastępczych w 2019 r. przebywało 5 dzieci, w 2020 r. 12, w 2021 r. 13. W instytucjonalnej pieczy zastępczej 8 dzieci w 2019 r., w 2020 r. i 2021 r. po 5 dzieci.

Działania instytucjonalne podejmowane na rzecz rodzin przeżywających trudności wymagają intensyfikacji - w świetle przeprowadzonych badań jakościowych najistotniejszym problemem społecznym w gminie jest dysfunkcjonalność rodzin.

Najczęściej wskazywanymi przejawami dezorganizacji życia rodzinnego są trudności w wypełnianiu funkcji wychowawczych i opiekuńczych, zaburzone relacje w rodzinie, nieumiejętność rozwiązywania konfliktów, alkoholizm, przemoc, rozpad rodzin.

Zaburzenia w realizacji funkcji dotyczą dwóch kategorii rodzin. Pierwsza kategoria to rodziny, w których występują zaburzenia w wychowaniu i opiece nad dziećmi, a ich źródłem jest pokoleniowe przekazywanie dewiacyjnych wzorów pełnienia ról w rodzinie, często

związanych z nadużywaniem alkoholu, posługiwaniem się przemocą, brakiem aktywności zawodowej i społecznej, niskimi aspiracjami życiowymi, czego skutkiem jest ubóstwo niektórych rodzin. Problemy te dostrzegane są przede wszystkim wśród zasiedziałych mieszkańców gminy. Egzemplifikacją tych problemów są trudności z nauką dzieci w szkołach, szczególnie widoczne w okresie pandemii, nauki online. Nasi rozmówcy mówili o tych sytuacjach w następujący sposób:

W klasie były dwie dziewczynki z rodzin słabo funkcjonujących (...) pomimo tego, że dziewczynki dostały i komputery, i Internet – tu się szkoły szybko w tym zakresie zorganizowały, żeby zaspokoić potrzeby dzieci – to te dzieciaki miały po 200-300 godzin nieobecności i to nie wynika z braku Internetu i sprzętu, po prostu w takich rodzinach żyją (wywiad nr 13).

W dalszym ciągu mamy sporo dzieci ze środowisk postpegeerowskich, często są to rodziny jeszcze takie niewydolne wychowawczo, często te dzieci nie do końca są dopilnowane przez rodziców, występuje dość spora absencja chorobowa, ona jest taka pod znakiem zapytania. Rodzice niekoniecznie przykładają wagę do tego, żeby te dzieci systematycznie uczęszczaly do szkoły, nie pochylają się nad odrabianiem zadań domowych, nie do końca są wszystkie dopilnowane (wywiad nr 8).

Drugą kategorię stanowią rodziny, w których występują zaburzenia więzi wewnątrzrodzinnych, konflikty, brak spójności, trudności w wypełnianiu ról rodzicielskich, niekiedy także przemoc i alkoholizm. Powyższe problemy dotyczą nie tylko rodzin zasiedziałych, ale również nowo osiadłych mieszkańców, charakteryzujących się stosunkowo wysoką pozycją społeczną, dobrą sytuacją materialną, wysokimi aspiracjami życiowymi. Problemy te szczególnie uwidoczniły się w okresie izolacji, spowodowanej pandemią. Sytuację tę charakteryzuje poniższa wypowiedź respondenta:

W tym okresie, kiedy mieliśmy pandemię i byliśmy pozamykani w domach, mieszkaniach i ci ludzie nie szli do pracy, tylko musieli zostać razem, to pojawiło się dużo interwencji domowych, gdy ci ludzie widząc się przez całą dobę nie potrafili normalnie funkcjonować. Póki widzieli się kilka godzin w ciągu dnia, po pracy, w domu, spać i rano szybko do szkoły czy przedszkola dziecko zaprowadzić – wtedy funkcjonowali, ale jak musieli razem zostać, to się to rozsypało. Takie przypadki były i interwencje z błahych powodów. To jest może też takim czynnikiem, ta pandemia potrafiła pokazać ten problem, że młodzi nie umieją funkcjonować razem. Na dłuższą metę się im to nie udaje. Przez kilka lat są zachwyceni, dziecko małe, budują dom, a potem się okazuje, że to dziecko bardzo dużo wymaga i coraz więcej chce – oni nie potrafią się odnaleźć, szczególnie te rodziny młode. Do tego każdy chce mieć wakacje, wycieczki zagraniczne, piękne samochody, to się gdzieś zatrzymuje na pewnym etapie (wywiad nr 4).

Dysfunkcjonalność tej kategorii rodzin postrzegane jest jako rezultat przyjętego stylu życia i cenionych wartości, wśród których naczelną wartością są dobra materialne i sukces

zawodowy. W życiu codziennym oznacza to zaabsorbowanie pracą zawodową i brak czasu na życie rodzinne. Preferowany styl życia przekłada się na relacje rodzice – dzieci. W opinii ekspertów rodzice skoncentrowani są na zabezpieczeniu materialnych potrzeb dzieci, potrzeb edukacyjnych – natomiast nie przejawiają dbałości w zakresie społecznego funkcjonowania dzieci, zaspokojenia ich potrzeb emocjonalnych. W wielu rodzinach dostrzegano brak kontroli ze strony rodziców sposobu spędzania czasu wolnego przez dzieci. Odzwierciedleniem tych dylematów są poniższe wypowiedzi ekspertów.

Rodzice fizycznie są w domach, ale nie zaspokajają potrzeb psychicznych dzieci i nie zajmują się dzieckiem. Dają jeść i ubranie, ale nie jeśli chodzi o wyższe potrzeby (wywiad nr 9).

(...) najistotniejszym problemem jest brak czasu dla dzieci, również dla dzieci najmłodszych, które przesiadują w świetlicach, bo rodzice pracują (wywiad nr 21).

Respondenci podkreślali słabe przygotowanie rodziców do pełnienia swojej roli, nieradzenia sobie z problemami dzieci. Rodzice nie są także zainteresowani pogłębianiem wiedzy pedagogicznej i wiedzy na temat problemów, z którymi stykają się dzieci. Podejmowane w tym zakresie działania, najczęściej z inicjatywy szkół, nie cieszą się zainteresowaniem rodziców.

Robimy szkolenia dla rodziców, ja wychodzę do rodziców. Jak mam ponad 900 uczniów w szkole, to na te pedagogizacje przychodzi 10-20 rodziców i to najczęściej są ci rodzice, którzy już mają poważny problem albo rodzice z tych wzorowych rodzin, którzy chcą swoje umiejętności pogłębić, czy poszukują porad dodatkowych. Dla mnie jest to ogromny problem, że ci młodzi rodzice są naprawdę słabo przygotowani do tej roli. To po prostu widać (wywiad nr 16).

Wśród zagrożeń dla życia rodzinnego wymieniano alkoholizm oraz przemoc. Problemy te są przedmiotem odrębnej analizy w dalszej części opracowania.

Problemy dzieci i młodzieży

Wśród grup społecznych, w których obserwuje się natężenie występowania złożonych problemów społecznych, wymagających interwencji instytucjonalnej, wyłonionych w trakcie badań, znajduje się kategoria społeczna dzieci i młodzieży. W świetle wypowiedzi respondentów do najistotniejszych, aktualnych problemów dotyczących tą grupę społeczną należą: osłabiona kondycja psychiczna, uzależnienia behawioralne, zachowania ryzykowne – w tym eksperymentowanie ze środkami psychoaktywnymi oraz przemoc rówieśnicza.

Problemy zdrowia psychicznego dzieci takie jak: wycofanie, apatia, nerwica, lęki, depresja, a także zaburzenia zachowań (agresja, samookaleczenia, próby samobójcze) nasiliły się w okresie izolacji, spowodowanej pandemią Covid-19. Problem ten ilustrują następujące wypowiedzi.

Obserwujemy u dzieci wycofanie. W czasie pandemii niektóre dzieci odmawiały zdalnej nauki, to były dzieci z rodzin, które dbały o dzieci, ale one były w takim stanie zniechęcenia, braku motywacji do życia i robienia czegokolwiek, odmawiały wyjścia z łóżka i udziału w lekcjach i rodzic nie mógł z tym nic zrobić, więc kończyło się terapią psychologiczną, były też myśli samobójcze wśród dzieci (wywiad nr 2).

Niestety, w czasie trwania pandemii to problemy psychiczne dzieci bardzo się nasiliły i to takich dzieci, po których byśmy się tego nie spodziewali. Stwierdzone są załamania nerwowe i różne takie schorzenia, dużo jest zajęć indywidualnych. (...) Niestety częściej są to samookaleczenia uczniów, nawet na gorąco mieliśmy taki przypadek samookaleczeń u dwunastoletniej dziewczynki (wywiad nr 7).

Przyczyny pogarszającej się kondycji psychicznej dzieci są złożone. Mają one swe źródła w makro i mikro uwarunkowaniach społecznych. Składają się na nie m.in. tempo zmian cywilizacyjnych, powodujących konieczność dostosowania się do tych zmian grup społecznych, rodzin, jednostek – często wywołując stres, poczucie zagubienia i niechciane negatywne emocje. Zachodzące zmiany społeczne mają odzwierciedlenie w funkcjonowaniu rodzin (dysfunkcjonalność rodzin była przedmiotem rozważań wyżej), także szkoły, jako instytucji społecznej, stawiającej wysokie wymagania dzieciom i młodzieży. Innymi przyczynami są uzależnienia behawioralne, ryzykowne zachowania, związane ze środkami psychoaktywnymi.

W obliczu rangi tych problemów szczególnie odczuwany jest brak profesjonalnej pomocy w zakresie wsparcia psychologicznego, psychiatrycznego, socjoterapeutycznego, pedagogicznego. W wypowiedziach wielu respondentów pojawiały się następujące stwierdzenia:

(...) psycholog, psycholog i jeszcze raz psycholog i godziny dla tego psychologa, w każdej szkole psycholog jest niezbędny (...) jest tyle problemów z zachowaniem uczniów, z taką arogancją, bezczelnością w stosunku do nauczyciela. Wszystkie zahamowania, mechanizmy właściwych relacji międzyludzkich, to wszystko się gdzieś zagubiło i teraz to jest podstawowy problem (wywiad nr 18).

W opinii ekspertów również dużym zagrożeniem, mającym wpływ na funkcjonowanie dzieci i ich psychikę są ryzykowne zachowania prowadzące do uzależnień behawioralnych, szczególnie cyberuzależnienia – uzależnienia od Internetu, grania w gry komputerowe. Niektóre z zachowań związanych ze światem cyfrowym mogą mieć charakter dysfunkcyjny, a nie wiązać się z psychospołecznym mechanizmem uzależnień. Przykładowo rozproszenie uwagi, posługiwanie się skróconymi komunikatami, trudności w koncentracji na dłuższych zadaniach – mogą powodować problemy w wywiązywaniu się z niektórych zadań, w tym szkolnych. Z kolei przenoszenie zasad funkcjonowania np. w serwisach społecznościowych (konieczność szybkiej reakcji, „bycia na bieżąco”, przewagi treści nad kreatywnością, konieczność radzenia sobie z negatywnymi komentarzami) – do innych sfer życia może powodować negatywne zmiany m.in.

zaburzać relacje społeczne. Zjawiska te obserwowane są wśród dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół w gminie, badani charakteryzowali je w następujący sposób:

Siedzą obok siebie i wysyłają do siebie smsy. W naszej szkole jest zakaz używania komórek i do tej pory się to sprawdzało. Teraz są tak uzależnieni od komórek, od tego typu komunikowania się z drugą osobą. Myślę, że to wynika ze zdalnego nauczania, jest tu ogromne uzależnienie od wszystkich technologii informacyjnych (wywiad nr 10).

Nawet postawiłabym komunikatory na pierwszym miejscu z wykrzyknikiem i myślę, że one w dużej mierze są przyczyną tego, że dzieci nie potrafią się komunikować i krzyczą na siebie, brak im argumentów. One posługują się skrótami, to są półwyrazy, emotikony, które według nich wyrażają wszystko. Gdy muszą użyć argumentów w rozmowie oko w oko, to im tych argumentów brakuje i zaczynają reagować emocjonalnie, krzykiem, agresją albo się na pięcie odwracają i odchodzą (wywiad nr 12).

Osoby uzależnione od czynności mają trudności z rozróżnianiem własnych emocji (od euforii do złości), a także sprawowania nad nimi kontroli. Ucieczka „w czynności” jest poszukiwaniem zastępczych sposobów radzenia sobie ze stresem i problemami.

Równie niebezpieczne są zachowania ryzykowne, związane z zażywaniem środków psychoaktywnych – takich jak: alkohol, narkotyki, dopalacze, nikotynizm. Zachowania ryzykowne dzieci i młodzieży – zdaniem respondentów – należą do najważniejszych problemów społecznych. Eksperymentowanie z alkoholem i innymi środkami psychoaktywnymi dostrzegane jest w różnych środowiskach społecznych, akcentuje się również wczesną inicjację tych ryzykownych zachowań:

(...) problem z młodzieżą – narkotyki, dopalacze pojawiają się w szkole podstawowej. Jest to duży problem wśród młodzieży. (...) a powracając do problemu alkoholowego wśród młodzieży, to on istnieje. Mnie zastanawia, jak te dzieci kupują alkohol, ale widzę, że oni kupują „na menela”, dają panu pieniądze i kupuje on im alkohol, a reszta jest dla niego (wywiad nr 1).

Respondenci wskazywali na dobrze zorganizowaną dystrybucję na terenie gminy oraz małą skuteczność instytucjonalnej kontroli tej dystrybucji. W tej sytuacji pozyskanie środków psychoaktywnych jest ich zdaniem stosunkowo łatwe:

(...) narkotyki. Jest taka łatwa dostępność do tych środków (...) bo obserwuję, że Dobra staje się takim centrum, gdzie młodzież ode mnie rowerami przyjeżdża (...) i nawet jak go nie stać, to go tu poczęstują. (...) za lekko traktują tych chłopców stojących przy sklepach, to nie jest zabawa, oni mają dużą łatwość w przekazywaniu sobie takich rzeczy (wywiad nr 5).

Przyczyny ryzykownych zachowań związanych z zażywaniem środków psychoaktywnych są złożone. Podobnie jak w przypadku uzależnień behawioralnych należą do nich wysokie wymagania w tym edukacyjne, stawiane dzieciom, brak wystarczającego wsparcia rodziny w rozwiązywaniu problemów dotyczących dzieci i młodzieży, trudna dostępność do pomocy psychologicznej w tym zakresie. W przeciwdziałaniu tym niekorzystnym zjawiskom rolę szczególną odgrywają programy profilaktyczne, które zdaniem ekspertów, oceniane są jako mało skuteczne i wymagające zmiany. W większym zakresie stosowane powinny być metody aktywizujące, warsztatowe w przeciwieństwie do statycznych form edukacyjnych, takich jak wykłady, pogadanki. Realizacja efektywnych programów profilaktycznych wymaga specjalistycznej wiedzy i wiąże się z koniecznością zatrudnienia specjalistów z tego zakresu.

Kolejnym niepokojącym zjawiskiem obserwowanym wśród dzieci i młodzieży jest eskalacja przemocy rówieśniczej. Przemoc ta przybiera różne formy, wśród których dominuje przemoc psychiczna:

W tej chwili, od ubiegłego roku szkolnego, obserwujemy niesamowitą zmianę w zachowaniu uczniów i wnioskujemy, że jest to związane z lock downem, z izolacją. Dzieci po długim odizolowaniu naprawdę wróciły „dzikie”. Różne zachowania społeczne, relacje społeczne nie są takie, jakie były wcześniej, dzieci mają problem z porozumiewaniem się między sobą (wywiad nr 22).

Myślę, że w szkole jest olbrzymia przemoc między dziećmi, raczej psychiczna, dokuczają sobie, poniżają się słownie. W domach też ta przemoc jest (wywiad nr 9).

Wzrost liczby zachowań przemocowych, agresywnych uznawany jest za rezultat izolacji dzieci w trakcie trwania pandemii. Badani zwracali uwagę na szczególną nadwrażliwość dzieci, nieradzenie sobie z emocjami, nieumiejętność rozwiązywania pojawiających się nieporozumień, konfliktów, zaburzone komunikowanie się w grupie rówieśniczej.

Dzieci są w tej chwili nadwrażliwe, uczniowie są bardzo agresywni wobec współtrójników, czasem chodzi o drobnostki, że ten nie tak na nią spojrzął albo na nią nie spojrzął albo się za bardzo zbliżył i jest wybuch agresji do kolegi czy koleżanki (wywiad nr 11).

Szczególnie niebezpieczne z uwagi na ograniczoną możliwość reakcji i sprawowania kontroli nad zachowaniami dzieci i młodzieży jest przemoc „w sieci”. Najczęściej przybiera ona formę poniżania, wyzwisk, różnego rodzaju hejtów.

Jak dzieciaki były w szkole to różnie, ale można było reagować, ale od kilku lat przemoc się przeniosła do sieci i na forach, w grupach się dzieje bardzo źle. W szkołach dzieciaki wiedziały, że nie wolno uderzyć, bo będzie reakcja w szkole. Natomiast przemoc najczęściej występuje w sieci. Tam jest wyzywanie, poniżanie, rasizm, rozpowszechnianie treści pornograficznych, przemoc wobec nauczycieli, różnego rodzaju hejty. To jest wpisywanie się na różne grupy, fora, to się wszystko

tam odbywa. Coraz częściej rodzice zgłaszają, że ich dziecku ktoś dokucza. Dzieci mówią, że ktoś na kogoś coś napisał. Cała przemoc skupia się w sieci (wywiad nr 15).

Z przejawami przemocy, agresji dzieci nie radzą sobie rodzice. Respondenci wskazywali przykłady rodzin, których dzieci były sprawcami przemocy stosowanej wobec rodziców i innych członków rodziny. W niektórych tego typu przypadkach niezbędna była interwencja policji i zachodziła konieczność założenia Niebieskiej Karty.

Wyróżnione wyżej problemy złej kondycji psychicznej dzieci, uzależnień behawioralnych, ryzykownych zachowań – związanych z używaniem środków psychoaktywnych, a także przemoc rówieśnicza wskazują na potrzebę wdrożenia działań interwencyjnych w tych obszarach.

Pomoc osobom wymagającym opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności

Funkcjonujący w naszym kraju model opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi różni się od występujących w wielu innych państwach. Oferta instytucjonalna w zakresie wsparcia tych kategorii osób jest uboższa i to zazwyczaj rodzina sprawuje opiekę nad swoimi starszymi bądź niepełnosprawnymi członkami. Dzieje się tak między innymi z powodu kulturowych uwarunkowań, oczekiwań dotyczących realizowania przez rodzinę swoich funkcji opiekuńczych, co odzwierciedla następująca wypowiedź respondenta, uczestnika wywiadu grupowego:

Rodziny wzięły mieszkania na kredyt i mają problem z opieką nad rodzicami, to tu według mnie chodzi o wychowanie. Ja opiekowałem się swoją mamą, ojcem, dzieckiem i babcią, z którymi mieszkałem i nie wyobrażałem sobie, żeby to na czyjeś barki scedować. Tak musiałem sobie ułożyć pracę, żeby się nimi zająć. Jak słyszę takie rzeczy, że ktoś musi komuś pomagać, bo wziął kredyt, to trudno – rezygnujemy z kredytu, sprzedajemy dom, kupujemy mieszkanie i skoro nas nie stać na takie życie, to to zmieniamy (wywiad panelowy nr 1).

W gminie dostrzegane są problemy starzejącego się społeczeństwa. Zarówno eksperci, jak i mieszkańcy wskazują na występujące i pogłębiające się trudności w opiece nad osobami starszymi zwłaszcza niepełnosprawnymi.

Wielu respondentów podkreśla deficyty instytucjonalnej oferty zarówno w zakresie opieki nad osobami starszymi (usługi opiekuńcze, środowiskowy dom pomocy, warsztaty terapii zajęciowej, dom pomocy społecznej), jak i oferty w zakresie włączania ich do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym (samotność, niewiele możliwości spędzania czasu wolnego blisko miejsca zamieszkania).

Na problemy te nakładają się niedostatki infrastrukturalne występujące szczególnie w mniejszych miejscowościach gminy, takie jak: brak sklepów, ośrodka zdrowia, trudności komunikacyjne czy bariery architektoniczne, które utrudniają zaspokojenie potrzeb życiowych osób starszych i niesamodzielných.

Osobom, które z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione, przysługuje między innymi pomoc w formie usług opiekuńczych. Usług tego rodzaju potrzebuje coraz więcej osób, zgłaszając zapotrzebowanie na nie do Ośrodka Pomocy Społecznej. Jednak niewielu mieszkańców gminy jest objętych tego rodzaju pomocą (choć zaobserwować można tendencję wzrostową) – w 2014 r. – 10 osób, w latach 2019 - 2021 po 25 osób.

Tab. 12. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi

	2014	2019	2020	2021
Wartość wskaźnika	10	25	25	25

Źródło: OPS w Dobrej

Zdecydowanie częściej udzielana jest pomoc w formie świadczeń opiekuńczych. W kolejnych latach 2019-2021 udzielono ich odpowiednio: 3 405, 3 351, 3 378, najwięcej w formie zasiłków pielęgnacyjnych. Szczegółowe dane zawiera tabela poniżej.

Tab. 13. Świadczenia opiekuńcze w latach 2019 – 2021 w gminie Dobra

FORMY POMOCY	LICZBA ŚWIADCZEŃ		
	2019	2020	2021
1. Zasiłek pielęgnacyjny – ogółem	2 894	2 859	2 841
2. Zasiłek pielęgnacyjny - dla niepełnosprawnego dziecka	912	931	1 015
3. Zasiłek pielęgnacyjny- osobie niepełnosprawnej pow. 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności	1 093	1 047	986
4. Zasiłek pielęgnacyjny osobie, która ukończyła 75 lat	4	0	9
5. Zasiłek pielęgnacyjny osobie niepełnosprawnej w wieku pow. 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia	885	881	831
6. Świadczenia pielęgnacyjne	455	468	525
7. Specjalny zasiłek opiekuńczy	56	24	12
8. Świadczenia opiekuńcze ogółem	3 405	3 351	3 378

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej

W porównaniu do 2014 roku w kolejnych latach wyższa była liczba rodzin, którym przyznano pomoc z tytułu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby. W 2019 r. takich rodzin było 276, w 2020 r. – 195, a w 2021 r. - 173.

Tab. 14. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc z tytułu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby

	2014	2019	2020	2021
Wartość wskaźnika	168	276	195	173

Źródło: OPS w Dobrej i PCPR w Policach

Bezdomność

W porównaniu do 2014 r. liczba osób bezdomnych wzrosła dwukrotnie, w 2019 r. - 18, w 2020 r. - 20, w 2021 r. - 17 bezdomnych potrzebowało pomocy. Zważywszy na fakt pojawiających się trudności z zapewnieniem schronienia (brak wolnych mieszkań socjalnych, schroniska), problem bezdomności staje się coraz bardziej dotkliwy. OPS we współpracy ze Strażą Gminną monitorował sytuację osób bezdomnych, zwłaszcza w okresie zimowym. W 2020 r. zabezpieczono dla 9 osób bezdomnych miejsca w schroniskach (6 w schronisku Feniks w Policach, 3 w schronisku prowadzonym przez Stowarzyszenie „Przystań” we wsi Pogorzała). W 2021 r. zagwarantowano schronienie dla 7 osób bezdomnych (3 w schronisku Feniks w Policach, 4 w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, prowadzonym przez Stowarzyszenie „Przystań” we wsi Pogorzała).

Aby zapobiec bezdomności, osobom mającym trudności finansowe przyznaje się pomoc w formie dopłat do kosztów utrzymania mieszkania, tj. opłacenie czynszu, energii elektrycznej, gazu. Niewielu mieszkańców gminy korzysta z tych form wsparcia. W 2019 r. pomoc w postaci dodatku mieszkaniowego uzyskało 10 rodzin, 1 rodzina dodatek energetyczny. W 2020 r. 7 rodzin otrzymało dodatek mieszkaniowy, a 1 rodzina dodatek energetyczny. W 2021 r. dodatek mieszkaniowy otrzymało 9 rodzin, dodatek mieszkaniowy powiększony o tzw. „dopłatę do czynszu” ze środków Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 3 rodziny a dodatek energetyczny 2 rodziny.

Przemoc w rodzinie

W opinii ekspertów, w ostatnich latach mamy do czynienia ze wzrostem poziomu i natężenia przemocy w rodzinie. Coraz częstsze ujawnianie przypadków przemocy jest między innymi efektem zachodzących zmian świadomościowych wśród mieszkańców, przekonanych, że przemoc jest złem, na które trzeba reagować. Eksperci zwracali uwagę na wiele cech problemu przemocy. Przemoc często występuje w rodzinach popegeerowskich, *„gdzie od dziada pradziada są zasady, że dzieci są bite, rodzice między sobą się kłócą”* (wywiad nr 3). W rodzinach tych nadal występuje społeczne przyzwolenie na stosowanie przemocy wobec najbliższych, szczególnie kobiet i dzieci. Równie częstą przyczyną stosowania przemocy w tej kategorii rodzin jest nadużywanie alkoholu, skutkiem czego jest utrata kontroli zachowań, panowania nad emocjami. Takie wzory życia rodzin z problemem przemocy są następnie przekazywane pokoleniowo.

Zdaniem respondentów problem przemocy dotyczy rodzin o różnym statusie społecznym. Jak twierdzi jedna z respondentek:

tutaj nie ma żadnej reguły, przemocą posługują się starzy mieszkańcy jak i od niedawna mieszkający na terenie naszej gminy (wywiad nr 2).

Podobnie jak w przypadku rodzin „zasiedziały”, jedną z najczęstszych przyczyn stosowania przemocy jest problem uzależnień, głównie od środków psychoaktywnych, ale coraz częściej od czynności (pracoholizm, Internet).

Skala przemocy szczególnie nasiliła się w okresie pandemii. Izolacja społeczna, ograniczenie aktywności zawodowej, zamknięcie się w domu całej rodziny, poczucie lęku egzystencjalnego powodowało frustrację, agresję i przemoc. Tak ujęła to jedna z badanych: *Covid zmienił ludzi, pozamykał nas, odizolował od siebie, od swoich potrzeb i możliwości. Staliśmy się tacy bardziej drażliwi, a nawet agresywni (wywiad nr 13).*

Ekspertki zwracali również uwagę na występujące formy przemocy, wśród których dominuje przemoc psychiczna, ale do częstych przypadków należy również przemoc fizyczna, ekonomiczna, – co ilustrują poniższe wypowiedzi:

Dominuje przemoc psychiczna, później fizyczna, ekonomiczna (wywiad nr 1).

Na szczęście tej seksualnej nie mamy. Ani wobec dzieci i kobiet. Generalnie psychiczna, bo fizyczną łatwo jest udowodnić, a nasi sprawcy są bardzo przebiegli, bo często są to na jakiś stanowiskach, usytuowane, gdzie każdy mówi, w tym domu to niemożliwe, tam się nie zdarza. Taka fajna rodzina, wszystko mają. Bo w tych naszych od dawna „nietajnych” klientach to my wiemy, czego się spodziewać. Oni wracają jak bumerang, natomiast tutaj już zaczynają napływać inni ludzie, którzy wydawaliby się być „normalni”, ale psychiczna jest już wyspecjalizowana, przemyślana i tej jest najwięcej (wywiad panelowy nr 1)

Osobami doświadczającymi przemocy są najczęściej dzieci, kobiety oraz osoby starsze. W tej grupie osobami najbardziej pokrzywdzonymi są dzieci, skazane na dorosłych stosujących wobec nich różne formy przemocy (fizyczną, psychiczną, ekonomiczną) oraz stwarzając sytuacje, w której dzieci są świadkami przemocy. Doświadczenia takie wywołują szereg skutków negatywnych w życiu dzieci. Są to problemy zdrowotne (często o podłożu zaburzeń psychicznych), problemy edukacyjne, wychowawcze. Dzieci wychowujące się w rodzinach z problemem przemocy przyswajają sobie zachowania dorosłych, uczą się między innymi, że często skutecznym sposobem rozwiązywania konfliktów może być przemoc.

Przemoc nie dotyczy tylko jednej osoby, tylko rozlewa się na całą rodzinę. Generalnie ofiarami są kobiety i dzieci (wywiad nr 1).

Gmina realizuje zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 poz. 1390 ze zm.) oraz na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011 poz. 209 poz. 1245).

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 wyżej wymienionej ustawy, do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy. Uchwałą nr XXXIV/464/2014 z dnia 26 czerwca 2014 r. Rada Gminy Dobra przyjęła *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dobra na lata 2014-2020*.

Miniony okres realizacji programu został poddany analizie na podstawie danych: Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w gminie Dobra, Komisariatu Policji w Mierzynie, Gminnego Ośrodka Wsparcia Rodziny w Dołujach, Stowarzyszenia „SOS dla Rodziny” w Szczecinie, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Dobrej oraz szkół w Mierzynie, Bezzreczu, Dobrej, Dołujach i Rzędzinach.

Na podstawie dokonanej analizy zostały opracowane m.in. następujące ustalenia:

- zjawisko przemocy ściśle wiąże się z problemami społecznymi, takimi jak: nadużywanie alkoholu, problemami opiekuńczo-wychowawczymi, kryzysem małżeństwa, sytuacją socjalno-bytową
- występująca przemoc w większości dotyczy rodzin o przeciętnej lub dobrej sytuacji ekonomicznej
- dominującą formą przemocy jest przemoc psychiczna: wyzwiska, ośmieszanie, krytykowanie, groźby, kontrolowanie i izolacja
- liczba ujawnionych przypadków zjawiska przemocy w porównaniu do roku 2015 wzrosła ponad dwukrotnie
- zwiększona liczba ujawnionych przypadków przemocy świadczy o poszerzeniu wiedzy na temat tego zjawiska oraz braku przyzwolenia na posługiwanie się przemocą⁶.

Uchwałą nr XX/276/20 Rady Gminy Dobra z dnia 22 grudnia 2020 r. został przyjęty *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dobra na lata 2021-2025*, w oparciu o założenia przyjęte ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W przyjętym programie zostały uwzględnione również działania wyznaczone przez Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, wnioski z analizy realizacji programu w latach 2014–2020 oraz wnioski z przeprowadzonej diagnozy problemów społecznych na terenie gminy.

Głównym celem realizowanych programów było zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska na terenie gminy Dobra, poprzez wdrożenie spójnego i profesjonalnego systemu interwencji i wsparcia dla osób zagrożonych, bądź uwikłanych w przemoc w rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie.

Założenia celu głównego znalazły swoje odzwierciedlenie w celach szczegółowych, uwzględniających następujące obszary działań:

- uwrażliwienie społeczności lokalnej na zjawisko przemocy,

⁶ Raport o stanie Gminy na lata 2019 i 2020, BIP.

- ograniczenie rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie,
- usprawnienie systemu interwencji i wsparcia rodziny,
- prowadzenie poradnictwa dla ofiar przemocy w rodzinie oraz zwiększenie możliwości dostępności pomocy dla tych osób,
- współpraca z instytucjami, organizacjami pozarządowymi działającymi w środowisku lokalnym na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie.

Założenia programowe były realizowane przy współpracy wielu instytucji: Ośrodka Pomocy Społecznej, Komisariatu Policji, Gminnego Ośrodka Wsparcia Rodziny, szkół, przychodni, organizacji pozarządowych. W ramach tej współpracy instytucjonalnej w 2019 roku na rzecz przeciwdziałania przemocy zostały zrealizowane m.in. następujące działania:

- w wielu instytucjach została zamieszczona informacja o zjawisku przemocy domowej oraz instytucjach, w których ofiary przemocy mogą otrzymać pomoc
- w placówkach oświatowych (szkoły, przedszkola) realizowano programy profilaktyczne na rzecz uwrażliwienia i podnoszenia świadomości na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz grupie rówieśniczej. Programy te adresowane były zarówno do dzieci, młodzieży jak i dorosłych
- w okresie ferii zimowych i wakacji organizowane były warsztaty profilaktyczne rozwijające umiejętności życiowe, zwiększające poczucie własnej wartości, zmniejszające częstotliwość podejmowania zachowań ryzykownych. Przykładami takich warsztatów były warsztaty pod nazwą „Słowa, które krzywdzą innych”, „Stop cyberprzemocy”, „Nałóg – przegrane życie”, „Rozumiem, słucham, argumentuję – nie atakuję”
- pracownicy Urzędu Gminy i szkół organizowali lokalne kampanie, pikniki, festyny i zawody sportowe, które wzmacniały więzi rodzinne
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Dobrej prowadziła działania, których celem było motywowanie osób uzależnionych, współuzależnionych (często sprawców przemocy) do podejmowania leczenia odwykowego.

Stan epidemii, ogłoszony w 2020 oraz w 2021 r., związany z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS Cov-2, wymusił szereg zmian w zakresie realizacji przyjętego programu, form udzielania pomocy osobom i rodzinom doświadczającym przemocy. W wielu przypadkach pomoc ta była udzielana przy wykorzystaniu zdalnych kanałów komunikacji – takich jak: rozmowy telefoniczne, korespondencja mailowa, komunikatory internetowe.

Mimo wprowadzonych restrykcji sanitarnych w 2020 i 2021 roku m.in. zrealizowane zostały następujące działania:

- Placówki oświatowe prowadziły działania w ramach własnych programów profilaktycznych na rzecz uwrażliwienia i podnoszenia świadomości na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz agresji rówieśniczej – np. „Słowa, które krzywdzą i ranią innych”, „Prawidłowa komunikacja u dzieci”, „Hejt – dokąd nas prowadzi”, „Dzieci bezpiecznego Internetu” (2020).

- W 2021 roku placówki oświatowe kontynuowały realizację programów profilaktycznych, adresowanych zarówno do rodziców, dzieci i młodzieży. Przykładem takich programów były m.in. programy: „Jak wspierać dziecko w radzeniu sobie z trudnymi emocjami”, „Jak rozmawiać z dzieckiem na trudne tematy”, „Profilaktyka zachowań ryzykownych”, „Chrońmy dzieci”, „Naucz się mówić «nie»”.
- GKRPA motywowała osoby dotknięte nadużywaniem alkoholu do leczenia.
- Gminny Ośrodek Wsparcia Rodziny w Dołujach prowadził poradnictwo rodzinne przy wykorzystaniu komunikatorów elektronicznych. W przypadku osób, co do których istniało podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie lub stosują przemoc, zapraszano na spotkania z zachowaniem szczególnego reżimu sanitarnego.

W celu wypracowania sprawnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz koordynowania działań instytucji realizujących zadania określone w Programie, zarządzeniem nr 94/2011 Wójta Gminy Dobra z dnia 15 czerwca 2011 roku powołano Zespół Interdyscyplinarny w Dobrej.

W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele pomocy społecznej, Policji, oświaty, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, prokuratury, sądu rodzinnego, Straży Gminnej, służby zdrowia oraz organizacji pozarządowych. W 2021 roku zarządzeniem nr 76/2021 Wójta Gminy Dobra z dnia 14.06.2021 r. do grona członków Zespołu Interdyscyplinarnego w Dobrej dołączył przedstawiciel Żandarmerii Wojskowej w Szczecinie.

Podstawowym zadaniem Zespołu jest realizowanie procedury „Niebieskiej Karty”. Procedura ta zostaje uruchomiona w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie, obejmuje ona szereg czynności podejmowanych i realizowanych przez członków Zespołu Interdyscyplinarnego.

Tab. 15. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty” w latach 2019, 2020, 2021

	2019	2020	2021
Procedury NK ogółem	61	79	55
Procedury wszczęte	51	60	48
Procedury kontynuowane	10	19	7

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dobra za rok 2019, 2020 i 2021.

W 2021 roku, w stosunku do lat poprzednich, prowadzono znacznie mniej procedur „Niebieskiej Karty”. Sytuacja taka dotyczy zarówno spraw wszczętych, jak też kontynuowanych z roku poprzedniego. Główną przyczyną stosowania mniejszej ilości procedur NK był stan epidemii i restrykcji sanitarnych. W okresie tym dominowały zdalne kanały komunikacji z mieszkańcami, co utrudniało przepływ informacji oraz szybką, profesjonalną interwencję w przypadku zaistniałej przemocy. Formą przewyżczania tych trudności były tworzone grupy robocze w składzie adekwatnym do zaistniałej sytuacji rodzinnej. W ten sposób starano się pomóc w indywidualnych przypadkach. Grupy robocze w 2019 r. odbyły 199 posiedzeń, w 2020 roku – 192 posiedzeń, a w 2021 roku – 158.

Udział członków w posiedzeniu Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych był bezpłatny, odbywał się w ramach wykonywanych obowiązków służbowych, w oparciu o porozumienia zawarte między instytucjami delegującymi członków do pracy w Zespole a Wójtem Gminy Dobra. Takie uregulowanie formalne udziału członków w pracy Zespołu i grupach roboczych powodował duży zakres obowiązków, co zdecydowanie utrudniało ich wykonywanie.

Na realizację programu gmina przeznaczyła środki finansowe w wysokości 2019 r. – 12.667,25 zł (w tym na „Szkółę dla Rodziców” – 2.500 zł), w 2020 r. 3.764,71 zł, w 2021 roku 6.955,41 zł.

Ponadto w latach 2019-2021 gmina partycypowała w kosztach związanych z:

- pomocą finansową i rzeczową dla rodzin, w których występuje przemoc. Pomoc udzielana była przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej ze środków przeznaczonych na świadczenia z pomocy społecznej
- wsparciem psychologicznym i prawnym dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Pomoc udzielana była przez pracowników Gminnego Ośrodka Wsparcia Rodziny w Dołujach, finansowana ze środków własnych gminy, przeznaczonych na realizację zadania publicznego w zakresie pomocy i polityki społecznej w 2019 roku oraz tzw. Funduszy Norweskich
- realizacją programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy, które realizowane i finansowane były przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Policach.

Staraniem gminy pozyskano nieodpłatnie materiały edukacyjne, ulotki i plakaty z różnych instytucji, m.in. z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Centrum Praw Kobiet⁷.

Nadużywanie alkoholu

Nadużywanie alkoholu nadal należy do jednego z najistotniejszych problemów w gminie. Opinię taką reprezentuje zdecydowana większość biorących udział w badaniach respondentów, w wypowiedziach których można dostrzec wiele analogii w stosunku do diagnozowanych problemów społecznych w 2014. Obecnie przeprowadzone badania pozwalają – podobnie jak uprzednio – na wyróżnienie dwóch grup mieszkańców nadużywających alkoholu, które różnią się między sobą położeniem społecznym, sytuacją materialną, stylem picia alkoholu.

⁷ Raport o stanie gminy za lata 2019, 2020 i 2021, BIP; Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dobra za rok 2019, 2020, 2021.

Pierwsza grupa mieszkańców to tzw. „starzy” mieszkańcy gminy, którzy do tej pory nie potrafili się odnaleźć w nowej rzeczywistości społecznej zachodzących zmian systemowych. Wypowiedź jednego z ekspertów problem ten ilustruje w sposób następujący:

Problem alkoholowy dotyczy starych mieszkańców, którzy tu mieszkali, zanim Bezrzecze zaczęło się rozrastać, to są osoby, które pewne problemy mają z pokolenia na pokolenie, bo tu był przecież kiedyś PGR, więc prawdopodobnie to są ci, którzy tu mieszkali, jak był PGR i tak zostały te problemy życiowe. Niestety, ale te środowiska miały taką sytuację, gdzie spożywanie alkoholu było na porządku dziennym (w.11).

Zacytowana wypowiedź zwraca uwagę na jedną z przyczyn nadużywania alkoholu – tj. na pokoleniowe przekazywanie wzorów takiego stylu życia. Picie alkoholu stanowi także pochodną cech społecznych, które eksperci przypisują tej grupie mieszkańców, takich jak: niski status społeczny, poziom wykształcenia, niezaradność życiową, niską aktywność społeczną. Cechy te w sposób pośredni lub bezpośredni wpływają na postawy życiowe, przyczyniając się często do środowiskowego picia alkoholu. Tę grupę tworzą osoby najczęściej niepracujące, często roszczeniowe wobec instytucji pomocy społecznej. Dominują mężczyźni w różnym wieku, sporadycznie problem ten dotyczy kobiet.

Ci starsi mieszkańcy to jest wiek rzędu nawet 80 lat, kiedy te starsze osoby też nie żałują sobie (wywiad nr 18).

Eksperti zwracali uwagę na nowe cechy jakościowe, związane z funkcjonowaniem tej grupy osób nadużywających alkoholu. Pierwsza cecha dotyczy skali tego problemu. Pod względem ilościowym nastąpiło wyraźne zmniejszenie się liczby rodzin z problemem alkoholowym -*takich rodzin obecnie jest znacznie mniej (w.8)*. Dostrzega się również wyraźne zmniejszenie liczby osób spożywających alkohol w miejscach publicznych. Zachodzące zmiany jakościowe odzwierciedlają poniższe wypowiedzi:

Kiedyś się widziało, w którym domu piją, teraz ten problem nie jest widoczny (wywiad nr 6)

Widać, jak zmienia się gmina pod każdym względem i te problemy mocno zauważalne jeszcze kilka lat temu, gdzie było widać więcej młodzieży czy osób po alkoholu w miejscach publicznych, dzisiaj tych problemów jest coraz mniej, bo zmienia się społeczeństwo i mieszkańcy, są może bardziej zamożni i raczej przebywają w domach albo uczestniczą w życiu w inny sposób (wywiad nr 12).

Drugą grupę mieszkańców stanowią osoby nowoosiedlające się. Mieszkańcy ci to osoby młode, w wieku produkcyjnym, wykształcone, pracujące zawodowo – najczęściej poza granicami gminy. Jest to grupa słabo integrująca się z zasiedzonymi mieszkańcami. Ich życie rodzinne toczy się „za zamkniętymi drzwiami”, stąd stosunkowo mało informacji przenika na

zewnątrz, co nie znaczy, że problem nadużywania alkoholu ich nie dotyczy. Z informacji najbliższego otoczenia sąsiedzkiego, czasami informacji uzyskanej od dzieci w szkole, można dowiedzieć się, że w rodzinach tych występuje problem alkoholowy, problem przemocy. Eksperci problem ten określają jako inny styl picia, „inteligentny alkoholizm” – *czyli to nie są ludzie, którzy się zataczają na ulicy. Są to domy przemocowe, to jest ta przemoc emocjonalna inteligentnych domów, ludzi na poziomie* (wywiad nr 9). Jak ujął to jeden z badanych ekspertów:

nie ma znaczenia, czy są to starsi mieszkańcy czy nowi, napływowi. Bardziej namacalnie to widzę młodzież z okolicznych domów i oni właśnie tutaj wiodą prym, jeśli chodzi o sprawy z nadużywaniem alkoholu. Są pełnoletni, przyjeżdżają drogimi samochodami, mają kierowcę – jeden z nich jest trzeźwy i rozwozi towarzystwo (...) nie ma znaczenia, czy są to mieszkańcy, którzy tu mieszkają wiele lat czy ci nowi. I jedni i drudzy nadużywają alkohol (wywiad nr 22).

To, co różni tę grupę mieszkańców od mieszkańców zasiedziałyh to przyczyny nadużywania alkoholu. Problem ten jest m.in. efektem stresów zawodowych, pracoholizmu, izolacji społecznej, przemocy emocjonalnej, konfliktów wewnątrzrodzinnych, co nie oznacza, że w rodzinach tych nie ma „tradycji” spożywania alkoholu.

Prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gmin. Regulację prawną w tym zakresie stanowi ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Inicjowaniem działań z zakresu przeciwdziałania alkoholizmowi oraz podejmowaniem działań zleconych ustawą zajmują się Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA), których działanie reguluje art. 4 („Zadania gmin w związku z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych”) wspomnianej ustawy.

GKRPA działa również w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. W nawiązaniu do wyżej wspomnianych ustaw GKRPA przyjęła do realizacji w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii następujące zadania:

- przyjęcie zgłoszenia o przypadku wystąpienia nadużywania alkoholu
- wezwanie na rozmowę osoby, co do której wpłynęło zgłoszenie i pouczenie jej o konieczności zaprzestania działań związanych z nadużywaniem alkoholu i poddanie się leczeniu odwykowemu
- skierowanie ww. osoby na badania do biegłego psychiatry i psychologa w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i wskazanie rodzaju leczenia
- przygotowanie dokumentacji związanej z postępowaniem sądowym wraz z opinią wydaną przez biegłego
- złożenie wniosku o wszczęcie postępowania do Sądu Rejonowego
- przeprowadzenie wywiadów środowiskowych u osób, wobec których toczy się postępowanie o leczenie odwykowe

- opiniowanie wniosków o wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zgodnie z przyjętymi uchwałami Rady Gminy Dobra (limit i lokalizacja punktów sprzedaży napojów alkoholowych).

Przyjęte zadania zostały uwzględnione w przyjętych przez Radę Gminy Dobra Gminnych Programach Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2019, 2020, 2021.

Na podstawie przyjętych programów GKRPA zrealizowała następujące działania.

Tab. 16. Wykaz zrealizowanych zadań przez GKRPA

LP.	WYKAZ ZREALIZOWANYCH ZADAŃ	LICZBA PRZYPADKÓW		
		2019	2020	2021
1.	Podjęto czynności zmierzające do objęcia leczeniem odwykowym, w tym:	37 osób	53 osoby	57 osób
2.	przeprowadzono rozmowy z osobami zgłoszonymi do leczenia odwykowego	39 osób z tego 4 osoby podjęły leczenie	22 osoby z tego 8 osób podjęło leczenie	33 osoby z tego 9 osób podjęło leczenie
3.	przeprowadzono wywiady dotyczące sytuacji społecznej osób zgłoszonych do leczenia	45 wywiadów	28 wywiadów	30 wywiadów
4.	skierowano do biegłego psychiatry oraz psychologa w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia	27 osób	8 osób	7 osób
5.	skierowano wnioski do Sądu Rejonowego w Szczecinie o poddanie obowiązkowemu leczeniu	32 wnioski	7 wniosków	12 wniosków
6.	wydano postanowienia w sprawie zaopiniowania wniosków o wydanie zezwoleń na sprzedaż alkoholu	10 postanowień	25 postanowień	19 postanowień
7.	przeprowadzono kontrolę punktów sprzedaży napojów alkoholowych	28 punktów	z powodu obostrzeń sanitarnych nie były prowadzone kontrole	z powodu obostrzeń sanitarnych nie były prowadzone kontrole

Źródło: sprawozdanie GKRPA za 2019, 2020, 2021.

Spośród powyższych, zrealizowanych zadań – zdaniem lokalnych ekspertów – do najtrudniejszych należały podejmowane działania na rzecz przymusowego leczenia odwykowego, z uwagi na specyfikę problemu uzależnienia, brak specjalistów, ograniczony dostęp do instytucjonalnych form pomocy.

GKRPA w ramach realizowanych zadań prowadziła działania motywujące członków rodzin osób uzależnionych do podjęcia terapii dla osób współuzależnionych, udzielała informacji o formach instytucjonalnej pomocy terapeutycznej, psychologicznej i prawnej, m.in.

o takich możliwościach pomocy na terenie gminy. Pomocą taką zajmuje się Gminny Ośrodek Wsparcia Rodziny (GOWR) Stowarzyszenia SOS dla Rodziny. Działania Ośrodka zostały omówione w części opracowania poświęconej wsparciu rodziny.

GKRPA realizowała również programy profilaktyki przeciwdziałania nadużywania alkoholu. Programy te kierowano głównie do dzieci i młodzieży. Przykładem podejmowanych działań była organizacja w 2019 roku warsztatów profilaktycznych w okresie ferii zimowych i wakacji, we wszystkich świetlicach i filiach GCKiB. Celem przeprowadzonych warsztatów było rozwijanie umiejętności życiowych, zmniejszenie częstotliwości występowania zachowań ryzykownych dla zdrowia, zwiększenie poczucia własnej wartości.

Tę formę profilaktyki gmina kontynuowała w 2020 i 2021 roku. W świetlicach przebywały dzieci z trudnych środowisk rodzinnych. Większość zajęć w 2020 i 2021 roku odbywała się w reżimie sanitarnym.

Zajęcia profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania narkomanii i innym uzależnieniom odbywały się również w szkołach. Ze względu na nauczanie zdalne, część zajęć odbywała się poprzez platformę MS Teams. Przykładem takich zajęć były warsztaty „Hejt – dokąd nas zaprowadzi?“, „Profilaktyka zachowań ryzykownych“, „Jak radzić sobie z emocjami i stresem?“, „Jak nie ulec nowej modzie – czyli wpływ patotreści na młodzież“.

W 2020 i 2021 roku, z uwagi na epidemię koronawirusa, mniej było realizowanych programów z zakresu profilaktyki przeciwdziałania uzależnieniom. Realizowane programy nie poruszały problemów uzależnień od czynności (behawioralnych). Z przeprowadzonych badań w ostatnim okresie w Polsce wynika, że problem uzależnień behawioralnych należy do jednych z istotniejszych, aktualnych zagadnień. Potwierdzają to również przeprowadzone rozmowy z ekspertami w gminie, którzy zwracali uwagę na uzależnienia dzieci i dorosłych od telefonu, Internetu, telewizji. Ten typ uzależnień – zdaniem ekspertów – jest źródłem wielu negatywnych zjawisk, m.in. przemocy. Dlatego istnieje potrzeba poszerzenia działań profilaktycznych o tematykę uzależnień od czynności.

Na działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych gmina przeznaczyła środki finansowe w następującej wysokości:

Tab. 17. Budżet GKRPA w Dobrej w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Dochód	646 712,00	625 509,47	840 756,02
Wydano	515 354,33	411 922,41	560 327,52

Źródło: Sprawozdanie GKRPA za lata 2019-2021.

Budżet GKRPA pochodzi z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, wydanych przez Wójta Gminy Dobra oraz opłat ponoszonych przez sprzedawców w związku z osiągniętym obrotem napojów alkoholowych za rok poprzedni⁸.

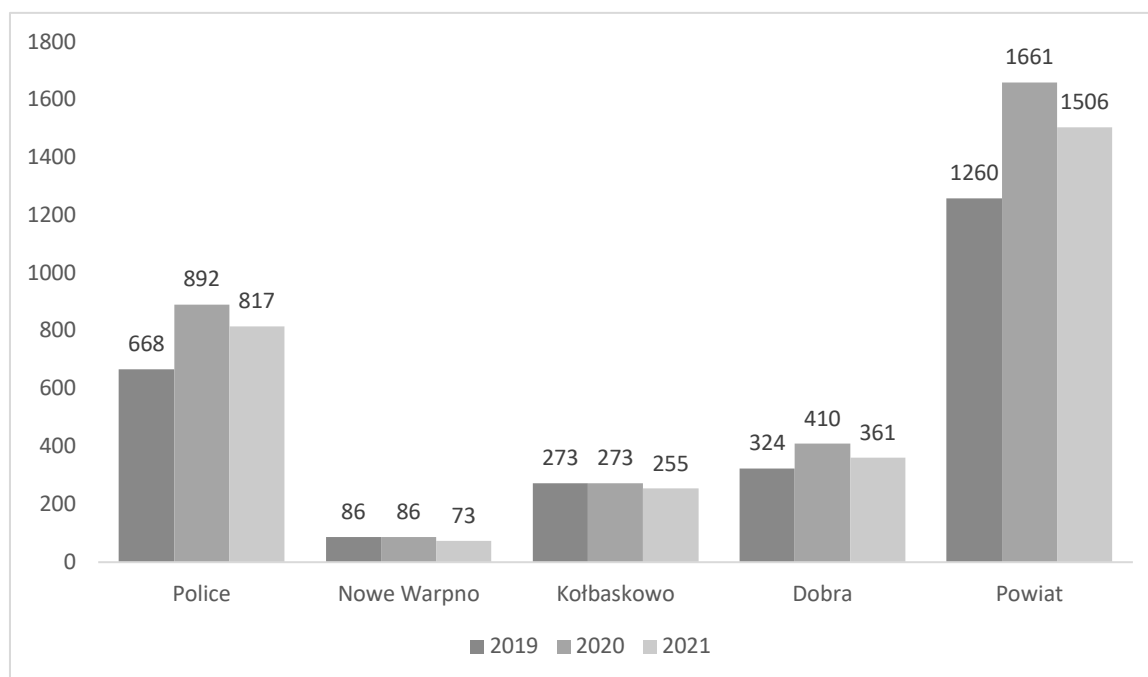
⁸ Sprawozdania z działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w Dobrej za rok 2019, 2020 i 2021.

Bezrobocie w gminie Dobra

Pozytywne tendencje na rynku pracy, mające swoje odzwierciedlenie w malejącej liczbie osób bezrobotnych, obserwowane do 2019 roku zarówno w skali kraju, regionu, powiatu jak i gminy w 2020 roku uległy zahamowaniu. W grudniu 2019 roku liczba osób bezrobotnych była najniższa w historii powiatu i wynosiła 1 260 osób, w Dobrej odnotowano 324 osoby bezrobotne. Wybuch pandemii SARS- CoV-2 w 2020 roku i ograniczenia z nią związane wpłynęły negatywnie na wiele branż polskiej gospodarki, nie omijając przy tym lokalnego rynku pracy w powiecie Polickim. Na koniec 2020 roku zarejestrowanych w PUP w Policach było już 1 661 osób bezrobotnych (wzrost o 401 osób), w gminie Dobra także nastąpił wzrost o 86 osób w stosunku do 2019 r. W roku 2021 nastąpiła poprawa sytuacji na rynku pracy, zmniejszyła się liczba osób bezrobotnych – na koniec roku w powiecie Polickim odnotowano 1506 a w gminie Dobra 361 osób bezrobotnych.

Podobnie sytuacja kształtowała się w całym regionie. Na koniec grudnia 2019 roku w województwie zachodniopomorskim zarejestrowanych było 41 771 osób a stopa bezrobocia wynosiła 6,7%. W 2020 roku nastąpił wzrost liczby osób bezrobotnych o 10 247 (ogółem 52 018 osób bezrobotnych na koniec grudnia 2020 roku) a co się z tym wiąże wzrost stopy bezrobocia do poziomu 8,3%. W powiecie Polickim stopa bezrobocia wynosiła w 2019 r. - 3,6%, a w 2020 r. - 5,0%. W roku 2021 liczba osób bezrobotnych w województwie zmniejszyła się do poziomu 43 446 a stopa bezrobocia do 7,1%. Zmniejszyła się także stopa bezrobocia w powiecie Polickim: na koniec roku wynosiła 4,5%.

Wyk. 2. Liczba osób bezrobotnych w gminach powiatu Polickiego w latach 2019 – 2021

Źródło: PUP w Policach

Wskaźnik bezrobocia⁹ na koniec 2019 roku w poszczególnych gminach powiatu kształtował się następująco: gmina Dobra – 2,1%, gmina Kołbaskowo – 2,3%, gmina Nowe Warpno – 6,6%, gmina Police - 2,6%. Dla całego powiatu wskaźnik ten wyniósł 2,5%. W 2020 roku nastąpił wzrost jego wartości we wszystkich gminach powiatu do poziomu 2,6% w gminie Dobra, 3,1% w gminie Kołbaskowo, 8,4% w gminie Nowe Warpno, 3,6% w gminie Police . Dla całego powiatu wskaźnik ten wyniósł 3,3%. W 2021 roku wskaźnik bezrobocia w gminie Dobra wyniósł 2,2%, w gminie Kołbaskowo 2,8%, gminie Nowe Warpno 7,21% w gminie Police 2,5%, w powiecie Polickim-3%.

Pomimo wzrostu bezrobocia w 2020 r. w stosunku do 2019 r. należy podkreślić, iż jego wielkość w analizowanym okresie kształtuje się na poziomie bezrobocia frykcyjnego, a więc niskiego. Niepokojącym zjawiskiem jest natomiast utrzymywanie się na wysokim poziomie bezrobocia długookresowego. Spośród osób bezrobotnych w gminie ponad połowa zarówno w 2019 r. w 2020 r. jak i 2021 r. to osoby długotrwale bezrobotne. Zdaniem ekspertów biorących udział w badaniach, bezrobocie długookresowe a także niechęć do podejmowania aktywności zawodowej (nie wszystkie osoby pozostające bez pracy rejestrują się w urzędzie pracy) najczęściej mają miejsce w środowiskach wsi popegeerowskich. Przekazywane pokoleniowo wzory życia, w których praca zawodowa nie jest cenioną wartością, współwystępowanie innych problemów społecznych są przyczynami bezrobocia „na życzenie”.

Tego typu postawy życiowe dostrzegane także wśród osób młodych, wchodzących w dorosłe życie, stanowią zagrożenie ich wykluczeniem społecznym w przyszłości także w innych niż tylko rynek pracy obszarach życia społecznego:

(...) myślę, że i bezrobocie i brak aktywności zawodowej i mogą to powiedzieć z obserwacji też w innych wsiach, że właśnie brak tej aktywności zawodowej, takiego podejścia życiowego do szukania rozwiązań, do swojego wewnętrznego rozwoju (...) myślę, że bardziej dotyczy osób młodych również, rozpoczynających swoją karierę życiową (wywiad nr 10).

W ocenie respondentów obecnie rynek pracy jest wyjątkowo „przyjazny” pracownikom, to pracodawcy mają trudności z pozyskaniem pracowników, co przekłada się na przekonanie, że bezrobocie nie jest istotnym problemem społecznym gminy. Sytuację na lokalnym rynku pracy w następujący sposób charakteryzuje jeden z rozmówców:

pracy jest naprawdę sporo, ja sama dzwonię do ludzi i pytam, czy nie mogliby podjąć pracę. Z ludźmi jest jednak ogromny problem... (...) ci, którzy nie chcą, to się ich za żadne skarby do żadnej pracy nie namówi. To nie jest problem braku ofert pracy, ale cech tych osób (wywiad nr 7).

Wyróżniono jednak kilka kategorii osób, których sytuacja na rynku pracy była trudna, a pogorszyła się jeszcze w okresie pandemii Covid-19.

⁹ Wskaźnik bezrobocia – odsetek osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym.

Pierwszą grupę stanowią mieszkańcy gminy, którzy pracowali na przygranicznym rynku w Lubieszynie, a w okresie wprowadzenia restrykcji i zamknięcia granic pracę stracili.

Drugą stanowią osoby w wieku przedemerytalnym, posiadające na ogół niskie kwalifikacje – ich zatrudnieniem nie są zainteresowani pracodawcy uważający, że pracownicy będący w starszym wieku nie spełniają oczekiwań w zakresie wydajności pracy.

Kolejną kategorię stanowią osoby posiadające wysokie, często specjalistyczne kwalifikacje, które utraciły pracę z powodu redukcji zatrudnienia w okresie pandemii i przez dłuższy czas nie mogły znaleźć ofert pracy odpowiadających ich doświadczeniu zawodowemu. W wielu tego typu przypadkach zachodziła potrzeba zmiany kwalifikacji.

Moje miejsce pracy zostało zamknięte (...). Moje wysokie, ale dość szczególne kwalifikacje nie pozwalały mi tak szybko znaleźć pracę i ja przez okres sześciu miesięcy byłam bezrobotna, zarejestrowana pierwszy raz w życiu. Teraz mogę inaczej rozmawiać (...) bo jestem w pracy (...) przez te sześć miesięcy to był niełatwy okres w życiu. W takiej sytuacji (...) nawet na mojej ulicy mogę takie trzy osoby wymienić, natomiast w samym sołectwie jest ich co najmniej kilkaset (wywiad nr 3).

Przynależność osób bezrobotnych do głównych grup zawodowych

Osoby rejestrujące się w urzędzie pracy jako bezrobotne, w oparciu o posiadane kwalifikacje lub doświadczenie zawodowe, kwalifikowane są do jednej z dziewięciu grup zawodowych (lub też pozostają niesklasyfikowane).

Dwie kluczowe grupy, do których przynależą osoby bezrobotne z powiatu Polickiego to pracownicy usług i sprzedawcy (grupa 5) oraz robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (grupa 7). Dość liczną kategorię stanowią także specjaliści (grupa 2) oraz osoby bez zawodu. W gminie Dobra osobami bezrobotnymi są przede wszystkim specjaliści, w dalszej kolejności pracownicy usług i sprzedawcy – w tych grupach zdecydowaną większość stanowią kobiety. Stosunkowo duże grupy stanowią osoby bez wyuczonego zawodu, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy oraz technicy i inny średni personel.

Tab. 18. Przynależność bezrobotnych do głównych grup zawodowych w 2020 r.

GRUPA ZAWODOWA	POWIAT		DOBRA		KOŁBASKOWO		NOWE WARPNO		POLICE	
	o	k	o	k	o	k	o	k	o	k
0 Siły zbrojne	6	0	0	0	0	0	3	0	3	0
1 Kierownicy	17	10	13	7	3	2	1	1	0	0
2 Specjaliści	266	190	106	74	61	47	7	2	92	67
3 Technicy i inny średni personel	176	105	53	33	28	17	9	6	86	49
4 Pracownicy biurowi	102	79	21	14	15	13	5	3	61	49
5 Pracownicy usług i sprzedawcy	353	276	65	50	53	41	20	10	215	175
6 Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	22	12	3	2	5	4	1	0	13	6
7 Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	299	49	52	7	40	7	22	3	185	32

8 Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	59	16	17	4	2	1	2	1	38	10
9 Pracownicy wykonujący prace proste	130	87	20	10	18	13	6	5	86	59
Bez zawodu	231	92	60	30	48	16	10	6	113	40
ogółem	1661	916	410	231	273	161	86	37	832	487

Źródło: PUP w Policach

Kategorie osób bezrobotnych: płeć

Podobnie jak w latach poprzednich, w analizowanym okresie, większość osób bezrobotnych stanowią kobiety. Aktywność zawodowa kobiet jest niższa od aktywności zawodowej mężczyzn. Wśród złożonych przyczyn tej sytuacji wskazuje się między innymi na ciągle jeszcze tradycyjne pojmowanie ról społecznych, kobiety postrzega się jako koncentrujące się na rolach „domowych” (wychowywaniu dzieci i prowadzeniu gospodarstwa domowego), co prowadzić może do ich dyskryminacji na rynku pracy. Niekiedy jednak rejestracja w urzędzie pracy stanowi formalność i brak jest rzeczywistej gotowości do podjęcia pracy.

Tab. 19. Liczba osób bezrobotnych w gminie Dobra w latach 2019–2021 (stan na koniec grudnia)

Kategorie osób bezrobotnych	LATA		
	2019	2020	2021
Ogółem	324	410	361
w tym kobiety	212	231	209
W tym osoby z prawem do zasiłku	41	53	33
W tym kobiety z prawem do zasiłku	29	28	22

Źródło: PUP w Policach

Wśród osób długotrwale bezrobotnych przeważają kobiety, w 2019 r. (stan na koniec roku) zarejestrowanych było 118, w 2020 r. – 142, w 2021 r. - 133 kobiety, mające przez okres powyżej 12 miesięcy trudności z uzyskaniem zatrudnienia. W 2019 r. w rejestrach PUP w Policach pozostawało 50 kobiet z Dobrej, wychowujących co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia, w roku 2020 – 45, a w 2021 r. - 33 kobiety.

Kategorie osób bezrobotnych: wiek

Najliczniejszą kategorię wiekową wśród osób bezrobotnych w analizowanym okresie stanowiły osoby w wieku 35–44 lat. W 2019 r. liczebność grupy osób w tym wieku wynosiła 100, w 2020 r. – 120, w 2021 r. – 115. Najrzadziej w urzędzie pracy rejestrowały się osoby młode (kategoria wiekowa 18-24 lata), w 2019 r. - 21, w 2020 r. - 28, w 2021 r. - 16 osób. Pogorszenie sytuacji na rynku pracy w 2020 r. w stosunku do 2019 r. przełożyło się na zmniejszenie szans na zatrudnienie osób ze wszystkich kategorii wiekowych, jednak, proporcjonalnie największy wzrost bezrobocia odnotowano w grupie osób młodych. Ogółem odnotowano w 2019 r. 41 a w 2020 r. 83 osoby bezrobotne do 30 roku życia. W 2021 r. osoby z tej kategorii wiekowej stanowiły grupę 62 osób.

Kobiety stanowiły większość wśród bezrobotnych w kategoriach wiekowych 25-34, 35-44 i 45-54 lata. Wśród osób bezrobotnych najstarszych i najmłodszych wiekowo przeważają mężczyźni.

Tab. 20. Bezrobotni w Dobrej wg wieku w latach 2019–2021 (stan na koniec grudnia)

BEZROBOTNI WG WIEKU	2019		2020		2021	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
18–24	21	14	28	12	16	6
25–34	65	51	94	55	83	49
35–44	100	73	120	78	115	83
45–54	71	47	96	55	92	55
55 lat i więcej	67	27	72	31	55	16
Razem	324	212	410	231	361	209

Źródło: PUP w Policach

Kategorie osób bezrobotnych: wykształcenie

Najliczniejszą grupą wśród bezrobotnych, biorąc pod uwagę wykształcenie, w 2019 r. i 2020 r. były osoby posiadające wykształcenie wyższe. Kolejną pod względem liczebności stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej gimnazjalnego. W 2021 r. najbardziej liczną kategorią była kategoria bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej gimnazjalnego, w dalszej kolejności z wykształceniem wyższym. Zatem osoby o najwyższym i najniższym poziomie wykształcenia miały największe trudności ze znalezieniem zatrudnienia.

W stosunku do 2019 r. w roku 2020 r. zwiększyła się liczba osób bezrobotnych we wszystkich kategoriach wykształcenia. Stosunkowo najmniejszy wzrost odnotowano wśród kategorii społecznych osób bezrobotnych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym oraz zasadniczym zawodowym. W 2021 r. zmniejszyła się liczba bezrobotnych w większości kategorii, z wyjątkiem osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej gimnazjalnego.

Tab. 21. Bezrobotni w Dobrej wg wykształcenia w latach 2019–2021 (stan na koniec grudnia)

POZIOM WYKSZTAŁCENIA	2019		2020		2021	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
Gimnazjalne i poniżej	81	40	108	44	113	48
Zasadnicze zawodowe	47	33	56	36	49	28
Liceum ogólnokształcące	29	21	51	25	43	26
Policealne i średnie zawodowe	63	43	70	45	57	37
Wyższe	104	75	125	81	99	70
Razem	324	212	410	231	361	209

Źródło: PUP w Policach

Kategorie osób bezrobotnych: osoby niepełnosprawne

Badania wskazują na szczególnie trudną sytuację osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Polsce, a także na specyfikę tego rynku. Znaczna jego część jest w dużym stopniu chroniona i subsydiowana środkami publicznymi. W PUP w Policach w analizowanym okresie zarejestrowanych było niewiele osób niepełnosprawnych z Dobrej, w 2019 r. – 6, w 2020 r. - 4 a w 2021 r. 10 osób, przy czym Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej odnotował w 2019 r. 276, w 2020 r. - 195, a w 2021 r. -173 rodzin, których trudna sytuacja życiowa spowodowana była niepełnosprawnością oraz długotrwałą lub ciężką chorobą.

Bierność zawodowa osób niepełnosprawnych jest uwarunkowana wieloma czynnikami: często wynika z dyskryminacji tej kategorii społecznej, ale także jest rezultatem niskiej motywacji, wykształcenia czy kwalifikacji samych niepełnosprawnych.

Bezpieczeństwo mieszkańców

Analiza stanu bezpieczeństwa została dokonana na podstawie danych statystycznych uzyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Policach oraz Straży Gminnej w Dobrej za lata 2019-2021, w porównaniu do lat poprzednich. Z uwagi na obszerność tych danych do wskazania tendencji wybrane zostały najistotniejsze wskaźniki w trzech obszarach: przestępczość, wykroczenia oraz działania prewencyjne.

Przestępczość

Na terenie gminy Dobra w 2020 roku – w porównaniu do roku 2019 r. – odnotowano znaczący wzrost liczby wykrytych przestępstw – w szczególności stwierdzono dwukrotny wzrost liczby popełnionych włamań i oszustw, zwiększyła się również liczba kradzieży, w tym kradzieży samochodu. W 2019 r. odnotowano 24 kradzieże mienia (w tym 3 samochody), 9 włamań i 30 oszustw. W roku 2020 r. liczba kradzieży wzrosła do 35 (w tym 5 samochodów), odnotowano aż 20 włamań i aż 57 oszustw. Odnotowano również w analizowanym okresie czasu łącznie 7 przypadków uszkodzenia mienia. Liczba przestępstw stwierdzonych w 2020 r. jest blisko dwukrotnie większa od liczby przestępstw stwierdzonych w 2014 r. W 2020 r. przestępczość przeciwko mieniu była najbardziej znaczącym typem przestępstw popełnianych na terenie gminy, a zaobserwowany w tym zakresie trend wzrostowy (utrzymujący się w zasadzie od 2016 r.) był niepokojący.

Sytuacja uległa znaczącej zmianie w 2021 r. Wówczas – w porównaniu do roku 2020r. – odnotowano znaczący spadek liczby wykrytych przestępstw – w szczególności stwierdzono kilkukrotny spadek liczby popełnionych kradzieży, włamań i oszustw. W roku 2021 r. odnotowano 15 przypadków kradzieży mienia (w 2020 r. było ich 35), 6 włamań (przy 20 odnotowanych w 2020 r.) i jedynie 9 oszustw (przy 57 odnotowanych w 2020 r.). W 2021 r. na terenie gminy Dobra miały miejsca trzy przypadki uszkodzenia mienia (o wartości powyżej 500 zł), przy czym w 2020 r. odnotowano siedem takich zdarzeń. Nadal jednak przestępczość

przeciwko mieniu jest najbardziej znaczącym typem przestępstw popełnianych na terenie gminy.

Całkowicie odmiennie kształtują się dane dotyczące liczby stwierdzonych wypadków drogowych, w których co najmniej jedna osoba odniosła obrażenia średnie i ciężkie. W 2021 r. na terenie gminy Dobra miało miejsce 9 takich wypadków, w 2020 r. stwierdzono tylko jedno tego rodzaju zdarzenie. Wzrost liczby stwierdzonych przestępstw odnotowano również w odniesieniu do przestępstw spowodowania uszczerbku na zdrowiu. W latach 2019-2021 na terenie gminy Dobra nie odnotowywano zabójstw, zgwałceń ani rozbojów. W 2020 r. miała miejsce jedna bójka, natomiast w 2021 r. stwierdzono już cztery przypadki przestępstw spowodowania uszczerbku na zdrowiu.

Przestępczość nieletnich nie jest znaczącym problemem na terenie gminy Dobra. W policyjnej statystyce w latach 2019-2021 nie odnotowano przestępstw popełnianych przez nieletnich. Ostatnio odnotowane przestępstwa popełnione przez nieletnich miały miejsce w 2017 roku i były to wówczas 4 kradzieże i 1 przypadek spowodowania uszczerbku na zdrowiu.

W latach 2019-2020 duży niepokój budził wzrost liczby stwierdzonych przestępstw z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. W 2019 r. i 2020 r. odnotowano po 15 tego rodzaju występów, przy czym w latach poprzednich tego rodzaju przestępstw popełniano znacznie mniej – w 2017 r. były to 4 tego rodzaju przestępstwa, a w 2018 r. – 6 przestępstw. Sprawców wszystkich przestępstw z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii wykryto. W 2021 r. występkę z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii odnotowywane były sporadycznie (w 2021 r. miał miejsce jeden taki przypadek).

Tab. 22. Przestępczość na terenie gminy Dobra w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
kradzież mienia	21	30	15
kradzież samochodu	3	5	0
włamania	9	20	6
rozbój i wymuszenie rozbójnicze	0	0	0
spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	5	8	4
bójka i pobicie	0	1	0
uszkodzenia mienia	9	8	3
spowodowanie wypadku drogowego	7	1	9
przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	15	15	1
oszustwo	30	57	9
znęcanie się	7	11	11
zabójstwo	0	0	0
zgwałcenie	0	0	0
ogółem ww. kategorie	106	156	58

Źródło: Pismo Komendanta Powiatowego Policji w Policach z dnia 14.06.2021 r., L.dz. 2570/21 oraz pismo Komendanta Powiatowego Policji w Policach z dnia 20.06.2022 r., L.dz. 2713/22

Wykroczenia

Na terenie gminy Dobra w latach 2019-2020 zauważalny był spadek liczby wykrytych wykroczeń drogowych kwalifikowanych z art. 86 § 1 kodeksu wykroczeń (spowodowanie zagrożenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym) oraz art. 87 § 1 i 2 kodeksu wykroczeń (prowadzenie pojazdu po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka). W 2019 r. odnotowano takich wykroczeń 486 a w 2020 roku – 260, co miało związek z istotnie zwiększoną liczbą patrołów Straży Gminnej w szczególności w okolicach miejsc użyteczności publicznej (szkoły, ośrodki pomocy społecznej, urzędy). Niewielki wzrost liczby tego rodzaju wykroczeń odnotowano w 2021 r., stwierdzono ich wówczas 285. W 2014 r. ilość tego rodzaju wykroczeń z tej kategorii wynosiła jednak aż 2.924, co obrazuje jak znaczący spadek liczby wykroczeń został osiągnięty dzięki podjętym działaniom prewencyjnym.

W latach 2019-2021 odnotowano znaczący spadek liczby stwierdzonych wykroczeń przeciw bezpieczeństwu osób i mienia (m.in. niszczenie i usuwanie znaków ostrzegawczych, niezachowanie ostrożności przy trzymaniu zwierzęcia, niewykonywanie obowiązków przeciwpożarowych, nieostrożne obchodzenie się ze środkami pirotechnicznymi). W 2019 r. stwierdzono takich wykroczeń 101, w 2020 r. już 52, a w 2021 r. - 46. Spadła również ilość wykroczeń popełnionych przeciwko urządzeniom użytku publicznego. Są to czyny o niskiej społecznej szkodliwości, jednak dość uciążliwe dla mieszkańców –zanieczyszczenie miejsc publicznych (art. 145 kodeksu wykroczeń), utrudnianie lub uniemożliwianie korzystania z urządzeń użytku publicznego (art. 143 kodeksu wykroczeń) oraz niszczenie roślinności na terenach użyteczności publicznej (art. 144 kodeksu wykroczeń). W 2019 r. odnotowano 111 tego rodzaju wykroczeń, w roku 2020 – 71, w roku 2021 – jedynie 53. Podejmowane działania prewencyjne przez Straż Gminną nie doprowadziły jednak do wyeliminowania tego rodzaju przypadków i według stanowiska Komendanta Straży Gminnej w Dobrej aktualnie jest to najbardziej uciążliwy rodzaj wykroczeń. Straż Gminna zauważa corocznie stosunkowo dużą ilość przypadków dewastacji infrastruktury (przystanki autobusowe, wyposażenie placów zabaw itp). Dodatkowo Komendant Straży Gminnej wskazał, że co roku wpływają niepokojące zgłoszenia, wskazujące na niestandardowe zachowanie osób w pobliżu szkół, najczęściej ze zgłoszeń wynika, że mogło dochodzić do obserwowania dzieci, często podawany jest ogólny rodzaj pojazdu. Ponadto dość często dochodzi do zaśmiecania miejsc publicznych lub prywatnych, ale położonych bezpośrednio przy drodze. Zdaniem Komendanta Straży Gminnej w celu przeciwdziałania takim zagrożeniom i ewentualnie jak najszybszego ustalenia sprawców wandalizmu, czy też innych niepokojących zdarzeń wskazane byłoby podjęcie działań w celu stopniowego instalowania monitoringu wizyjnego w najbardziej newralgicznych punktach.

Osobnego omówienia wymaga wzrost liczby stwierdzonych wykroczeń z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku, związanych najczęściej z niewyposażeniem nieruchomości w worki lub pojemniki przeznaczone do zbierania odpadów, niezbiieraniem odpadów w sposób selektywny, pozbywaniem się odpadów w sposób nielegalny, nieuprzątnieniem chodników z błota lub śniegu. W 2019 r. odnotowano spadek liczby tego rodzaju wykroczeń do 111, jednak w 2020 r. ich liczba wzrosła do 229, na zbliżonym poziomie utrzymała się w 2021 r. W 2020 r.

odnotowano natomiast spadek liczby wykroczeń z ustawy o odpadach, w szczególności z art. 171 tej ustawy penalizującego działanie sprawcy polegające na prowadzeniu gospodarki odpadami w taki sposób, który może stanowić zagrożenie dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt, powodować uciążliwości powodowane przez hałas lub zapach lub niekorzystne skutki dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu, w tym kulturowym i przyrodniczym. W 2019 r. odnotowano 67 takich wykroczeń, a w 2020 r. już tylko 20, w 2021 r. liczba ta wzrosła do 34.

Generalnie tendencja spadkowa dotyczy również wykroczeń z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, czyli sprzedaż lub podawanie napojów alkoholowych w przypadkach, kiedy jest to zabronione, bez wymaganego zezwolenia lub wbrew jego warunkom. Takich wykroczeń w 2019 r. ujawniono 89, w 2020 r. już tylko 15, w 2021 r. liczbę zbliżoną (17 tego rodzaju sytuacji).

W 2020 r., pomimo ogólnej tendencji spadkowej, w niektórych kategoriach wykroczeń zaobserwowano wzrost ich liczby. Dotyczyło to w szczególności wykroczeń przeciw porządkowi i spokojowi publicznemu, wykroczeń przeciwko zdrowiu oraz wykroczeń z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku. Wzrost liczby wykroczeń przeciw porządkowi i spokojowi publicznemu dotyczył najczęściej wykroczenia zakłócania spokoju, porządku publicznego lub spoczynku nocnego, kąpieli w niedozwolonym miejscu – w 2019 r. odnotowano 19 takich wykroczeń, a w 2020 r. – 54 wykroczenia. Podjęte przez Straż Gminną działania prewencyjne spowodowały znaczny spadek liczby wykroczeń przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu w 2021 r. Stwierdzono ich wówczas na terenie gminy Dobra jedynie 26, stanowi to dwukrotny spadek w porównaniu z rokiem 2020.

Na terenie gminy Dobra odnotowano również nieliczne innego rodzaju wykroczenia, m.in. szkodnictwo leśne, polne, ogrodowe, wykroczenia przeciwko obyczajności czy też wykroczenia z ustawy o ochronie zwierząt czy z ustawy Prawo wodne lub ustawy o ochronie przyrody.

Utrzymujący się w latach 2019-2021 wzrost liczby wykroczeń przeciwko zdrowiu (z 2 odnotowanych w 2019 r. do 30 odnotowanych w 2020 r. i 218 odnotowanych w 2021 r.) miał związek z wprowadzeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 marca 2020 r. stanu zagrożenia epidemicznego. Wykroczeniem jest bowiem nieprzestrzeganie zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków wynikających z przepisów o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych lub z decyzji wydanych na podstawie tych przepisów (np. w przedmiocie skierowania na kwarantannę – art. 116 kodeksu wykroczeń) oraz odmowa udzielenia organowi służby zdrowia wyjaśnień mogących mieć znaczenie dla zapobiegania szerzenia się chorób zakaźnych (art. 114 kodeksu wykroczeń).

Tab. 23. Wykroczenia na terenie gminy Dobra w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Wykroczenia przeciw porządkowi i spokojowi publicznemu	19	54	26
Wykroczenia przeciw instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym	1	3	0
wykroczenia przeciw bezpieczeństwu osób i mienia	101	52	46
Wykroczenia przeciw bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	486	260	285
Wykroczenia przeciwko zdrowiu	2	30	218
Wykroczenia przeciwko mieniu	3	2	4
Wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego	111	71	53
Wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej	8	2	7
Szkodnictwo leśne, polne i drogowe	26	25	30
Wykroczenia z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	89	15	17
Wykroczenia z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku	111	229	202
Wykroczenia z ustawy o ochronie zwierząt	4	4	6
Wykroczenia z ustawy o odpadach	67	20	34
Wykroczenia z ustawy Prawo wodne	2	1	10
Wykroczenia z ustawy o ochronie przyrody	6	1	0
Wykroczenia z ustawy o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji	1	1	0
Wykroczenia z ustawy o zużytych sprzęcie elektrycznym	1	1	0
łącznie	1038	771	938

Źródło: Pisma Komendanta Straży Gminnej w Dobrej z dnia 10.06.2021 r. oraz 7.06.2022 r., SG.KS.1431.4.2021.AB

Stwierdzone przez Straż Gminną w Dobrej wykroczenia spotykały się każdorazowo z reakcją strażników gminnych. W 2019 r. zastosowano wobec sprawców 442 środki oddziaływania wychowawczego, głównie w postaci upomnień, nałożono 471 mandaty karne na łączną kwotę 46.950 zł, skierowano 12 wniosków do sądu o ukaranie, a 233 sprawy zakończono w inny sposób (np. odstąpienie od skierowania wniosku o ukaranie, przekazanie sprawy). W 2020 r. częściej kończono sprawy zastosowaniem środków oddziaływania wychowawczego (529 przypadki), natomiast rzadziej zachodziła konieczność ukarania sprawcy mandatem (182 mandaty), czy skierowania wniosku do sądu o ukaranie (skierowano jedynie 6 tego rodzaju wniosków). W 2021 r. zastosowano wobec sprawców wszystkich wykroczeń 500 środków oddziaływania wychowawczego, głównie w postaci upomnień, nałożono 369 mandatów karnych na łączną kwotę 40.700 zł, skierowano 36 wniosków do sądu o ukaranie, a 160 spraw zakończono w inny sposób (np. odstąpienie od skierowania wniosku o ukaranie, przekazanie sprawy).

Tab. 24. Sposób zakończenia postępowania o wykroczenia prowadzone przez Straż Gminną w Dobrej w latach 2019-2021

	Środki oddziaływania wychowawczego	Grzywna nałożona w drodze mandatu karnego		Wnioski do sądu	Inny sposób zakończenia czynności	Razem
		liczba	kwota			
2019	442	471	46.950 zł	12	233	1158
2020	529	182	29.300 zł	6	222	939
2021	500	369	40.700 zł	36	160	1065

Źródło: Pisma Komendanta Straży Gminnej w Dobrej z dnia 10.06.2021 r. oraz 7.06.2022 r., SG.KS.1431.4.2021.AB

Działania prewencyjne

Funkcjonariusze Policji w 2019 r. podjęli na terenie gminy Dobra 5973 interwencje, w tym 183 interwencje domowe, a w 2020 r. - 4173 interwencje, w tym 218 interwencji domowych. W 2021 r. liczba interwencji wzrosła – funkcjonariusze Policji podjęli w tym czasie 5568 interwencji, w tym jedynie 38 interwencji domowych. Liczba interwencji jest o wiele wyższa w porównaniu do lat ubiegłych. Przykładowo w 2014 r. zrealizowano 1183 interwencje, w tym 56 interwencji domowych. Na podstawie przeprowadzonych interwencji w 2019 r. skierowano 52 wnioski o wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”, w 2020 r. skierowano 49 takich wniosków, a w 2021 r. - 46.

Wzrasta liczba prowadzonych postępowań karnych o znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy (art. 207 § 1 k.k.). W 2019 r. wszczęto 7 takich postępowań, w roku 2020 już 11, tendencja ta utrzymała się w roku 2021, w którym również wszczęto 11 postępowań o znęcanie, przy czym we wcześniejszych latach przypadki tego rodzaju przestępstw były pojedyncze.

Na terenie gminy Dobra funkcjonuje Zespół Interdyscyplinarny do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który systematycznie spotykał się w latach 2019 - 2021. Na cokuwartalnych spotkaniach omawiane były procedury, mechanizmy i kierunki działań w celu przeciwdziałania przemocy na terenie gminy Dobra. Osoby uzależnione od alkoholu, jak również ich rodziny, kierowane były do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Na terenie gminy działa również Gminny Ośrodek Wsparcia Rodziny Stowarzyszenia „SOS dla Rodziny”, udzielający pomocy rodzinie i osobom indywidualnym znajdującym się w kryzysie lub trudnej sytuacji spowodowanej konfliktami rodzinnymi, przemocą, uzależnieniem, problemami wychowawczo-opiekuńczymi. W ośrodku na stałe dyżuruje pedagog, psycholog, prawnik i terapeuta rodzinny.

Działania prewencyjne podejmowane były również przez strażników gminnych. W 2019 r. Straż Gminna przyjęła łącznie 1003 zgłoszenia, zakończone podjęciem różnego rodzaju interwencji, w szczególności związanych z zagrożeniem ruchu drogowego i ochroną środowiska (zob. tab. 25).

Tab. 25. Pozostałe działania Straży Gminnej w Dobrej w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Pojazdy unieruchomione przez blokadę	7	1	1
Osoby doprowadzone do izby wytrzeźwień	18	6	2
Zgłoszenia zakłócenia porządku publicznego i spokoju	51	87	88
Zgłoszenia co do zagrożenia ruchu drogowego	342	385	375
Zgłoszenia w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami	337	430	458
Zgłoszenia zagrożeń życia i zdrowia	47	129	98
Zgłoszenia zagrożeń pożarowych i awarii technicznych	9	5	4
Zgłoszenia co do zwierząt	160	229	168
Pozostałe zgłoszenia	57	31	69

Źródło: Pisma Komendanta Straży Gminnej w Dobrej z dnia 10.06.2021 r. oraz 7.06.2022 r., SG.KS.1431.4.2021.AB

W 2020 r. zgłoszeń takich przyjęto 1296, również związane były w dużej mierze z wyżej wymienionymi kategoriami wykroczeń, podobną liczbę zgłoszeń w ilości 1.260 odnotowano w 2021 r.

Funkcjonariusze Policji działający na terenie gminy Dobra w ramach działalności profilaktyczno-edukacyjnej realizowali w latach 2019 - 2021 programy profilaktyczne o następującej tematyce:

- narkotyki, dopalacze, środki odurzające – adresowany do dzieci i młodzieży wchodzących w okres pierwszych eksperymentów z substancjami psychoaktywnymi celem podnoszenia świadomości i umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli;
- bezpieczeństwo w ruchu drogowym – adresowany do społeczeństwa, uczestników ruchu drogowego celem edukacji i promocji bezpiecznych zachowań na drodze w szczególności poprawy bezpieczeństwa niechronionych uczestników ruchu drogowego;
- cyberzagrożenia – adresowany do młodzieży i seniorów celem uświadomienia zagrożeń wynikających z użytkowania sieci internetowych oraz związanej z tym odpowiedzialności prawnej;
- bezpieczeństwo dzieci i młodzieży – profilaktyka w obszarze głównych aspektów życia i funkcjonowania dzieci i młodzieży, adresowana do rodziny i szkoły, analiza istniejących zagrożeń;
- przemoc w rodzinie – adresowany do rodzin i ofiar przemocy celem podnoszenia świadomości prawnej, przysługujących praw, procedur postępowania, instytucji pomocowych i szeroko pojętej profilaktyki;
- bezpieczeństwo seniorów – adresowany do osób starszych celem podnoszenia świadomości w obszarze zagrożeń oszustwami finansowymi, przedstawienie szczegółowych metod postępowania sprawców;
- kradzieże, rozboje, włamania, wybryki chuligańskie – adresowany do społeczeństwa celem uświadamiania zagrożeń, metod postępowania sprawców, zachowań sprzyjających staniu się ofiarą. Wskazywanie metod i sposobów zachowania celem zapobiegania wiktyimizacji;
- bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania – adresowany do lokalnych społeczności i samorządów, mający na celu wypracowanie bezpiecznych zachowań;
- alkohol – uzależnienia dzieci i młodzieży – mający na celu uświadamianie młodzieży, rodziców i nauczycieli w zakresie istniejących zagrożeń. Profilaktyka w zakresie niedopuszczenia do powstania problemu i wczesnej interwencji, wskazywanie następstw spożywania alkoholu;
- bezpieczeństwo nad wodą – adresowany do dzieci, młodzieży i dorosłych i mający na celu wskazywanie prawidłowych i bezpiecznych zachowań na kąpieliskach oraz zagrożeń wynikających z brawury i spożywania alkoholu nad wodą;
- żebractwo, bezdomność – adresowany do osób zagrożonych bezdomnością, celem wskazywania instytucji pomocowych i metod wychodzenia z kryzysu;
- bezpieczeństwo imprez masowych – adresowany do samorządów, mający na celu omówienie zasad współpracy, bezpieczeństwa i obowiązujących przepisów w trakcie przygotowywania imprez pozwalających na niedopuszczenie do zakłócania porządku publicznego;

- bezpieczeństwo w środkach komunikacji – adresowany do osób starszych i młodzieży, mający na celu wskazywanie zagrożeń występujących w środkach komunikacji ze szczególnym uwzględnieniem oszustw i kradzieży;
- handel ludźmi – spotkania profilaktyczne mające na celu wskazanie sposobów pozwalających na uniknięcie stania się ofiarą. Wskazanie zasad bezpieczeństwa przed podjęciem pracy za granicą;
- bezpieczeństwo w turystyce – adresowany do społeczeństwa celem wskazania zasad bezpieczeństwa obowiązujących podczas wyjazdów turystycznych, omówienie zagrożeń;
- bezpieczne wakacje – adresowany do dzieci i młodzieży, opiekunów mający na celu przypomnienie zasad bezpiecznego spędzania czasu wolnego;
- patologie – adresowany do młodzieży, rodziców, nauczycieli, wskazujący negatywne zachowania w obszarze patologii, czynniki sprzyjające, metody zapobiegania;
- subkultury – adresowany do młodzieży celem wskazania zagrożeń wynikających z przynależności do subkultur młodzieżowych. Zapoznanie z celami, ideologią i strukturami subkultur;
- wykorzystywanie seksualne – adresowany do różnych grup wiekowych, mający na celu przedstawienie aktualnie obowiązującego prawa, umiejętności rozpoznawania niebezpiecznych sytuacji i symptomów wykorzystania seksualnego;
- przestępstwa z nienawiści – mający na celu realizację procesu wyrównawczego poprzez wskazanie, że każda ofiara przestępstwa wymaga wsparcia, zaspokojenia potrzeb i oczekiwań podyktowanych zdarzeniem. Wskazanie negatywnych przypadków przestępstw popełnianych na tle nienawiści rasowej i ksenofobii.

Nadto programy profilaktyczno-edukacyjne realizowane są przez strażników Straży Gminnej w Dobrej. Od 2016 do 2021 r. – dwukrotnie w roku przed feriami zimowymi i wakacjami wspólnie z dzielnicowymi przeprowadzano we wszystkich szkołach pogadanki związane z bezpieczeństwem dzieci i młodzieży. W ramach półkolonii podczas ferii zimowych zorganizowano zajęcia prewencyjne z wykorzystaniem miasteczka ruchu drogowego. W 2017 r. wszystkie dzieci z tereny gminy Dobra zostały wyposażone w elementy odblaskowe z logo Straży Gminnej w Dobrej, które w kolejnych latach systematycznie uzupełniano. Ponadto strażnicy gminni patrolowali dzikie kąpieliska, jak również tereny leśne w okresie zimowym, przeciwdziałając nielegalnej wycince drzewek choinkowych. W 2021 r. przeprowadzano we wszystkich przedszkolach wspólnie z dzielnicowymi pogadanki związane z bezpieczeństwem dzieci i młodzieży. Ich celem było zwrócenie uwagi na przestrzeganie zasad bezpieczeństwa w czasie wolnym od zajęć szkolnych, jak również na bezpieczne poruszanie się po drogach oraz przestrzegania zasad bezpieczeństwa przy kontaktach z osobami nieznanymi. Ponadto strażnicy gminni nadzorowali przestrzeganie przepisów ruchu drogowego w pobliżu szkół w Dobrej i Bezzreczu. Straż Gminna i Policja wspólnie zabezpiecza wszystkie ważniejsze wydarzenia, takie jak: Boże Ciało (zabezpieczanie procesji), „Wszystkich Świętych” (patrole w pobliżu cmentarzy), rajd Baja Poland (zabezpieczanie przebiegu rajdu w pobliżu dróg publicznych).

Oświata

Zadaniem gminy jest zakładanie i prowadzenie placówek oświatowych, szkół podstawowych i gimnazjów oraz przedszkoli. Podstawę wywiązania się z tego obowiązku stanowi odpowiednie zorganizowanie sieci szkół, umożliwiających łatwy dostęp uczniom zamieszkałym na terenie gminy. W gminie sieci szkół zostały przypisane następujące obwody szkolne:

Tab. 26. Wykaz szkół i obwodów szkolnych

Lp.	Wykaz szkół	Obwody
1.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Bezrzeczu	Bezrzecze, Wołczkowo
2.	Publiczna Szkoła Podstawowa im. K. I. Gałczyńskiego w Dobrej	Dobra, Grzepnica, Płochocin, Sławoszewko
3.	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Przyjaciół Dzieci w Mierzynie	Mierzyn
4.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Rzędzinach	Buk, Łęgi, Rzędziny, Stolec
5.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Dołujach	Dołuje, Kościno, Lubieszyn, Redlica, Skarbimierzyce, Wąwelnica

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021 BIP.

Tab. 27. Liczba oddziałów i uczniów w szkołach w latach 2019-2021

Lp.	Nazwa szkoły	Liczba oddziałów			Liczba uczniów		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021
1.	PSP Bezrzecze	29	31	32	64	694	729
2.	PSP Dobra	22	22	24	482	517	564
3.	PSP Mierzyn	38	39	40	864	870	918
4.	PSP Rzędziny	9	9	9	95	104	106
5.	PSP Dołuje	12	12	14	182	188	206
	Razem	110	113	119	2270	2373	2523

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021.

Dokonując porównania organizacji roku szkolnego 2018/2019 i 2019/2020 pod względem liczby oddziałów i uczniów stwierdzić należy niewielki wzrost liczby uczniów w 2020 r. (97). Zwiększyła się też liczba oddziałów o 3. W 2021 roku liczba oddziałów wzrosła o 6, a liczba uczniów o 150.

W szkołach prowadzonych przez gminę Dobra jest zatrudniona następująca liczba nauczycieli:

Tab. 28. Liczba nauczycieli zatrudnionych w placówkach prowadzonych przez gminę Dobra w latach 2019-2021 (wg stanu na dzień 30.09.2019, 30.09.2020, 30.09.2021)

Nazwa placówki	Liczba nauczycieli		
	2019	2020	2021
PSP Bezrzecze	65	72	69
PSP Dobra	50	52	54
PSP Dołuje	34	37	37
PSP Mierzyn	94	85	86
PSP Rzędziny	19	20	22
ZP Mierzyn	0	28	30
Razem	262	294	298

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021.

W roku szkolnym 2020 liczba nauczycieli wzrosła o 32 osoby. Wzrost liczby zatrudnionych nauczycieli jest efektem rozpoczęcia działalności przez Zespół Przedszkoli w Mierzynie (zmiany od 1.09.2020 r.) oraz zmian w pozostałych placówkach, związanych z liczbą oddziałów i godzin zajęć obowiązkowych i dodatkowych. W roku 2021 miał miejsce dalszy wzrost liczby zatrudnionych nauczycieli o 4 osoby.

Zatrudnieni nauczyciele charakteryzują się następującym poziomem wykształcenia:

Tab. 29. Poziom wykształcenia nauczycieli w latach 2019- 2021 (wg stanu na dzień 30.09.2021)

	Poziom wykształcenia														
	wyższe magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym			wyższe magisterskie bez przygotowania pedagogicznego			wyższe zawodowe z przygotowaniem pedagogicznym			wyższe zawodowe bez przygotowania pedagogicznego			Razem		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
PSP Bezrzecze	61	64	63	0	0	0	4	8	6	0	0	0	65	72	69
PSP Dobra	48	52	54	0	0	0	1	0	0	0	0	0	50	52	54
PSP Dołuje	34	36	36	0	0	0	0	1	1	0	0	0	34	37	37
PSP Mierzyn	89	81	82	1	0	0	4	4	4	0	0	0	94	85	86
PSP Rzędziny	19	20	22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19	20	22
ZP Mierzyn	-	25	28	-	0	0	-	3	2	-	0	0	-	28	30
Ogółem	251	278	285	1	0	0	9	16		0	0	0	262	294	298

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021.

Wszyscy nauczyciele posiadają odpowiedni stopień awansu zawodowego, potwierdzony przeprowadzeniem odpowiedzialnej procedury, uwzględniającej wykształcenie, doświadczenie zawodowe oraz osiągnięcia. Bardzo dobra struktura w zakresie poziomu wykształcenia nauczycieli jest również efektem podejmowanych działań gminy w zakresie zabezpieczenia środków finansowych w budżetach szkół na doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Prawidłowy proces dydaktyczny w dużej mierze zależy od bazy lokalowej szkół, wyposażenia szkół w pracownie tematyczne, pomoce naukowe, bazę sportową. Z analizy danych wynika, że wszystkie szkoły w gminie posiadają bazę lokalową umożliwiającą organizację procesu dydaktycznego. Oprócz sal lekcyjnych szkoły są wyposażone w pracownie komputerowe, biblioteki, sale gimnastyczne, świetlice, stołówki z zapleczem kuchennym. Wyjątek stanowi szkoła w Rzędzinach, która nie posiada stołówki. Ponadto w największych szkołach gminy – to jest w Bezrzeczu, Dobrej, Mierzynie – funkcjonują gabinety pielęgniarki, logopedy, pedagoga¹⁰.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, do zadań własnych gminy należy zakładanie i prowadzenie przedszkoli.

Obowiązek ten jest realizowany poprzez sieć utworzonych i utrzymywanych publicznych punktów przedszkolnych w szkołach podstawowych.

¹⁰ Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021.

Tab. 30. Stan sieci publicznych punktów przedszkolnych w roku szkolnym 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 (wg stanu na dzień 30.09.2019, 30.09.2020, 30.09.2021)

Lp.	Nazwa punktu przedszkolnego	Liczba dzieci		
		2019/2020	2020/2021	2021/2022
1.	Punkt przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej w Bezzreczu	30	25	24
2.	Punkt przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej w Dołujach	23	15	24
3.	Punkt przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej im. Przyjaciół Dzieci w Mierzynie	91	z dniem 1.09.2020 przekształcony w PP nr 2 w Mierzynie	
4.	Przedszkole Publiczne nr 1 w Mierzynie w Zespole Przedszkoli w Mierzynie	funkcjonuje od 1.09.2020	225	225
5.	Przedszkole Publiczne nr 2 w Mierzynie w Zespole Przedszkoli w Mierzynie	funkcjonuje od 1.09.2020	90	90
Razem		144	355	363

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021.

W stosunku do roku szkolnego 2019/2020 liczba dzieci w punktach przedszkolnych i przedszkolach wzrosła o 211 dzieci, a w stosunku do roku szkolnego 2020/2021 o 8 dzieci. Wymienione publiczne placówki przedszkolne zapewniły wszystkim dzieciom sześciolatni, zamieszkałym na terenie Gminy Dobra, realizację rocznego obowiązkowego przygotowania przedszkolnego w roku szkolnym 2019/2020 i 2020/2021. Na terenie Gminy Dobra funkcjonują również przedszkola niepubliczne oraz niepubliczne punkty przedszkolne, prowadzone przez osoby fizyczne.

Tab. 31. Wykaz niepublicznych przedszkoli i punktów przedszkolnych w roku szkolnym 2019/2020, 2020/2021 oraz 2021/2022

Lp	Nazwa punktu przedszkolnego/przedszkola	Liczba oddziałów		Liczba dzieci ogółem		
		2019/2020	2020/2021	2019/2020	2020/2021	2021/2022
1.	Niepubliczne przedszkole „Mierzynkowo” w Mierzynie	2	2	45	14	25
2.	Przedszkole niepubliczne „Bąbelek” w Dobrej	2	2	38	38	38
3.	Przedszkole niepubliczne „Kraina Uśmiechu” w Bezzreczu	2	2	25	26	29
4.	Akademia Malucha „Jagódka” Niepubliczne Przedszkole w Bezzreczu	2	2	33	28	38
5.	Przedszkole Niepubliczne „maliNowa edukacja” w Wołczkowie	2	2	24	31	30
6.	Niepubliczne Przedszkole Montessori w Mierzynie	2	2	33	34	40
7.	Niepubliczne Przedszkole Słoneczny Sad	2	2	29	30	35
Razem niepubliczne przedszkola		14	14	227	201	304
8.	Punkt Przedszkolny Akademia Malucha „Jagódka” w Mierzynie	1	1	18	9	11
9.	Niepubliczny punkt przedszkolny Akademii Twórczej Edukacji „Pszczółka” w Mierzynie	2	2	25	18	18

1	Niepubliczny punkt przedszkolny	1	1	23	21	25
0.	Akademia Wszechstronnego Rozwoju Rekin w Krawacie w Mierzynie					
1	Niepubliczny Punkt Przedszkolny	1	1	19	21	25
1.	Poranna Chmurka w Mierzynie					
	Razem niepubliczne punkty przedszkolne	5	5	85	69	79
	OGÓŁEM (niepubliczne przedszkola i punkty przedszkolne)	19	19	312	270	383

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021.

W roku szkolnym 2019/2020 liczba oddziałów w niepublicznych przedszkolach i niepublicznych punktach przedszkolnych wzrosła o 2, a liczba dzieci ogółem o 76. Natomiast w roku szkolnym 2020/2021 liczba dzieci w niepublicznych przedszkolach zmniejszyła się o 26 dzieci, a w niepublicznych punktach przedszkolnych o 16 dzieci, przy zachowaniu tej samej liczby oddziałów. Liczba dzieci w niepublicznych przedszkolach w roku szkolnym 2021/2022 zwiększyła się o 103 dzieci w stosunku do roku szkolnego 2020/2021, a w niepublicznych punktach przedszkolnych o 10 dzieci.

Tab. 32. Wykaz liczby żłobków oraz liczby dzieci korzystających z opieki żłobkowej w 2020 i 2021

Rok	Wyszczególnienie	Wartość liczbowa
2020	liczba żłobków	9
	liczba dzieci w żłobkach	223
	liczba osób zatrudnionych na stanowisku opiekuna	33
2021	liczba żłobków	8
	liczba dzieci w żłobkach	203
	liczba osób zatrudnionych na stanowisku opiekuna	26

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021.

W roku 2021 liczba żłobków zmniejszyła się o 1, liczba dzieci korzystających z opieki żłobkowej o 20¹¹.

Wyznacznikiem oceny funkcjonowania szkół są osiągnięcia edukacyjne uczniów. Zależą one od wielu czynników: poziomu nauczania w szkole, w dużej mierze są warunkowane także cechami indywidualnymi ucznia (zdolnościami, aspiracjami, cechami osobowościowymi) oraz warunkami rodzinnymi, sytuacją socjalną ucznia.

Miernikiem poziomu nauczania w szkole podstawowej jest egzamin ósmoklasisty, przeprowadzany przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną¹². Egzamin ósmoklasisty po raz pierwszy został przeprowadzony w roku szkolnym 2018/2019 przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną. Celem egzaminu jest sprawdzenie wiadomości i umiejętności określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej. Egzamin jest

¹¹ Ocena zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020-2021.

¹² Okręgowa Komisja Egzaminacyjna, www.oke.poznan.pl

obowiązkowy dla uczniów klas VIII szkoły podstawowej i dotyczy trzech przedmiotów: języka polskiego, matematyki, języka obcego nowożytnego (najczęściej angielskiego). Wyniki egzaminu są ważną informacją dla organizatora procesu dydaktycznego na temat rezultatów tego procesu, ale służą one również ocenie efektów nauczania każdego ucznia, przy uwzględnieniu jego uwarunkowań indywidualnych, uwarunkowań społecznych, uwarunkowań szkolnych.

Tab. 33. Wyniki egzaminu ósmoklasisty przeprowadzonego w latach 2019-2021

Lp.	Nazwa szkoły	Przedmiot	Średni wynik procentowy		
			2019	2020	2021
1.	PSP Bezrzecze	język polski	68,90	65,92	67,58
		matematyka	50,20	55,42	54,33
		język angielski	70,10	72,64	79,50
		język niemiecki	85,00	64,25	-
2.	PSP Dobra	język polski	62,80	62,80	60,00
		matematyka	55,00	55,00	48,00
		język angielski	73,20	73,20	74,00
		język niemiecki	40,00	0,00	71,00
3.	PSP Mierzyn	język polski	65,38	57,43	66,00
		matematyka	32,57	45,60	53,00
		język angielski	70,44	60,70	84,00
4.	PSP Rzędziny	język polski	62,86	64,00	49,55
		matematyka	32,57	57,00	33,44
		język angielski	62,00	74,00	40,33
5.	PSP Dołuje	język polski	51,17	49,56	61,22
		matematyka	26,33	33,44	48,00
		język angielski	37,09	40,33	74,00
		język niemiecki	55,00	0,00	71,00

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna, www.oke.poznan.pl

Powyższa tabela zawiera wyniki egzaminu ósmoklasisty, przeprowadzonego przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w latach 2019-2021, w zakresie przedmiotów: języka polskiego, matematyki, języka obcego. Z analizy wyników nauczania, otrzymanych w 2021 roku wynika, że z języka polskiego najlepsze oceny uzyskali uczniowie ze szkoły w Bezrzeczu, następnie Mierzyna, Dobrej, Dołuj i Rzędzin. Podobna kolejność szkół dotyczy wyników nauczania z matematyki. Z języka angielskiego najlepsze oceny uzyskali uczniowie szkoły w Mierzynie, w dalszej kolejności szkoły w Bezrzeczu, podobne wyniki osiągnęli uczniowie szkół w Dobrej i Dołujach, słabsze wyniki uczniowie szkoły w Rzędzinach. W dwóch szkołach gminy (w Dobrej i Dołujach) nauczany jest język niemiecki. Uczniowie tych szkół otrzymali oceny na tym samym poziomie.

Szczegółowa analiza osiąganych przez uczniów wyników w całym analizowanym okresie (2019-2021) daje podstawę do sformułowania pozytywnej oceny poziomu nauczania w gminie.

Ocenę taką potwierdza odniesienie tych wyników do pozostałych gmin w powiecie oraz średnich wartości procentowych dla województwa zachodniopomorskiego. Wyniki uzyskane

przez uczniów klas ósmych z gminy Dobra na tle pozostałych gmin w powiecie i danych dla województwa przedstawia poniższa tabela.

Tab. 34. Wyniki testu ósmoklasistów w gminach powiatu Police w latach 2019-2021 (średnie wartości procentowe)

Gmina (nazwa)	Język polski			Matematyka			Język angielski		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Dobra	64,86	61,91	64,54	48,76	52,48	52,09	68,53	66,69	78,82
Kołbaskowo	61,15	61,54	59,29	42,12	44,83	44,92	61,81	60,61	70,66
Nowe Warpno	53,67	44,00	-	42,17	30,17	-	37,20	27,50	-
Police	61,55	51,53	55,83	40,45	40,79	43,00	60,33	48,18	64,77
Zachodniopomorskie	59,09	55,25	56,00	42,02	42,53	42,00	56,71	52,30	63,00

Źródło: <https://www.oke.poznan.pl> [data pobrania: 31.10.2021].

Uczniowie szkół podstawowych z Gminy Dobra uzyskali najlepsze wyniki w powiecie ze wszystkich przedmiotów, wchodzących w skład testu ósmoklasisty. Uzyskują także we wszystkich latach lepsze wyniki niż średnio w województwie zachodniopomorskim.

Część uczniów z uwagi na problemy zdrowotne posiada specjalne potrzeby edukacyjne. Wszystkie szkoły w gminie wychodziły naprzeciw takim potrzebom swoich uczniów, i tak w 2019 roku prowadzono zajęcia rewalidacyjne dla 23 uczniów, posiadających orzeczenie lekarskie o potrzebie kształcenia specjalnego. Dla 2 uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim prowadzone były również zajęcia rewalidacyjne, dla jednego ucznia zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju. W 2020 roku zajęcia rewalidacyjne zorganizowano dla 33 uczniów, w tym również dla 2 uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, w 2021 roku liczba uczniów objętych specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wynosiła 44. Jak widać z powyższej analizy, liczba uczniów z problemami zdrowotnymi systematycznie wzrasta, co wiąże się z wdrażaniem takich zmian organizacyjnych, które uwzględniają potrzeby uczniów w tym zakresie.

Tab. 35. Liczba uczniów objętych specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022

Rodzaj zajęć	Wyszczególnienie														
	PSP Bezrzecze			PSP Dobra			PSP Mierzyn			PSP Rzędziny			PSP Dołuje		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Nauczanie indywidualne dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nauczanie rewalidacyjne dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego	4	7	11	9	10	8	7	8	10	3	4	7	0	2	6
Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0
Zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020, 2021.

We wszystkich szkołach gminy należy odnotować liczne przykłady aktywności pozalekcyjnej uczniów – takie jak:

- udział uczniów w pozaszkolnych imprezach sportowych, np. piłce nożnej, tańcach, windsurfingu, zajęciach SKS
- udział uczniów w zajęciach rozwijających zainteresowania – np. informatyczne, matematyczne, humanistyczne, językowe. Efektem czego był udział w konkursach przedmiotowych i olimpiadach, gdzie uczniowie zdobywali tytuły finalistów i laureatów. Przykładem odnoszonych sukcesów były I miejsce oraz wyróżnienia w konkursie na projekt gazety codziennej: Grecy i ich bogowie, finalista konkursu Anglofan.

Uczniowie w latach 2019-2020 mieli również okazję uczestniczyć w programach z zakresu profilaktyki zdrowotnej oraz społecznej. Programy takie były realizowane we wszystkich szkołach, ich celem było poszerzenie wiedzy uczniów na temat ryzykownych zachowań w obszarze zdrowia, skutków tych zachowań zarówno w kontekście zdrowia, jak i przestrzegania norm życia społecznego. Między innymi zostały zrealizowane następujące programy: „Zaradny kot w akcji”, „Trzymaj formę”, Czyste powietrze wokół nas”, „Planeta kompetencji osobistych”, „Bieg po zdrowie”, „Zagrożenia w sieci”, „Zachowania ryzykowne nastolatków nt. dopalaczy”, „Spójrz inaczej na agresję”.

W latach 2019-2021 odnotowanym problemem w szkołach gminy było łamanie norm społecznych przez uczniów. Najczęstszymi zachowaniami tego typu była słowna agresja, ułóżanie, przemoc w Internecie, podszywanie się pod inną tożsamość, niszczenie mienia społecznego. Nasilającym się również problemem są kryzysy emocjonalne, depresja, kryzysy związane z tożsamością płciową¹³. Problemy te szczególnie nasiliły się w okresie pandemii Covid-19. Izolacja społeczna, nauka on-line dodatkowo spowodowała słabszą kondycję psychiczną dzieci, zwiększyła problem uzależnień behawioralnych. Ranga tych problemów stanowiła podstawę do omówienia problemów dzieci i młodzieży w osobnym rozdziale diagnozy.

Kultura

Realizowanym zadaniom w obszarze kultury gmina przypisuje szczególne znaczenie, z uwagi na funkcje, jakie pełni szeroko rozumiana działalność kulturalna w życiu mieszkańców. Podstawowe funkcje to:

- zaspokojenie potrzeb kulturalnych, edukacyjnych i rozrywkowych lokalnej społeczności,
- kreowanie aktywności społecznej w wielu obszarach życia mieszkańców – sportu, edukacji kulturalnej, zdrowia,
- budowanie integracji społecznej, poczucia wspólnoty lokalnej i świadomości dziedzictwa kulturowego poprzez uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych.

¹³Raport o stanie gminy Dobra za rok 2019, 2020, 2021; Informacja nt. problemów społecznych w szkołach gminy w latach 2019-2020, przygotowana przez ZEAS Dobra.

Dostrzeganie przez gminę ważności tych funkcji stanowi podstawę do przyjęcia i realizowania następujących zadań:

- rozpoznanie i rozbudzenie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych mieszkańców gminy,
- kształtowanie wzorów aktywnego uczestnictwa w kulturze,
- organizowanie przedsięwzięć propagujących i prezentujących dorobek kulturalny w gminie, kraju i za granicą,
- organizowanie różnorodnych form edukacji artystycznej, kulturalnej, społecznej, naukowej,
- popularyzowanie i promowanie twórczości artystycznej z różnych dziedzin sztuki.

Za realizację powyższych zadań jest odpowiedzialne Gminne Centrum Kultury i Bibliotek w Dobrej (GCKiB). W skład GCKiB wchodzi następujące instytucje:

- Ośrodek Kultury w Dobrej wraz z filiami w miejscowościach: Bezrzecze, Dołuje, Rzędziny, Skarbimierzyce, Stolec, Wąwelnica, Wołczkowo.
- Biblioteka Publiczna w Dobrej wraz z filiami w miejscowościach: Dołuje, Mierzyn, Wołczkowo.

Posiadana przez gminę baza lokalowa umożliwiła realizację wielu wydarzeń kulturalnych, adresowanych zarówno do dzieci, młodzieży, jak i do dorosłych. W latach 2019-2021 były to następujące wydarzenia:

- zajęcia edukacyjne, realizowane w środowisku dzieci i dorosłych, organizowane głównie w filiach Ośrodka Kultury – np. warsztaty plastyczne, literackie, kulinarne, teatralne, sportowe, ekologiczne, krawieckie, florystyczne, fotograficzne. W 2020 oraz 2021 roku z powodu epidemii oraz obostrzeń sanitarnych część warsztatów odbyła się online, z wykorzystaniem relacji fotograficznych czy filmików;
- w okresie ferii zimowych i wakacji zostały zrealizowane w filiach i świetlicach warsztaty profilaktyczne, których celem było rozwijanie umiejętności życiowych dzieci, przekazywanie wiedzy na temat ryzykownych zachowań zdrowotnych;
- spotkania integracyjne m.in. z uczestnikami projektów „Transgraniczna Rada Seniorów” i „Być jak Elizabeth” (2019 r.);
- festyny i imprezy plenerowe. Przy współpracy ze stowarzyszeniami lokalnymi, radami sołectwymi, mieszkańcami zostało zorganizowanych wiele wydarzeń plenerowych – np. w 2019 roku „Pożegnanie lata”, „Święto pieczonego ziemniaka”, „Świętojański bieg na orientację”, a w 2020 roku – „Światowy Dzień Ochrony Środowiska Naturalnego”, „Dzień Gryfa”, w 2021 roku miała miejsce kontynuacja wielu wydarzeń, zorganizowano Rajd Niepodległości, Dzień Sportu;
- wyjazdy zorganizowane, wycieczki rowerowe – licznie organizowane dla dzieci, młodzieży, emerytów, wyjścia w plener (organizowane w latach 2019-2021);
- imprezy okolicznościowe, rodzinne, obrzędowe, organizowane z okazji bieżących świąt, kultywowania tradycji – np. związanych z odzyskaniem niepodległości, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Kobiet. Organizowane były również zabawy sylwestrowe, walentynkowe, mikołajkowe, andrzejkowe (2019-2021).

Część tego typu wydarzeń organizowana była na zlecenie gminy – np. noworoczne spotkania dla emerytów i rencistów. Również Biblioteka Publiczna wraz z filiami była organizatorem zarówno w 2019, 2020, jak i w roku 2021 wielu wydarzeń z zakresu kultury. Celem tych wydarzeń było promowanie czytelnictwa wśród dorosłych mieszkańców gminy, dzieci i młodzieży. Organizowane były wystawy tematyczne, spotkania autorskie, wieczory poezji. W Bibliotece działa również DKK – Dyskusyjny Klub Książki. W ramach działalności podstawowej Biblioteki systematycznie jest gromadzony i opracowywany księgozbiór, na bieżąco są realizowane wypożyczenia na zewnątrz i na miejscu oraz wypożyczenia międzybiblioteczne.

W 2019 roku odnotowano 1348 czynnych czytelników i 18 447 wypożyczeń. Na koniec roku stan woluminów wynosił 26 537. W 2020 roku czynnych czytelników było 1144, wypożyczeń 14 398, a stan zasobu wynosił 26 537 woluminów. W 2021 roku czynnych czytelników było 1312 (zwiększenie o 168 osób), wypożyczeń - 19 598 (zwiększenie o 5200 osób), stan zasobów woluminów wynosił 27 589 (zwiększenie o 240). Przytoczone dane świadczą o systematycznym wzroście nie tylko zasobów Biblioteki, ale także wzroście liczby osób korzystających z tych zasobów.

W realizacji zadań w latach 2019-2021 GCKiB współpracowało ze szkołami, przedszkolami, żłobkami, Ośrodkiem Pomocy Społecznej, lokalnymi radami sołectkimi, LZS-em, parafiami rzymskokatolickimi, kołami gospodyń wiejskich, Teatrem „Kana”, Nadleśnictwem Trzebież, Zalesie, Teatrem Polskim i Teatrem Współczesnym, Akademią Umiejętności „EDU”, Klubem Młodego Naukowca, Zachodniopomorskim Uniwersytetem Ludowym oraz z wieloma innymi stowarzyszeniami i instytucjami.

Tab. 36. Budżet Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki

2019 r. – dotacja podmiotowa:	1 300 00,00
	– dotacja podmiotowa Biblioteki: 460 000,00
Budżet (wraz z dotacjami celowymi, dochodami własnymi, budżetem obywatelskim) wykonano w kwocie:	2 699 897,64
<hr/>	
2020 r. – dotacja podmiotowa:	1 465 000,00
	– dotacja podmiotowa Biblioteki: 460 000,00
Budżet (wraz z dotacjami celowymi, dochodami własnymi) wykonano w kwocie:	1 880 467,48
	(zwrot 65 032,52 zł)
<hr/>	
2021 r. – dotacja podmiotowa:	1 400 00,00
	– dotacja podmiotowa Biblioteki: 500 000,00
Budżet (wraz z dotacjami celowymi, dochodami własnymi, budżetem obywatelskim) wykonano w kwocie:	1 899 990,63 (zwrot 8,97 zł)

Źródło: Raport o stanie Gminy za rok 2019, 2020, 2021, BIP.

W 2020 r. mniejsze wykonanie budżetu w stosunku do roku 2019 wynika z ograniczonych możliwości podejmowania działań kulturalnych z powodu epidemii.

Oczekiwania mieszkańców w zakresie uczestnictwa w kulturze – zdaniem respondentów – w ostatnich latach ewoluowały. W coraz większym zakresie artykułowane są potrzeby zaspokajania potrzeb kulturalnych blisko miejsca zamieszkania. Rozwój infrastruktury w takich obszarach, jak oświata, opieka przedszkolna, służba zdrowia, a także rozwój różnorodnych usług (handlowych, rzemieślniczych, fryzjerskich, kosmetycznych itp.) przyczynił się do większego „związania” mieszkańców z gminą. Możliwość zaspokojenia tak wielu potrzeb blisko miejsca zamieszkania przeniosła się również na sferę kultury. Oczekiwania mieszkańców dotyczą poszerzenia oferty kulturalnej, ukierunkowania jej na różne kategorie grup społecznych, lepszego wykorzystania infrastruktury, jak też jej rozbudowy. Częściowo wyrażają to poniższe wypowiedzi respondentów:

trochę żałuję, że nasze centra kultury nie działają na pełnych obrotach, trudno mi to oceniać i nie chciałabym skrzywdzić nikogo, bo przed pandemią wydawało się, że to się wznosi, grup było coraz więcej, a teraz wszystko siadło. Niektóre panie pracujące w instytucjach kultury to osoby starsze, ciężko jest zaangażować osobę młodą na rzecz gminy i z tego powodu jest to też problem. Ogólnie rzecz ujmując, nie oceniałabym tego negatywnie. Naprawdę szkoda, że nie ma tego więcej, bo kulturalnie moglibyśmy robić dużo więcej i dużo bardziej aktywizować mieszkańców (wywiad nr 11).

Ja myślę, że są rzeczy, które by należało poprawić. Pomimo świetlic, gdzie są skupione bardziej dzieci, to tu brakuje spotkania takiego dla dorosłych, dla ludzi już nie pracujących, którzy mają czas. (...) Mierzyn nie ma świetlicy, która by skupiała wszystkich mieszkańców Mierzyna. Jest mała świetlica wybudowana na terenie obiektów sportowych, to są dwie salki, 100 m², ale to jest mało. Jeśli mamy już to stowarzyszenie w Mierzynie i ono działa fajnie, śpiewają i gotują, plotą wianki, to fajnie by było, żeby to była większa grupa, a nie 15-20 kobiet, bo nie ma możliwości, żeby się spotkać. Mieszkańcy są niezachęcani niczym, może brak w nich wiary, że się uda. W Dobrej jest dom kultury i tam się dzieje więcej. Bezrzecze ma skromną swoją świetlicę w bloku, między budynkami. Za wiele się nie robi. Powinien być budynek, w których można by było zorganizować wiele imprez, rozgrywki między szkołami i przedszkolami, między rodzicami tych klas – tego nie ma (wywiad nr 17).

Sport i rekreacja

Zgodnie z ustawą o sporcie – „Sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach”¹⁴.

¹⁴ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. 2010 Nr 127 poz. 857.

Powyższa definicja wyraźnie akcentuje funkcje sportu w życiu społecznym. Do takich należą przede wszystkim funkcje zdrowotne. Aktywność fizyczna zapobiega wielu problemom zdrowotnym, pełni też rolę terapii w wielu schorzeniach o podłożu fizycznym i psychicznym. Podkreślić również należy znaczenie funkcji społecznej sportu, który zaspokaja potrzeby wypoczynku, rekreacji, uczestnictwa w wielu formach życia zbiorowego. Rozwój sportu i rekreacji stanowi podstawowe zadanie samorządów lokalnych.

Działania gminy na rzecz sportu i rekreacji to jeden z obszarów strategicznych, uwzględniony w Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy. W ramach podejmowanych działań stworzono bazę dla organizacji wydarzeń sportowo-rekreacyjnych w poszczególnych miejscowościach gminy.

Tab. 37. Baza sportowo-rekreacyjna w gminie Dobra

	Nazwa miejscowości	Obiekty sportowe
1.	Bezrzecze	- boisko wielofunkcyjne o nawierzchni poliuretanowej - plac zabaw - siłownia plenerowa - w trakcie realizacji jest budowa „Orlika”, toru rowerowego typu Pumptruck oraz wybieg dla psów wg nowych zasad. Obie inwestycje ukończone w 2021 r.
2.	Buk	- teren sportowo-rekreacyjny z placem zabaw i boiskiem wielofunkcyjnym
3.	Dobra	- kompleks sportowy „Moje boisko Orlik 2012” - boisko z nawierzchnią trawiastą i placem imprez - plac zabaw
4.	Dołuje	- plac zabaw przy ul. Osiedlowej - siłownia plenerowa - boisko wielofunkcyjne o nawierzchni poliuretanowej
5.	Kościno	- plac zabaw - siłownia plenerowa
6.	Grzepnica	- plac zabaw - siłownia plenerowa
7.	Łęgi	- teren sportowo-rekreacyjny
8.	Stolec	- plac zabaw, teren rekreacyjny przy jez. Stolsko - boisko sportowe z nawierzchnią trawiastą - boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią - boisko do piłki plażowej
9.	Mierzyn	- teren sportowo-rekreacyjny Mierzynianka (boisko ze sztuczną nawierzchnią do piłki nożnej, piłki siatkowej, plac zabaw, urządzenia do ćwiczeń)
10.	Redlica	- plac zabaw
11.	Rzędziny	- teren sportowo-rekreacyjny - plac zabaw
12.	Skarbimierzyce	- plac zabaw - siłownia plenerowa
13.	Wołczkowo	- boisko z nawierzchnią trawiastą - siłownia plenerowa
14.	Wąwelnica	- plac zabaw - teren sportowo-rekreacyjny

Źródło: Raporty o stanie gminy Dobra za rok 2019, 2020 i 2021

Z powyższego zestawienia obiektów sportowo-rekreacyjnych, zlokalizowanych w poszczególnych miejscowościach gminy wynika, że każda z tych miejscowości jest wyposażona w różne obiekty o charakterze sportowo-rekreacyjnym¹⁵, umożliwiającym aktywne spędzanie czasu wolnego, przede wszystkim dzieciom, a w dalszej kolejności dorosłym mieszkańcom gminy. Uzupełnieniem bazy sportowo-rekreacyjnej są ścieżki rowerowe:

- ścieżka ekologiczno-edukacyjna w Dobrej,
- ścieżka rowerowa Buk – Łęgi,
- ścieżka rowerowa Dobra – Głębokie,
- ścieżka rowerowa Łęgi – Stolec.

Tab. 38. Liczba imprez o charakterze sportowo-rekreacyjnym w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Liczba wydarzeń	150	40	25

Źródło: Informacja przekazana przez specjalistę ds. Sportu (UG Dobra)

Znacznie mniej zorganizowanych imprez sportowych w 2020 oraz 2021 roku w stosunku do 2019 r. jest efektem epidemii Covid-19 i obostrzeń sanitarnych.

Przy organizacji wydarzeń sportowych gmina Dobra współpracuje z licznymi stowarzyszeniami, wśród których szczególnie ważną rolę odgrywa LZS. Współpraca dotyczy także placówek oświatowych, sołectw, kół gospodyń wiejskich, nieformalnych grup mieszkańców. Gmina na realizację zadań z zakresu sportu przeznacza następujące środki finansowe:

Tab. 39. Finansowanie kultury fizycznej w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Wysokość nakładów	2 643 222	2 091 735	4 384 720,63

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019, 2020 i 2021.

Ochrona zdrowia

Problemy zdrowotne mieszkańców stanowią kolejny obszar działań strategicznych gminy, w ramach przyjętej Strategii Rozwoju Lokalnego. Celem podejmowanych działań przez w zakresie ochrony zdrowia jest między innymi zwiększenie dostępności do ponadstandardowych świadczeń zdrowotnych, uzupełniających zakres świadczeń finansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia, realizowanie programów profilaktyki zdrowotnej.

Adresatami realizowanych przez gminę programów zdrowotnych są przede wszystkim ci mieszkańcy, którzy w sposób szczególny narażeni są na problemy zdrowotne, mają utrudniony dostęp do opieki specjalistycznej, a lekarz podstawowej opieki zdrowotnej stwierdził poważne

¹⁵ Raport o stanie gminy za rok 2020, BIP, Urząd Gminy Dobra.

zagrożenie zdrowia. Taką kategorię mieszkańców stanowią głównie osoby, które ukończyły 65 rok życia, a ich sytuacja zdrowotna, socjalna, rodzinna była szczególnie trudna.

Podstawę podejmowania działań prozdrowotnych stanowił przyjęty uchwałą Rady Gminy Dobra Gminny Program Zdrowotny na 2019 oraz na 2020 rok¹⁶.

Mieszkańcy gminy Dobra mogą korzystać z usług medycznych instytucji medycznych w następujących placówkach:

NZOZ Centrum Medyczne AGMED ul. Grafitowa 4 Mierzyn

Centrum realizuje ambulatoryjne świadczenia zdrowotne na rzecz mieszkańców gminy Dobra w Mierzynie w następującym zakresie:

- podstawowej opieki zdrowotnej, w ramach której wykonywane są świadczenia lekarza POZ, świadczenia pielęgniarki POZ, świadczenia położnej POZ;
- ambulatoryjnej opieki specjalistycznej w zakresie: pediatrii, ginekologii, dermatologii, stomatologii.

NZOZ Centrum Medyczne AGMED Filia Dobra, ul. Graniczna 24 A

- podstawowej opieki zdrowotnej w zakresie świadczeń lekarza POZ, świadczeń pielęgniarki POZ, świadczeń położnej POZ¹⁷
- ambulatoryjnej opieki specjalistycznej w zakresie medycyny szkolnej, poradni położniczo-ginekologicznej, dermatologii, laryngologii, okulistyki, neurologii

W latach 2019-2021 gmina realizowała na rzecz mieszkańców następujące programy zdrowotne:

- (1) Program szczepień seniorów – z funduszu gminy zostało zaszczepionych przeciwko grypie w 2019 roku 244 seniorów¹⁸ powyżej 65 roku życia, osoby te były pacjentami placówek medycznych: Centrum Medycznego AGMED w Mierzynie, Przychodni Medycyny Rodzinnej „Salus” w Dołujach, Przychodni Medycyny Rodzinnej „Górna” Bezzrecze. W 2020 roku z programu szczepień skorzystało 165 osób, a w 2021 roku 260 osób.
- (2) W 2020 roku zrealizowany został program kompleksowego leczenia dietetyczno-rehabilitacyjnego dla pacjentów otyłych z zaburzeniami metabolicznymi, diabetologicznymi, kardiologicznymi i endokrynologicznymi. Do programu tego zostało zakwalifikowanych 13 osób, a w 2021 roku 14 osób. Celem programu jest zmiana stylu życia całej rodziny, zmiana sposobu odżywiania, propagowanie aktywności ruchowej.

Ponadto w 2020 roku Ośrodek Pomocy Społecznej oferował bezpłatne wsparcie psychologiczne. Ta forma pomocy adresowana była do wszystkich mieszkańców gminy Dobra,

¹⁶ Uchwała Nr 11/22/2018 z dnia 21 grudnia 2018 r.; Uchwała Nr XII/171/2020 z dnia 27 lutego 2020 r.

¹⁷ Źródło: www.agmed.eu

¹⁸ Według danych NZOZ Centrum Medyczne AGMED.

bez względu na sytuację dochodową, a w szczególności dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, młodzieży. Wsparcie psychologiczne adresowane było do:

- osób i rodzin przeżywających niepokój, cierpienie, kryzys, konflikty, trudności w codziennym funkcjonowaniu,
- osób potrzebujących pomocy w rozwijaniu kompetencji rodzicielskich i budowaniu dobrych relacji w rodzinie,
- osób potrzebujących pomocy w kształtowaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych,
- potrzebujących wsparcia osób przeżywających nadmierne napięcie emocjonalne,
- osób potrzebujących pomocy w realizowaniu życiowych celów¹⁹.

Wskaźniki spójności społecznej

Spójność społeczna to pojęcie, które od kilkunastu lat zajmuje bardzo ważne miejsce w polityce społecznej Unii Europejskiej oraz jej krajów członkowskich. Jak stwierdza S. Golinowska: *„Spójność społeczna w najprostszym sensie oznacza, że istnieje jakaś więź, (spoiwo), która powoduje, że ludzie czują się członkami danej społeczności i mogą mówić o sobie „my” i podejmować wspólne działania na rzecz wspólnego dobra. Źródła tego spoiwa mogą być różne: przynależność do danej lokalnej wspólnoty czy regionu, podzielanie tych samych wartości i zasad społecznych, to samo wyznanie lub religia, wspólne dzieciństwo i dorastanie, wspólne doświadczenia edukacyjne, wspólna praca, przynależność do dużej rodziny, a nawet narodu, a także wspólne interesy i wspólne cele”*²⁰.

Zjawisko spójności społecznej jest zagadnieniem wieloaspektowym, przy czym główny nacisk w analizie spójności kładzie się na sposób realizacji polityki społecznej. Dobrze tą praktykę oddaje definicja przyjęta przez Radę Europejską, opisująca spójność społeczną jako *„zdolność społeczeństwa do zapewnienia długoterminowego dobrobytu dla wszystkich jego członków, w tym zapewnienia równego dostępu do zasobów, poszanowania godności ludzkiej i różnorodności, osobistej i zbiorowej autonomii oraz odpowiedzialnej partycypacji”*²¹.

Spójność społeczna to jedna z istotnych cech dobrze zorganizowanych społeczności, na wszystkich poziomach samorządu. Rozwój lokalny jest silnie warunkowany poziomem współpracy ludzi, ich zdolnością do budowania partnerstw, sieci społecznych, stopnia angażowania się w sprawy społeczne, obywatelskie. Efektem społecznym budowania spójności lokalnej jest poprawa warunków życia mieszkańców, lepszy dostęp do usług społecznych – co w konsekwencji wpływa na subiektywne odczucia jakości życia przez mieszkańców regionu, staje się impulsem angażowania w sprawy społeczne, obywatelskie. Współpraca społeczna na

¹⁹ Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Dobrej za rok 2019 i 2020.

²⁰ S. Golinowska, O spójności i kapitale społecznym oraz europejskiej i polskiej polityce spójności, „Polityka Społeczna” nr 5-6/2011.

²¹ Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Cohesion Fund, European Regional Development Fund, Concepts and Recommendations, March 2014.

poziomie budowania wspólnot obywatelskich, instytucjonalnym, samorządowym stanowi ważny kapitał społeczny, decydujący o poziomie rozwoju społecznego, ekonomicznego²².

Z diagnozy problemów społecznych, do której odwołujemy się w opracowaniu, wynika, że poziom spójności społecznej w gminie był stosunkowo niski. „Obserwowane w gminie tendencje do indywidualizacji życia, rozpadu więzi wspólnotowych i wzrostu roszczeniowej postawy wobec władz lokalnych mogą spowodować pogłębienie się istniejących problemów ze spójnością społeczną w gminie” – to jedna z konkluzji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Dobra na lata 2016–2022. Zdaniem ekspertów sytuacja ta w ostatnim okresie uległa zmianie na rzecz większej aktywności mieszkańców gminy, przejawiającej się we wspólnym podejmowaniu lokalnych inicjatyw, których celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, a w konsekwencji – budowanie spójności społecznej:

Ile oni mają (...) inicjatyw. Tutaj pomoc temu chłopcu, gdzie się zebrała cała gmina. Tutaj festyn na rzecz kogoś. Mimo wszystko gdzieś ludzie chcą, wychodzą, nie zamykają się.

Dużo na forach ludzie się jednoczą, udzielają się, wspomagają się. Biorą udział w budżetach obywatelskich. Wiem, że ma powstać skałka do wspinania, bo alpinista wystąpił z projektem na terenie swojej gminy, myślę, że będzie to duże przedsięwzięcie. Także ścieżki rowerowe tutaj na terenie gminy, które powstają jeszcze, ale już dużo ich powstało. Dużo ludzi spotyka się też na tych ścieżkach, więc to też jest fajna inicjatywa. Nie tylko nasi mieszkańcy, ale dużo ludzi ze Szczecina.

Na pewno nie jest to na taką skałę ogólnogminną, ale już w tej chwili każdy w swojej miejscowości stara się coś zorganizować. Nie ma jednego wielkiego festynu, tylko jest to porozbijane. Nawet w telewizji internetowej różne inicjatywy sobie przekazują. (wywiad panelowy nr 1).

Gmina jest jednak pod tym względem zróżnicowana. Respondenci podawali przykłady miejscowości, w których proces integracji postępuje stosunkowo szybko (Wołczkowo, Dołuje, a także Buk, Stolec) i wyraża się w podejmowaniu działań wspólnych, zainteresowaniu sprawami lokalnymi, zaangażowaniu w działania o charakterze społecznym, lokalnym. W procesie lokalnej integracji ważną rolę odgrywają liderzy, którymi są osoby wywodzące się ze środowisk „starych” mieszkańców, ale coraz częściej także mieszkańców „nowych”. Znaczenie liderów w procesie aktywizowania mieszkańców akcentowali respondenci m. in. w takiej wypowiedzi: *dużą rolę odgrywa tu pani sołtys, ona jest spiritus movens, zna tu wszystko i podpowiada* (wywiad nr 7).

Działania o charakterze wspólnotowym przyczyniają się do niwelowania istniejących jeszcze do niedawna podziałów na „zasiedziały” i „nowoosiedlających się” mieszkańców. Proces ten obserwowany jest szczególnie w mniejszych miejscowościach, w których często występują stosunki i styczności społeczne o charakterze bezpośrednim:

²² Polityka Kapitału oraz Spójności Społecznej Województwa Zachodniopomorskiego. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego. Szczecin, wrzesień 2016.

Te podziały się zacierają, jedni z drugimi się wspierają. Nie ma tego, że ktoś jest odstawiany, ci starzy z nowymi już się znają i nie ma tak, że ktoś kogoś nie szanuje. Jak patrzę, to są więzi lokalne, sąsiedzkie, odwiedzanie się nawzajem (wywiad nr 18).

Proces integracji lokalnej jest procesem złożonym, wymagającym różnorodności i konsekwencji podejmowanych działań w długim okresie.

Kiedyś usłyszałam, że mieszkaniec, który zamieszka na terenie gminy potrzebuje 10 lat, aby zacząć żyć życiem tej gminy. Pierwszy okres to jest pierwszy dom, swoje otoczenie i zaakceptowanie nowego, potem jest kwestia ulicy, najbliższego otoczenia, a potem interesowanie się tym, co się dzieje w gminie. Nie dotyczy to wszystkich. Są też mieszkańcy, którzy pięknie w to od razu wchodzi, bo mają taką naturę, tacy społecznicy i wtedy mają taką możliwość skorzystania z różnych form (wywiad nr 11).

Nie było połączenia Sławoszewa z Grzecznicą, ostatecznie w końcu udało się nam zrobić festyn i do Grzecznic zaczęli przyjeżdżać ludzie ze Sławoszewa i to był jeden z lepszych festynów. Fakt, że ludzie tak nieśmiało podchodzili coraz bliżej tego stołu, ale na końcu doszło do tego, że można było ze sobą pogadać i to byli starzy mieszkańcy i napływowi mieszkańcy. Było trochę atrakcji, które skusiły dzieci i rodzice z nimi przyszli. Myślę, że ludzie się wstydzą. Teraz ci, co byli przekazą sąsiadom, że było fajnie i warto przychodzić. Ja też kontaktuję się z sąsiadami i były takie dwie rodziny, które się nie integrowały, oni pracują w Szczecinie, dzieci uczą się w Szczecinie, wracali wieczorem i rolety w dół, jakby ich nie było. Ale już się rozkręcili, można z nimi pogadać przez płot (wywiad panelowy nr 2).

Zdaniem respondentów dokonujące się zmiany jakościowe, w zakresie zacieśniania więzi społecznych w gminie, nie obejmują znacznej części mieszkańców. Znaczna ich część nie jest zainteresowana aktywnym uczestnictwem w życiu gminy. Swoje miejsce zamieszkania traktują w kategoriach „azyłu życiowego”, cenią sobie prywatność i anonimowość. Część mieszkańców nie odczuwa potrzeby nawiązywania kontaktów społecznych.

Proces integracji jest szczególnie trudny w większych miejscowościach – takich jak Mierzyn czy Bezrzecze, w których przeważają styczności i stosunki społeczne o charakterze pośrednim.

Moim zdaniem dużo ludzi traktuje tę gminę jak sypialnię. (...) nie chcą coś z siebie dawać. W tej chwili czas pandemii, to to inaczej wyglądało, ale nawet jak nie było pandemii i były festyny organizowane przez LZS itp., to żeby ściągnąć większą ilość mieszkańców to jest bardzo trudno. Najczęściej pojawiają się te same osoby. Krąg zainteresowanych osób jest niewielki, może nie więcej jak dwadzieścia kilka procent jest zainteresowanych taką formułą (wywiad nr 14)

Działania na rzecz wzmacniania spójności społecznej zostały mocno ograniczone w okresie trwania pandemii. Zagrożenie zakażeniem koronawirusem spowodowało izolację społeczną, a tym samym wszelką aktywność społeczną mieszkańców.

W dalszej części opracowania koncentrujemy się na czterech elementach współtworzących spójność społeczną, które istotne są z perspektywy samorządu gminnego. Elementami tymi są: (1) aktywność obywatelska, obejmująca czynny udział w wyborach oraz podejmowanie inicjatyw obywatelskich; (2) aktywność organizacji pozarządowych, które istotnie wpływają na poziom społecznej partycypacji oraz podmiotowości; (3) tworzenie budżetu obywatelskiego, co uznać można za przejaw demokracji bezpośredniej angażującej jednostki i grupy społeczne wspólnoty samorządowej w realizację wspólnych przedsięwzięć oraz (4) wspieranie ekonomii społecznej, co wskazuje na wymiar solidarnościowy, wspierający osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Aktywność obywatelska

W ciągu ostatnich lat znacząco poprawiły się (i tak będące powyżej przeciętnej dla powiatu i województwa) wskaźniki frekwencji w wyborach. W 2019 roku w gminie Dobra w wyborach do Sejmu RP odnotowano rekordową frekwencję na poziomie 73,01% - dla porównania, w 2015 roku (także w wyborach parlamentarnych) frekwencja wyniosła 61,79%. Zwiększa się także udział osób głosujących w wyborach lokalnych. W wyborach do rad gmin w 2014 roku wzięło udział 43,41% uprawnionych do głosowania, a w 2018 – 63,41%. Podobnie wysoki wzrost odnotowano w przypadku wyborów wójta gminy – w 2014 roku frekwencja wyniosła 41,59%, a w 2018 roku 63,16%. Z każdymi wyborami następował więc znaczny wzrost partycypacji wyborczej mieszkańców.

Tab. 40. Frekwencja w wyborach lokalnych (samorządowych) w latach 2014 i 2018

Sejmiki województw		Rady powiatów		Rady gmin i rady miast w miastach na prawach powiatu		Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - i tura wyborów		Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - ii tura wyborów	
2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018
41,60%	63,24%	41,6%	63,44%	43,61%	63,41%	41,59%	63,16%	X	53,96%

Źródło: PKW.GOV.PL

Wysoką aktywność wyborczą mieszkańców gminy Dobra potwierdzają porównania z frekwencją na poziomie ogólnopolskim, wojewódzkim i powiatowym. W tabeli przedstawiono wskaźniki określające frekwencję w ostatnich wyborach prezydenckich, europejskich, parlamentarnych i samorządowych. We wszystkich tych wyborach mieszkańcy gminy uzyskali ponadprzeciętne wskaźniki.

Tab. 41. Frekwencja wyborcza w gminie Dobra na tle powiatu, województwa i kraju [w %]

Wybory	Polska	województwo zachodniopomorskie	powiat policki	gmina Dobra
Prezydenckie 2020	68,18	66,39	70,64	77,44
Europejskie 2019	45,68	42,95	49,29	57,80
Parlamentarne 2019	61,74	57,87	65,43	73,01
Samorządowe 2018	48,83	45,14	53,96	63,16

Źródło: *pkw.gov.pl* (Data pobrania: 07.09.2021)

W ostatnich wyborach prezydenckich Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego ogłosił konkurs „Aktywna gmina, aktywne osiedle, aktywne sołectwo”. Jego celem było zachęcenie mieszkańców do jak najliczniejszego udziału w wyborach. Konkurs odbywał się w czterech kategoriach: gmin powyżej 100 tys. mieszkańców, od 40 tys. do 100 tys. mieszkańców, od 10 tys. do 40 tys. mieszkańców oraz do 10 tys. mieszkańców.

W kategorii gmin do 40 tys. mieszkańców zwyciężyła gmina Dobra – 77,44%, uzyskując najwyższy wynik w województwie zachodniopomorskim.

Referendum o odwołanie organów władzy

W styczniu 2020 r. doszło do złożenia wniosku o odwołanie Wójta Gminy Dobra w drodze referendum. Inicjatorzy referendum powody swego wystąpienia wskazali w 14 punktach²³. Podobnie jak w innych gminach w kraju, co zauważyć można we wnioskach zgłaszanych do PKW, zgłaszane problemy są bardzo różne: brak możliwości załatwienia sprawy przez Internet, nieodpowiednie godziny funkcjonowania urzędu, niechęć do „nowych” i „załatwianie” spraw na rękę „starych” mieszkańców, opieszałość w postępowaniu administracyjnym, kumoterstwo i familiarność, brak strategii rozwoju gminy, błędne założenia polityki zagospodarowania przestrzennego.

Złożony wniosek uzyskał odpowiednie poparcie: w styczniu 2020 roku w szczecińskiej delegaturze Krajowego Biura Wyborczego, inicjatorzy referendum złożyli 358 kart, a na nich 2557 podpisów mieszkańców gminy, którzy poparli pomysł referendum. Wymagane było 1725 podpisów. Poprawnych było 2114 podpisów, zakwestionowano 443 podpisy.

23 marca komisarz wyborczy w Szczecinie zawiesił głosowanie w referendum dotyczącym odwołania wójta gminy Dobra. Przyczyną była epidemia. Komisarz wskazał nowy termin, a Powiatowy Inspektor Sanitarny w Policach nie stwierdził przeszkód w przeprowadzeniu referendum lokalnego pod warunkiem wdrożenia procedur związanych z przeciwdziałaniem epidemii.

Do głosowania doszło ostatecznie 7 czerwca 2020 roku. Do urn poszło 2541 mieszkańców, co oznacza, że referendum nie uzyskało wymaganej frekwencji, która wyniosła około 15 procent. Referendum byłoby ważne w sytuacji, gdyby do urn poszło 3/5 wyborców z ostatnich wyborów, czyli 5388 osób.

Referendum jest gwarantowaną przez polskie ustawy o samorządzie gminy, powiatu, województwa, w pełni wykorzystywaną formą implementacji demokracji bezpośredniej na

²³ M.in. <http://mojebezrzecze.pl/14-powodow-odwolanie-wojta-naszej-gminy/>

szczeblu lokalnym i regionalnym. Mamy więc do czynienia z referendum w sprawie odwołania organu, w sprawie samoopodatkowania (referenda obligatoryjne), w ważnej sprawie lokalnej (fakultatywne), konsultacje społeczne; w sołectwach funkcjonują zgromadzenia wiejskie, a w statutach niektórych miast pojawiają się zapisy umożliwiające zgłaszanie uchwał rad z inicjatywy obywatelskiej. Jednocześnie praktyka lokalnej demokracji spowodowała, że niektóre elementy bezpośredniego władztwa nabrały charakteru dominującego (referendum w sprawie odwołania rady), a w przypadku innych (np. referendum w sprawie samoopodatkowania) można mówić o ich stopniowym zaniku.

Referenda lokalne w Polsce stanowią specyficzną formę demokracji bezpośredniej. Zarówno zapisy ustrojowe i ustawowe, jak i dwudziestoletnia już praktyka przyczyniły się do tego, że referenda te nabrały cech populistycznych. Dotyczy to przede wszystkim referendów w sprawie odwołania władz lokalnych (rady gminy i wójta).

Aktywność organizacji pozarządowych

Ważnym wyznacznikiem spójności społecznej jest poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, zdolnego do współpracy, pobudzania aktywności indywidualnej, społecznej, kształtowania współodpowiedzialności za rozwój lokalny. Na co dzień organizacje pozarządowe odgrywają ważną rolę w realizacji zadań z zakresu edukacji, integracji i animacji społecznej, aktywizacji zawodowej, profilaktyki zdrowia, sportu, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Ich funkcjonowanie stanowi ważny obszar kapitału społecznego.

W badaniach jakościowych wskazywano różne formy aktywności, podejmowane przez organizacje pozarządowe. Część takich wydarzeń ma charakter wydarzeń cyklicznych, swoją tradycję, skupiając wokół siebie sporą grupę mieszkańców. Przykładami takich działań są między innymi opisywane poniższe projekty:

Bieg Jarzębiny, ostawiony bardzo (...), tam są sponsorzy i piękne nagrody, tam dzieci ze wsi też biegają, jak one przyjdą to one są tak wybiegane i zahartowane, że te nasze dzieciaki, nasi komputerowcy, to zostają w połowie mety, a ci zdobywają nagrody i się cieszą. Nawet ostatnio z Warszawy przyjechało towarzystwo na nasz bieg Jarzębiny (wywiad nr 9).

(...) Stowarzyszenie Gryfus organizujące rodzinne rajdy rowerowe i spotykają się mieszkańcy wszystkich miejscowości (wywiad nr 11).

Organizacje pozarządowe w coraz większym stopniu zaspokajają potrzeby społeczne mieszkańców. Respondenci zwracali uwagę, że ich dalszy rozwój wymaga działań wspierających ze strony gminy.

Podstawę współpracy z organizacjami pozarządowymi stanowi „Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”, przyjmowany przez gminę na każdy kolejny rok kalendarzowy. Celem głównym programu jest zaspokajanie potrzeb społecznych mieszkańców gminy, wspomaganie rozwoju więzi lokalnych oraz wspieranie działań społecznych na rzecz gminy.

Gmina Dobra od wielu lat realizuje politykę rozwoju trzeciego sektora m.in. poprzez wsparcie finansowe i pozafinansowe działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe. Uchwalany corocznie „Program współpracy Gminy Dobra z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”, poza wskazaniem celów, zakresów przedmiotowych i zasad współpracy, określa jako zasadę wspierania i powierzania zadań publicznych ich powierzenie po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert. W analizowanych latach 2016 -2021 środki przeznaczane w programach określone są jako nie mniejsze niż 150 000 złotych, z wyjątkiem 2018 roku, kiedy na realizację zadań w ramach programu przeznaczono 175 000 złotych.

Zasadniczymi obszarami działalności organizacji pozarządowych w latach 2018-2021 dofinansowanymi poprzez organizację otwartych konkursów były trzy obszary działalności: (1) pomoc i polityka społeczna, (2) opieka nad osobami objętymi opieką domową i paliatywno-hospicyjną oraz (3) rozwój kultury fizycznej i turystyki. Podział środków na dofinansowanie działań organizacji pozarządowych w latach 2018-2021 przedstawiono w tabeli 44.

Tab. 42. Wysokość dofinansowania organizacji pozarządowych w ramach konkursów otwartych w latach 2018-2021 [w złotych]

Obszar wsparcia	2018	2019	2020	2021
Pomoc i polityka społeczna	43 000	43 000	40 000	40 000
Opieka nad osobami objętymi opieką domową i paliatywno-hospicyjną	15 000	15 000	20 000	25 000
Rozwój kultury fizycznej i turystyki	80 000	80 000	80 000	50 000
Prowadzenie szkolenia i treningów piłki nożnej dla trampkarzy	15 000	-	-	-

Źródło: Raport o stanie gminy Dobra (2018-2021).

Dane te jednak nie pokazują pełnego obrazu - w strukturze budżetu wsparcie dla organizacji trzeciego sektora odbywa się jednak także w inny sposób – jako dotacje w formie „małych grantów”, dotacje dla klubów sportowych, dofinansowanie przekazane dla gminnych jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej.

Pozostałe wsparcie

Dotacje w formie tzw. „małych grantów”

W 2018 r. udzielono dotacji w trybie pozakonkursowym, w formie tzw. „małych grantów” dla Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Sołectwa Dołuje na realizację zadania pt.: „VIII Bieg przełajowy Jarzębina i marsz Nordic Walking”. Wysokość udzielonej dotacji: 8 000,00 zł.

Z kolei w 2019 r. przydzielono „małe granty” dla:

- 1) Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Sołectwa Dołuje na realizację zadania pt.: „IX Bieg przełajowy Jarzębina i marsz Nordic Walking”, wysokość udzielonej dotacji: 8 000,00 zł,
- 2) Fundacji Szczeciński Klub Rowerowy „Gryfus” na realizację zadania „III Mierzyński Rajd Rowerowy”, wysokość udzielonej dotacji: 3 500,00 zł,
- 3) Stowarzyszenia BiegamBoLubię Team Police na realizację zadania pt.: „Dobra Piątka”, z dotacją w kwocie: 10 000,00 zł,

4) Stowarzyszenia na rzecz sportu i promocji zdrowia – „Strefa Równowagi” na realizację zadania pt.: „Program profilaktyki żywieniowej i kształtowania prawidłowych nawyków żywieniowych wśród dzieci – Zdrowo jemy, zdrowo rośniemy”, dotacja w kwocie 4 680,00zł

W 2020 r., ze względu na trudną sytuację, spowodowaną wystąpieniem pandemii Covid-19, nie udzielono żadnych dotacji w trybie pozakonkursowym, w formie tzw. „małych grantów”.

W 2021 r. ponownie udzielono dotacje w trybie pozakonkursowym, w formie tzw. „małych grantów”:

- 1) na realizację zadania "Pierwszy Rodzinny Rajd Rowerowy po Gminie Dobra" w kwocie 5 000 złotych,
- 2) "X Bieg Przełajowy Jarzębina i Marsz Nordic Walking" w kwocie 5 000 złotych
- 3) dotację w kwocie 10 000 złotych na realizację zadania "Weekend otwartych ogrodów".

Pozostałe dotacje

W 2018 roku udzielono dofinansowania dla gminy Police z przeznaczeniem na zadanie inwestycyjne pn. „Przebudowa pomieszczeń w budynkach przy ul. Fabrycznej w Policach na potrzeby schroniska dla bezdomnych”, z kwotą dotacji 10 000,00 zł.

Dofinansowanie dla Powiatu Polickiego z przeznaczeniem na dofinansowanie zadania polegającego na budowie Regionalnego Centrum Wsparcia Osób Niesamodzielnych w Policach przy ul. Korczaka 17, z kwotą dotacji 100 000,00 zł.

Dofinansowanie dla Komendy Powiatowej Policji w Policach do zakupu sprzętu komputerowego, aparatów fotograficznych oraz wyposażenia uzbrojenia, z kwotą dotacji 15 000,00 zł.

Dofinansowanie dla Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie na współfinansowanie zakupu osobowego sprzętu transportowego w wersji oznakowanej typu SUV dla Komendy Powiatowej Policji w Policach z przeznaczeniem do użytkowania w Komisariacie Policji w Mierzynie, z kwotą dotacji 42 500,00 zł.

Dofinansowanie dla Placówki Straży Granicznej w Szczecinie na zakup paliwa do samochodów służbowych, z kwotą dotacji 7 000,00 zł.

W 2019 roku dotacji udzielono:

-dla Gminy Miasto Szczecinek pomoc finansową w formie dotacji celowej w wysokości 25 000,00 zł z przeznaczeniem na bieżącą pomoc osobom i ich rodzinom poszkodowanym w wyniku pożaru w firmach „OPAK” Leopold Pączka Spółka jawna lub/i LOPAK Leopold Pączka.

– Powiatu Polickiego z przeznaczeniem na dofinansowanie zadania polegającego na budowie Regionalnego Centrum Wsparcia Osób Niesamodzielnych w Policach przy ul. Korczaka 17, z kwotą dotacji 500 000,00 zł.

– Komendy Powiatowej Policji w Policach zakup sprzętu mundurowego, techniki policyjnej oraz sprzętu biurowego, z kwotą dotacji 10 000,00 zł.

W 2020 roku gmina Dobra przekazała także wsparcie dla:

1) Dofinansowanie dla gminy Jawornik Polski pomoc finansowa w formie dotacji celowej w wysokości 50 000,00 zł z przeznaczeniem na odbudowę zniszczonej po powodzi infrastruktury na terenie gminy Jawornik Polski.

2) Dofinansowanie dla Komendy Powiatowej Policji w Policach zakup sprzętu mundurowego, techniki policyjnej oraz sprzętu biurowego, z kwotą dotacji 10 000,00 zł.

W 2021 r. dofinansowano Komendę Powiatową Policji w Policach w zakupie sprzętu mundurowego, techniki policyjnej oraz sprzętu biurowego w kwocie 10 000,00 zł.

Gmina Dobra w 2021 roku dofinansowała koła gospodyń wiejskich:

– KGW w Mierzynie, z kwotą dotacji 3 000,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Konkurs dla Kół Gospodyń Wiejskich o nagrodę Małżonki Prezydenta RP – etap ogólnopolski”,

– KGW w Wołczkowie, z kwotą dotacji 3 000,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Rajd rowerowy szlakiem gminnych ścieżek rowerowych oraz Dzień Seniora”.

O współpracy w sferze rozwiązywania problemów społecznych z sektorem pozarządowym eksperci wypowiedzieli się w następujący sposób:

Ja mogę powiedzieć tylko o naszej organizacji pozarządowej SOS dla Rodziny, gdzie w zakresie przemocy są dofinansowania, więc działa ten punkt konsultacyjny. Cały telefon zaufania funkcjonuje. Pod tym kątem współpraca jest wzorcowa i ja życzę wszystkim, każdej gminie, żeby to się tak odbywało. Natomiast nie wiem, jakie są inne.

Na pewno współpracujemy z Caritas. Ksiądz w Dołujach, tam też jest siedziba Caritas, on zaopatruje, zbiera żywność. Gdzie my kierujemy nasze rodziny do księdza. Część osób woli do Dołuj, bo ma bliżej niż na Robotniczą do magazynów głównych. Więc tutaj ksiądz zaopatruje się w żywność, zaopatruje z magazynu i my kierujemy bezpośrednio do Caritas w Dołujach. Tam nasze rodziny dostają skierowanie i kierują się tam, mają możliwość zaopatrzenia się w żywność, np. w mąkę, cukier, konserwy, dżemy, mleko, podstawowe artykuły żywnościowe. (w. 1)

Przytoczony cytat wskazuje, że wciąż mało organizacji jest zaangażowanych w rozwiązywanie problemów społecznych, udzielanie pomocy osobom marginalizowanym. Dobrą praktyką w gminie okazało się wsparcie realizowanego w latach 2016–2017 projektu „Szkolne Kluby Wolontariusza w gminie Dobra”. Głównym celem projektu było podniesienie aktywności społecznej uczniów ostatnich klas wszystkich szkół podstawowych oraz uczniów I i II klasy szkoły gimnazjalnej. W każdej szkole zaczął działać Szkolny Klub Wolontariusza, który swoje działania adresował do osób starszych z lokalnej społeczności. Efektem tego programu był wzrost wiedzy uczniów na temat problemów społecznych oraz większy poziom integracji międzypokoleniowej. W projekcie udział wzięło ponad 100 uczniów.

Innym przykładem działań są licznie podejmowane inicjatywy grup nieformalnych we współpracy z organizacjami pozarządowymi w ramach programu „Społecznik”. Jest to program mający na celu aktywizację zarówno organizacji pozarządowych, jak i grup nieformalnych, mieszkańców – na rzecz zaangażowania obywateli w proces decydowania, inicjowania, realizowania działań o charakterze społecznym, gospodarczym, mającym na celu poprawę jakości życia lokalnej społeczności, poprzez wspieranie i upowszechnianie otwartych i aktywnych postaw obywatelskich, promowania wrażliwości społecznej, wolontariatu. W ramach programu podmioty (organizacje pozarządowe, grupy nieformalne we współpracy z organizacjami pozarządowymi) mogły aplikować w latach 2017–2019 o mikrodotacje w wysokości 3 tys. złotych, a od roku 2019 – 4 tys. złotych. W ramach programu „Społecznik” w gminie Dobra 16 podmiotów otrzymało mikrodotacje w kwocie 3 tys. złotych na realizację inicjatyw z zakresu działalności sportowej, kulturalnej, edukacyjnej²⁴.

Z Koszalińskiej Agencji Rozwoju Regionalnego SA, operatora Programu „Społecznik”, uzyskano informacje, iż w 2019 dofinansowanie uzyskało 14 mikrodotacji realizowanych na obszarze Gminy Dobra, w 2020 roku dofinansowano 9 mikrodotacji, a w 2021 roku - 17. W

²⁴ Według danych otrzymanych w Wydziale Współpracy Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

całym województwie w poszczególnych latach realizowanych było kolejno 537, 647 i 550 mikrodotacji. Można stąd wyciągnąć wniosek, iż aktywność mieszkańców gminy w pozyskiwaniu środków z tego programu była ponadprzeciętna.

Dalszy rozwój organizacji pozarządowych warunkowany jest wieloma czynnikami. Respondenci zwracali uwagę na potrzebę rozwoju infrastruktury dla działalności organizacji pozarządowych. Najczęściej wskazywanym deficytem jest brak możliwości działania w szerszym zakresie organizacji pozarządowych- np. w Mierzynie. Z powodu braku siedziby znacznie ograniczone są działania na rzecz mieszkańców. Funkcjonujące instytucje, takie jak świetlica czy biblioteka nie spełniają oczekiwań organizacji pozarządowych. Stąd konieczność organizacji wielu spotkań w mieszkaniach prywatnych.

W Krajowym Rejestrze Sądowym zarejestrowane są 222 organizacje pozarządowe mające swoje siedziby na obszarze powiatu polickiego. Połowa z nich funkcjonuje w gminie Police (112), 33 w gminie Kołbaskowo, 14 w gminie Nowe Warpno, zaś 63 organizacje pozarządowe mają swoje siedziby na terenie gminy Dobra.

Najwięcej w gminie Dobra, bo 26 organizacji pozarządowych jest zlokalizowanych w Mierzynie, 11 w Dobrej, 9 w Bezzreczu, 6 w Wołczkowie, 4 w Dołujach. Po jednej organizacji pozarządowej zarejestrowanych jest w Buku, Grzeczycy, Lubieszynie, Łęgach, Rzędzinach, Stolcu i Wołczkowie. Pełne zestawienie NGO's-ów z gminy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 43. Lista organizacji pozarządowych z gminy Dobra (stowarzyszenia i fundacje) zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym

NUMER KRS	NAZWA	MIEJSCOWOŚĆ
303147	STOWARZYSZENIE "OSIEDLE NA WZGÓRZU" W LIKWIDACJI	BEZRZECZE
412904	ŻYJEAKTYWNIE.PL	BEZRZECZE
532447	PROICU	BEZRZECZE
602124	FUNDACJA ADRIAN	BEZRZECZE
608148	FUNDACJA ŻEGLARSKA SAILPORTAL.PL	BEZRZECZE
694483	FUNDACJA BIZUP	BEZRZECZE
700081	FUNDACJA NA RZECZ RÓWNYCH SZANS W EDUKACJI I KULTURZE TREEHOUSE W LIKWIDACJI	BEZRZECZE
888556	FUNDACJA VICTORY	BEZRZECZE
920137	FUNDACJA SUNSHINE	BEZRZECZE
637907	FUNDACJA DZIEŁO ŚWIĘTEJ URSZULI LEDÓCHOWSKIEJ	BUK
56537	OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W DOBREJ SZCZECIŃSKIEJ	DOBRA
267498	ZWIĄZEK ZAWODOWY "SAMI SWOI"	DOBRA
303559	STOWARZYSZENIE LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA "DOBRE GMINY"	DOBRA
349297	GMINNE ZRZESZENIE LUDOWE ZESPOŁY SPORTOWE W DOBREJ	DOBRA
432778	FUNDACJA KULTURY I NAUKI "AXIOMA" - W LIKWIDACJI	DOBRA
465919	"BAJA POLAND"	DOBRA
637919	"FUNDACJA OBYWATEL.PL"	DOBRA
649333	STOWARZYSZENIE TANGA I SPORTU W LIKWIDACJI	DOBRA
792935	STOWARZYSZENIE KUDŁATA PRZYSTAŃ	DOBRA
809416	STOWARZYSZENIE PAMIĘĆ POKOLENIA PRZYSZŁOŚĆ	DOBRA
505343	FUNDACJA SENIORÓW "GRAL"	DOBRA

69101	GMINNY ZWIĄZEK ROLNIKÓW, KÓŁEK I ORGANIZACJI ROLNICZYCH W DOBREJ SZCZECIŃSKIEJ W LIKWIDACJI	DOŁUJE
160341	KÓŁKO ROLNICZE W DOŁUJACH	DOŁUJE
292797	STOWARZYSZENIE NA RZECZ ROZWOJU SOŁECTWA DOŁUJE	DOŁUJE
421368	STOWARZYSZENIE DOBRA MARINA	DOŁUJE
584279	MIĘDZYNARODOWY INSTYTUT GENETYKI I PATOLOGII	GRZEPNICA
270814	STOWARZYSZENIE "SZCZECIŃSKIE SMOKI"	LUBIESZYN
163025	STOWARZYSZENIE OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ I GOSPODARCZEJ W LIKWIDACJI	ŁĘGI
66962	POLSKO-NIEMIECKIE STOWARZYSZENIE PRZEDSIĘBIORCÓW W LIKWIDACJI	MIERZYN
116623	FUNDACJA PROMOT W LIKWIDACJI	MIERZYN
118715	STOWARZYSZENIE NA RZECZ ROZWOJU GOSPODARCZEGO GMINY DOBRA	MIERZYN
157081	STOWARZYSZENIE SYMPATYKÓW AKTYWNEGO WYPOCZYNKU ORAZ OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO WYBRZEŻA BAŁTYKU "MORS"	MIERZYN
167862	KÓŁKO ROLNICZE W MIERZYNI	MIERZYN
229048	STOWARZYSZENIE "AKTYWNOŚĆ BEZ BARIER"	MIERZYN
230714	STOWARZYSZENIE "TOPOŁOWA"	MIERZYN
239708	GMINNY KLUB SPORTOWY MIERZYN	MIERZYN
345003	STOWARZYSZENIE ENSO W LIKWIDACJI	MIERZYN
383338	STOWARZYSZENIE K2 PARTNERS	MIERZYN
388086	FUNDACJA BRACIA MNIEJSI	MIERZYN
416733	STOWARZYSZENIE NA RZECZ OBRONY PRAW MIESZKAŃCÓW ULICY TOPOŁOWEJ W MIERZYNI	MIERZYN
427350	INSTYTUT PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I SŁUŻB PUBLICZNYCH-STOWARZYSZENIE	MIERZYN
445218	FUNDACJA NA RZECZ ROZWOJU REWITALIZACJI "REVICA"	MIERZYN
478777	FUNDACJA GROBLA PRZEZ ZALEW W LIKWIDACJI	MIERZYN
541540	FUNDACJA WITRYNA KULTURY	MIERZYN
578721	STOWARZYSZENIE WSZECHSTRONNEGO ROZWOJU I ZDROWEGO TRYBU ŻYCIA "WODNY KLUB"	MIERZYN
626824	FUNDACJA FIAT VOLUNTAS TUA	MIERZYN
645655	STOWARZYSZENIE MY W GMINIE DOBRA	MIERZYN
682444	ZACHODNIOPOMORSKI UNIWERSYTET LUDOWY - FUNDACJA	MIERZYN
781274	FUNDACJA IM. DOBROŚŁAWY SŁUPIŃSKIEJ	MIERZYN
797930	FUNDACJA TYMONA	MIERZYN
815850	STOWARZYSZENIE ODNALEŹĆ SIEBIE	MIERZYN
846338	STOWARZYSZENIE "ELITARNY KLUB GOLFOWY"	MIERZYN
860205	STOWARZYSZENIE KLUBU SPORTOWEGO ZDROWO - SPORTOWO	MIERZYN
906960	AMICALE CITROËN POLOGNE	MIERZYN
340304	STOWARZYSZENIE BADANIA I OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POGRANICZA ZACHODNIOPOMORSKIEGO "SKANSEN"	RZĘDZINY
116388	STOWARZYSZENIE "NASZA WIEŚ"	STOLEC
648801	FUNDACJA PAŁAC STOLEC	STOLEC
53385	OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W WOŁCZKOWIE	WOŁCZKOWO
72318	KÓŁKO ROLNICZE W WOŁCZKOWIE	WOŁCZKOWO
159087	STOWARZYSZENIE "WSPÓLNA DOBRA"	WOŁCZKOWO
368125	STOWARZYSZENIE OCHRONY ZABYTKÓW I MIŁOŚNIKÓW WOŁCZKOWA	WOŁCZKOWO
881658	FUNDACJA WSPÓLNE DZIAŁANIE	WOŁCZKOWO
908919	FUNDACJA "START"	WOŁCZKOWO

Źródło: ekrs.gov.pl (data pobrania: 09.09.2021)

Dwie spośród wymienionych organizacji – Gminne Stowarzyszenie Ludowe Zespoły Sportowe w Dobrej oraz Fundacja Bracia Mniejsi w Mierzynie posiadają status organizacji pożytku publicznego (OPP)²⁵.

Dotacje wynikające z ustawy o sporcie, udzielone klubom sportowym

Gmina Dobra aktywnie wspiera szeroko pojęty sport, w dyscyplinach: piłka nożna, tenis ziemny, tenis stołowy, strzelectwo, karate, gimnastyka artystyczna.

W 2018 roku dotację otrzymało siedem klubów sportowych działających na terenie gminy w łącznej wysokości 273 500,00 zł. W kolejnym, 2019 roku, dotację otrzymało już osiem klubów sportowych działających na terenie gminy w łącznej wysokości 299 394,00 zł.

Gmina Dobra w 2020 r. udzieliła dotacji klubom sportowym, na podstawie uchwały, jedynie dwóm dyscyplinom: piłce nożnej i tenisowi ziemnemu. Dotację otrzymało sześć klubów sportowych działających na terenie gminy w łącznej wysokości 350 000,00 zł.

W 2021 roku gmina Dobra udzieliła dotacji klubom sportowym, na podstawie uchwały, w dyscyplinach: piłka nożna oraz tenis ziemny. Dotację otrzymało siedem klubów sportowych działających na terenie gminy w łącznej wysokości 391 000,00 zł.

Dofinansowanie przekazane dla gminnych jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej:

Ze środków gminnych dotacje otrzymały

a) *OSP Dobra:*

w 2018 roku:

- dofinansowanie uzupełnienia wkładu własnego do dotacji przekazanej ze środków Państwowej Straży Pożarnej w ramach KSRG, Związku OSP RP, Lasów Państwowych oraz środków własnych, z przeznaczeniem na zakup umundurowania i sprzętu specjalistycznego do prowadzenia działań ratowniczo-gaśniczych, z dotacją w kwocie 7 515,00 zł.
- dofinansowanie na przygotowanie dokumentacji aplikacyjnej o udzielenie pomocy finansowej w ramach regionalnego programu operacyjnego województwa zachodniopomorskiego 2014-2020, z dotacją w kwocie 12 500,00 zł.

w 2019 roku:

- dotacja celowa w wysokości 3 351,00 zł, co stanowi uzupełnienie wkładu własnego do dotacji przekazanej przez PKN Orlen S.A., z przeznaczeniem na zakup kamery termowizyjnej z walizką transportową i zestawem ładowarek do prowadzenia działań ratowniczo-gaśniczych,
- dotacja celowa w wysokości 164 389,50 zł, co stanowi uzupełnienie wkładu własnego do dotacji uzyskanej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego, z przeznaczeniem na zakup średniego samochodu ratowniczo-gaśniczego wraz z wyposażeniem,
- dotacja celowa w wysokości 8 437,50 zł, co stanowi uzupełnienie wkładu własnego z przeznaczeniem na zakup sprężarki powietrza oddechowego,
- dotacja celowa w wysokości 10 300,00 zł, z przeznaczeniem na przeprowadzenie procedury przetargowej oraz powierzenia zadań Inżyniera Projektu dla zadania pn.: „Zakup średniego samochodu ratowniczo-gaśniczego wraz z wyposażeniem na potrzeby OSP Dobra w Gminie Dobra”,
- dotacja celową w wysokości 10 262,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Zapewnienie gotowości bojowej jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do KSRG” na potrzeby OSP Dobra w Gminie Dobra.

W 2020 roku OSP Dobra otrzymała dotację celową w wysokości 15 052,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Zapewnienie gotowości bojowej jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do KSRG”, jako uzupełnienie wkładu własnego do dotacji otrzymanej przez KSRG.

²⁵ Patrz: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/171,wykaz-organizacji-pozytku-publicznego-ktore-otrzymay-1-naleznego-podatku-dochodowego-od-osob-fizycznych>

Z kolei w 2021 r. gmina przekazała dotację celową w wysokości 5 505,00 zł, z przeznaczeniem na uzupełnienie wkładu własnego do dotacji otrzymanych na zadania: „Zapewnienie gotowości bojowej jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do KSRG”, „Przygotowanie jednostek ochotniczych straży pożarnych do działań ratowniczo-gaśniczych”, „Dofinansowanie ze środków funduszu przeciwdziałania covid-19” oraz dotację celową w wysokości 16 094,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Wyposażenie wozów strażackich w ramach wsparcia jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z terenów wiejskich”.

b) *OSP Wołczkowo:*

w 2018 roku:

- dofinansowanie wkładu własnego do dotacji przekazanej ze środków Państwowej Straży Pożarnej w ramach KSRG, Związku OSP RP oraz Lasów Państwowych, z przeznaczeniem na zakup umundurowania i sprzętu specjalistycznego niezbędnego do przeprowadzenia działań ratowniczo-gaśniczych, z dotacją w kwocie 7 485,00 zł,
- dofinansowanie wkład własny do dotacji przekazanej przez Marszałka Zachodniopomorskiego na realizację zadania „Zakup sprzętu i specjalistyczne warsztaty szkoleniowe – Stres w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych”, z przeznaczeniem na zakup sprzętu specjalistycznego niezbędnego do przeprowadzenia działań ratowniczo-gaśniczych, z dotacją w kwocie 10 000,00 zł,
- dofinansowanie na przygotowanie dokumentacji aplikacyjnej o udzielenie pomocy finansowej w ramach regionalnego programu operacyjnego województwa zachodniopomorskiego 2014-2020, z dotacją w kwocie 12 500,00 zł.

W 2019 roku:

- dotacja celowa w wysokości 40 969,00 zł, z przeznaczeniem na uzupełnienie wkładu własnego do dotacji uzyskanej z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na zadanie: „Zakup drona – bezzałogowego systemu powietrznego do realizowania działań poszukiwawczo – ratowniczych”,
- dotacja celowa w wysokości 2 990,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Specjalistyczne warsztaty szkoleniowe z zakresu terenowych technik poszukiwań”,
- dotacja celowa w wysokości 17 618,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Zapewnienie gotowości bojowej jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do KSRG”
- dotację celową w wysokości 5 000,00 zł na zadania: „Poszukiwania terenowe osób zaginionych z wykorzystaniem bezzałogowych statków powietrznych” szkolenie dla ratowników OSP Wołczkowo w gminie Dobra oraz zakup czterech urządzeń nawigacyjnych Garmin GPSmap 64s.

W 2020 roku:

- dotacja celowa w wysokości 7 500,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: Organizacja konferencji pt. „Działania poszukiwawczo – ratownicze. Nowoczesny system poszukiwań osób zaginionych – wdrażanie innowacji” wraz z kursem kwalifikowanej pierwszej pomocy.
- dotacja celowa w wysokości 15 084,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Zapewnienie gotowości bojowej jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do KSRG”.
- dotacja celowa w wysokości 6 500,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: Organizacja konferencji pt. „Działania poszukiwawczo – ratownicze. Nowoczesny system poszukiwań osób zaginionych – wdrażanie innowacji” wraz z kursem kwalifikowanej pierwszej pomocy.

W 2021 roku:

- dotacja celowa w wysokości 14 593,00 zł, z przeznaczeniem na uzupełnienie wkładu własnego do dotacji otrzymanych na zadania: „Zapewnienie gotowości bojowej jednostki ochrony przeciwpożarowej włączonej do KSRG”, „Przygotowanie jednostek ochotniczych straży pożarnych do działań ratowniczo-gaśniczych”, „Dofinansowanie ze środków funduszu przeciwdziałania covid-19”,
- dotacja celowa w wysokości 12 000,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Organizacja i przygotowanie do działań poszukiwawczo-ratowniczych po katastrofach budowlanych”,

– w wysokości 16 254,00 zł, z przeznaczeniem na zadanie: „Wypożyczenie wozów strażackich w ramach wsparcia jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z terenów wiejskich”.

Budżet obywatelski

Jednym z narzędzi zwiększających uczestnictwo mieszkańców w życiu społecznym gminy jest budżet obywatelski (partycypacyjny), umożliwiający wybór przez mieszkańców zadań inwestycyjnych. W gminie Dobra program umożliwiający wyłanianie projektów w procedurze budżetu obywatelskiego funkcjonuje począwszy od 2017 roku. Budżet każdej z dotychczasowych edycji wynosi 1 milion złotych, z czego środki w wysokości 940.000 zł. przeznaczają się na realizację projektów o charakterze inwestycyjnym a środki w wysokości 60.000 zł. przeznaczają się na realizację projektów o charakterze nieinwestycyjnym. Głosowania odbywają się w roku poprzedzającym rok realizacji i tak w edycji 2019 - głosowało 1416 osób, w edycji 2018 - 1973, w edycji 2017 - 1195 osób.

W edycji 2020 (głosowanie odbyło się w 2019 roku na przełomie października i listopada), udział wzięło 2045 mieszkańców, łącznie oddano 4728 głosów, 3035 kart oddano na projekty inwestycyjne, 1693 na projekty nieinwestycyjne. Wśród głosujących dominowały osoby w średnim wieku (36-49 lat - 36,9%).

Do budżetu obywatelskiego na rok 2020 wpłynęło 37 projektów, z czego 23 to wnioski inwestycyjne. Ostatecznie (po weryfikacji) mieszkańcy wybierali spośród 17 projektów inwestycyjnych i 13 nieinwestycyjnych. Głosami mieszkańców wybrano do realizacji 7 projektów inwestycyjnych oraz 11 projektów nieinwestycyjnych (każdy o wartości 5000 złotych)

W ciągu roku 2020 realizowane oraz przygotowywane do realizacji były projekty wybrane przez mieszkańców w latach poprzednich takie jak:

1. Serce Bezrzecza część II pumpruck (II edycja BO) – w trakcie realizacji.
2. Park Rodzinny im. Św. Jana Pawła II w Wołczkowie – (II edycja BO) – w trakcie realizacji.
3. Serce Bezrzecza cz. III - "Wybieg dla psów wg. nowych zasad" - (III edycja BO) - w trakcie realizacji w formule zaprojektuj wybuduj.
4. Budowa zaplecza sanitarno-szatniowego boiska sportowego na Stadionie Sportowym w Dobrej – (III edycja BO) – opracowano dokumentację projektową.
5. Sala szkoleń specjalistycznych przy remizie w Wołczkowie - (III edycja BO) – opracowano dokumentację projektową.
6. Modernizacja boiska w Skarbimierzycach - (III edycja BO) - opracowano dokumentację projektową, poszukiwanie możliwości współfinansowania inwestycji.
7. Budowa wiaty w Rzędzinach. – zrealizowano inwestycję.
8. Projekt i budowa oświetlenia ulicznego drogi ul. Graniczna w Dobrej – opracowano koncepcję możliwości realizacji oświetlenia wraz z ciągiem pieszym.
9. Poprawa bezpieczeństwa na drogach w Mierzynie - Montaż urządzeń BRD (poprawiających Bezpieczeństwo Ruchu Drogowego) – sygnalizatorów – zrealizowano zadanie.
10. Budowa ogrodzenia cmentarza w Wołczkowie. – w trakcie opracowywania dokumentacji projektowej.
11. Piękne i bezpieczne Sołectwo Dołuje - dzięki Nam i dla Nas - zadanie zrealizowano częściowo w zakresie dotyczącym organizacji ruchu).

12. "Dobry Impuls". Stworzenie sieci Automatycznych Defibrylatorów Zewnętrznych (AED), dostępnych dla każdego w gminie Dobra - zadanie planowane do realizacji w roku 2021.

13. Poprawa bezpieczeństwa na drogach w Bezzreczu - Montaż sygnalizatorów przekroczonej prędkości oraz oświetlenia przejść dla pieszych. – zamontowano sygnalizatory oraz trwały prace nad opracowaniem dokumentacji projektowej.

14. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców Buku – zrealizowano.

W ciągu roku 2020 rozpoczęto kolejną edycję Budżetu Obywatelskiego, jednak ze względu na stan pandemii Covid-19, wybór projektów wybranych do realizacji przesunięty został na I kwartał 2021 r.

W 2020 r. wybrane zostały w głosowaniu przez mieszkańców 11 projektów nieinwestycyjnych, głównie o charakterze festynowym, realizowane w 11 różnych miejscowościach gminy.

Edycja 2020 r. budżetu obywatelskiego cieszyła się zainteresowaniem ze strony mieszkańców, oddano łącznie 1 693 prawidłowe głosy, w porównaniu do edycji z 2019 r. ilość oddanych głosów wzrosła o 384.

W ciągu roku 2021 r. realizowane oraz przygotowywane do realizacji były projekty wybrane przez mieszkańców w latach poprzednich takie jak:

1. Serce Bezzrecza część II pumtruck (II edycja BO) – zrealizowano.
2. Park Rodzinny im. Św. Jana Pawła II w Wołczkowie – (II edycja BO) – zrealizowano.
3. Serce Bezzrecza cz. III - "Wybieg dla psów wg. nowych zasad" - (III edycja BO) - zrealizowano.
4. Budowa zaplecza sanitarno-szatniowego boiska sportowego na Stadionie Sportowym w Dobrej – (III edycja BO) – rozpoczęto roboty budowlane.
5. Modernizacja boiska w Skarbimierzycach - (III edycja BO) – rozpoczęto roboty budowlane.
6. Projekt i budowa oświetlenia ulicznego drogi ul. Graniczna w Dobrej – opracowano koncepcję możliwości realizacji oświetlenia wraz z ciągiem pieszym (w roku 2020) oraz prowadzono rozmowy z właścicielami gruntów celem przejęcia terenu i możliwości zrealizowania ciągu pieszego wraz z oświetleniem.
7. Budowa ogrodzenia cmentarza w Wołczkowie. – w trakcie realizacji.
8. Piękne i bezpieczne Sołectwo Dołuje - dzięki Nam i dla Nas - zadanie zrealizowano.
9. "Dobry Impuls". Stworzenie sieci Automatycznych Defibrylatorów Zewnętrznych (AED), dostępnych dla każdego w gminie Dobra - zadanie zrealizowano.
10. Skalna wioska Yeti w Buku – w trakcie prac projektowych.
11. Modernizacja ulicy Milenijnej w Mierzynie - w ciągu roku 2021 prace projektowe.
12. Powiększenie plaży przy jeziorze Stolsko – zrealizowano.
13. EKO GMINA. RecykloMAT do odpadów – zrealizowano.
14. Strefa Aktywności fizycznej – siłownia plenerowa i strefa relaksu w szkole w Bezzreczu – zrealizowano.
15. Uczniowskie rowery pod dach. Posadowienie wiaty rowerowej na terenie szkoły w Rzędzinach – zrealizowano.

Niezależnie od projektów inwestycyjnych, w ramach Budżetu Obywatelskiego realizowane są także corocznie działania miękkie w poszczególnych sołectwach takie jak np.:

organizacja mikołajek, festynów rodzinnych, dnia dziecka itp., na które łącznie wydatkowano 35 000 zł.

W piątej już edycji budżetu obywatelskiego w głosowaniu wzięło udział 1 724 mieszkańców, co oznacza, że każdego roku liczba głosujących, choć nieznacznie, to ciągle rośnie.

Podmioty ekonomii społecznej

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej definiuje ekonomię społeczną jako „sferę aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczenia usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu”.

W sferze ekonomii społecznej działają podmioty należące do czterech głównych grup:

- przedsiębiorstwa społeczne
- podmioty reintegracyjne (służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – Zakłady Aktywności Zawodowej – ZAZ-y, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej)
- podmioty działające w sferze pożytku publicznego (organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego)
- podmioty sfery gospodarczej (tworzone w związku z realizacją celu społecznego).

Do obszaru działań ekonomii społecznej zalicza się również podejmowane inicjatywy o charakterze nieformalnym. Przykładem takich inicjatyw są m.in. wspólnotowe działania lokatorskie i sąsiedzkie, spółdzielnie uczniowskie²⁶.

Z zakresu podmiotów ekonomii społecznej w gminie Dobra od 2013 roku funkcjonuje Międzygminny Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ). Powstał w wyniku porozumienia Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Szczecinie, Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Policach, gminą Dobra, gminą Kołbaskowo, Miastem i gminą Nowe Warpno, Powiatem Polickim, Miastem i gminą Police oraz gminą Miasto Szczecin.

ZAZ w Dobrej służy rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi; należy do największych i najnowocześniejszych ZAZ-ów w Polsce. Na co dzień ZAZ świadczy usługi z zakresu: kuchni, pralni, ogrodnictwa, prac montażowych i demontażowych, niszczenia dokumentów, utrzymania czystości.

²⁶ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) został przyjęty przez Radę Ministrów 12 sierpnia 2014 roku (Dz. U. 2003, poz. 509). W województwie zachodniopomorskim funkcjonuje Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2018–2022, przyjęty przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr XXXX/17.

W ZAZ-ie znalazło zatrudnienie 127 osób niepełnosprawnych o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz 35 rzemieślników wspierających – w tym z gminy Dobra znalazły zatrudnienie:

rok 2016	– pracownicy bez niepełnosprawności	– 8 osób
	– pracownicy z niepełnosprawnością	– 9 osób
rok 2017	– pracownicy bez niepełnosprawności	– 8 osób
	– pracownicy z niepełnosprawnością	– 12 osób
rok 2018	– pracownicy bez niepełnosprawności	– 11 osób
	– pracownicy z niepełnosprawnością	– 13 osób
rok 2019	– pracownicy bez niepełnosprawności	– 19 osób
	– pracownicy z niepełnosprawnością	– 13 osób

Źródło: Według danych otrzymanych w Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Szczecinie.

Obecnie ZAZ zatrudnia 236 osób, w tym 175 osób niepełnosprawnych z orzecznym znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności z terenu Szczecina i powiatu polickiego. Jest miejscem rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz przygotowuje osoby z niepełnosprawnościami do życia w otwartym środowisku.

Innym aktywnym podmiotem ekonomii społecznej jest Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy mający swoją siedzibę w Mierzynie. Prowadzi on usługi dla osób fizycznych, firm, organizacji i administracji publicznej w zakresie edukacji i kultury, rekreacji, turystyki i zakwaterowania. ZUL prowadzi kursy i szkolenia językowe oraz warsztaty rękodzieła. Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy powstał w 2017 roku jako placówka edukacji niepublicznej, poświęcającej swoją działalność przede wszystkim osobom dorosłym zamieszkującym obszary wiejskie. Z uwagi na fakt bezpośredniego sąsiedztwa z Federalną Republiką Niemiec organizatorzy pragną przeznaczyć znaczną część działalności placówki na naukę języka niemieckiego (dla Polaków) oraz języka polskiego (dla Niemców), a tym samym na szeroko pojętą wymianę międzykulturową. Wzorem do naśladowania dla twórców Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Ludowego stały się niemieckie placówki internatowe dla osób dorosłych Heimvolkshochschule (Uniwersytety Ludowe).

Bardzo aktywnym podmiotem ekonomii społecznej jest Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzynie. Domeną jego działalności jest organizacja wydarzeń kulturalnych i animacyjnych. „Mierzynianki” organizują różnego rodzaju festyny i wydarzenia. Ostatnio włączyły się w działania Narodowego Programu Szczepień organizując 12 września 2021 roku punkt szczepień realizowanych przez Centrum Medyczne Dobra.

III. PROBLEMY SPOŁECZNE GMINY W OPINII MIESZKAŃCÓW

Wprowadzenie

Badania zrealizowano na próbie 254 respondentów. W porównaniu z badaniami w 2014 roku respondenci mniej chętnie zgadzali się na udział w badaniach (planowana do realizacji próba miała wynieść 291 wywiadów), częściej także odmawiali podawania numeru telefonu do celów kontrolnych.

Najliczniej (39,5%) reprezentowani w próbie byli mieszkający na terenie gminy powyżej dziesięciu lat (ale nie od urodzenia). 27,3% mieszka tu powyżej roku, ale krócej niż 10 lat, blisko jedna piąta ankietowanych to osoby zamieszkujące w gminie Dobra od urodzenia. „Nowi” mieszkańcy to relatywnie niewielka grupa – 5,1% deklaruje że mieszka tu krócej niż rok. Wzrosła (w porównaniu z rokiem 2014) liczba osób mieszkających dłużej lub od urodzenia w badanej próbie (to porównanie jest możliwe, ze względu na powtórzenie kryteriów doboru). Można zatem powiedzieć, że mieszkańcy gminy „okrzepli” i związali się silniej z własnym miejscem zamieszkania.

Najmłodszy respondent miał 18 lat, najstarszy – 77, średnia wieku badanych wyniosła 42,11. 54,2% badanych stanowiły kobiety. Wśród ankietowanych dominowały osoby pracujące – w pełnym (51,2%) lub niepełnym (12,3%) wymiarze. Niespełna 15% otrzymuje świadczenia emerytalne lub rentowe. Blisko połowa badanych (49,4%) ma wykształcenie wyższe, 37,5% legitymowało się wykształceniem średnim (lub policealnym).

„Typowa”²⁷ badana osoba była kobietą w wieku 43 lat, mieszkającą na terenie gminy co najmniej 10 lat, żyjąca w trzyosobowym gospodarstwie domowym, osiągającym dochód w kwocie 8000 złotych netto, najczęściej w postaci dochodów z umowy o pracę.

Zjawiska problemowe i priorytety polityki społecznej w opinii badanych

Badani poproszeni byli o wskazanie, w jakim natężeniu problemy przedstawione im w postaci listy pojawiają się w ich miejscowości zamieszkania (bezpośrednim otoczeniu). Do dyspozycji respondentom została przedstawiona skala o wartościach od 0 do 4, gdzie 0 oznaczało, że problem nie występuje, 1 – że występuje rzadko, aż do 4 – oznaczających bardzo częste występowanie danego zjawiska problemowego. Uzyskane w próbie wartości zostały przedstawione w postaci średnich.

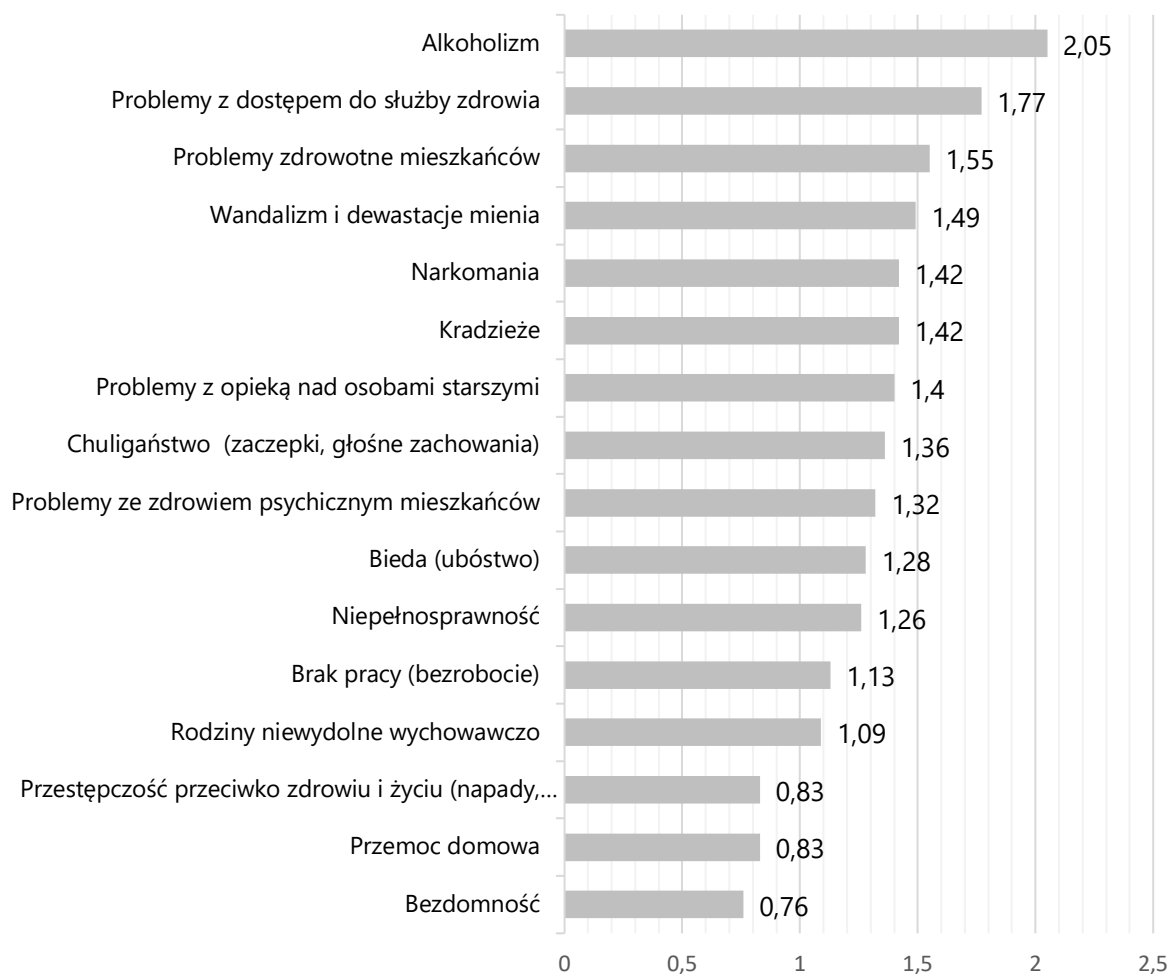
Najwyższe średnie uzyskano w odniesieniu do zjawiska alkoholizmu (2,05) i dostępu do służby zdrowia (1,77) oraz problemy zdrowotne mieszkańców (1,59). Najmniej zauważalnymi przez mieszkańców gminy problemami społecznymi są bezdomność (0,76), przemoc domowa (0,83) oraz przestępczość przeciwko zdrowiu i życiu (0,83).

Największe rozbieżności we wskazaniach (mierzone najwyższym poziomem odchylenia standardowego) uzyskano w odpowiedzi na pytanie o problemy z dostępem do służby zdrowia (odchylenie standardowe – 1,317). Wynika to nie tyle z różnic w potrzebach badanych (np.

²⁷ Najczęstsze charakterystyki respondentów, wyznaczona przez wartości dominanty

wynikających z podeszłego wieku, nie stwierdzono bowiem istotnych statystycznie korelacji pomiędzy wiekiem badanych w latach, a uzyskanymi odpowiedziami na pytanie o problemy z dostępem do służby zdrowia), co z miejsca zamieszkania. Średnie wartości odpowiedzi na to pytanie w poszczególnych miejscowościach różniły się między sobą znacząco (wyższe średnie wskazujące na występowanie problemu z dostępem do służby zdrowia odnotowano w miejscowościach Łęgi i Wołczkowo, najniższe – w Dołujach i na Bezzreczu).

Wyk. 3. Średnie wskaźniki (skala od 0 do 4) na natężenie występowania poszczególnych problemów społecznych w gminie

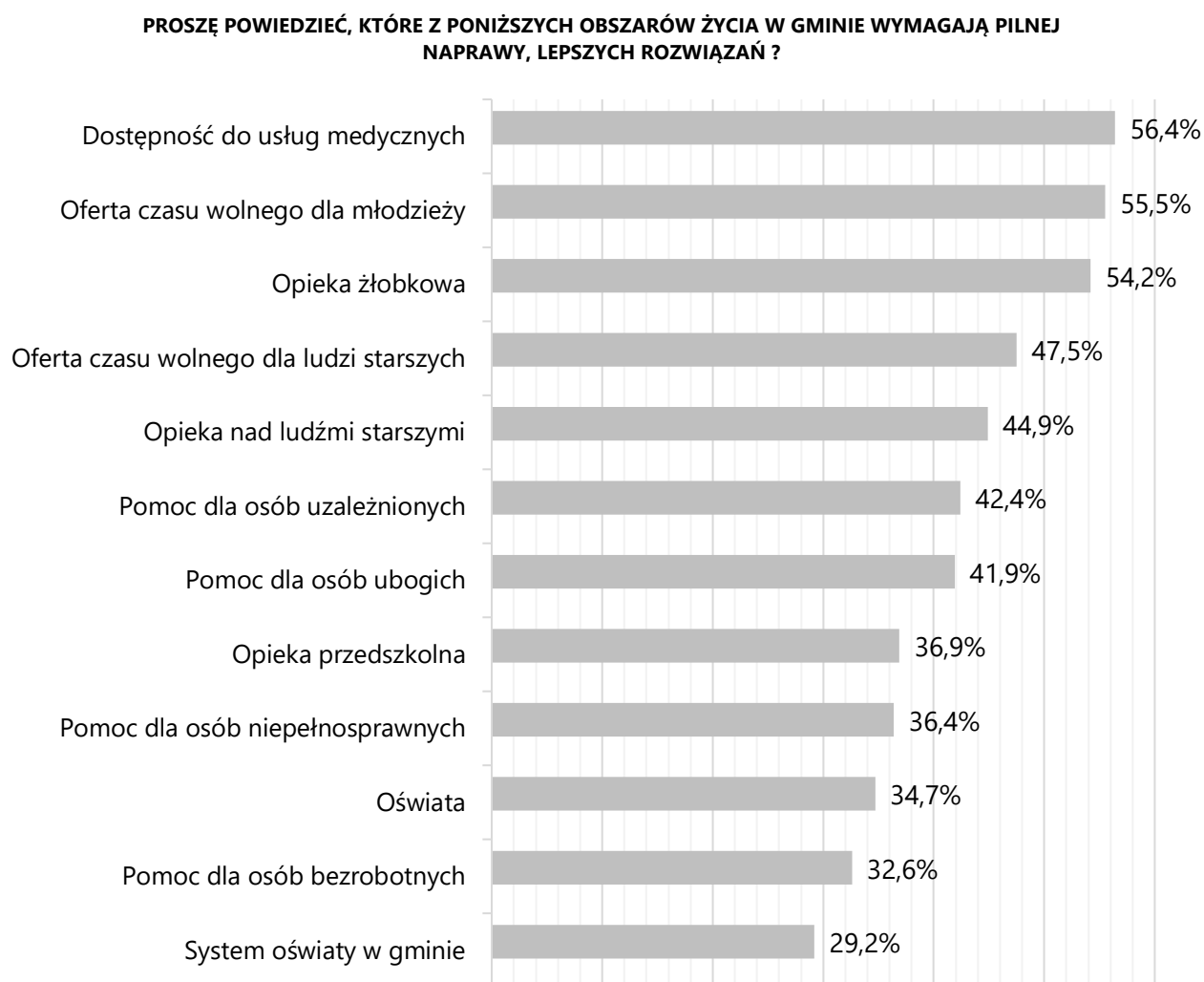

Źródło: badania własne, N=254, PAPI, czas realizacji październik-listopad 2021.

W kolejnym pytaniu kwestionariusza badani proszeni byli o wskazanie, które z wymienionych obszarów życia w gminie wymagają pilnej poprawy, lepszych rozwiązań. Interesowały nas tutaj nie tylko zjawiska problemowe i dysfunkcje, ale przede wszystkim kwestie organizacji pomocy społecznej i systemowego wsparcia dla poszczególnych grup lub też kategorii zjawisk. Badani mogli wskazać na więcej niż jedną kwestię do rozwiązania. I tak, podobnie jak w przypadku pytania o najbardziej zauważalne zjawisko problemowe, ważne dla mieszkańców okazały się kwestie związane z dostępnością do usług medycznych - jest to kwestia istotna dla 56,4% respondentów. Zwracano również uwagę na konieczność poprawy oferty (spędzania) czasu wolnego dla młodzieży (55,5%) i dla osób starszych (47,5% badanych)

oraz na kwestię opieki nad seniorami (44,9%). Opieka żłobkowa wymaga lepszych rozwiązań zdaniem 54,2% badanych. Znacznie lepiej oceniana jest opieka przedszkolna – na konieczność jej naprawy wskazało 36,9% mieszkańców. Kwestie oświaty i jej organizacji są oceniane najlepiej – wymagają naprawy lub lepszych rozwiązań zdaniem ok. 30% badanych.

Wyk 4. Odsetek respondentów wskazujących na kwestie wymagających pilnej naprawy w obszarze polityki społecznej.

Źródło: badania własne, N=254, PAPI, czas realizacji październik-listopad 2021.

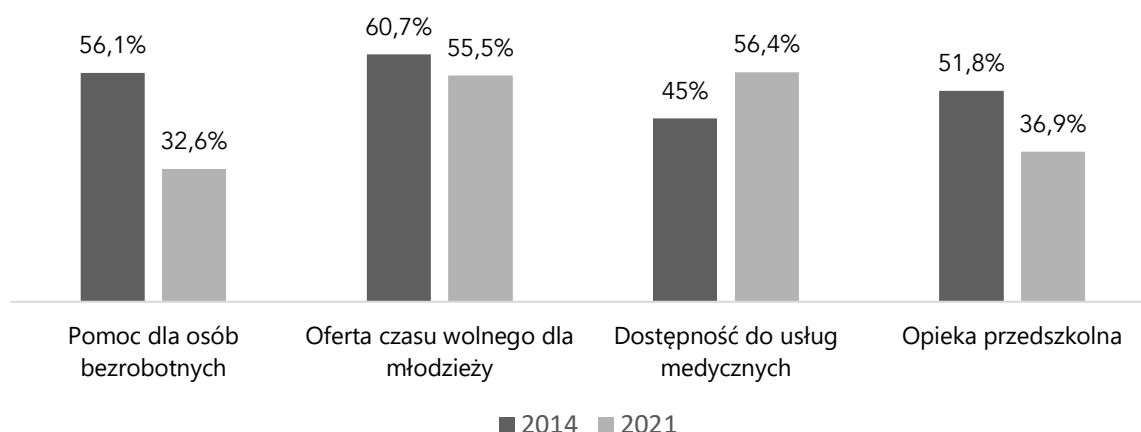
Wartości nie sumują się do 100%, ponieważ można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

W badaniu przeprowadzonym w 2014 roku rozkład odpowiedzi na tak samo zadane pytanie²⁸ był inny. Np. kwestie pomocy dla osób bezrobotnych, która siedem lat temu wymagały pilnej interwencji zdaniem 56% badanych, obecnie – już tylko 32%. Zmniejszyła się również liczba osób dostrzegających potrzebę lepszej organizacji opieki przedszkolnej (z

²⁸ Nie możemy porównać wszystkich kwestii zawartych w obecnym kwestionariuszy z tym z badania w 2014 roku, ze względu na modyfikację i korekty niektórych pytań, uwzględnienie nowych zjawisk itd.

ponad 51% do blisko 27%). Wzrosła z kolei liczba osób, wskazujących na konieczność poprawy dostępności do usług medycznych. Kwestia niewystarczającej liczby ofert czasu wolnego dla młodzieży pozostaje dla podobnego - wysokiego - odsetka mieszkańców gminy.

Wyk. 5. Zmiany sposobu postrzegania kwestii wymagających pilnego rozwiązania w gminie – porównanie badań z roku 2014 i 2021

Źródło: badania własne. Rok 2014: N=353. Rok 2021: N=254.

Aby pogłębić nasze rozumienie postulatów badanych, zadaliśmy również w kwestionariuszu pytanie otwarte („Jakie problemy społeczne są Pani/Pana zdaniem najpilniejsze do rozwiązania w Pani/Pana miejscowości”). Respondenci odnosili się do problemów, które nie dotyczą wprost sfery społecznej, ale kwestii związanych z codziennym funkcjonowaniem – takich jak problemy transportu, bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania itd.

Odpowiedzi badanych (prosilimy o wymienienie maksymalnie dwóch kwestii) poddaliśmy następnie kategoryzacji (grupowaniu problemów) – jej efekty prezentujemy w tab. 44.

Tab. 44. Zestawienie kategorii odpowiedzi na pytanie otwarte o problemy społeczne do rozwiązania w miejscowości respondenta.

(kursywą oznaczono przykładowe wypowiedzi składające się na daną kategorię).	N	%
Infrastruktura drogowa <i>drogi, stan dróg, dziurawe drogi, korki, brak obwodnicy, brak pobocza, potrzeba ograniczenia ruchu, bezpieczeństwo drogowe, infrastruktura dla pieszych, drogi rowerowe, zbyt szybka jazda kierowców, słabe oświetlenie bocznych dróg</i>	70	36,1%
Dostęp do opieki medycznej <i>dostęp do opieki medycznej, kolejki do lekarzy, brak przychodni, długi czas oczekiwania na wizytę, dostęp do specjalistów</i>	28	14,4%
Organizacja komunikacji publicznej <i>organizacja komunikacji, częstość kursów, wykluczenie komunikacyjne, brak połączenia z Bezrzeczem i Głębokim, pomiędzy Stolcem a Dobrą, stary tabor autobusowy</i>	21	10,8%
Opieka żłobkowa i przedszkolna <i>Liczba miejsc w żłobkach, brak miejsca w przedszkolach, brak publicznych żłobków</i>	20	10,3%
Organizacja szkół <i>zbyt duża liczba dzieci w klasach, przeludnienie, brak miejsc parkingowych pod szkołą, system zmianowy</i>	20	10,3%
Alkoholizm	20	10,3%

<i>Alkoholizm w całej gminie, osoby pijące na ulicy, pijani w autobusie linii 123</i>		
Oferty czasu wolnego dla dzieci i młodzieży	14	7,2%
<i>Zajęcia dla dzieci, brak placów zabaw, brak zajęć dla młodzieży</i>		
Wsparcie dla osób starszych	12	6,2%
<i>Wsparcie dla osób starszych, potrzeba opieki nad starszymi, więcej ofert czasu wolnego dla osób starszych, kluby seniora</i>		
Wandalizm	12	6,2%
<i>Wandalizm, graffiti, niszczenie mienia publicznego, brak monitoringu</i>		
Wsparcie integracji mieszkańców	11	5,7%
<i>Brak integracji mieszkańców, brak wydarzeń kulturalnych, rozrywkowych, brak miejsc do wspólnego spędzania czasu</i>		
Inne	9	4,6%
<i>brak koszy na psie odchody, zdewastowane znaki drogowe, brak pracy, dziki na osiedlach, hałas zakładu kamieniarskiego w Łęgach (pojedyncze wskazania)</i>		
Infrastruktura wod-kan	8	4,1%
<i>Problemy z dostawą wody, awarie sieci wodociągowej, utrudniony dostęp do wody pitnej, brak wody</i>		
Kradzieże	6	3,1%
<i>kradzieże, złodziejstwo, kradzieże mienia (z posesji)</i>		
Infrastruktura (ogólnie)	5	2,6%
Narkomania	5	2,6%
	Razem	261 134,5%*

Źródło: badania własne, N=254, PAPI, czas realizacji październik-listopad 2021.

*Wartości nie sumują się do 100%, ponieważ można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Najwięcej badanych mieszkańców wskazywało na kwestie infrastruktury drogowej (36,1%). Ta kategoria wskazań obejmowała zarówno kwestie związane z bezpieczeństwem już istniejącej infrastruktury ruchu drogowego (m. in. zagrożenia związane z nadmierną prędkością kierowców, brakiem odpowiedniego oświetlenia), jak i kwestie związane z bieżącą naprawą i modernizacją dróg. Stan i sieć dróg można więc uznać za kluczowy problem do rozwiązania w opinii badanych. Znamienne, że chociaż badani wskazywali w innym miejscu wywiadu na problem alkoholizmu jako najbardziej zauważalny w ich miejscowości, to potrzebę pilnego rozwiązania tego problemu dostrzega zaledwie 10% ogółu badanych. W dużym uproszczeniu można powiedzieć więc, że badani widzą problem z alkoholizmem, ale godzą się z tym, że problem nie wymaga podjęcia interwencji. Kwestia ta wymaga pogłębienia, ponieważ kluczowa może tu być kwestia zaufania do istniejących narzędzi rozwiązywania problemu uzależnień oraz wiara w możliwość zmiany sytuacji konkretnych osób lub środowisk.

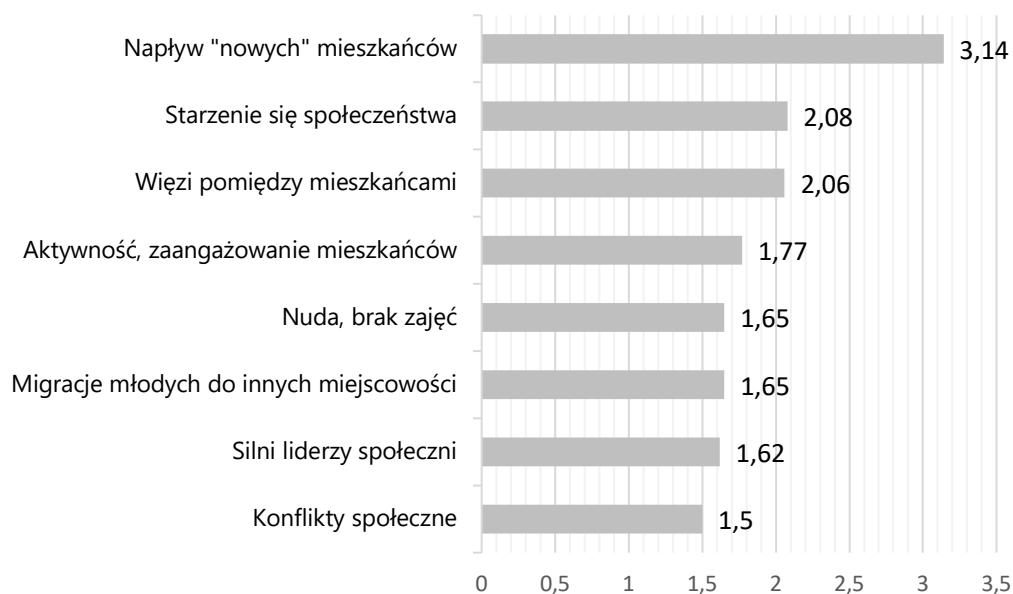
Inaczej rzecz się przedstawia w przypadku kwestii dostępności do usług medycznych – badani zauważają ten problem i umieszczają go na liście priorytetów do rozwiązania.

Najrzadziej respondenci wskazywali na kwestie narkomanii (2,6% badanych), kradzieży mienia (3,1%) oraz infrastruktury wodno-kanalizacyjnej (głównie kwestie problemu dostępów do wody pitnej). W pojedynczych wskazaniach (sklasyfikowanych jako „inne”) pojawiały się kwestie bardzo konkretnych dolegliwości i utrudnień, nie podzielanych jednak przez innych mieszkańców.

Ankietowani mieszkańcy oceniali także cechy charakteryzujące ich miejscowości (również posługując się skalą od 0 do 4, gdzie zero oznaczało że dana cecha praktycznie nie występuje w miejscowości, 1 – w małym stopniu, a cztery – że cecha występuje w mocnym

natężeniu. Z uzyskanych danych wynika, że tym, co cechuje gminę Dobra jest – wciąż – napływ „nowych” mieszkańców (średnia =3,14). Kolejną zauważaną cechą jest starzenie się społeczeństwa (2,08). Najniższą (średnią) wartość uzyskano w przypadku wskazania na „konflikty społeczne” (1,50) oraz „silnych liderów społecznych”, co oznacza, że takich liderów badani nie dostrzegają w swojej miejscowości.

Wyk. 6. Średnie wartości (skala od 0 do 4) wskaźników na cechy charakteryzujące miejscowość zamieszkania respondentów.

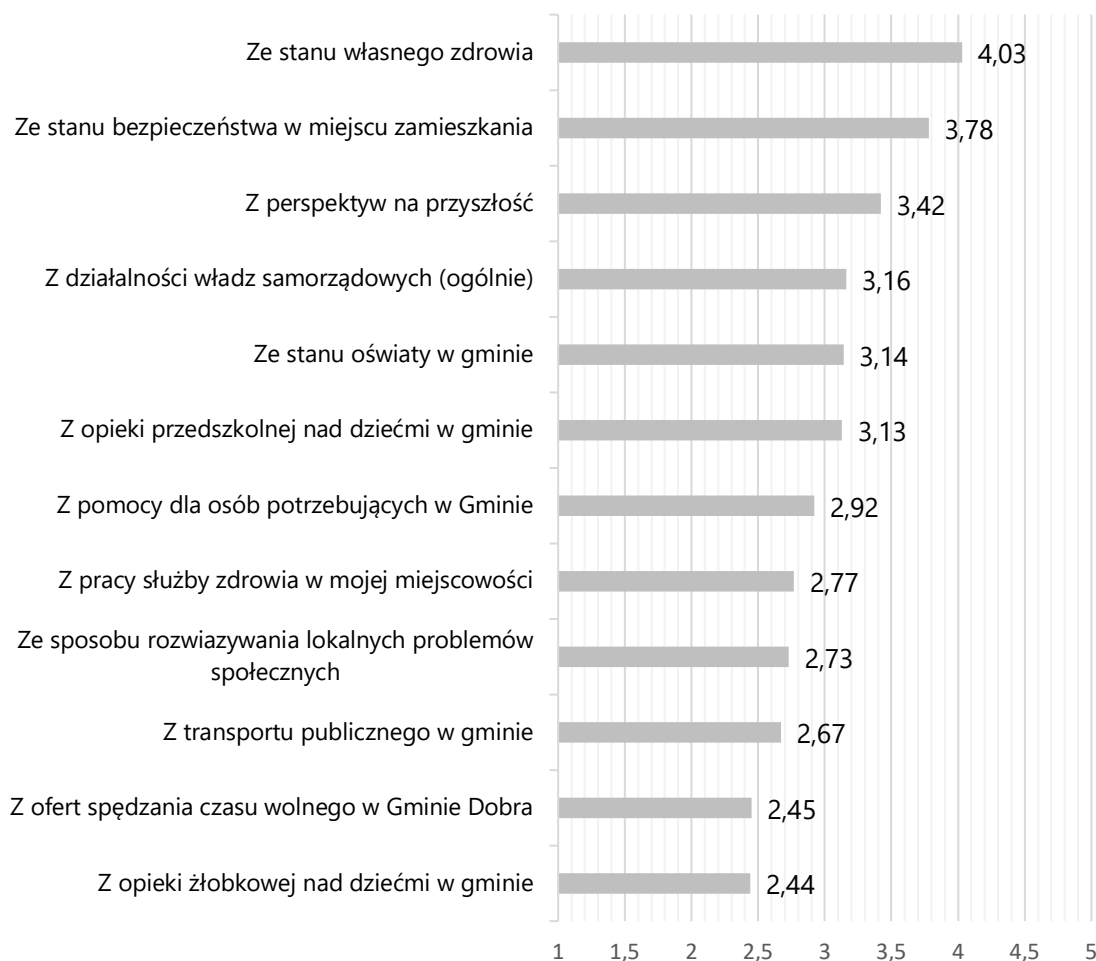
Źródło: badania własne, N=254, PAPI, czas realizacji październik-listopad 2021.

W odpowiedzi na pytanie o ocenę zadowolenia z poszczególnych spraw w gminie i dziedzin życia badani najwyżej ocenili stan własnego zdrowia (średnia 4.03). Respondenci posługiwali się skalą od 1 do 5). W dalszej kolejności respondenci deklarowali wysoki poziom zadowolenia ze „stanu bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania (3,78) „perspektyw na przyszłość” (średnia 3,42) oraz działalności władz samorządowych (3,16). Mieszkańcy gminy najmniej zadowoleni byli z opieki żłobkowej na terenie gminy (2,44), gminnych ofert spędzania czasu wolnego (2,45), organizacji komunikacji (2,67) i pracy służby zdrowia (2,77).

Interesujące, że w 2014 roku w badaniach ankietowych transport publiczny również został oceniony nisko, chociaż porozumienie między gminami Szczecin i Dobra zostało zawarte również w 2014 roku. Mimo, że organizacja komunikacji miejskiej na terenie gminy znacząco się poprawiła, to i tak wciąż jest nisko oceniana. Ten stan rzeczy potwierdza tezy mówiące o rosnących aspiracjach mieszkańców i tworzących się nawykach związanych z codziennym funkcjonowaniem infrastruktury.

Wyk. 7. Stopień zadowolenia z poszczególnych spraw w gminie. Średnie odpowiedzi (skala od 1 do 5)

PROSZĘ POWIEDZIEĆ, W JAKIM STOPNIU JEST PANI/PAN
ZADOWOLONY Z POSZCZEGÓLNYCH SPRAW, DZIEDZIN ŻYCIA?

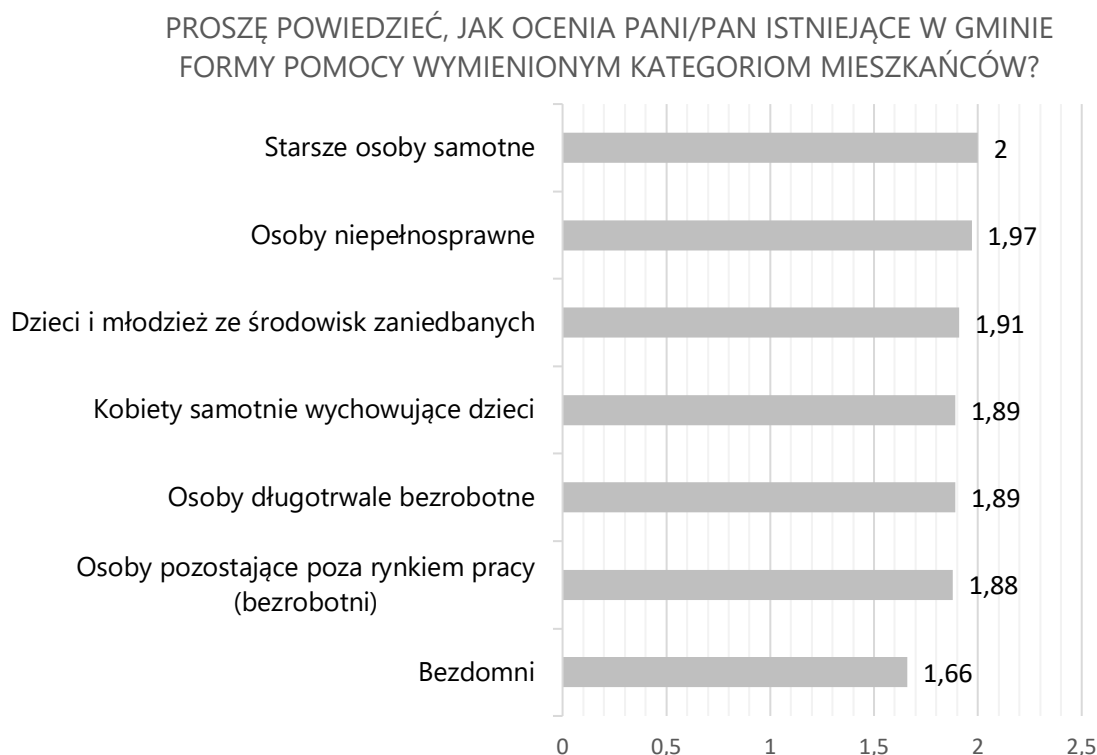

Źródło: badania własne, N=254, PAPI, czas realizacji październik-listopad 2021.

Respondenci odpowiadali także na pytania dotyczące oceny istniejących form pomocy społecznej wybranym kategoriom mieszkańców, posługując się skalą od 0 (całkowity brak pomocy) do 4 (pełne wsparcie). Średnie dla wszystkich kategorii kształtowały się poniżej wartości środkowej (tj. badani nie uznali żadnej z form pomocy adresowanej dla wybranej kategorii za pełną). Najwyżej oceniono pomoc osobom starszym- samotnym (średnia =2,00), najniżej – osobom bezdomnym (średnia =1,66).

Na podobne kategorie osób objętych niewystarczającą pomocą zwrócili uwagę badani w 2014 roku (wówczas również wskazywano na bezdomnych, osoby bezrobotne). Jednak siedem lat temu w tej grupie znalazły się także samotne osoby starsze, dla których wsparcie w 2021 roku oceniono najwyżej. Można zatem powiedzieć, że mieszkańcy zauważają działania na rzecz samotnych seniorów, ciągle jednak (co potwierdzały odpowiedzi na inne pytania) dostrzegając potrzeby już nie tyle odnoszące się do opieki nad seniorami, co nad działaniami kulturalnymi, aktywizującymi adresowanymi do seniorów.

Wyk. 8. Oceny badanych na temat objęcia pomocą wybranymi kategoriami mieszkańców gminy (wartości średnie, skala od 0 do 4).

Źródło: badania własne, N=254, PAPI, czas realizacji październik-listopad 2021.

Badani dostrzegają wpływ pandemii COVID-19 na kondycję ekonomiczną mieszkańców gminy. Ponad 70% badanych zgadza się²⁹ z twierdzeniem, że sytuacja ekonomiczna mieszkańców w ich własnej miejscowości pogorszyła się. Negatywny wpływ pandemii (a ściślej – obostrzeń i lockdown-ów) zauważany jest także w sferze problemów społecznych. 75,3% ankietowanych twierdzi, że problemy społeczne nasiliły się z tego powodu. Jednocześnie ponad 70% mieszkańców deklaruje, że w razie pojawienia się sytuacji trudnych może liczyć na pomoc innych mieszkańców (spoza rodziny). To ważny wynik, mówiący o zasobach kapitału społecznego w gminie. O jego poziomie świadczą również wypowiedzi odnoszące się do wartości, jaką jest angażowanie się w sprawy lokalne – ponad 90% badanych zgadza się, że warto takie działania podejmować. Jednocześnie, 45,3% respondentów twierdzi, że ma poczucie wpływu na to, co dzieje się w gminie.

W porównaniu z rokiem 2014 – poczucie sprawstwa zwiększyło się, utrzymuje się przekonanie o tym, że gmina rozwija się w dobrym kierunku, podobnie jak wysoki poziom przekonania, że warto angażować się w sprawy lokalne. Te kwestie przez siedem lat nie uległy zmianie. Zmniejszył się (o ok. 10 punktów procentowych) odsetek osób przekonanych, że w razie trudnych sytuacji mogą liczyć na pomoc innych osób (mieszkańców), niż członkowie rodziny. Z całą pewnością do tego przekonania przyczyniła się sytuacja pandemii, jednak i tak

²⁹ Po zsumowaniu odpowiedzi „raczej się zgadzam” i „zdecydowanie się zgadzam”.

uzyskane dane wskazują na dominujące poczucie ze strony wsparcia innych mieszkańców. Znacząco zmniejszył się natomiast procent badanych, zgadzających się z twierdzeniem, że sytuacja materialna mieszkańców w ich miejscowości poprawia się. O ile w 2014 roku uważało tak ponad 80% badanych, o tyle w 2021 roku już tylko niespełna 60%. I tu także widoczny jest wpływ kryzysowego „czynnika COVID-19”.

Tab. 45. Opinie badanych o sytuacji społecznej w gminie Dobra – stopień zgodności z podanymi stwierdzeniami

	Zdecydowani e się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowani e się zgadzam
W razie pojawienia się sytuacji trudnych mogę liczyć na pomoc innych mieszkańców (spoza rodziny)	14,3%	14,7%	44,9%	26,1%
Z powodu pandemii sytuacja ekonomiczna mieszkańców mojej miejscowości pogorszyła się	5,1%	19,6%	35,3%	40%
Z powodu pandemii problemy społeczne w mojej miejscowości nasiliły się	3,9%	25,3%	38%	32,8%
Sytuacja materialna mieszkańców w mojej miejscowości poprawia się	7,5%	34,3%	50,2%	8,0%
Moim zdaniem warto angażować się w sprawy lokalne	1,2%	8,1%	41,9%	48,8%
Gmina rozwija się w dobrym kierunku	1,8%	7,1%	54,4%	36,7%
Mam wpływ na to, co dzieje się w gminie Dobra	18,6%	36,0%	28,4%	16,9%

Źródło: badania własne, N=254, PAPI, czas realizacji październik-listopad 2021.

PODSUMOWANIE

Sfera problemów społecznych podlega ciągłym przeobrażeniom – zjawiska, które kilka, kilkanaście lat wcześniej uznawane były na jakimś obszarze za najbardziej dotkliwe, wraz z upływem czasu (i aktywnością służb społecznych) zmieniają swój charakter. Problemy społeczne w Gminie Dobra ulegają podobnym przeobrażeniom, tym bardziej pod wpływem czynników nagłych, ale trwających długo w czasie, jak ograniczenia związane z pandemią koronawirusa. W naszej diagnozie mieliśmy możliwość odniesienia się do stanu wcześniejszego – do badań własnych sprzed kilku lat.

W porównaniu do 2014 r. struktura problemów społecznych występujących w gminie Dobra zmieniła się. O ile obecnie (w roku 2020) najczęstszymi powodami korzystania z pomocy społecznej przez mieszkańców była długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność, o tyle siedem lat temu była to bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz bezrobocie.

W opinii ekspertów najistotniejszymi aktualnie problemami społecznymi w gminie są: dysfunkcjonalność rodzin, problemy dzieci i młodzieży, problemy osób starszych (w tym deficyty instytucjonalnej opieki), nadużywanie alkoholu. Znamienne, że chociaż mieszkańcy wskazują na problem alkoholizmu jako najbardziej zauważalny w ich miejscowości, to potrzebę pilnego rozwiązania tego problemu dostrzega zaledwie 10% ogółu badanych. W dużym

uproszczeniu można powiedzieć więc, że badani widzą problem z alkoholizmem, ale godzą się z tym, że problem nie wymaga podjęcia interwencji (bo być może nie da się go rozwiązać).

W 2014 do kluczowych problemów gminy zaliczono bezrobocie, które obecnie, ani w świetle danych zastanych ani w świetle wypowiedzi ekspertów nie jest węzłowym problemem społecznym. Kwestie pomocy dla osób bezrobotnych, siedem lat temu wymagały pilnej interwencji ponad 56% badanych mieszkańców gminy, a obecnie – już tylko ponad 30%. Zmniejszyła się również liczba osób dostrzegających potrzebę lepszej organizacji opieki przedszkolnej (z ponad 51% do blisko 27%). Wzrosła z kolei liczba osób, która wskazuje na konieczność poprawy dostępności do usług medycznych. Kwestia niewystarczającej liczby ofert czasu wolnego dla młodzieży pozostaje istotna dla podobnego - wysokiego - odsetka mieszkańców gminy.

Zmniejszyła się liczba rodzin, którym Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrej udziela pomocy - w 2020 r. działaniami wspierającymi objęto 205, a w 2014 r. - 277 rodzin. Niestety, liczba długotrwale korzystających ze świadczeń pozostaje przez lata na zbliżonym poziomie.

Zmniejszył się (o ok. 10 punktów procentowych) odsetek osób przekonanych, że w razie trudnych sytuacji mogą liczyć na pomoc innych osób (mieszkańców), niż członkowie rodziny. Z całą pewnością do tego przekonania przyczyniła się sytuacja pandemii, jednak i tak uzyskane dane wskazują na dominujące poczucie ze strony wsparcia innych mieszkańców. Znacząco zmniejszył się natomiast procent badanych, zgadzających się z twierdzeniem, że sytuacja materialna mieszkańców w ich miejscowości poprawia się. O ile w 2014 roku uważało tak ponad 80% badanych, o tyle w 2021 roku już tylko niespełna 60%. I tu także widoczny jest wpływ kryzysowego „czynnika COVID-19”.

* * *

Przed nami dyskusja o celach strategicznych w sferze rozwiązywania problemów społecznych. Diagnoza, którą wykonaliśmy jest punktem wyjścia do dyskusji, która musi uwzględniać zmieniający się kontekst i zmieniające się potrzeby lokalnej społeczności. Ten kontekst wyznaczony jest przez wychodzenie z pandemii (lub dalsze jej trwanie), ale również przez nadchodzące przeobrażenia strukturalne i instytucjonalne. Coraz liczniej pojawiać się będą na mapie kraju Centra Usług Społecznych, Centra Dziecka i Rodziny- nowe jednostki organizacyjne gmin i nowe instytucje lokalnej polityki społecznej. Wraz z finansową (i polityczną presją) na samorząd pojawiać się mogą jednak ograniczenia autonomii i takie struktury wydatków, które podporządkowane będą logice oszczędności. W tej chwili nie wiemy, czy „powróci” zagrożenie bezrobociem i ubóstwem w wyniku np. pogarszającej się koniunktury gospodarczej? Jak będzie kształtować się sfera problemów związanych ze zdrowiem (choroby cywilizacyjne, choroby psychiczne) i - być może - dostępnością do służby zdrowia? Odpowiedzi na te pytania wymagają stałego monitorowania sfery społecznej. Wraz z dyskusją o strategii rozwiązywania problemów społecznych gminy, konieczne będzie dokonanie aktualizacji danych o bieżące wartości.

REKOMENDACJE

- W odniesieniu do procesów starzenia się ludności rekomendujemy kontynuację działań polegających na dostosowaniu infrastruktury i usług społecznych w gminie do zmian demograficznych. Z przeprowadzonych badań wynika, że w związku z deficytami instytucjonalnej opieki nad osobami starszymi, konieczne jest: zwiększanie liczby miejsc opieki dziennej i całodobowej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych, zwiększenie dostępności usług opiekuńczych, poprawa dostępności dziennych miejsc pobytu w miejscowości zamieszkania lub jej pobliżu (z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury, m.in. świetlic), poprawa liczby programów profilaktyki zdrowia a także dalsze rozwijanie oferty aktywnego spędzania czasu dla osób starszych.
- Wyzwaniem wielu gmin w Polsce (zwłaszcza tych w obszarze oddziaływania dużego miasta) jest integracja osób przybywających z zagranicy, w tym z obszarów objętych działaniami wojennymi. W naszych rekomendacjach wskazujemy na rosnące potrzeby ułatwiania wejścia nowoprzybyłych osób w lokalne życie społeczne. W związku z tymi potrzebami rekomendujemy dalsze poszerzanie oferty kulturalnej uwzględniającej potrzeby zróżnicowanej kategorii mieszkańców, rozbudowę infrastruktury oraz kadr kultury (animatorów). Szczególnie istotne są także aktywności organizacji pozarządowych, które wymagają wsparcia gminy.
- W diagnozie problemów społecznych gminy Dobra zidentyfikowano narastające problemy dzieci i młodzieży, takie jak: pogarszająca się kondycja psychiczna, zagrożenia uzależnieniami behawioralnymi i od środków psychoaktywnych, przemoc rówieśnicza. Problemy te wymagają zintensyfikowania pomocy psychologicznej w różnorodnych formach (indywidualnej, grupowej), a także realizacji w większym niż dotychczas zakresie profesjonalnych programów profilaktyki dotyczących przeciwdziałania przemocy, uzależnień w tym behawioralnych i innych zachowań ryzykownych. Rekomendujemy również pełniejsze wykorzystywanie bazy sportowo-rekreacyjnej do zwiększania oferty zajęć adresowanych do dzieci i młodzieży z zakresu aktywności fizycznej pełniącej m.in. funkcję profilaktyki społecznej.
- W sferze oświaty istotne jest zwiększenie ilości etatów pedagogów i psychologów w szkołach, a także zwiększenie ilości miejsc w żłobkach i przedszkolach. Rekomendujemy dalsze wspieranie organizacyjne oraz finansowe realizowanych w placówkach oświatowych programów w zakresie profilaktyki społecznej.
- Problem uzależnień wymaga m. in. organizowania szkoleń nt. uzależnień od środków psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych, adresowanych do osób realizujących programy profilaktyczne, interwencyjne, rehabilitacyjne, w tym członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Rekomendujemy realizowanie cyklicznych warsztatów dla uczniów (we współpracy z instytucjami

oświatowymi) nt. przyczyn i skutków uzależnień od środków psychoaktywnych, ze szczególnym uwzględnieniem uzależnień behawioralnych. Wskazujemy również na potrzeby organizowania wsparcia psychologicznego dla osób udzielających pomocy, przeprowadzanie superwizji.

- Z uwagi na skalę i rangę problemów w występujących w rodzinie (rozpad rodziny, przemoc, uzależnienia, konflikty, zaburzenia w relacji funkcji wychowawczych i opiekuńczych) – zwiększenie dostępności poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego. W związku z problemami rodzin dostrzegamy rosnące potrzeby na oferty usług w zakresie asystentury rodzin oraz pracy socjalnej, lepszy dostęp do pomocy psychologicznej, terapeutycznej dla osób i rodzin przeżywających trudności i będących w sytuacji kryzysowej (w tym osób uzależnionych, współuzależnionych, stosujących przemoc). Istotne jest dalsze realizowanie programów profilaktycznych m.in. w zakresie rozwiązywania konfliktów, przeciwdziałania agresji, a także wspierania rodziców w pełnieniu ról rodzicielskich poprzez indywidualną pomoc pedagogiczną i realizację programów grupowych.
- W związku ze zjawiskiem przemocy domowej rekomendujemy organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym obowiązkowych szkoleń dla członków zespołów interdyscyplinarnego z zakresu przyczyn i skutków przemocy. Wskazujemy również potrzebę systematycznych działań profilaktycznych, edukacyjnych, informacyjnych o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy osobom doznającym przemocy.
- W odniesieniu do osób bezrobotnych, zwłaszcza długotrwale rekomendujemy realizację zindywidualizowanych programów aktywizacji zawodowej z zastosowaniem wielu usług i instrumentów rynku pracy, m.in. doradztwa zawodowego, szkoleń, zatrudnienia subsydiowanego
- Dostrzegamy potrzebę przygotowania poszerzonej diagnozy dotyczącej sytuacji osób niepełnosprawnych w gminie – warunki życia, ich potrzeby nie są w pełni rozpoznane.

Spis tabel i wykresów

Tabele

- Tab. 1. Salda migracji w gminie Dobra w latach 2019-2021
- Tab. 2. Porównanie liczby ludności w gminie Dobra w latach 2014-2021 wg dwóch różnych źródeł danych (GUS i LBD*)
- Tab. 3. Podstawowe wskaźniki demograficzne w gminie Dobra w latach 2014-2021
- Tab. 4. Wskaźniki ruchu naturalnego w gminie Dobra w latach 2014-2021
- Tab. 5. Dane dotyczące struktury wieku mieszkańców gminy Dobra w latach 2014-2021
- Tab. 6. Zmiany liczby mieszkańców w miejscowościach gminy Dobra w latach 2010-2021, wraz z prognozą demograficzną na rok 2030
- Tab. 7. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym, którym udzielono pomocy i wsparcia (porównanie roku 2014 i lat 2019-2021)
- Tab. 8. Powody udzielania pomocy i wsparcia rodzinom przez OPS w Dobrej w latach 2019 – 2021.
- Tab. 9. Główne wydatki na zadania w sferze pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w latach 2019 – 2021 w gminie Dobra (w zł).
- Tab. 10. Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2019-2021
- Tab. 11. Świadczenia rodzinne w latach 2019 – 2021 w gminie Dobra
- Tab. 12. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi
- Tab. 13. Świadczenia opiekuńcze w latach 2019 – 2021 w gminie Dobra
- Tab. 14. Liczba rodzin, którym przyznano pomoc z tytułu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby
- Tab. 15. Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty” w latach 2019, 2020, 2021
- Tab. 16. Wykaz zrealizowanych zadań przez GKRPA
- Tab. 17. Budżet GKRPA w Dobrej w latach 2019-2021
- Tab. 18. Przynależność bezrobotnych do głównych grup zawodowych w 2020 r.
- Tab. 19. Liczba osób bezrobotnych w gminie Dobra w latach 2019–2021 (stan na koniec grudnia)
- Tab. 20. Bezrobotni w Dobrej wg wieku w latach 2019–2021 (stan na koniec grudnia)
- Tab. 21. Bezrobotni w Dobrej wg wykształcenia w latach 2019–2021 (stan na koniec grudnia)
- Tab. 22. Przestępczość na terenie gminy Dobra w latach 2019-2021
- Tab. 23. Wykroczenia na terenie gminy Dobra w latach 2019-2021
- Tab. 24. Sposób zakończenia postępowania o wykroczenia prowadzone przez Straż Gminną w Dobrej w latach 2019-2021
- Tab. 25. Pozostałe działania Straży Gminnej w Dobrej w latach 2019-2021
- Tab. 26. Wykaz szkół i obwodów szkolnych
- Tab. 27. Liczba oddziałów i uczniów w szkołach w latach 2019-2021
- Tab. 28. Liczba nauczycieli zatrudnionych w placówkach prowadzonych przez gminę Dobra w latach 2019-2021 (wg stanu na dzień 30.09.2019, 30.09.2020, 30.09.2021)
- Tab. 29. Poziom wykształcenia nauczycieli w latach 2019- 2021 (wg stanu na dzień 30.09.2021)
- Tab. 30. Stan sieci publicznych punktów przedszkolnych w roku szkolnym 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 (wg stanu na dzień 30.09.2019, 30.09.2020, 30.09.2021)
- Tab. 31. Wykaz niepublicznych przedszkoli i punktów przedszkolnych w roku szkolnym 2019/2020, 2020/2021 oraz 2021/2022
- Tab. 32. Wykaz liczby żłobków oraz liczby dzieci korzystających z opieki żłobkowej w 2020 i 2021
- Tab. 33. Wyniki egzaminu ósmoklasisty przeprowadzonego w latach 2019-2021
- Tab. 34. Wyniki testu ósmoklasistów w gminach powiatu Police w latach 2019-2021 (średnie wartości procentowe)
- Tab. 35. Liczba uczniów objętych specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022
- Tab. 36. Budżet Gminnego Centrum Kultury i Biblioteki
- Tab. 37. Baza sportowo-rekreacyjna w gminie Dobra
- Tab. 38. Liczba imprez o charakterze sportowo-rekreacyjnym w latach 2019-2021

Tab. 39. Finansowanie kultury fizycznej w latach 2019-2021

Tab. 40. Frekwencja w wyborach lokalnych (samorządowych) w latach 2014 i 2018

Tab. 41. Frekwencja wyborcza w gminie Dobra na tle powiatu, województwa i kraju [w %]

Tab. 42. Wysokość dofinansowania organizacji pozarządowych w ramach konkursów otwartych w latach 2018-2021 [w złotych]

Tab. 43. Lista organizacji pozarządowych z gminy Dobra (stowarzyszenia i fundacje) zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym

Tab. 44. Zestawienie kategorii odpowiedzi na pytanie otwarte o problemy społeczne do rozwiązania w miejscowości respondenta.

Tab. 45. Opinie badanych o sytuacji społecznej w gminie Dobra – stopień zgodności z podanymi stwierdzeniami

Wykresy

Wyk. 1. Ludność gminy Dobra wg funkcjonalnych grup wieku. Zmiana w latach 2014-2021

Wyk. 2. Liczba osób bezrobotnych w gminach powiatu Polickiego w latach 2019 – 2021

Wyk. 3. Średnie wskaźników (skala od 0 do 4) na natężenie występowania poszczególnych problemów społecznych w gminie

Wyk. 4. Odsetek respondentów wskazujących na kwestie wymagających pilnej naprawy w obszarze polityki społecznej.

Wyk. 5. Zmiany sposobu postrzegania kwestii wymagających pilnego rozwiązania w gminie – porównanie badań z roku 2014 i 2021

Wyk. 6. Średnie wartości (skala od 0 do 4) wskaźników na cechy charakteryzujące miejscowość zamieszkania respondentów.

Wyk. 7. Stopień zadowolenia z poszczególnych spraw w gminie. Średnie odpowiedzi (skala od 1 do 5)

Wyk. 8. Oceny badanych na temat objęcia pomocą wybranych kategorii mieszkańców gminy (wartości średnie, skala od 0 do 4).

UZASADNIENIE

Konieczność opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Strategia pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Dokument określa, wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować ich skutki. Strategia zatem ma przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, i doprowadzić do integracji społecznej. Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych. Strategia jako wieloletni dokument programowy jest jednym z podstawowych narzędzi realizacji lokalnej polityki społecznej. Zatem podjęcie niniejszej uchwały jest w pełni uzasadnione.

Wójt
Teresa Dera